

NePo
Trylika kelionės metų

Turinys

Laimės formulė.....	5
Gyvenimo pasakos.....	9
Viduržemio jūra.....	9
Žaliasis žmogus.....	9
Ramybė.....	10
Mano antra pusė.....	11
Ką man šiandien apsirengti?.....	12
Laikinas amžinumas.....	13
Magiški žodžiai.....	14
Žmogiškumas.....	15
Gyvenimo prasmė - prasmės nebuvimas?.....	15
Gyvenimo prasmė - būti gyvam.....	16
Prasmingas gyvenimas.....	17
Darbas ir gyvenimo prasmė.....	19
Darbas ir vergija.....	20
Ar žmogus turi sielą?.....	21
Gyvenimas kai tau trisdešimt.....	22
Gyvenimo dviratis.....	25
Kaip atsiranda draugai?.....	27
Mintukai.....	30
Kokia yra tikroji spalvos spalva?.....	30
Ar prietarai jus valdo?.....	30
Visatos sąmonė.....	31
Zombiai atrieđa, atvažiuoja.....	32
Kur jūsų fantazijos riba?.....	33
Pasaulis be tavęs.....	34
Laikas nėra ketvirtas matavimas.....	36
Mirtis irgi verslas.....	37
Burbulai ir bangos.....	39
Kas yra vienatvė?.....	40
Kas yra draugystė?.....	40
Kaupiamoji sėkmė.....	41
Problemos su santuokos paradigma.....	42
Kvapas ir garsas.....	43
Klajojantis protas.....	44
Telefono nemirtingumas.....	45
Geriausia mano savybė.....	46
Kūrybiškumo mygtuks.....	47
Kodėl imperijos visuomet žlunga?.....	49
Korupcija.....	50
Čempionas.....	52
Ką reiškia gyventi 150 metų?.....	52
Ateities spėjimas: elektrinės išnyks.....	55
Motyvacija?.....	58
Kai nieko neturi, tai nieko ir nereikia.....	58
Gulinčių nieks nemuša.....	59

Atkaklumas gerai ar blogai?.....	59
Motyvacija: pyragas ar botagas?.....	60
Išmokite pasakyti "NE".....	61
Veidrodėli, veidrodėli.....	62
Kas jus verčia pykti?.....	63
Laukti neverta.....	64
Ko žmonės nori.....	65
Horizonto problema.....	66
Tai manai, kad esi unikalus?.....	66
Kodėl žaidimuose žmonėms sekasi geriau nei gyvenime?.....	68
Skirtumas tarp „turėčiau“ ir „padariau“.....	68
Tai ką užmirštate yra daug svarbiau, nei tai ką atsimenate.....	70
10000 valandų taisyklė arba kodėl mes neturime daug milijonierių.....	71
Mentalinės energijos atsargos.....	72
Tu esi svarbus.....	73
Jūs vis tiek nespėsit visko.....	74
Tikslai yra nevykėliams.....	75
Kur tu gyveni?.....	78
Diena be įtakos.....	78
Čia ir dabar.....	78
Ateitis, kurios mes bijome.....	80
Žiurkių lenktynės.....	81
Auksinis pavadėlis.....	82
Savarankiškumas.....	83
Vienodi žmonės.....	84
Taikos amžius.....	86
Herojaus kelionė.....	87
Laimingo gyvenimo principai.....	89
Šiandien mes dirbam.....	91
Kas yra talentas?.....	91
Ieškom darbo.....	92
Kodėl mes einame į darbą?.....	93
Trys reikalingiausi žmonės.....	95
Kaip gera, kai nereikia mąstyti.....	96
Kuo norėtum būti užaugęs?.....	97
Startupu mintys.....	99
Balto žmogaus profesija.....	100
Piktžolės.....	101
Sveiki, vidutiniokai.....	102
Ar pomėgis turėtų tapti darbu?.....	104
Tavo laisvalaikis nepriklauso tau.....	105
Ką reiškia būti bedarbiu?.....	107
Gyvenu internete.....	112
Juodosios skylės efektas.....	112
Pabėgimas iš realybės.....	112
Kaip nužudyti mane pokalbių programos pagalba.....	113
Virtualūs aktyvistai.....	114
Blogio šaltinis.....	116
Blogio šaltinis – tėvai.....	116

Blogio šaltinis – mokykla.....	116
Blogio šaltinis – draugai.....	118
Blogio šaltinis – Universitetas.....	119
Trumpikės.....	120
Akiniai.....	120
Sėkmės formulės.....	120
Santykiai.....	121
Trečioji vieta.....	122
Taisyklė.....	122
Atsargiai sukčiai!.....	123
Aš jau suaugęs.....	124
Disfunkciniai santykiai.....	125
Nacionalinis superherojus.....	125
Gatvės universitetas.....	126
Gyvenimo ritmas.....	127
Senas.....	127
Geras stresas.....	128
Profesionalas.....	128
Nesąžiningas pranašumas.....	128
Su kuo sugulsi, su tuo ir atsikelsi.....	129
Mirtina tylą.....	129
Seminaras vs koncertas.....	130
Ką jūs veikiate duše?.....	130
Laikrodžiai.....	130

Laimės formulė

Aš mėgstu filosofines diskusijas klausimais kas daro mus laimingus, bet šiandien jokios filosofijos, tik moksliniai faktai.

Man, kaip žmogui mylinčiam skaičius, buvo smalsu: ar įmanoma išmatuoti laimę? ar yra laimės formulė? Pasirodo, kad taip. Kai kurie psichologai į šį klausimą žiūri labai rimtai.

Pirmoji Teigiamos psichologijos konferencija įvyko dar 1999 metais. 2006 metais Harvardo universitete pradėtas dėstyti kursas "Teigiama psichologija" sulaukė milžiniško studentų susidomėjimo.

Tai ką mokslininkai nuveikė per tą?

Laimės formulė pagal Pete Cohen

Laimė = P+(5x E)+(3x H)

P - reiškia asmenines savybes, įskaitant požiūrį į gyvenimą, gebėjimą prisitaikyti ir lankstumą. E - reiškia egzistavimą, įskaitant sveikatą, pinigus, draugus. H - reiškia aukštesnius poreikius, tokius kaip savigarba, lūkesčiai, ambicijos, humoro jausmas.

Norit gauti tris vertes reikia atsakyti tik į keturis klausimus įvertinant kiekvieną atsakymą dešimtbalėje sistemoje, kur vienas reiškia visiškai nesutinku, o dešimt - labai stipriai pritariu.

Klausimai:

- 1) Ar jūs esate energingas, lankstus, atviras pokyčiams?
- 2) Ar jūs turite teigiamą požiūrį į gyvenimą, greitai atsigaunate po nesėkmių ir jaučiate, jog kontroliuojate savo gyvenimą?
- 3) Ar patenkinti jūsų pagrindiniai gyvenimo poreikiai įskaitant: sveikatą, finansus, saugumą, pasirinkimo laisvę ir bendruomeniškumą?
- 4) Ar galite kam nors bet kuriuo paros metu paskambinti, kai jums reikia pagalbos; ar galite pasinerti stačia galva į tai ką darote; ar jūsų veikla atitinka jūsų lūkesčius ir suteikia jums gyvenimo prasmę?

Rezultatus skaičiuoti taip: P=pirmas+antras, E=trečias, H= ketvirtas atsakymai.

Tai kaip ar labai laimingi esate?

Galbūt šiek tiek grubi formulė ir nesuteikianti vilties tiems, kurie surinks mažiau nei kiti, tačiau labai tiksliai matematiškai išreikšta. Tačiau tai dar ne viskas, norėčiau pasidalinti dar keliais skaičiais ir mokslinių tyrimų rezultatais.

Kas daro mus laimingais?

Šeima ir draugai. Mokslininkai teigia, jog žmonės turintys daugiau draugų rečiau serga, yra atsparesni stresui. Profesorius Oswald iš Warwick universiteto, gali jums tiksliai pasakyti kiek kainuoja vienas draugas. Žmogus neturintis draugų, turi uždirbti 50.000* litų daugiau per metus, nei žmogus turintis draugų, vien tam, kad pasiektų tokį patį laimės lygį.

Santuoka prideda septynis metus papildomo gyvenimo vyrui ir keturis moteriai. Turbūt žinote ne vieną (nevisai padorų) anekdotą apie uošvę, tačiau pasirodo, jog būtent uošvės turėjimas prailgina jūsų gyvenimą. Kai pagalvoji, jog stiprus rūkymas atima išgyvenimo tris metus... Jeigu jūs mėgstate rūkyti, geriau jau būtumėt vedę.

Gyvenimo prasmė. Mokslininkai sako, jog gyvenimo prasmės pojūčio turėjimas labai svarbus laimės ingredientas. Visiškai nesvarbu kokią religiją ar filosofiją jūs pasirinksite, svarbu išvelgti didesnę prasmę nei vien tik egzistavimas. Žmonės esantys kažko didesnio dalimi (bažnyčios, bendruomenės) yra laimingesni. Nuo savęs turiu pridėti, jog gyvenimo prasmė yra pats populiariausias nepo.lt tinklapio google paieškos raktažodis. Nors negaliu suteikti universalaus atsakymo į šį klausimą, tačiau labai tikiuosi, kad mano mintys skaitytojus nukreips teisinga linkme.

Ilgalaikiai tikslai. Svajonės yra gerai, tačiau svajonės kaip debesys danguje. Kad žmogus būtų laimingas jis turi turėti kokį nors apčiuopiamą tikslą, prie kurio nuolatos galėtų dirbti ir tas tikslas, savaime suprantama,

turėtų žmogui teikti malonumą. Psichologai teigia, jog žmogus pasiekia savirealizaciją tik dirbamas prie ilgalaikių tikslų, kurie leidžia panaudoti stipriausias asmenybės savybes.

Mokesčiai. Iš pirmo žvilgsnio tai skamba absurdiškai, tačiau pasirodo viską galima paaiškinti. Neturtingi žmonės yra nelaimingi, tačiau kai jie sužino, jog turtingi žmonės sumoka žymiai daugiau mokesčių, jie pasidaro laimingesni. Taigi, "progresiniai" mokesčiai, jeigu kada nors tokie bus, turėtų daugelį lietuvių padaryti laimingesniais žmonėmis.

Kas daro mus nelaimingus?

Vaikai. Turbūt ne kartą esate girdėję iš savo tėvų, giminaičių ar gal net gi draugų, jog vaikai daro gyvenimą laimingesnį. Visiems šiems žmonėms mokslininkai turi kai ką pasakyti: vaikai nepadaro žmogaus laimingesnio, kaip tik priešingai... Žinot, negražu rodyti nepadarius gestus vyresniems žmonėms, bet kai aš perskaičiau apie šitą dalyką man keturi pirštai taip ir užsilenkė automatiškai...

Daugelis žmonių turbūt bus šokiruoti tokio teiginio ir norės kategoriškai nesutikti, todėl siūlau paimti svarstyklės ir pasverti. Taip, vaikai suteikia džiugių akimirų, bet jie verkia, neklauso, prieštarauja, negerbia, serga, nuvilia, susižeidžia... Ir kai visą tai sudedi ant svarstyklių paaiškėja, jog skausmo jie suteikia daugiau nei džiaugsmo. Tačiau reikia atsižvelgti į vieną svarbų faktorių, dėl ko toks smegenų plovimas būtinas. Įsivaizduokit, jog kažkada senai, senai evoliucijos pradžioje žmonės būtų išsiaiškinę, jog vaikai nesuteikia laimės... Tuomet aš nerašyčiau šito teksto, o jūs jo neskaitytumėte.

Reklama turi paskatinti jus pirkti. O jeigu reklama sužadino jūsų norą įsigyti daiktą, tačiau jus tam neturi pinigų, tuomet jūs tampate nelaimingas. Kaip ir madų žurnalai daro nelaimingas visas moteris. Švedijoje uždrausta reklamuoti vaikams iki 12 metų, nes jie per daug pažeidžiami.

Televizorius. Nesiruošiu kalbėti apie tai ką rodo per televizorių. Esmė yra pats procesas, žiūrėjimas yra individualus veiksmas atliekamas tylint, o žmogų laimingesniu darbo bendravimas.

Netektys. Atsigavimas po sutuoktinio netekimo gali užtrukti iki kelerių metų. Darbo praradimas gali sumažinti žmogaus laimingumą, netgi keletą metų po to, kai žmogus vėl pradės dirbti.

Visa tiesa apie pinigus

Turbūt nekartą teko girdėti teiginį, jog pinigai nepadaro žmonių laimingesniais. Galbūt netgi esate girdėję šį anekdotą: *Mokslininkai atliko tyrimą tarp žmonių uždirbančių 10 milijonų per metus ir nustatė, jog uždribę dar vieną papildomą milijoną jie netapo laimingesni. Išvada: pinigai neatneša laimės.* Ką gi turiu jums naujienų: jeigu 50% žemės gyventojų per metus į rankas gautų 10% daugiau nei gauna dabar jie taptų laimingesni. Supraskit mane teisingai svarbu ne pinigai, o jų sąlyginė vertė. Pinigai, kurie leidžia pagerinti žmogus pragyvenimo lygį, tikrai padaro jį laimingesnį. Pavyzdžiui, jeigu vietoj Optima linijos sviesto žmogus gali pirkti ekologišką sviestą, jis tampa laimingesnis. Tačiau laimingumo pakilimui yra riba. Ji yra maždaug ties 10.000* litų pajamų per metus daugiau nei šalies vidurkis, virš tos sumos didesnis gaunamų pinigų kiekis nedaro žmogaus laimingesniu. Apskritai **pinigai nėra blogio šaltinis**, materializmas yra. Jeigu pirmą kartą gyvenime valgai kokius nors blynus ir jie nerealiai skanūs, tai valgant antrą kartą jie bus labai skanūs, trečią - skanūs, ketvirtą - tai jau bus kasdienybė. Tas pats ir su prabangiu Ferrari pirmą kartą įsidėjus nerealus jausmas, o vėliau... Taip yra todėl, kad žmogus yra linkęs prisitaikyti/priprasti prie aplinkos, o tai kas yra nuobodi kasdienybė nesuteikia daugiau laimės.

Laimingiausias gyvenimo amžius

Žmogaus laimė priklauso ne tik nuo visų dalykų kuriuos paminėjau, bet taip pat nuo lyties ir amžiaus. Mokslininkai įvertino žmonių nuo 15 iki 70 laimingumą. Kaip paaiškėjo 15 metų paaugliai būna laimingi, tačiau jų laimingumas su kiekvienais metais vis mažėja maždaug iki 50 metų, o tuomet pradeda kilti. Pats sunkiausias gyvenimo periodas daugumai žmonių prasideda 40 metų. Reiktų atkreipti dėmesį, jog penkiolikos metų vaikinai yra laimingesni už savo bendraamžes. Apskritai gyvenimo pradžioje vyrai vidutiniškai laimingesni už moteris ir tik maždaug ties 50 metų viskas pasikeičia.

Laimingiausios šalys

Turiu pasakyti, jog buvo sunku surasti šalių sąrašą. Yra daug visokiausių indeksų, kurie matuoja įvairius dalykus, o aš norėjau žinoti atsakymą tik į vieną klausimą: ar laimingais laiko save tos šalies gyventojai. Galiausiai radau tokį dešimtuką:

- 10) Kanada. Turbūt nedaugelis žino, jog oficiali Kanados valdovė yra karalienė Elizabeta II. 12 pagal BVP. Gyvenimo trukmė 80 metų. Kanada skyrė 1.5 bilijono vakcinoms kurti, kurios galėtų išgelbėti žmones neturtingose šalyse.
- 9) Brunei - mažytė šalis Broneo saloje Azijoje. Islaminė absoliutinė monarchija. 388.000 gyventojų. 4 pagal BVP. 75 pagal raštingumą. Gyvenimo trukmė 75 metai. Visiškai uždraustas alkoholio pardavimas.
- 8) Butanas - mažytė valstybė Himalajų kalnuose, Azijoje. Demokratinė monarchija. 691.000 gyventojų. 104 pagal BVP. Gyvenimo trukmė 65 metai. Ši valstybė įdomi, tuo jog gyvenimo kokybe ne kaip kitos pasaulio valstybės matuoja pagal BVP, o pagal laimės indeksą. Šalyje buvo uždrausta reklama.
- 7) Švedija - šalis kurioje mokesčiams gali būti sumokėti net iki 80% uždarbio. 17 pagal BVP. Gyvenimo trukmė - 80 metų.
- 6) Suomija. Nežinau ką pasakyti apie šią šalį, nebent tai kad joje įsikūrė Nokia. 3 šalis pagal BVP. Gyvenimo trukmė 79 metai.
- 5) Bahamų salos. Karibų jūroje esanti valstybė susidedanti iš 29 salų. Oficiali valdovė yra karalienė Elizabeta II. Artimiausias kaimynas - Kuba. 309.000 gyventojų. 33 pagal BVP. Gyvenimo trukmė 66 metai.
- 4) Islandija. Po vulkano išsiveržimo, jie, matyt, laikinai nėra tokie laimingi. 15 pagal BVP. Gyvenimo trukmė 82 metai (ilgiau gyvena tik Japonijoje ir Honkonge).
- 3) Austrija. Red Bull gimtinė. Čia balsuoti žmonės gali nuo 16 metų. Sulaukę 18 metų visi vyrai privalo praeiti 6 mėnesių trukmės karinius mokymus. 10 pagal BVP. Gyvenimo trukmė 80 metų.
- 2) Šveicarija šalis, kurią turbūt visi sieja su bankais, tiksliais laikrodžiais ir šveicariškais peiliukais. Įdomu, kad šalis nors ir yra Europoje, tačiau kaip ir Švedija faktiškai nei pirmame nei antrame pasauliniuose karuose nedalyvavo. Taip pat neturi savo armijos. 7 pagal BVP. Gyvenimo trukmė 82 metai.
- 1) Danija. Kaip ir Švedijoje labai aukšti mokesčiai. Gali tekti sumokėti iki 72% savo algos. Perkant automobilį tenka sumokėti 25% PVM mokestį ir dar 180% registracijos mokestį, kitaip sakant automobilis, kurio kaina yra 20.000 jums kainuos 65.000. Ir jūs dar stebitės, kodėl visi danai važinėja su dviračiais? Prie kiekvienos šalies parašiau BVP ir gyvenimo trukmę norėdamas parodyti, jog tai neįtakoja laimės. Kaip Lietuva laikosi bendrame kontekste? 50 pagal BVP, gyvenimo trukmė yra 73 metai. Taigi, kai kurias tope esančias šalis stipriai lenkiam, tačiau pagal laimės indeksą Lietuva užima tik 155 vietą. Kaip laikosi mūsų kaimynai? Latvija - 154, Estija - 139, Lenkija - 99, Rusija - 167, Baltarusija - 170.

Kodėl reikia būti laimingais?

Mokslininkai atliko eksperimentą su keturmečiais vaikais, liepė jiems sudėlioti teisingai figūras. Buvo dvi grupės vaikų, vienai tiesiog liepė atlikti užduotį, kitiems prieš atliekant užduotį, liepė prisiminti pati laimingiausią gyvenimo epizodą. Paaiškėjo, kad vaikai, kurie prisiminė laimingiausią gyvenimo epizodą, užduotį atliko du kartus greičiau. Aišku, jūs galite galvoti, jog esate daug sudėtingesnės asmenybės nei keturmečiai, mokslininkai irgi taip pamanė ir nusprendė atlikti eksperimentą su daktarais. Daktarų grupių paprašė nustatyti teisingą diagnozę pacientams. Pirmai grupei davė studijuoti mokslinę medžiagą apie ligas, kurias turės vertinti, o antrai grupei davė po saldainį. Daktarai gavę saldainį užduotį atliko du kartus greičiau nei daktarai, kurie susipažino su moksline medžiaga. Taigi mano klausimas: ką jūs veikiate prieš egzaminus? Aš asmeniškai labiausiai mėgstu skaityti ir pasakoti anekdotus (kaip manote koks mano vidurkis?). Laimingi žmonės surenka daugiau taškų bet kokiam IQ teste. Laimingi žmonės geriau parduoda, atrodo patikimesni.

Kitame eksperimente mokslininkai tyrė žmonių laimingumą, iš grupės išrinko patį nelaimingiausią ir patį laimingiausią, jie norėjo išmatuoti, kiek laiko jie išlaikys ranką lediniame vandenyje. Kaip manote koks skirtumas? Nelaimingas žmogus išlaikė 30 sekundžių, laimingas - 6 minutes!

Mokslininkai paprašė vienuolių rašyti dienoraščius. Kas paaiškėjo? Nelaimingos, niurgzlės, bambeklės vienuolės nesulaukė 85 gimtadienio, laimingos sulaukė 90 ir daugiau. **Laimingi žmonės gyvena devyniais metais ilgiau**, nei nelaimingi.

Kaip tapti laimingesniu?

Internetu galite rasti daugybę patarimų kaip tapti laimingesniu, šia tema parašyta ne viena knyga. Turiu prisipažinti, jog nekenčiu skaityti straipsnių, kuriuose išvardinama daugiau nei 10 patarimų, todėl jums išrinkau tris.

3) Mankšta. Paprastas elementarus dalykas, kurį turėtumėte daryti visi, bet kažkodėl nedarome. Kai kitą kartą reikės pasikelti nuotaiką, pamėginkit padaryti 10 pritupimų.

2) Dėkingumas. Jeigu įvyko kas nors ypatingo jūsų gyvenime, parašykite laišką ranka ir sekančią dieną (jeigu įmanoma) įteikite jį asmeniškai žmogui, kuriam esate dėkingi. Tačiau turiu iš anksto perspėti dėl kelių dalykų. Mokslininkai atliko eksperimentus ir paaiškėjo, jog žmonės, kurie tą daro kiekvieną dieną ir daro dėl to, kad yra priversti, o ne dėl to, jog iš tiesų norėtų padėkoti netampa laimingesniais. Žmonėms, kurie serga depresija tokia veikla sukėlė tik dar didesnę nusivylimą.

1) Dienoraštis. Kiekvienos dienos vakare užrašykite tris dalykus, už kuriuos esate dėkingi, kurie jums puikiai pavyko, kuo džiaugiatės ar didžiuojatės. Tačiau supraskite, jog kartais shit happens ir vienintelis dalykas, už ką galite būti dėkingi, tai nebent, už tai kad atsikėlėte iš ryto ir vis dar kvėpuojate. Tuomet paskaitykite ką užrašėte ankstesnėmis dienomis, prisiminkite, kas jums suteikė laimės.

Būkite laimingi!

Pastaba. Originaliuose šaltiniuose piniginės sumos buvo nurodytos ne litais, tačiau jų negalima versti pagal santykį su litu, kadangi suma yra siejama su pragyvenimo konkrečioje valstybėje lygiu.

Gyvenimo pasakos

Viduržemio jūra

Vakar plaukiau keista jūra. Joje buvo daug laivų: įvairių mažų ir didelių. Visi jie iškėlė bures, įvairiaspalves vėliavas net gražu žiūrėti. Bet, deja, visi jie stovi vietoje... Ar tai logiška? Kam kelti bures ir leisti jas plėšyti vėjui, jeigu nesiruoši niekur plaukti?

Aš plaukiau pro juos lėtai bijodamas, kurį nors užkliudyti. O jie visi nustebę dairėsi aplinkui ir pavydžiai žiūrėjo kaip mano laivas stumiasi tolyn. Drąsiausi man sušukdavo: *Kaip tu gali judėti šitam užkeiktam vandenyne?* Ir aš jiems atsakydavau: *Ištraukit inkarus ir pajudėsit greičiau už mane.* Tačiau visi jie nesutikdavo su manimi: *Mes juk negalim!* Ir keista man žiūrėti, į laivus, kurie vietoj to, kad plauktų užkariauti nematytų horizontų, stovi vietoje. O kiti prisikabinę tokius inkarus sunkius, kad nuo mažiausios bangelės atrodo tuoj nuskęs, dings amžiams iš pasaulio šio.

Įsivaizduokit, jog jūs esate laivas, inkaras – tai jūsų praeitis. Visos nuodėmės, ir visas pyktis, kuris susikaupė per daug metų. Kaip jūs manote, kam nuo to blogiau, jeigu jūs pykstate? Jeigu aš mintyse galvosiu, koks blogas tas žmogus, ar tam žmogui kas nors atsitiks? Ne greičiausia nieko, tačiau kiek brangaus laiko jūs sugaišite, kuri jau geriau būtumėte panaudoję mąstyti apie gražius dalykus, svajoti dideles svajones. Galvodami blogai apie kitus jūs eikvojate savo energiją ir laiką be reikalo. Tai beveik tas pats, kas sodinti bulves rudenį. O gal nešals šią žiemą? O gal nesnigs? Visai nieko būtų pavasarį šviežios bulves... Ir tik nedidelė smulkmena, taip nebūna, taip niekas nedaro, nes visi puikiai žino, kad tai neduos rezultatų. Tačiau, kai pradedame kalbėti apie pykti, apie praeitį, žmonės mano jog jų mintys kažką gali pakeisti. Bet juk dar niekam mintis apie praeiti nieko nepakeitė, tai kodėl visi tiek daug gaišta tam laikui?

Kam gaišti laiką, svarstant, ką būtum geriau padaręs prieš penkis metus? Juk tai praėjo, viskas. Taškas. Tai negrįžta. Pasielgdamas būtent taip, tu įgijai patirties, tu tapai žmogumi tokiu koks esi dabar ir tuo reikia džiaugtis. O jeigu aš bučiau... tai nebūtum tu. TU ESI ČIA IR DABAR. Daugiau nieko nėra, nėra jokio vakar, nėra jokio rytoj. Yra tik vienintelis momentas kuriame tu egzistuoji.

Žinot, tarybiniai laikai man labai patiko dėl vieno aspekto. Savo praeiti galėdavai suklijuoti į nuotraukų albumą, albumą padėti kur nors giliai į spintą ir ten jį pamiršti. Taip galėdavai labai aiškiai parodyti praeičiai jos vietą. Dabar tai nebemadinga.

Tikiuosi esate girdėję istoriją apie žmogų, kuris kiekvieną kartą, kai jį įžeisdavo įsidėdavo akmenuką į kišenę, kuo didesnis įžeidimas – tuo didesnį akmenį jis sau įsidėdavo... Vienintelis teigiamas mano nuomone dalykas šitame reikale, tai kad tampydamas didelius svorius žmogus palaikė gerą sportinę formą. Apie neigiamus dalykus nekalbėsiu, o pasiūlysiu jums surasti patiems. Pabandykite taip padaryti savo gyvenime, kiekvieną kartą kai jūs įžeis įsidėkite akmenuką į kišenę. Ar ilgai vaikščiosite taip, kol nepradės smukti kelnės?

Taigi išmokite atleisti, išmokite išsilaisvinti iš savo praeities, pakelkite inkarus ir plaukite. Nesidairykite atgal, bangos už jūsų nugaros jau nurimo. Jūsų laukia pažadėtoji žemė priekyje. Išsilaisvinkite!

Žalioji žmogus

Norėčiau pakalbėti vieną komiksų veikėją – Robertą Briusą Banerį. Turbūt daugelis iš jūsų paklaus ką tokį? Gerai, pasakysiu paprastai – žaliąjį žmogų Hulką. Kuo pasižymi Hulkas? Superjėga, greičiu ir ištverme.

O dabar staigmena – nors ir nesame paveikti jokių gama spindulių, tačiau visi turime savo Hulką. Apie ką aš? Viskas labai paprasta Briusas nekontroliuoja kada virsta žaliu žmogumi, tai dažniausiai atsitinka kai jis supykta, patiria stresą arba baimę. Hulkas yra laukis ir kvailas, dažniausiai jis sugriauna viską aplinkui. Jis bėga kuo toliau nuo žmonių ir civilizacijos, kad galėtų pabūti vienas ir nusiraminti, kad vėl atvirstu žmogumi.

Dabar supratote apie ką aš? Apie pyktį. Taigi norėčiau jūsų paklausti: ar jūs kontroliuojate savo Hulką? Kaip dažnai jis pasirodo ir kiek sugriauna? Komiksuose žaliasis žmogus dažnai griaua pastatus, mindo mašinas, siaubia miestus, tačiau tai niekis, realiame gyvenime jis gali pridaryti žymiai daugiau žalos – jūs galite aprėkti nekaltą žmogų, jūs nesusivaldę galite prarasti draugus ar susipykti su brangiais žmonėmis. Kvailas Hulkas savo superjėga smogiantis žemiau juostos ir nebūtinai tiesiogine prasme, psichologinis smurtas daug žiauresnis už fizinį, mėlynių nepalieka, o žeidžia daug skaidžiau ir tokios žaizdos gyja daug ilgiau.

Ką jūs darote kai Hulkas paima jūsų proto kontrolę? Ar irgi bėgate į vienumą, kurioje negalėtumėte nuskriausti nieko, kurioje galėtumėte ramiai atvėsti ir įveikti žaliajį žmogų? Deja, mieste pilname žmonių nelabai kur pabėgsi, tuo labiau jeigu bandysite pabėgti darbo metu į jus tikrai pažiūrės kreivai. Vienintelė vieta į kurią jūs galite pabėgti yra jūsų galvoje. Kaip jinai atrodo? Galbūt tai balti ledo rūmai, apsupti snieguotų kalnų ir įkalinti stingdančio šalčio? Galbūt tai nedidelis kalnelis smėlio dykumoje, tirpstantis nuo beprotiško karščio? Gal tai tiesiog fotelis vandenyno pakrantėje? Kaip atrodo ta vieta į kurią norėtumėte pabėgti?

Nors Hulkas ir laikomas superherojum, tačiau neleiskite jam prasiveržti, neleiskite jam valdyti jūsų proto, neleiskite jam demonstruoti savo supergalių.

Ramybė...

Balta, balta, kur darais. Kiek už matai iki horizonto tik sniegas ir nieko daugiau, kad ir kur be pasisuktum. Šviesiai mėlynas dangus ir niekas nei joks medelis, nei joks kitas objektas ar padaras neužstoja žvilgsnio. Ramybė. Vėjelis beveik nepučia... Kartais kokia viena snaigė pasiklydusi nukrinta, jeigu išūlesnė, tai bando nutūpti ant nosies, jei ne tai tiesiog praskrenda pro akiratį ir įsimaišo baltame fone...

Balta, balta, kur dairais... Kiek besidairytum aplinkui tik purus baltas sniegas ir tik jeigu pasisuktum atgal pamatytum pėdsakų virtinę... Tai kelias kuriuo tu atėjai.

Ne, tai ne kelionė po Laplandiją, ne tai žiemos vizija. Tai ramybė. Mano vidinė ramybė. Mano kūno ramybė. Mano minčių taika.

Niekada nesupratau meditacijos, netgi priešingai kaip sunkesnės muzikos gerbėjas mėgstu triukšmą, bet... Kartais reikia pailsėti nuo visko, nuo pasaulio, nuo nuotykių, nuo darbo, nuo žmonių, nuo gyvenimo...

Tuomet atsisėdi ramiai, įsitaisai patogiai fotelyje tarp pagalvių, užsikeli koją ant pufiko ir lėtai grukšnodamas sultis atsijungti nuo šito pasaulio. Persikeli į kitą pasaulį, tiesa tik mintimis, bet tiems kas turi gerą vaizduotę tai padaryti nesunku ir pojūčiai atrodo gana tikri...

Kiek jūsų pagal pateiktą aprašymą pakankamai vaizdžiai įsivaizdavo mano nupieštą pasaulį? Kiek iš jūsų persikėlė kartu su manimi?

Žinot, man patinka ta vieta, toli nuo civilizacijos, ten gali pabėgti nuo problemų. Ten gražus vaizdas į horizontą. Romantiška. Kokia gi romantika, jeigu ten būnu tik aš? Ten aš būnu ne vienas, ten dar būna aš, kitas aš, dar vienas aš, dar vienas kitas aš....

Ta vieta, kur parodžiau jums tai ką aš matau pabaigoje prieš pasiruošdamas kelionei atgal į Žemę, atgal į šį gyvenimą...

Iš pradžių viskas atrodo ne taip. Iš pradžių pučia vėjas, stiprus vėjas ir snaigės krenta įnirtingai, taip, kad iš tiesų ranką negali matyti, kur jinai baigiasi. Ir eini nevienas, tave seka... Ir jų daug... Jie visi slepia savo veidus. Jie visi užsidėję kapišonus, apsimuturiavę šalikais, o akys slepia po tamsūs akiniai... Kartais

norisi pabėgti nuo jų, tiesiog pasileidi ten kur kojos neša, nes akys nemato, tačiau stiprus vėjas ir sniegas trukdo bėgti. Galiausiai netenki jėgų ir griūni į sniegą. Atrodo tau, kad atsiplėšei, bet jie visuomet suranda, kaip šuo suranda savo namus...

Tuomet belieka vienas kelias, susitikti su kiekvienu akis į akį. Vienas prieina, nusiima akinius, atsivynioja šaliką ir nusikelia kapišoną... Juk tai aš! Po to prieina kitas... Ir taip susitikti turi su kiekvienu... Tai įgrista, ir pasileidi bėgti, ir vėjas jau kiek aprimęs ir snaigės krenta rečiau, nebe tokios didelės.... Tačiau visur balta, balta, kur dairais... Visur sniegas ir tik atsisukęs atgal pamatai labai platų kelią, labai daug išmintų pėdsakų... Keista, bet žvelgiant nuo pradžios link savęs matai, kaip tas kelias siaurėja, vis mažiau ir mažiau jų persekioja tave... Ne, jie neatsilieka, su kiekvienu reikia susitikti asmeniškai... Nuo savęs nepabėgsi...

Bet tu vis eini į prieki, eini. Ir vėjas nutyla, snaigės pradingsta. Ir lieka tik ramybė. Tu ir Ramybė. Šalta žiema ir balta, balta kur dairais. Kiek už matai iki horizonto tik sniegas ir nieko daugiau, kad ir kur be pasisuktum. Šviesiai mėlynas dangus ir niekas nei joks medelis, nei joks kitas objektas ar padaras neužstoja žvilgsnio.

Ramybė. Vėjelis beveik nepučia... Kartais kokia viena snaigė pasiklydusi nukrinta, jeigu įžūlesnė, tai bando nutūpti ant nosies, jei ne tai tiesiog praskrenda pro akiratį ir įsimaišo baltame fone...

Balta, balta, kur dairais... Kiek besidairytum aplinkui tik purus baltas sniegas ir tik jeigu pasisuktum atgal pamatytum pėdsakų virtinę... Tai kelias kuriuo tu atėjai.

Kartais iš tiesų norisi nusiraminti, susivokti savyje ir tam nereikia daug laiko. Pabandykite, skirkite dešimt minučių ir pasinerkite į save. Ir žinote, kas šauniausia? Po to išeini nugalėtoju. Po to gali kalnus nuversti, bet kokią kliūtį įveikti. Pabandykit.

Mano antra pusė

Turbūt esate girdėję legendą, jog seniau žmonės turėjo dvi galvas, keturias rankas bei keturias kojas. Jie visuomet buvo laimingi. Dievai dėl to supyko ir padalino senuosius žmones į dvi dalis. Taigi, dabar kiekvienas iš mūsų klaidžioja po šį pasaulį bandydamas surasti savo trūkstantą pusę.

Sako, kad visuose legendose yra dalis tiesos.

Ar turite namie obuolių? Puiku, atliksime keletą eksperimentų. Tie kas neturi pabandykit įsivaizduoti. Paimkite obuolį ir perpjaukite į dvi dalis. Kas bus jeigu jas suglausite? Na, vieno obuolio, kurį turėjote niekaip negausite, vis tiek turėsite tik dvi obuolio dalis. O kas bus jeigu tas obuolio dalis ne tik suglausite, bet dar ir stipriai spustelėsite? Labai tikėtina, kad iš obuolio išstrykš sultys ir jeigu vieną ranką atitrauksite tikėtina, kad sultys bent jau laikinai sukabins dvi obuolio dalis ir išlaikys jas kaip vieną. O kas bus jeigu tokiu pačiu būdu pabandysime suglausti skirtingų obuolių dalis? kažkas panašaus, ypač, jeigu obuoliai per daug nesiskirs vienas nuo kito dydžiu.

Pjaustyti obuolius yra puiku. Perpjovę, jus gaunate dvi dalis lygiais paviršiais. O jeigu paimtumėte obuolį ir išvisų jėgų į perlaužtumėte? Tuomet dalys nebūtų lygios. Tikėtina, kad vėl suglausti būtų žymiai sunkiau, nei kad perpjautą obuolį. O jeigu paimtumėte du obuolius juos perlaužtumėte ir pabandytumėte suglausti skirtingų obuolių dalis? Greičiausiai jie nesusiglaustų, liktų daugybė oro plyšių... Perlaužtų obuolių pusės nėra lygios, tačiau trinant dalis vieną į kitą ilgainiui tų nelygumų skaičių pavyktų sumažinti.

Skanaus valgantiems obuolius.

Jūs vis dar manote, jog tai pasakojimas iš gurmano virtuvės? Ne, tai pasakojimas apie žmones. Mes žmonės – tai grubiai perlaužtų obuolių pusės. Nelygumai atsiranda dėl auklėjimo, mokymosi, skirtingos aplinkos, prietarų, patirties... Ir staiga pamatome kitą žmogų - kitą obuolio pusę, su visai kitokiais nelygumais nei pas mus, pabandome suglausti... Draugystė, šeima – tai ne kas kitas kai bandymas iš dviejų skirtingų pusių padaryti vieną obuolį. Konfliktai tas dvi dalis tolina, bendravimas artina. Bendraudami, spręsdami konfliktus mes gludiname savo obuolio pusės nelygumus. Kuo atviresnis ir nuoširdesnis bendravimas geriau

susiglaudžia abi pusės. Tačiau, reikia suprasti, jog jos niekada netaps vienu obuoliu. Yra ir kita problema, pavyzdžiui manęs mokykloje niekas nemokė, kaip reikėtų bendrauti, o jūs mokė? Kartais yra sukuriama šeima ir tik po to pastebima, kaip sunkiai tos obuolio pusės susiglaudžia. O ką daryti? Turbūt sunkiausias dalykas yra nusiglundinti, žmonės to nemėgsta, jie geriau jau pasineria į savo darbus. Stengiasi kiek galima rečiau būtų namie, kad tik nekiltų koks nors konfliktas, kad tik nereiktų bendrauti. Kas iš to gaunasi? Gero turbūt nieko. O kaip manote jūs? Kažkur šiame pasaulyje yra ir jums skirta obuolio pusė, bet nepamirškite surasti ją – lengviausia dalis, po to ilgai reiks gludinti savo skirtumus. Nebijokite...

Ką man šiandien apsirengti?

Supermenas vienintelis superherojus, kuris užsidėdamas kostiumą tampa paprastu žmogumi. Šią mintį pasiskolinau iš Quentin Tarantino filmo „Nužudyti Bilą“. Tikrai nuostabus pastebėjimas į kurį turbūt ne tik aš, bet ir daugelis jūsų anksčiau nebuvo atkreipę dėmesio.

Supermenas vienintelis man žinomas komisų veikėjas, kuris nebuvo paveiktas jokia radiacija ar dar kuo nors, kad įgytų savo specialiąsias galias. Jis toks gimė. Tuo tarpu tiek Spidermanas, tiek Batmanas yra eiliniai planetos gyventojai, žmonės, tačiau apsivilkę savo kostiumus virsta superherojais. Iš tiesų kostiumas, tai ne tik medžiagos gabalas, tai kur kas daugiau. Visi žino, jog Klarkas Kentas negali skraidyti, tačiau Supermenas gali, Peteris Parkeris negali laiptoti sienomis, tačiau Spidermanas gali. Tai to paties žmogaus dvi skirtingos asmenybės pusės. Visi jas turi, net mėnulis ir tas turi savo tamsią pusę, kurios niekada mums neatskleis.

Aš atsikeliu, atsidarau spintos duris ir pažvelgiu į ją, čia kabo daug kostiumų: jau mano anksčiau minėtas Supermenas, Halkas, Šrekas, Mikė Pūkuotukas, Mauglis, Heraklis, Karsonas, kuris gyvena ant stogo, Klaustukas, Nematomas žmogus, Kalnietis ir kiti, visų tikrai neišvardinsiu. Ką man šiandien apsirengti? Koks aš šiandien norėčiau būti žmogus?

Iš tiesu, tokius dalykus, sprendžiu ne aš vienas, kiekvienas planetos žmogus iš ryto atsidaro spintą ir iš jos išsirenka kokį nors kostiumą. Labai dažnai vieno kostiumo neužtenka ir per dieną tenka persirengti kelis kartus.

Vieni apsirengia tėvo kostiumą ir eina barti vaiko, kiti pavaldinio kostiumą ir eina keliaklupsčiauti prieš viršininką, treči – chamo ir tiesiog eina pasivaikščioti po miestą. Ar visada žmonės apsirengia tinkamus kostiumus? Tikrai ne. Jeigu Petras pasako, jog Jonas apie tą žmogų kalbėjo negražiai, tuomet žmogus eidamas bendrauti su Jonu apsivelka pikto šikniaus kostiumą, kad tik jam pavyktų įžeisti skriaudiką. Visa bėda, kad niekas išskyrus patį Joną nežino, ką jis tiksliai kalbėjo ir ar norėjo ką nors įžeisti.

Ateidami į dalykinį susirinkimą karnavaliniu kostiumu, verčiame ir kitus susitikimo dalyvius persirengti. Tiesa, jie greičiausiai nesako, jums „*palaukit aš tuoj persirengsiu*“ ir nebėga į telefono būdelę, kaip kad Klarkas Kentas. Tačiau patys elgdami nedorai, greitai pastebėsime, kad ir aplinkiniai su mumis elgiasi nedorai (*kokie jie niekšai!*).

Ar kostiumai gali būti blogai pasiūti? Deja, tai pasitaiko gana dažnai. Kažkodėl žmonės apsivilkę tėvų kostiumą, mano kad gali rėkti ant vaikų ir juos mušti. Žmonės su viršininko kostiumu mano, jog gali staugti ant pavaldinių ir juos žeminti. Tikiuosi, jog jūs puikiai suprantate, kokie brokuoti yra tie kostiumai, deja, dažniausiai tie žmonės, kurie juos dėvi, to nesupranta, juk kostiumas, jo rankų darbo vaisius. Jie net nesusimąsto, kad kažkas negerai, nes kitokių kostiumų nėra matę, panašų dėvėjo jų tėvai ir jų tėvų tėvai...

O kaip jie galėtų žinoti, jeigu retai perka „siuvimo“ knygas? Jeigu niekada nėra sutikę gyvenime žmogaus su gražiu kostiumu?

O gyventi reikia, reikia kažką apsivilkti kiekvieną dieną.

Aš uždarau spintos duris, nes jau žinau ką apsivilksiu, o ką apsivilksite jūs?

Laikinas amžinumas

Vienas žmogus nuolatos skųsdavosi, kad pasaulyje viskas yra laikina. Tuomet jo mažametė duktė paklausė: *Tėti, o jeigu pasaulyje nebūtų laikinumo, kaip aš užaugčiau? Kaip aš tapčiau gražia moterimi?* Turbūt visi esate girdėję žodžius: iš dulkių kilęs, dulke pavirsi. Įdomu ar ne? Į pasaulį žmogus ateina nieko neatsinešdamas, o išeidamas nieko negali pasiimti su savimi. Tiesa, faraonai mėgino pasiimti savo turtus, savo tarnus... Bent jau pirmu atveju jiems tikrai nepavyko...

Taigi, turim pasaulį, kuriame viskas laikina. Turim gyvenimą, kuris netikėtai įsiterpia tarp dviejų virsmų. Ką jūs dabar veikiate? Žinau, klausimas atrodo netikėtas ir atšokęs nuo temos, bet taip nėra. Pamąstykite. Vakar aš buvau dulkė. Rytoj aš busiu dulkė. Šiandien aš esu žmogus. Ir žinote ką? Tie žodžiai tie trys sakiniai bus teisingi ilgai... Visuomet...

Tai kas buvo vakar praėjo ir nesugrąžinsi, nepakeisi. Tu gali atsukti laikrodį, bet tai nesugrąžins laiko. Rytojus dar neatėjo. Jis niekada neateina. Ar pastebėjote, kad darbus lengva atidėti rytdienai. Lengva kiekvieną dieną. Kiekvieną šiandieną.

Aš esu žmogus. Kaip ir tu. Taip tu, tas, kuris skaito. Aš nemoku šokinėti laike. Aš negaliu nieko veikti vakar. Aš buvau dulkė. Aš nieko negaliu veikti rytoj. Aš busiu dulkė. Aš turiu tik šiandien, tik dabar. Tik laikina akimirka. Laikina akimirka, kuri yra amžina. Taip, amžina. Jinai yra amžina, nes yra visuomet. Nes joje gyvenu aš. Joje gyveni tu, mano mielas drauge. Paradoksas? Ne. Realybė. Žinau, priimti tai sunku, bet kada nors suprasi, kaip viskas paprasta.

Viskas keičiasi, pasaulis keičiasi. Viskas yra laikina, jeigu nebūtų laikina - pasaulis nesikeistų. Ir vienas dalykas yra amžinas – tai akimirka. Akimirka, kurioje tu gyveni. Tu negali iš jos pabėgti. Tu ne komiksų veikėjas, neperšoksi į kitą puslapį. Tu ne laiko patrolis, tu nekeliausi į senovės Romą ir nebepamatysi Napoleono prie Vaterlo. Ir viskas kas tau lieka tik tai šiandien, čia ir dabar. Jokio pasirinkimo, jokios vilties, jokios laisvos valios... Na, ne visai. Tu gali pasirinkti, priimti sprendimą savo laisva valia. Tu gali nepriimti mano žodžių ir gyventi rytoj. Tu gali pasakyti: *kai už dirbsiu XYZ pinigų aš busiu laimingas arba rytoj, kai nusipirksiu TĄ daiktą, aš busiu laimingas*. Bet rytojus niekada neateina, o dirbtiniai žaislai nedžiugina...

Tu gali pasirinkti būti laimingas, čia ir dabar. Būti laimingas šią vienintelę akimirką, kurią tik teturi ir ji išsities į amžinybę. Būti laimingas ir dalintas savo džiaugsmu, su kitais, kaip, kad tai darau aš. Iš dulkių į dulcias. Ir tik vieną akimirką, pabūkim laimingi.

AbsS

Ta amžina dabartis kiekvienam labai ribota ir toli gražu ne amžina :) O tas rytojus šiandien rytoj bus šiandiena. O klaidos padarytos vakar gali būti gera patirtis šiandien tos klaidos nepakartoti. Ankstesnių pasirinkimų pasekmes galima įtakoti dabar (galima atsiprašyti žmogaus, kurį įskaudinau pvz.). Dabar priimti sprendimai turės pasekmes vėliau. Tad ateitis yra. Ateitis kuriama dabar. Ir neatsiribosi nuo ateities ar praeities. Tad nereikia čia tų "čia ir dabar" iš psichologijos vadovėlių. Gyventi dabartimi neužtenka lygiai taip pat kaip ir gyventi ateitimi/ateičiai. Čia ir dabar yra priimami sprendimai, čia ir dabar galima kažkuo mėgautis, galima išsiverkti, galima investuoti į rytojų ir kai jis ateis, džiaugtis ir mėgautis labiau arba verkti labiau. Kiekvienam savo kelias, kiekvienam savo alternatyvos, bet praeities neištrinsi ir ateities neišvengsi. Ateitis ir praeitis nėra vietoje stovintys taškai, kurių niekada neprieisi. Tai veikiau jau šiuo metu esamas atstumas iki tam tikro taško laike, laikas, per kurį bus pasiektas tam tikras ateities taškas ir laikas, kuriuo bus nutolta nuo praeities taško. Tai kaip vienos krypties kelias.

Magiški žodžiai

Kažkada skaičiau romaną (Sergej Lukjanenko – „Šalčio krantai“) apie žmones, kurie žinojo *Žodį*. Ne paprastą *Žodį*, o magišką. *Žodžio* pagalbą, buvo galima akimirksniu ore paslėpti bet kokį daiktą ir vėliau jį pasiimti. Tiesa pasakius, nebuvo vieno *Žodžio*, jų buvo daug, kiekvienas žmogus žinojo vis kitą. Ar norėtumėte žinoti nors vieną magišką *Žodį*? Nežinau tokio, kuris gali paslėpti daiktus tiesiog ore, bet žinau labai daug kitokių galių turinčių *Žodžių*. Patys paprasčiausi: **Ačiū, Prašau.**

Jaučiatės nusivylę? Bet aš visai rimtai. Žmogus per savo gyvenimą tyčia ar netyčia įtakoja kitų 10.000 gyvenimus. Kiekvienas žodis skaitosi. Taip, aš esu tikras, jog niekuomet nesusimąstote apie žmogų, kuris troleibuse paklausė, ar išlipate kitoje stotelėje. Ir vis dėl to jūs su tuo žmogumi bendravote, kaip atsakėte: grubiai pasiuntėte kur nors toli, toli ar nusišypsojote ir maloniai užleidote praėjimą? Na gerai, nekreipkime dėmesio į tuos 8000 atsitiktinių žmonių, lieka vis dar pakankamai didelis skaičius dėl kurio galbūt vertėtų pasistengti?

Žodis žvirbliu išskrenda, bet jaučiu sugrįžta. Jeigu šita patarė būtų tiesa – tuomet aš bučiau ūkininkas. Ir nors patarlėje stipriai sutirštintos spalvos, tačiau joje yra tiesos. Ar kada susimąstėte kokius *Žodžius* vartojate savo kalboje? Kokių *Žodžių* daugiau: neigiamų ar teigiamų? Kai jūs bendraujate su žmonėmis, jūs juos kritikuojate ar skatinate?

Net jeigu jūs vienas sėdite prieš veidrodį, jūsų pasakyti *Žodžiai* vis tiek įtakoja, šiuo atveju tik vieną, tačiau patį svarbiausią žmogų – jus patį. Kaip jūs apibūdinote save?

Visi *Žodžiai* yra magiški. Juk ne kas kitas o būtent *Žodis* žeidžia stipriausiai, juk ne kas kitas, būtent *Žodis* mus prajuokina. Kai mums sunku - mes norim išgirsti paguodžianti *Žodį*, kai mums liūdna - mes norime išgirsti pralinksminantį *Žodį*, kai padarėme kokį nors darbą - mes norime išgirsti pagiriamąjį *Žodį*. O kartais mus tiesiog norisi išgirsti bent vieną gražų...

Žodis. Magiškas *Žodis*. Po to dar vienas ir staiga jau visa seka, kuri įgauna sielą, kuri įgauna kūną ir virsta veiksmu. Jie keičia pasaulį. Jie griaua iliuzijas ir suteikia viltį. *Žodžiai*. Magiški *Žodžiai*.

Norėtumėte pakeisti pasaulį? Norėtumėte, kad jis būtų geresnis? Reikia visai nedaug, tiesiog pasakykite gražų *Žodį* pirmam sutiktam žmogui. Pasakykite mielus *Žodžius* savo artimiesiems. Pasakykite pagiriamąjį *Žodį* savo kolegoms. Ir nepamirškite pačio svarbiausio – savęs: kiekvieną rytą pasveikinkite save šypsena ir gražiu *Žodžiu*. Nereikia būti Dievu, jog suprastum...

Iš pradžių buvo *Žodis*.

Žmogiškumas

Gyvenimo prasmė - prasmės nebuvimas?

Turėjau ilgą savaitgalį. Na kaip ilgą... 48 valandas, kaip ir kiekvienas iš jūsų. Per tą laiką perskaičiau knygą, pažiūrėjau 6 filmu, padėjau kolegai nespėti į traukinį...

Ar tuose, mano savaitgalį atliktuose, veiksmuose yra kažkokia gyvenimo prasmė? Ar tokiuose kasdieniškuose veiksmuose iš viso verta ieškoti gyvenimo prasmės?

Man labai patiko Timoty Ferriss pasakymas, jog neverta ieškoti gyvenimo prasmės ir uždavinėti sau panašių klausimų, nes jie neturi atsakymų ir neatneša tau džiaugsmo.

Ir vis dėl to kai kurie žmonės klausia: kokia gyvenimo prasmė? Kaip kolega pastebėjo, žmonės sau užduoda tokius klausimus, kai turi per daug laiko.

Aš pabandyčiau sutaupyti jūsų laiką skirtą neįmanomo atsakymo ieškojimui. Kokia yra gyvenimo prasmė? Gyvenimo prasmė yra prasmingai gyventi. Labai puikus atsakymas, tačiau iš karto jūsų paklaus: o ką reiškia prasmingai gyventi? Tai dar vienas klausimas neturintis atsakymo ir jeigu jūs neimate pinigų už klausimų uždavimą, šitoje vietoje reiktų baigti pokalbį.

Ką reiškia prasmingai gyventi? Prasmingai gyventi reiškia matyti prasmę gyvenime. O kur galima matyti prasmę gyvenime? Prasme gyvenime matyti galima prasmingai gyvenant. O kaip gyventi prasmingai Prasmingai gyveni tuomet, kai matai prasmę gyvenime. Dar kvailų klausimų bus?

Pradėkime truputėli nuo toliau. Psichologai sako, kad visą žmogaus gyvenimą galima suvesti į dvi emocijas: laimę ir baimę, džiaugsmą ir skausmą... Žmogus kažką daro siekdamas džiaugsmo arba bandydamas išvengti skausmo. Visai kaip senoje lietuvių liaudies patarlėje: *Duoda – imk, muša - bėk.*

Šiandien aš norėčiau suvesti viską į vieną: **būti reikalingu**. Jeigu esi reikalingas – džiaugsmas, kitu atveju – skausmas. Visi siekia būti reikalingais.

Pavyzdžiui, kodėl jūs keliatės, tarkim, septintą valandą ryto ir keliaujate į darbą? Nes jūs esate reikalingi darbui. Niekas to darbo nepadarys už jus, niekas to darbo nepadarys taip gerai kaip jūs. Aišku, pats darbas kalbėti negali, tačiau už gerą darbą viršininkas jus pagirs ir duos vokelį.

Kodėl jūs einate į darbą? Nes jūs, o tiksliau jūsų pinigai, reikalingi jūsų vaikams. Iš pradžių naujiems žaislams, po to studijoms, po to brangesniems naujiems žaislams. Žmonės mėgsta sakyti, jog iš pradžių reikia duoti viską ką gali savo vaikams, o po to, kai vaikai pakels sparnus, pagyventi dėl savęs. Bet taip niekada neatsitinka, nes vaikai visuomet lieka vaikais.

O ką veiksit, kai išeisit į pensiją? Gyvensit dėl savęs? Neeeee. Dirbsit, jei tik galėsit, kol tik galėsit. Dirbsit kitiems, tol kol galėsite būti reikalingi. Žinot, dabar pagalvojau, kad taip galima paaiškinti darboholizmą. Žmogus skiria savo visą dėmesį ir laiką tam, kuriam jaučiasi labiau reikalingas.

Nepatinka pavyzdys su darbu? Gerai paimkime... savižudybes. Nors gal pradėkime nuo depresijos: *aš niekam nereikalingas* arba *manęs niekas nemylė*, nors tai vienas ir tas pats. Kai esi niekam nereikalingas, tuomet kyla noras palikti šią apverktą žemelę, nes vis tiek niekam niekas nerūpi, nes nesi reikalingas.

Kai esi kažkam reikalingas, tai įsipareigojimais neleidžia pasitraukti, juk negali apvilti žmogaus. Žinot, kartais apie paauglių savižudybes skaityti būna labai keista. Buvo labai geras, stropus, mokinys, kompanijos siela, *turėjo daug draugų...* Ane? Teko sutikti vieną kompanijos sielą, manote jinai buvo labai laiminga? Spėkit dar kartą. Kaip kompanijos siela sakė, kad jinai reikalinga tol kol reikia tūšą organizuoti. Deja, tūšai nevyksta 365 dienas per metus po 24 valandas. Ir čia mes galime ištarti tokį baisų žodį – **gyvenimas**.

Kartais būdamas vienas nebūni vienišas. Deja, kartais apsuptas minios žmonių būni labai, labai vienišas.

Norit kito pavyzdžio? Religija. Dievinu religiją. Tai pats nuostabiausias dalykas. Jeigu tu nesi niekam daugiau reikalingas, tu gali būti reikalingas Dievui (ir kunigui). Kai esi reikalingas Dievui, visas gyvenimas

įgyja kitą prasmę: ir ėjimas į bažnyčią, ir Dievo žodžio klausimas... Tu esi reikalingas Dievui ir padarysi viską, kad jo neapviltum. Kiti (aš) to gali nesuprasti.

Norit dar vieno pavyzdžio? Kodėl kai kurie iš mūsų rašo? Todėl, kad jie yra reikalingi savo skaitytojams (na, bent jau taip mano).

Dabar galime ištarti antrą baisų žodį – **prasmė**. Kokia prasmė būti reikalingu? Nežinau, galbūt jokios. Tačiau... Kiek jums reikia daiktų? Man asmeniškai nedaug. Yra toks pasakymas: *dėl kito visuomet padarysi daugiau nei dėl savęs*. Aha! Ar tik ne tokiu dalyku yra grindžiamos santuokos? Kai du žmonės yra vienas kitam labai reikalingi?

Gyvenimo prasmė – tarnauti kitiems. O jeigu žemiškais žodžiais sakant - būti reikalingu.

Ir vis dėl to žmonės grįžę po darbo sėda žiūrėti televizoriaus. Kam jie tuomet jaučiasi reikalingi? Niekam, tuomet jie jaučiasi pavargę.

Ir pabaigai dar viena istorija, kurią perskaičiau kažkur... Tikrai neatsimenu kur. Viena jauna šeima su maždaug penkių metų vaiku ėjo pasivaikščioti prie jūros. Į prieki vaikas beveik visą kelią bėgo, nes labai norėjo pamatyti jūrą, pamėtyti į ją akmenukus. Pats džiaugimasis jūra neužtruko ilgai. Šiek tiek pasidžiaugė ir tuoj pavargo, tėvams neliko nieko kito, kaip tik paimti jį ant rankų ir neštis namo. Parneštas namo vaikas ruošėsi numigti, bet tuo metu paskambino draugai ir vaikas persirengęs išbėgo su jais žaisti.

Iš kur pas vaiką staiga atsirado energijos? Kai jautiesi tikrai reikalingas – nepavargsti.

abss

Gyvenimo prasmė yra tokia, kokią gyvenimui suteiki. Ir šiaip svarbiausia būti reikalingu sau pačiam. Aš mokykloje baigiau tas absurdiškas gyvenimo prasmės paieškas ir priėmiau tą faktą, kad tokios vienintelės teisingos visuotinės gyvenimo prasmės nėra, kad tai yra tavo paties kūrinys. O jei jau taip, tai kam apskritai reikia kurti sau prasmę? Gyvenk, žmogus, ir džiaukis gyvenimu. kažkas yra pasakęs, kad gyvenimo prasmės klausimo kelimas yra grėsmė pačiai prasmei.

Inflatera

Istorija pabaigoje ir išvada "Kai jautiesi tikrai reikalingas – nepavargsti." privertė susimąstyti ir įkvėpė. Šiaip įdomios įrašo mintys, bet vis tik nesu linkusi visiškai su jomis sutikti. Manau, kad neužtenka vien būti reikalingu - dar reikia ir jaustis reikalingu. Kažkada galvojau, kad jei per visą gyvenimą nors vieną žmogų padarysiu laimingą (turiu omeny ilgalaikę laimę), tai būsiu nugyvenusi prasmingą gyvenimą. Tačiau laikui bėgant pastebėjau, kad vieno žmogaus neužtenka. Be to, dar norisi ir pačiai būti laimingai. Vėlgi, kiekvienam žmogui prasmė suvokiama skirtingai.

Gyvenimo prasmė - būti gyvam

Žinau, kad įrašo pavadinimas skamba gana absurdiškai, bet leiskit man viską paaiškinti. Ir jūs suprasite.

Ši mintis trenkė į galvą man gana netikėtai, visiškai atsitiktinai, kai perskaičiau tokį sakinį: **Įsivaizduokite save mirties patale**. Kiek jums metų? Kokius epizodus iš savo gyvenimo prisimenate? Apie kokius žmones galvojate?

Kadangi nebuvau mirties patale, tai tikrai nežinau ką galvosiu tuo momentu... Ir vis tik manau, jog nekursiu didingų ateities planų. Nes kaip sakė vienas embrionas kitam: iš ten dar niekas negrižo.

Kažkodėl manau, jog galvosiu apie praeitį, apie tuos momentus kai buvau LABAI gyvas.

Kas verčia jaustis jūs gyvais? Pagalvokit, pasidalinkit savo įspūdžiais.

Dėl bendro sutarimo aš jums pasiūlysiu keletą versijų:

- 1) Jūs po darbo išsidrėbėte priešais teliką ir žiūrite kokį nors kvailą serialą.
- 2) Jūs žaidžiate krepšinį. Iki varžybų pabaigos liko 5 minutės. Jūsų komanda laimi 2 taškais. Kamuolys jūsų rankose.
- 3) Jūs keliatate po muziejus/pilis su gidu, kuris aiškina istorinius vietovės aspektus bei svarbą.

4) Jūs sėdite sportiniame automobilyje. Greitkelyje. Spaudžiate greičio pedalą iki dugno.

Kuris iš mano pasiūlytų variantų verčia jus jaustis labiausiai gyvu? Žmonės skirtingi, todėl nieko nuostabaus, jeigu rinksis skirtingus variantus. Tačiau aš esu tikras, jog niekas nesirinks pirmo varianto. Kodėl? Ten nėra aktyvaus veiksmo. Žmogus gali būti bailys, bet ne šaldytuvas, negali visą laiką pasyviai stovėti kampe. Jeigu kada nors netyčia sutiksit žmogų, kuris didžiąją laiko dalį skiria žiūrėti filmams, paklauskite ką jis atsimeina. Jeigu paklauskite jo apie praėjusią savaitę, tai greičiausiai jis papasakos serialą, kurį žiūrėjo, tačiau jeigu jūs paklauskite apie pati įdomiausia/keisčiausia/įsimintiniausia jo gyvenimo įvyki, tai tikrai nebus nei teliko žiūrėjimas, nei prie sėdėjimas prie kompo, **tai bus veiksmai**.

Man veiksmas būtų su dviračiu nulėkti nuo kalno žemyn, nestabdant. Kam nors kitam reiktų išsokti su parašiotu arba užtektu nukasti užsnigtą takelį. Žmonės gali būti skirtingi, tačiau viską galima užrašyti į formules ir lygtis su kintamaisiais.

Gyvenimo prasmė yra veiksmas. Net klaidų darymas yra veiksmas. Stovėjimas nieko neduoda. Žinote, kas būna, jeigu ežere stovi vanduo? Jis užanka ir virsta pelke.

Pamąstykite apie savo praeitį. Kokius momentus prisimenate? Klaidų pasitaiko pas visus, negalvokite apie jas. Kokius malonius momentus prisimenate? Aš jums pasakysiu kokius - tuos, kurie privertė jūsų širdį plakti smarkiau. Ir ne, tam tikrai nebūtinai adrenalinas. Geriausias atsiminimas gali būti ir sėdėjimas prie laužo, jeigu šalia buvo TAS žmogus.

Anksčiau aš rašiau, jog gyvenimo prasmė - būti reikalingu, tačiau iš tiesų, tai tik stimulus, dirgiklis, priežastis atlikti veiksmą. Ir čia darosi gana keblu, nes būti reikalingu, kaip ir išorinis dirgiklis, tačiau jausmas, jog esi reikalingas, jau yra vidinė būseną.

Visa šita filosofija labai graži, tačiau kyla klausimas: kodėl žmonės atlieka veiksmą? Kokios jų paskatos? Ir dar svarbesnis klausimas: ar visi žmonės atlieka veiksmą? Deja, į šitą klausimą, atsakymą žinome visi - NE. Ir greičiausiai jūs pažįstate bent vieną žmogų, kuris "nejuda".

O ką daryti jeigu nesijauti reikalingas? Jeigu nėra noro niekam?

Aš aukščiau minėjau formules, tikrai ne veltui. Inercijos (pirmasis Niutono) dėsnis teigia: *jei kūno nepaveikia išorinės jėgos (arba jų poveikiai atsveria vienas kitą, t. y. kompensuojasi), tai kūnas išlaiko turėtą greitį (arba rimtį, jei greičio neturėjo)*.

Remiantis inercijos dėsniu, jeigu žmogus nieko nenori ar jis gali atlikti kokį nors veiksmą? Ne, ramybės (mirties) būseną išliks toks kol nepasikeis sąlygos. Tačiau kokia tikimybė, kad žmogų, kuriam nėra noro ką nors atlikti, paveiks išorinės jėgos? Truputi didesnė, nei kad į Žemę nukris asteroidas, bet gerokai mažesnė už skaičių filmų pastatytų apie tokį įvyki. Karališkieji pingvinai bičiuliaujasi su pingvinais, o ne su baltosiomis meškėmis. Vištos bičiuliaujasi su vištomis, o ne su sliekais. Tai gi, jeigu žmogus yra sustojęs gyvenime, greičiausiai sustojusi ir visa jo aplinka. Tuomet nebus kam jo išjudinti, nebent visiškai atsitiktinai, bet mes juk stebuklais netikim?

Yra ir dar vienas dėsnis, kuris mus domina. Energijos tvermės dėsnis: *visas energijos kiekis izoliuotoje fizikinėje sistemoje išlieka pastovus, tačiau energijos formos gali kisti*. Žmogus įdomi sistema. Nesulaukęs išorinio postūmio, jis gali pakeisti savo vidinę energiją, kuri priverstų jį veikti. Čia mes prieiname prie pagrindinio klausimo šiandien: kodėl vieni žmonės sugeba judėti gyvenime, o kiti stovi? Kas turi atsitikti žmogaus viduje, kad jis be jokio išorinio postūmio pabustų iš sąstingio? Kokia tokio žmogaus motyvacija? O gal vis dėl to tai neįmanoma?

Prasmingas gyvenimas

Vakar atsiguliau ir prieš užmigdamas pagalvojau: mano diena buvo prasminga. Ar jums pažįstamas šitas jausmas? Jeigu ne, ar norėtumėte patirti tokį jausmą? Ką tokio ypatingo aš nuveikiau?

Pakalbėkime apie tai.

Aš kaip ir kiekvienas žmogus turiu paaukoti devynias valandas darbui, iš tiesų, tai gerokai daugiau, nes dar kelionė pirmyn/atgal ir kitos smulkmenos, kurias reikia padaryti... Po darbo man lieka vos keletas valandų asmeniniam laikui, su kuriuo galiu daryti ką tik noriu. Dažnai po darbo būnu pavargęs ir tą laiką skiriu filmų ar multikų žiūrėjimui. Tačiau kartais, kaip pavyzdžiui vakar, sukaupi paskutinius jėgų likučius ir nuveikiu ką nors kitą. Ką veikiu vakar? Rašiau interviu klausimus/atsakymus naujienlaiškiui. Tai ne pirmas kartas, kai jaučiuosi prasmingai praleidęs dieną, kitus kartus gali būti jog rašiau tinklaraščiui įrašą, piešiau (komiksą?) ir dar yra keletas dalykų, kurie man patinka.

Dabar, kai kurie iš jūsų galvoja, ačiū, bet aš nemėgstu rašyti (nekalbant apie naujienlaiškius) ir tuo labiau nemėgstu piešti. Taip, aš negaliu jums pasakyti ką konkrečiai daryti, nes žmonės skirtingi ir skirtingiems žmonėms reikia skirtingų dalykų, bet aš galiu jums pasakyti formulę ir tuomet jau patys turit užpildyti ją tinkamais kintamaisiais.

Neieškokite gyvenimo prasmės. Mano šuo nedresiruotas. Jis niekada neatneša numesto pagaliuko ar kamuoliuko. Jis atneša, padeda saugiu atstumu, jeigu bandai pasiekti kamuoliuką, šuo jį stveria ir pabėga. Kuo įnirtingiau bandai atimti, tuo šuo labiau dūgzta, galiausiai jis pradeda lakstyti super turbo ratus aplinkui ir nieko negali padaryti... Kaip atimti kamuoliuką? Reikia laukti, kol jam nusibos. Tai vienintelis būdas. Su gyvenimo prasme lygiai tas pats.

Aptarėme ko nedaryti, dabar pakalbėkim ką daryti.

Ieškokite savęs. Atsakykite į klausimą: kas jūs esate? Ne, jūs nesate jūsų profesija. Jeigu jūs esate jūsų profesija, tai kodėl nekenčiate savo darbo? Taip, yra žmonių, kurie dievina savo darbą ir tokie žmonės turėtų rasti gyvenimo prasmę jame, tačiau daugelis galvodami apie savo darbą svyruoja tarp nekenčiu ir pakenčiu. Ir jeigu jūs patenkate į tokių žmonių kategoriją, gyvenimo prasmės nerasite darbe ir net nebandykite ieškoti. Jeigu jūs vis dėl to esate jūsų profesija ir nekenčiate tik savo darbo vietos, tai sprendimas toks akivaizdus, kad leisiu jį parašyti kam nors komentaruose.

Kaip surasti save? Bandymų ir klaidų metodu. Iki universiteto aš niekada nebuvo prisėdęs piešti. Manęs niekas nemokino piešti. Tačiau visai netikėtai ėmiau kurti komiksus ir dabar piešimas man teikia pasitenkinimą. Šiuo pavyzdžiu noriu pasakyti, kad dalykai, kurie jums patinka nebūtinai turi ateiti iš vaikystės. Tik bandydami galite surasti tai kas jums patinka.

Jeigu žvelgsime iš toliau man taip pat patinka ir rašymas. Kas bendro tarp piešimo ir rašymo? Kūryba. Man patinka kurti. Į klausimą: kas aš esu? Galėčiau atsakyti – menininkas. Žinau, kad tai yra labai bendras niekuo neišsiskiriantis atsakymas, tačiau šis atsakymas yra man, o ne reklaminė frazė skirta daugiau parduoti daiktų, kurių jūs nenorite pirkti.

Jeigu žinote kas jums patinka, tuomet belieka tik surasti tam laiko. Reikia suprati, jog ne kiekvieną dieną bus jėgų, noro ar laiko. Kartais yra gerai pailsėti, pažiūrėti filmą, pažaisti žaidimą ar tiesiog švaistyti laiką. Jeigu, tarkim, aš turiu tris valandas laiko sau ir dvi pirmas praleidžiu žiūrėdamas filmus ar žaisdamas ką nors tam, kad atsigaučiau ir tik vieną paskutinę valandą skiriu man patinkantiems dalykams, vis tiek jaučiu, kad diena praėjo prasmingai.

Žmonės, kurie sako, jog negalima žaisti, negalima žiūrėti filmų ar išsitrina savo Facebook, kad nešvaistytu laiką, man atrodo kaip apsimetėliai. Tokie žmonės dažniausiai eina surikiuoti knygas pagal viršelių spalvas, skaičiuoja cukraus gabaliukus cukrinėje ar šluosto dulkes nuo kėdės įdubimų iš apačios. Kaip religija sako: nėra žmogaus be nuodėmės. Žmogus ne robotas, negali būti visą laiką efektyvus. Todėl geriau pripažinti, jog mums visiems reikia poilsio. Poilsio ne nuo fizinio nuovargio. Yra normalu ir gerai paskirti dalį laiko, o kai kuriomis dienomis net gi visą laiką tam ką vadinate poilsiu.

Kodėl pažiūrėjus filmą niekada neapėmė jausmas, jog gyvenimas yra prasmingas? (O galbūt ką nors apėmė?) Todėl kad žiūrėjimas yra pasyvus dalykas. Stebėdamas netobulėji. O kaip su žaidimais? Žaidimus galima vadinti aktyviu dalyku ir juose galima tobulinti savo įgūdžius. Juose taip pat yra pergalės jausmas, kai pereini. Atsižvelgiant į visus šituos dalykus, turėtų pasaulyje būtų žmonių, kuriems žaidimai iš tiesų suteikia gyvenimo prasmę. Tačiau man trūksta vieno dalyko – kūrybos.

Taip pat reiktų suprasti, jog gyvenimo prasmė nebūtinai turi ateiti iš tokių dalykų kaip gelbėti Afrikos vaikus. Kiekvienam savo. Daugelio mano piešinių niekas nepamatys, bet tai yra nesvarbu, nes pasitenkinimą suteikia

ne rezultatas, o procesas. Jūs tai darote dėl savęs ir gyvenimo prasmės jausmas turi kilti iš jūsų. Jeigu darote dėl to, kad viršininkas ar kas nors kitas pagirtų, darote neteisingai. Jeigu reikia išorinių stimulų, vadinasi einate neteisingu keliu.

Jeigu iš ryto susikūrėte todo sąrašą ir vakare, patikrinę apsidžiaugiate, jog išpildėte visus punktus, todėl diena turėjo būti prasminga, darote neteisingai. Gyvenimo prasmė nėra logiškas sprendimas, tai yra jausmas.

Perskaitykite iki čia ir sakote, jog darote visus mano minėtus dalykus, tačiau nejaučiate gyvenimo prasmės. Ko dar trūksta? Gyvenimo prasmė matuojama ne efektyviu laiko išnaudojimu. Gyvenimo prasmė matuojama ne padarytų darbų skaičiumi. Reikia dar vieno dalyko – sustoti ir atspindėti tai ką padarėte. Tam nereikia daug laiko užteks vos penkių, dešimties minučių prieš miegą. Ar esi patenkintas tuo ką padarei šiandien? TAIP.

O jeigu ne, nemuškite savęs ir nesistenkite be reikalo būti efektyvesni. Suraskite savo ritmą. Balansą.

Nesvarbu, kad paroje yra dvidešimt keturios valandos. Jeigu darbui, kurį laikote prasmingu galite skirti tik valandą, tai yra gerai ir tuo reikia džiaugtis. Prasmė atsiras, kai priimsite save tokį koks esate su savo klaidomis ir nustosite varžytis su įsivaizduojamu supermenu. Neįmanoma aplenkėti tai ko nėra.

Šiuo laikiniame gyvenime vargu ar įmanoma pasiekti, jog kiekviena diena būtų prasminga. Prasmingas gyvenimas susideda iš prasmingų momentų. Gyvenimo tikslas siekti, kad tokių momentų būtų kiek galima daugiau.

Darbas ir gyvenimo prasmė

Noriu jums pateikti dar vieną versiją apie gyvenimo prasmę, šią įkvėpė Malcolm Gladwell knyga *Išskirtys: sėkmės istorija* (Rekomenduoju).

Apie 1900 metus žydų imigrantai užplūdo Jungtines valstijas, tačiau jie atvyko netuščiomis. Ne, jie neturėjo daiktų ar pinigų, tačiau atsivežė kai ką neapčiuopiamo ir tuo pačiu daug svarbesnio – įgūdžius. Daugelyje Senojo žemyno valstybių žydams buvo draudžiama turėti žemės, todėl jie gyveno miestuose ir įgydavo tokias profesijas, kad galėtų išsilaikyti: gydytojai, siuvėjai, batsiuviai. (Beje, jeigu pažiūrėtumėte lietuvių Užgavėnių persirengėlių tradicijas, tai lietuviai labai mėgdavo persirengti žydais-daktarais)

Atvykę, iš pradžių, jie griebėsi viso darbo koks tik papuolė, kad tik gautų šiek tiek pinigų, tačiau ilgainiui daugelis atsidūrė ten kur geriausiai mokėjo – ėmė siūti drabužius. Tai buvo vergiškas darbas, dažnai po 84 valandas (12 per dieną) ar net daugiau per savaitę. Tačiau tai neišgąsdino imigrantų, nes tame darbe jie atrado prasmę.

Koks darbas yra prasmingas? Anot Gladwell darbas turi pasižymėti trimis savybėmis: autonomiškumas, sudėtingumas ir ryšys tarp pastangų bei atlygio. Būtent visas tas savybes turėjo XIX amžiaus pabaigoje siuvėjo darbas. Pats turėjai pirkti medžiagas, pats siūti, pats parduoti.

Kai perskaičiau nustebau, tačiau prieš kelis šimtmečius siuvėjo darbas pasižymėjo dar keliomis įdomiomis savybėmis. Pirmą – įėjimo į verslą slenkstis buvo labai žemas, pradinio kapitalo nereikėjo. Praktiškai kiekvienuose namuose buvo po siuvimo mašiną, o kas jos neturėjo galėjo pigiai įsigyti. Antra – drabužiai nebuvo siuvami dideliuose fabrikuose, tą atliko daugybė mažyčių firmelių. Trečia – vaikai, ypač neturtingų šeimų, anksti padėdavo tėvams versle, todėl tapdami pilnamečiais jau puikiai mokėjo savo tėvų amatą t.y. lengvai įgydavo daug žinių.

O dabar klausimas, gerai pagalvokite prieš skaitydami toliau: ką jums visą tai primena?

Istorija yra šaunu, bet dabar grįžkime į mūsų laikus.

Jeigu peržvelgtumėte spaudos (internetinės) antraštes, tai greičiausiai rastumėte net ne vieną straipsnį, kur įmonės vadovai skundžiasi, jog jiems trūksta specialistų, niekas nenori dirbti, net už kosminį atlyginimą (įmonės vadovų požiūriu). Klausimas: kur dingsta specialistai?

Ar pasirengę išgirsti atsakymą? Jie tampa laisvai samdomais – freelancer'iais.

Lietuvoje daugelis vadovų vis dar mano, jog pagrindinė motyvavimo priemonė yra pinigai, kol turi ko išmokti, labai smagu dirbti įmonėje ir mokytis iš savo kolegų, tačiau kas atsitinka, kai mokytis nebėra ko?

Kas tuomet, jeigu tu tapai geriausiu specialistu toje firmoje? Iššūkiu pasibaigė, reikia naujos gyvenimo prasmės?

Dirbant įmonėje ir tampant specialistu, galiausiai visas darbas susiveda į vieno raudono mygtuko spaudinėjimą: tik tu jį gali paspausti teisingai, tinkamu momentu, tinkamu greičiu, tačiau tą tu jau darai miegodamas, nes tai refleksas, kiek ilgai temsi tokį darbą?

Kažkas internete uždavė tokį klausimą: jeigu kolega turintis mažiau žinių ir patirties už tave gauna didesnę algą, kas kaltas? Atsakymo čia nepateiksiu, tačiau kaip suprantate įmonėje yra daugybė problemų ir mažiausiai viena prasmingo darbo sąlyga liks praktiškai visuomet nepatenkinta.

Palyginkime XIX amžiaus siuvėjo galimybes su šio amžiaus IT specialisto. Pirma – įėjimo į verslą slenkstis žemas. Kompiuteris su internetu ne prabanga, bet būtinybė, norit turėti svetainę kainuoja tik interneto adresas ir talpinimo paslauga, grubiai tarkim 100 litų (žinau, kas norės galės rasti stipriai pigiau ar brangiau). Antra – nors yra didelių kompanijų, kurios daro didelius projektus, vis tik daugelis rinkos dalyvių sąlyginiai maži ir freelancer'iai gali šalia jų jaustis laisvai. Trečia – internete pilna mokamų ir nemokamų resursų kaip tapti specialistu. Taip, IT specialistas – XXI amžiaus siuvėjas.

Taigi, kai yra tokios palankios sąlygos, kaip niekada dirbti IT srityje sau – tapti freelanceriu, kodėl turėtum dirbti kitam?

Ar freelancer'io darbas prasmingas? O jums dar kyla abejonių?

Darbas ir vergija

Šis tekstas yra įkvėptas Malcom Gladwell knygos *Išskirtys: sėkmės istorija*.

Klausimas: kokias patarles dažniausiai jūs naudojate? Kokias patarles dažniausiai naudoja jūsų giminė, aplinka, draugai?

Tipiška rusų baudžiauninko patarlė: *Ko Dievas neatneš, to žemė neduos*. Tipiška kinų kaimiečio – ūkininko patarlė: *Jei žmogus sunkiai dirbs, žemė nebus tingi*. Kaip atsirado toks skirtumas?

Tiek Kinijoje, tiek Rusijoje buvo privilegijuotoji klasė, kuriai priklausė visos žemės, tiek Kinijoje, tiek Rusijoje buvo vargšų klasė, kuri realiai nieko neturėjo, tačiau Kinijos žemvaldžiai elgėsi kitaip su savo valstiečiais, nei Rusijos bajorai ir ne todėl, kad kinai protingesni už rusus, o dėl labai įdomaus dalyko – ryžių. Apie ryžius reikia kalbėti kaip apie išlepintą vaiką. Kad derlius būtų geras, reikia laiku pasodinti, laiku nuimti derlių. Kad vandens būtų ne per daug ir ne per mažai. Kad trąšų būtų ne per daug ir ne per mažai. Kad saulė per daug neperkaitintų. Kad piktžolės derliaus nesunaikintų. Norėdamas, kad derlius būtų geras turi būti ryžių lauke, praktiškai visus metus. Tai labai sunkus ir varginantis darbas. Ar įmanoma priversti baudžiauninką dirbti gerai su botagu? Ne. Vienintelė priežastis, dėl ko žmogus tą darytų – jam turi rūpėti. Darbas, kurį jis daro, turi būti prasmingas.

Tai ką darė kinų žemvaldžiai? Jie imdavo fiksuotą mokestį visiškai nepriklausantį nuo derliaus. Jeigu metai sėkmingi visas viršus lieka ūkininkui, ką jis su juo darys, asmeninis ūkininko reikalas. Galbūt šeimą sočiau pamaitins, o galbūt iškeis į kitus daiktus pagerindamas savo gyvenimo sąlygas. Jeigu metai nesėkmingai... Ką gi yra labai rimta priežastis pasistengti, kad jie būtų sėkmingi.

Yra paskaičiuota, jog tipiškas kinų ūkininkas dirbdavo 3000 valandų per metus, tai būtų daugiau nei 8 valandos kiekvieną dieną. Ir kai aš sakau kiekvieną, tai be jokių *švęsk sekmadienį*. Ar baudžiauninkai dirbo sunkiai? Galbūt dar sunkiau? Dokumentuose užfiksuota, jog tipiškas prancūzų kaimo valstietis dirbdavo 1200 valandų per metus t.y. net 2.5 karto mažiau. Ar jaučiate skirtumą? Kai pirmą kartą pamačiau šiuos skaičius mane šokiravo.

Ar baudžiauninkai tinginiai? Nenorėčiau jų kaltinti be reikalo, jie tiesiog neturėjo motyvacijos. O iš kur bus ta motyvacija, jeigu jų visą derlių pasiimdavo feodas? Galima net gi sakyti, jog čia galiojo atvirkštinė Kinijos sistema, baudžiauninkas gaudavo fiksuota atlygį, kad nenumirtų, o visą derlių pasiimdavo feodas.

Mes (ne savo noru) ilgą laiką priklausėm carinei Rusijai ir baudžiava paliko gilų įspaudą mūsų kultūroje. Mūsų visa literatūros klasika yra apie baudžiavą, vargšus, slunkius valstiečius (bei katyčių ir šuniukų žudymą, bet čia atskira tema). Ar mes galim užsimerkti ir apsimesti, jog viso to nebuvo? O galbūt ta praeitis įtakoja mūsų dabartį daug stipriau nei mes kada nors pagalvojome?

Turbūt nekartą teko girdėti, jog lietuvių produktyvumas/našumas yra mažiausias visoje Europoje. Kas dėl to kaltas? Ar darbdaviai, todėl kad nori išnaudoti darbuotojus lyg vergus, išsunkti iš jų paskutinius gyvybės syvus? O galbūt mes patys, eiliniai žmogeliai į darbą žiūrintys tarsi į lažą?

Galbūt ta baudžiauninko filosofija nesąmoningai persiduoda iš kartos į kartą neleidžia mums prisitaikyti šiuolaikiniame pasaulyje?

Koks yra didžiausias palinkėjimas tėvų savo vaikams? Įsidarbink valstybinėje įstaigoje, darbas ne per daug sunkus, penktą valandą gali eiti namo ir pensija garantuota...

Jums turbūt jau kurį laiką galvoje kirba klausimas: o kiek laiko darbe praleidžia tipiškas lietuvis. Ką gi paskaičiuokime: šie metai turi 366 dienas, dešimt valstybinių švenčių per kurias nedirbama, 52 savaitės, kas reiškia atitinkamą skaičių šeštadienių ir sekmadienių, kiekvienas žmogus gali pasiimti 28 kalendorines (arba 20 darbo dienų) atostogų. Taigi, gauname kad šiais metais statistinis lietuvis turėtų dirbti 232 dienas, padauginam iš 8. Iš viso statistinis lietuvis šiais metais dirbs 1856 valandas. Kad ir kaip be žiūrėtum, tai artimiau prancūzų baudžiauninkams, o ne kinų valstiečiams.

O jeigu mes prieš du šimtus metų būtume auginę ryžius, ar dabar darbe praleistume daugiau laiko?

Atsakymo aš neturiu. Mes tikrai negalime išbraukti savo kultūros, praeities, tačiau neturėtume būti jos įkaitais. Yra apie ką pamąstyti. Tikiu, jog jeigu atrastume darbe (kad ir ką dirbtume) prasmę ir džiaugsmą, mūsų produktyvumas stipriai šoktelėtų.

Problema tikrai ne motyvacinės priemonės, kurias siūlo darbdaviai. Problema – tos, kurių jie nesiūlo.

Problema ir mūsų pačių požiūris į save. Mūsų pačių susikaustymas, baimė prarasti tai ką turim, baimė suklysti. Prievaizdai su bizūnais jau senai nebestovi už nugaros, tačiau mes vis dar bijome pažvelgti per petį, susikūprinę laukdami aštraus skausmo, kurį patirdavo mūsų proprotėviai, kai botagas intymiai paglostydavo jų nugarą.

Ar žmogus turi sielą?

Ar žmogus yra tik kaulų ir mėsos rinkinys, ar kažkas daugiau? Kažkas neapčiuopiamo, nematomo plika akimi bei gera fotokamera? Kažkas metafiziško? Ar žmogus turi sielą?

Jūs galite pareikšti, jog tai klausimas į kurį negalima atsakyti. Galbūt taip, galbūt ne. Bet yra ir kitas klausimas: ar žmogus turi teisę pasirinkti, kada ateiti į šį pasaulį?

Taigi du klausimai. Nei vieno atsakymo. Jeigu kas dar nespėjote suprasti, šitie klausimai yra susiję.

Tai kaip gi jūs atsakėte į antrą klausimą? Laikas pasitikrinti jūsų atsakymus.

Pradėkime nuo - Taip. Taip, žmogus turi sielą. Gal net gi daugiau, siela turi kūną, kaip žmogus turi automobilį: tam tikrą laiką naudojasi, kol įsigyja geresnį. Ar skamba žiauriai? Užgavo, kurią nors jūsų vietą?

Ir vis dėl to ką tas *Taip* reiškia? Taip, žmogus gali pasirinkti, kada ateiti į šį pasaulį. Taip, žmogus pasirinkti šalį, į kurią ateiti. Taip, žmogus gali pasirinkti savo tėvus. Kodėl? Pažvelkit į šitą reikalą taip: kiekvienas žmogus turi unikalią misiją, kurią turi atlikti savo gyvenime, žmones, kuriuos sutiks ir įtakos. Visą tai yra giliai žmogaus viduje ir ne kiekvienas žmogus yra pajėgus sąmoningai atrasti savo gyvenimo misiją, kartais ją įvykdo tiesiog pats to nesuprasdamas. Bet jeigu kiekvienas žmogus turi savo unikalią misiją, tai kodėl, jos tiesiog nepasakyti jam garsiai? Kada paskutinį kartą melavote? Ir kaip jums sekėsi? Nuo vaikystės mus visus mokina, jog meluoti yra negerai. Aišku, kas nori su amžiumi gali išstobulinti šį juodąjį talentą, bet daugumai mūsų nesiseka gerai meluoti.

Paimkim kitą priežastį. Kada paskutinį kartą sakėte kalbą viešai? Ar nervinotės? Daugelis žmonių bijo sakyti kalbas viešai, lipti ant scenos prieš minią, nors nedaugeliui tai reikia daryti. Kad suprastumėte geriau tą

situaciją galime paimti kaip pavyzdį egzaminus. Nervinotės? Nemiegojote naktį prieš tai? O jeigu tai būtų ne Didelis Egzaminas, o tiesiog eilinis atsiskaitymas, ar nervintumėtės tiek pat? Ne. Kai nežinote įvykio reikšmingumo - lengviau.

Reikia dar vienos priežasties? Gerai, o kaip jums tokia: žmogus turi ne vieną misiją. Vieną pagrindinę ir keletą smulkesnių. Pavyzdžiui šio straipsnio parašymas gali įtakoti labai stipriai tolesnę gyvenimo kryptį vienam, ar dviem žmonėms. Bet tai tik vienas straipsnis iš šimtų esančių šioje knygoje ir jeigu kiekvienas jų įtakotų bent vieno žmogaus gyvenimą, tai šios knygos parašymas jau galėtų būti pagrindinė misija net ne vienam žmogui. Malonus pavyzdys man, bet greičiausiai jus įtikintų kas nors iš jūsų gyvenimo, o ne abstrakčios kalbos. Pavyzdžiui dėstytojas privertęs jus kartoti kursą? Vienas dalykas, ką tikrai gaunate, tai nauja grupė, kitais žodžiais sakant, jūs galite būti priverstas susipažinti su tam tikrais asmenimis. Nesiimu spręsti gerai tai ar blogai, bet toks įvykis gali pakeisti jūsų pasaulį.

Jeigu jau prakalbom apie pasaulį... *Palauk, palauk, palauk. Tu minėjai, kad siela turi kūną? Taip. Jeigu siela turi šį kūną, tai vadinasi jinai galėjo turėti ir kitą kūną? Taip. Tai kodėl aš nieko neprisimenu?! Nežinau, kaip jums, bet man teko girdėti ne vieną istoriją, kai žmogus atvažiavęs į visai nepažįstamą vietą gali tiksliai apibūdinti, kaip jinai atrodo iš kitos pusės, iš vidaus, kokie žmonės čia gyveno prieš... 50 metų... Tokių istorijų pagrindu net gi buvo sukurta visa krūva testų, kurie leidžia nustatyti, kuo mes buvome savo ankstesniuose gyvenimuose... Aišku, galu gale viskas susiveda į tai, kad mes visi buvome faraonais, malonu, bet...*

Jeigu gimimas pats maloniausias dalykas, kas nutiko jūsų gyvenime, tai kodėl jūs nieko neprisimenate? Jeigu jūs neprisimenate kaip gimėte, tai kaip tikėtės prisiminti, kas buvo prieš tai? O jeigu jūs ankstesniame gyvenime buvote gėlė? Norėtumėte prisiminti koks tai jausmas, kai jus dulkina bitės? Aš - ne.

Grįžkime prie temos. Aš noriu pasakyti dar vieną *Taip*. Taip, žmogus turi sielą. Taip, žmogus gali pasirinkti kada ateiti į šį pasaulį. Taip, žmogus gali pasirinkti, kada pasitraukti iš šio pasaulio. Kai siela atlieka misiją, dėl kurios atėjo į šį pasaulį, ką jai dar veikti? Kokią misiją gali atlikti miręs kūdikis? Žinau, skamba žiauriai, bet kartais tinkamas pasitraukimo momento pasirinkimas ir yra misijos esmė. Sutikit, jog toks įvykis be abejonės labai stipriai įtakos tėvus. Kita vertus nepilnamečio pasitraukimas gali žymiai stipriau įtakoti jo draugus, klasiokus, nei gimdytojus. Kokia visa to prasmė? Kai eisite prie vandens telkinio įmeskite akmenuką ir stebėkite kas atsitiks. Aplink tą vietą, kur akmenukas paniro pasklis ratilai. Tolyne nuo centro jie vis mažės, kol visiškai išnyks. Čia tas pats. Kiekvienas įvykis sukelia aplink save ratilų bangą, jų aidas, gali atsiliepti po metų, dviejų, penkių, savaime suprantama, kas metai jis silpsta, bet vis tiek daro įtaką. Paskutinis dalykas, kurį turbūt turėčiau pasakyti, tai jog daugelis įvykių yra maži akmenukai, todėl jų bangos toli nesklinda, tačiau kiekvienas iš mūsų gyvenime sutiks bent vieną stambų. Tokiu atveju prisiminkit, jog kažkas įvykdė savo misiją sėkmingai.

Norėtumėte pakalbėti apie Ne? Ne, žmogus neturi sielos. Broliai Zombiai. Brrr... Baisoka apie tai galvoti ar ne?

Gyvenimas kai tau trisdešimt

Kai tau niolika, tai trisdešimtmetis atrodo baisiai senas, o kaip viskas atrodo kai tu atsiduri kitame gale? Norėtusi pasidalinti paprasto žmogaus patirtimi su jaunesniais skaitytojais, tačiau aš nesu tinkamas dalinti patarimus, kadangi mano gyvenimas nesusiklostė, kaip „normalaus“ žmogaus.

Taigi, apie tai kas (ne)svarbu ir (ne)rūpi.

Pradžioje turbūt reiktų pradėti nuo perspėjimo. Žmogaus atmintis yra keistas dalykas. Mes atsimename, tai ką norime atsiminti, nebūtinai tai kas iš tiesų įvyko. Du žmonės apie tą patį įvykį gali turėti visiškai kitokius atsiminimus.

Vaikystės svajonės – neišsipildė. Paprastai vaikystėje žmonės svajoja būti kosmonautais ir gaisrininkais, o užaugę tampa kasininkais ir valytojais. Turbūt pas retą ką išsipildo ankstyvos svajonės, jos būna naivios ir kvailos. Kokios jos buvo pas mane?

Viena svajonė labai keista, kažkodėl įstrigo man atmintyje. Reikėjo nupiešti kuo norėtum būti užaugęs, aš nupiešiau automobilį ir pasakiau, jog noriu būti taksistas. Nežinau kodėl. Paprastai vaikai nori būti užaugę tuo pačiu kuo ir jų tėvai ar bent jau giminės. Aš neprisimenu, kad nors vienas giminaitis būtų dirbęs taksistu. Šita svajonė keista dar ir dėl to, kad teises išsilaikiau visai neseniai.

Bet pati didžiausia mano svajonė buvo kurti multikus. Užaugau su sovietine „gerąja animacija“, ypatingai patiko filmukas apie vilką ir kiškį - „Na palauk“. Neatsimenu, bet greičiausiai amerikietiško analogo „Tom and Yerry“ nebuvau matęs. Net ir dabar mėgstu animaciją.

Tai keista svajonė, kadangi niekada neskyriau piešimui daugiau laiko nei kad privaloma. Nelankiau piešimo būrelių ir neprisimenu, jog būčiau tiesiog sėdėjęs ir paįšęs. Taip, dabar aš kuriu komiksus, bet aš juos „kuriu“, o ne „piešiu“, nes piešti nemoku.

Teoriškai mano svajonės dar gali ir išsipildyti, nors šiuo metu tikrai nenorėčiau dirbti taksistu. O kokios vaikiškos svajonės buvo pas jus?

Mokykla, universitetas – buvo, nebuvo. Kai baigiau mokyklą, niekada ten nebuvau užėjęs. Nesuprantu tokių žmonių, kurie mėgsta grįžti ar sako, jog mokykla buvo geriausias laikas. Kai vaikštai į mokyklą, tai mokykla atrodo kaip visas tavo gyvenimas, tačiau, kai pažvelgi iš perspektyvos, tai tik didelis laiko švaistymas.

Būdami mokykloje mes dažnai nepatenkinti burbame, jog integralai nepadės nusipirkti duonos ir yra visiškai beprasmiai, tačiau mes pamirštame (arba nepastebime), jog visi kiti mokomi dalykai yra tokie pat beprasmiai. Vienas iš klasės stas į aukštąją matematiką ir jam reikės to ko mokė per matematikos pamokas, vienas stas į mediciną ir jam reikės to ko mokė per biologiją, visi kiti dirbs kasininkais ir viską ko mokė yra visiškai nereikalinga. Galbūt aš truputėli sutirštiniu spalvas, bet kasininkais kažkas juk turi dirbti.

Paklauskite manęs to ko mokė mokykloje, chemijos, biologijos, fizikos ir aš jums neatsakysiu. Neturiu žalio supratimo. Vienintelis dalykas, kurį moku *dundukas plus lygiu* yra anglų kalba ir ne todėl kad turėjau fantastišką mokytoją, o todėl kad daugiau ar mažiau tenka susidurti kiekvieną dieną.

Tai mokykla man nieko nedavė? Kaip tik priešingai davė net gi labai daug: išmokė skaityti, rašyti ir skaičiuoti. Taip, čia pradinėse klasėse, vėliau... Hm...

Jeigu reiktų duoti vieną patarimą moksleiviams, jis būtų – dalyvaukite. Jeigu kas nors organizuoja klasės/mokyklos vakaronę/varžybas/renginį prisidėkite prie organizatorių. Tai duoda praktinės naudingos patirties galinčios praversti ateityje, tai duoda smagių akimirkų ir prisiminimų. Turiu prisipažinti, jog aš pats dalyvavau labai negausiai, tačiau tai yra geriausi (vieninteliai?) prisiminimai iš mokyklos. Kontrolinių, dvejetų, pastabų ir kitų eilinių dalykų neprisiminsite.

Po mokyklos stojau į universitetą, kur priešingai nei mokykloje tikrai nieko naudingo neišmokau. Visą ką galima pritaikyti ir panaudoti gyvenime išmokau iš draugų arba savarankiškai. Jeigu viskas taip blogai, kodėl aš stojau? Mano laikais buvo tik du pasirinkimai: armija arba universitetas. Manau, kad pasirinkimas yra akivaizdus.

Baigę mokyklą moksleiviai sprendžia labai sunkų klausimą: kur stoti? Tačiau tai neteisingas klausimas. Teisingas klausimas būtų: kuo nori tapti? Vienintelė problema, kad, kai reikia atsakyti į šitą klausimą, atsakymą iš tiesų žino gal tik koks 1%.

Paprastai chebra, kuri renkasi vakare prie garažo (išgerti butelį alaus ar odekolono) ir dieną kompiuterių klasėje, neturi nieko bendro. Nusprendę stoti į informatiką (ar kitur) jūs pasirenkate, jog norite bendrauti su tais, kurie renkasi kompiuterių klasėje, o ne prie garažo. Su jais jūs praleisite daug laiko, jie formuos jūsų požiūrį, pasaulį (kaip ir jūs formuosite jų). Akivaizdu, jog padaręs tokį pasirinkimą tapsite kitokiu žmogumi, nei pasirinkęs alternatyvą.

Pats diplomą vertas maždaug tiek, kiek popierius ant kurio yra atspausdintas, tačiau grupiškai, dėstytojais ir kiti susiję asmenys – neįkainojami. Ne veltui lietuviška patarlė sako: su kuo sutapsi, tuo ir tapsi.

Jeigu galite stoti užsienyje – stokite. Ne todėl, kad mokymo kokybė yra geresnė nei Lietuvoje. Į tuos universitetus, kuriuose mokymo kokybė geresnė nei Lietuvoje gali įstoti tik vienetai. Tačiau įstojus užsienyje išsiversite iš gimtųjų prietarų, papročių ir praplėsite savo akiratį.

Jeigu studijuojate ir nebėgate iš paskaitų darote kažką neteisingai. Tačiau turiu perspėti, jog įsismaginę galite per vėlai suprasti, jog praleidote per daug paskaitų. Ta linija, kiek galima praleisti yra labai nepastebima.

Universitetas - tai laikas naujoms patirtimis, eksperimentams ir pažintims. Universitetas – tai laikas susirasti antrą pusę. Baigus universitetą ir pasirinkimas, ir galimybės sumažėja. Nebeturėsite laiko romantiškiems padūsavimams ypač, jeigu kiekvieną dieną teks dirbti viršvalandžius.

Studijuokite tol, kol pavyks susirasti.

Vienatvė. Daugelis iš tiesų nežino kas yra vienatvė. Tokiame amžiuje dažniausiai būna sukūrę šeimas ir leidžia vaikus į darželius.

Nemanau, kad kas nors sąmoningai renkasi vienatvę (galbūt išskyrus Tibeto vienuolius). Nemanau, kad kas nors atsisako įdomių pažinčių. Mano pašto dėžutė visuomet laukia jūsų laiškų. Man būtų įdomu padiskutuoti apie žaidimus ir jų kūrimą, stalo žaidimus, knygas, fantastiką, komikus, kryžiažodžius, startupus...

Vienatvė – tai kas atsitinka, kol tu domiesi kitais dalykais, o ne žmonėmis.

Ar vienatvė yra baisu? Taip, jeigu visa diena tėra darbas, televizorius ir miegas tarpus užpildant žygiais į parduotuvę ir maisto ruošimais. To niekam nelinkėčiau.

Kokia yra mano vienatvė? Kartais norisi dėmesio, kartais norisi staugti, kartais jaučiuosi liūdnas, kartais jaučiuosi tiesiog laimingas, kartais jaučiuosi linksmas... Taip, kaip ir bet kuris kitas žmogus turiu gerų ir blogų dienų. Svarbiausia pasiekti, kad gerų dienų būtų stipriai daugiau, nei blogų, nes ir pas patį sėkmingiausią žmogų pasitaiko juodų dėmių.

Kaip pasididinti gerų dienų skaičių? Vienas dalykas, kurio nemokina mokykloje, nors turėtų – tikslai. Kai turi tikslus, viską kas neveda link jų stengiesi padaryti kiek galima greičiau, kad galėtum užsiimti tuo, kas veda prie tikslo. Pasiekus tikslą visuomet užplūsta geras jausmas.

Puikiai suprantu, jog tikslai nėra kiekvienam žmogui. Kad galėtum išsikelti tikslus, pirmiausiai turi kažko norėti, turėti svajonių ir ambicijų, tačiau kai kurie žmonės neturi ko tikėtis iš ateities ar tiesiog jau turi viską ko gali norėti. Ką daryti tuomet? Galima pamėginti atrasti dievą arba pilna galva pasinerti į kokią nors kitą veiklą. Kol smegenys užimtos nėra kada pastebėti vienatvės.

Laikas. Kartą studijuojant universitete vienas draugas pasakė: *Turiu gerą idėją, bet dabar neturiu laiko.*

Tikiuosi, kai pabaigsiu studijas, laiko bus daugiau ir aš tą idėją įgyvendinsiu. Daugiau laiko neatsirado.

Žinote, kada mes turime daugiausiai laiko? Kai einame į mokyklą, vienintelė problema, kad mes nežinome ką su tuo laiku daryti. Kiekviename sekančiame gyvenimo etape laiko žmogui lieka vis mažiau. Universitete vis dar būna daugmaž tokios pačios atostogos kaip mokykloje, tačiau pradėjus dirbti nieko panašaus negausite. Jums tikrai pasisekė, jeigu iki darbo tik 15 minučių kelio, tačiau daugelis žmonių vien kelionei sugaišta valandą laiko, plus pats darbo laikas (ir viršvalandžiai) galiausiai paaiškėja, jog darbo dieną nelabai turite laiko sau.

Draugai. Draugai ateina ir išeina. Žmonės keičiasi, keičiasi jų gyvenimo būdas, pomėgiai, vieta, atsiranda šeima, lieka mažiau laiko kitiems dalykams. Tai natūralu.

Neturiu nei vieno draugo iš mokyklos laikų ir dėl to visai nesuku galvos. Visi mano draugai yra iš universiteto.

Šiais laikais, kai yra socialiniai tinklai ir kitos priemonės, draugus išlaikyti yra lengviau, tačiau, kad ir kokios gudrios priemonės būtų sukurtos, tikrai draugystei reikia realaus bendravimo. Nebūtina bendrauti su visais ką jūs įtraukėte į savo virtualių draugų sąrašą, tačiau dėl kelių pačių geriausių draugų visuomet pasistenkite surasti laiko susitikti realybėje bent jau kartu suvalgyti picą per pietus.

Amžius. Aš nežinau kiek man metų. Savo amžių prisimenu tik tuomet, kai pildant kokią nors formą reikia įvesti gimimo datą. Kodėl? Todėl kad amžius yra nesvarbu. Nustojau skaičiuoti sulaukęs dvidešimt kažkelių. Kai tau niolika, tai labai nori būti vyresnis, kad galėtum išsilaikyti teises ar nusipirkti alkoholio, bet kai pasieki tą ribą, tai iš esmės pasidaro nebesvarbu. Sekanti riba – tai nuolaida 80% viešajam transportui - labai toli.

Iš tiesų amžius pasijaučia tik dviem atvejais. Kai tenka bendrauti su pensininkais, kurie pasakoja kaip „sovietmečiu buvo geriau“, tuomet susiimi už galvos ir bandai išnykti. Antras atvejis, kai tenka bendrauti su kvailu jaunimėliu, tuomet galvoji: nejaugi ir aš buvau toks debilas jų amžiaus? Ir paskutinis dalykas, kurį matyt reikėtų pasakyti: sveikata – brangiausias turtas. Žinau, kad tai nuvalkiota frazė, bet nedarykit kvailysčių sveikatos sąskaita, nes kaip svarbu supranti, tik kai jos neturi.

Gyvenimo dviratis

Nesenai žiūrėjau video, kuriame aiškino kodėl dviratis be vairuotojo gali gana ilgą atstumą nuvažiuoti tiesiai. Svarbiausia tame video išsakyta mintis: nėra vieno elemento, kuris tai nulemia, tą galimybę suteikia grupė faktorių. Kokia puiki metafora gyvenimui.

Daugelis žmonių ieško vienos auksinės taisyklės, formulės, vaisto, daikto, kuris padarys juos laimingais, tačiau gavę tai ko ieškojo, siekė jie nusivilia, nes nėra tokio vieno daikto.

Gyvenimo ratas sako, jog reikia net septinių dalykų. Septyni yra nuostabu. Kaip visi sutiks, kad Ferrari yra nuostabu, tačiau realybėje daugelis perka padėvėtą golfuką. Tai gal iš tiesų yra mažesnis skaičius dalykų, kad žmogus galėtų gyventi netokį tobulą gyvenimą kaip rato atveju? Aš manau, kad taip. Aš manau, kad žmogui reikia trijų dalykų: draugų, svajonės ir vilties.

Draugai arba bendruomenė. Žmogui labai svarbu pasijausti reikalingu, būti kažko dalimi. Ir tą galima išspręsti įvairiais būdais. Kai kurie bando tai išspręsti vestuvėmis: vieniems pavyksta, kitiems – ne. Tačiau tai tikrai ne vienintelis kelias.

Seniau vienas, turbūt pats populiariausias, sprendimas buvo eiti į bažnyčią. Žmonės kiekvieną sekmadienį eidavo į bažnyčią ne todėl, kad bijo dievo bausmės ar buvo labai nuodėmingi, o todėl kad eidami į bažnyčią jie jautėsi kažko didesnio dalimi – bendruomenė. Tą galima padaryti ir dabar. Jeigu religija nėra jūsų arkliukas, galima savanoriauti.

Galiausiai tą galima išspręsti turint vieną ar kelis draugus, su kuriais galima pasikalbėti apie viską. Moterys to nesupras, bet vyrai draugus susiranda pagal veiklas. Pavyzdžiui yra krepšinio žaidimo draugai. Su jais žaidžiamas krepšinis, su jais kalbama apie krepšinį, tačiau nekalbama apie plaukimą ar futbolą, tam yra atitinkamai plaukimo arba futbolo draugai. Tačiau net ir vyrams reikia draugų su kuriais galėtų pakalbėti apie... Nenoriu sakyti emocijas, nes skambėtų labai emo, ne vyriškai... Bet vis tik reikia draugų su kuriais būtų galima pakalbėti apie svajones, planus, ambicijas, apie tuos ne fizinius, neapčiuopiamus dalykus.

Aišku, jeigu vieną rytą pabudai ir supratai, kad neturi nei vieno draugo, o taip gali atsitikti, tuomet tikrai nereikia bėgti į miesto centrą ir klausiti kiekvieno sutikto: ar nori būti mano draugu? Realūs draugai yra auksas, bet tam, kad išgyventum tiks ir bronzas. Taip, aš kalbu apie virtualius draugus.

Jeigu turite kažkokių pomėgių, hobių galite eiti į tai temai skirtus forumus, bendruomenių puslapius ir pradėti komentuoti. Jeigu turite mėgstamų blogerių, rašykite komentarus jiems. Jei nei vieno iš tų dalykų neturite, tuomet eikite į socialinius tinklus ir pradėkite komentuoti kitų įrašus. Galbūt vieną kartą įsivelsite į protingą diskusiją, po to antrą, trečią... O po ketvirtos diskusijos su tuo pačiu žmogumi, jau galite manyti, kad turite virtualų draugą. Aišku, tai dar ne pergalė, o tik pradžia ir kelias nelengvas, bet įmanomas.

Svajonė – tai ne tikslas. Kai žmonės pasiekia savo svajones, stovi ant kalno viršūnės dairydami į visą pasaulį po kojų, jie klausia: ar tai viskas? Geriausia svajonė yra ta, kurios niekada nepasieksi, bet svajonė privalo būti teoriškai įgyvendinama.

Tapti NBA čempionu, daugeliui vyresnių nei dešimt metų žmonių yra bloga svajonė. Kodėl? Nes jinai neįgyvendinama. Jeigu esi vaikas, tau reikia pradėti lankyti krepšinio mokyklą, vėliau pradėti žaisti LKL, atstovauti rinktinei ir tikėtis, kad tave pastebės koks nors klubo agentas. Būti pastebėtu šansai stipriai padidėja, jeigu studijuoji kokiam nors Amerikos koledže ir atstovauji jo rinktinei. Tačiau jeigu tau dvidešimt ir didžiausias tavo pasiekimas laimėti kiemo krepšinio turnyrą...

Gyventi Marse yra gera svajonė daugeliui žmonių. Teoriškai mes jau dabar turime visas technologijas, kurių reikia, kad galėtume nusukti ir gyventi raudonoje planetoje. Deja, kol kas jos yra labai grioždiškos ir labai brangios. Jei turtingiausi pasaulio žmonės sudėtų savo pinigines, o protingiausi žmonės suremtų savo smegenis, tai visą technologiją galėtume ir pagerinti, ir atpiginti per keletą metų.

Laimėti Oskarą už filmą yra gera svajonė. Yra vienas Oskaras skiriamas ne Holivudo kūrėjams. Taip, sukurti gerą filmą kainuoja milžiniškus pinigus. Taip, konkurencija labai didelė. Bet teoriškai tai yra įmanoma ir, jeigu tobulinsite savo įgūdžius, galite nustebinti visą pasaulį. Bent jau teoriškai.

Svetimu automobiliu galima nuvažiuoti į kitą miestą, tačiau svetimos svajonės niekur neveža. Turite surasti dalyką, kuris tinka būtent jums. Kaip tai padaryti?

Sąžiningas atsakymas: aš nežinau universalios formulės, kuri veikia 100%, bet galbūt kai kuriems iš jūsų padės mano patirtis.

Jums vertėtų atsigręžti į tai kas jums patinka. Pavyzdžiui man patinka skaityti knygas, tačiau nevisos knygos yra geros, todėl kartais skaitant apima toks jausmas: aš galėčiau geriau. Mano svajonė galėtų būti parašyti knygą.

Aišku, kas nors būtinai pagalvos: man patinka alus, kokia turėtų būti mano svajonė? Nežinau, galbūt tapti alkoholiku? Jeigu kalbant kiek rimčiau, tai yra daugybė variantų, pavyzdžiui, įsigyti bravorą, paragauti alaus iš kiekvienos valstybės, surinkti didžiausią kamštelių, butelių etikečių kolekciją... Kaip matote galimybių daug, tačiau geriausia svajone bus dalykas, kur jaučiate šioki tokį nepasitenkinimą, trūkumą, kurį norėtumėte išspręsti.

Viltis – kai turi ko tikėtis iš ateities gyvenimas neatrodo toks sunkus. Viena iš priežasčių, kodėl žmonės pasitraukia iš šito pasaulio savo noru yra tai, kad ateitis nežada nieko gero ar iš vis nieko nežada.

Kai kurie žmonės tikisi po mirties patekti į dangų. Kiti laukia Jėzaus prisikėlimo, treči – pasaulio pabaigos.

Net jeigu jums atrodytų kvaila, kol tai nekenkia kitiems žmonėms ir tikintįjį daro produktyviu visuomenės nariu nežlugdykit jo iliuzijų.

Aš siūlyčiau susikurti kiek mažesnius dalykus, kurių galite laukti. Tai galėtų būti paprasta kelionė į Indiją po metų ar dviejų, dalyvavimas jūsų mėgstamiausios grupės koncerte ar sporto varžybose. Tai galėtų būti ir kokio nors tikslo pasiekimas pavyzdžiui surinkti du šimtus degtukų (nesugalvoju nieko absurdiškesnio).

Viltim siūlau vadinti dalyką, kuriam įvykti yra 60% tikimybė, tačiau, kad jis įvyktų, reikia laukti metų ar daugiau. Tokiu atveju susikuri dalyką, kurio lauki ir, kai jis įvyksta, susikuri kitą. Turbūt nėra paslaptis, ko aš laukdavau, kai buvau moksleivis. To paties kaip ir visi moksleiviai.

Nežinau tai gerai ar blogai, bet mokykla labai gerai išdresiruoja būtent tokį gyvenimo būdą. Skirtumas tik tas kad visa struktūra yra sukurta taip, kad tą laukimo tašką sukuria automatiškai, o pabaigus mokyklą, reikia pačiam dirbtinai susikurti tą laukimo tašką.

Mokykloje žinojau, kad mano tikslas pabaigti dvylika klasių, principe aš nelabai daug galėjau įtakoti, man tiesiog reikėjo pralaukti, prastumti tuos metus ir stoti į universitetą. Universitete vėl tas pats tik nuosprendis gerokai trumpesnis – keturi metai. Kadangi nežinojau ką noriu veikti su savo gyvenimu stojau į magistrą ir prastūmiau dar du metus.

Sunkiausias gyvenimo etapas buvo tuomet, kai pabaigiau universitetą. Aš neturėjau nieko. Aš neturėjau ko laukti ar tikėtis iš ateities. Jaučiausi lyg būčiau patekęs į labai tankų rūką, kur net savo iš tiesos rankos negali matyti.

Aš neturėjau jokios svajonės, kurios galėčiau siekti. Aš nežinojau ką daryti. Aš tik žinojau, kad esu nepatenkintas tuo kur esu, tačiau nežinojau kaip tai pakeisti.

Kaip aš suradau savo kelią?

Atsakymas – aš jo neradau. Laikas tiesiog išmokė sukąsti dantis ir kentėti.

Aš norėčiau pasakyti: jeigu įvykdysite šituos dešimt žingsnių, tai būsite tiek daug pasiekę ir tokie laimingi kaip aš. Bet aš nežinau tų žingsnių. Aš niekam nerekomenduočiau sekti mano pėdomis. Jūsų gyvenimas turėtų būti (ir daugeliu atveju yra) geresnis nei mano, bet, jei jis yra blogesnis, tuomet pasikelkite bent jau iki mano lygio.

Šitie trys dalykai nepadarys jūsų gyvenimo stebuklingo ar laimingo. Tačiau padarys pakenčiamu su trumpomis saulėtomis akimirkomis. Kai neberekės svarstyti apie gyvenimo prasme ar beprasmybę, kai turėsit dėl ko gyventi ir laukti ateityje, galėsit pradėti galvoti apie kitus trūkstamus dalykus, o gal net gi kaip pasidaryti ratą su septyniais stipiniais. Ko aš jums linkiu.

O jei aš atrasiu formulę į laimingą, sėkmingą gyvenimą pažadu pasidalinti ateityje ir atskleisti visus reikalingus komponentus.

Kaip atsiranda draugai?

Aš ne vienus metus sukau galvą ties šituo klausimu ir šiandien manau, kad turiu atsakymą. Jeigu trumpai tai: per klaidą arba per atkaklumą. Leiskite man paaiškinti plačiau.

Nusikelkime į universitetą. Iš principo mokykla ar darželis gali pasiūlyti analogiškas sąlygas, bet neverta keliauti ten kur niekas neprisimena.

Tai kaip atsiranda draugai?

Visų pirma jie neatsiranda per paskaitas (dažniausiai). Jie atsiranda per pertraukas. Įsivaizduojate situaciją: didelė banda avių stovi suvaryta ankštoje patalpoje. Studentai nelabai gali kur eiti, nes paskaita bus šitoje auditorijoje, be to prie kitos auditorijos stovi kita grupė. Stovėti po vieną kampe irgi būtų keista... na... bent jau mano laikais, kai telefonai buvo neįgalūs... Dabar galbūt situacija šiek tiek kitokia.

Žmonės yra socialūs padarai, todėl jie tiesiog negali stovėti vienas šalia kito ir nekalbėti (nebent tai yra liftas arba viešasis transportas). Kalbos apie egzaminų klausimus nesukuria draugų nors yra neišvengiamos, tačiau kartais tokios kalbos baigiasi ir prasideda kalbos apie hobių, žaidimus, filmus, knygas... Vienas pokalbis nesukuria draugų, tam reikia antro ir trečio... Aš nežinau skaičiaus... tačiau čia mes grįžtame prie mano įžangos.

Kad atsirastų draugai reikia nuolatinio bendravimo iš pradžių prie auditorijos, vėliau pakviesti kartu poolo pažaisti... Tą galima daryti atkaklumu, kai nori, kad koks nors konkretus žmogus dėl tik tau žinomų priežasčių taptų tavo draugu. Tačiau daugelis studentų nėra tokie sumanūs ir draugais tampa per klaidą. Kai sakau klaidą, tai reiškia: todėl kad atsidūrė toje pačioje grupėje ar grupėse, kurios turi bendrų paskaitų ar grupėse, kurių paskaitos vyksta greta. Jei dažnai matai tą patį veidą greta, vėliau ar anksčiau jį užkalbini. Pokalbis seka pokalbį, temos nuo tuščių apie orą, pereina prie asmeninių apie pomėgius, netikėtai rankose atsiranda alaus bokalai ir žiūrėk jau turi naują draugą.

Čia turbūt reikėtų pasakyti, jog pertraukos yra ne vienintelis laikas ar proga susirasti draugų, tačiau jis yra paprasčiausias ir patogiausias mums analizuoti. Be pertraukų dar yra įvairūs būreliai, studentų organizacijos, klubai ir kita užklasinė veikla.

Būti studentu yra paprasta. Tačiau kalbant apie draugus mes turime dvi problemas: "suaugusiuosius" ir internetą.

Pradėkime nuo pirmosios. Suaugusiuosius aš parašiau kabutėse, nes sakyti, jog žmonės tampa suaugusiais tik tuomet, kai baigia universitetą būtų nesąžininga. Kai kurie žmonės niekada nesuauga. Deja, šiuo metu neturiu geresnio termino, taigi...

Suaugusiųjų gyvenimo prioritetai atrodo maždaug taip: 1) darbas 2) šeima 3) miegas. Priklausomai nuo amžiaus bei aplinkybių, jie gali skirtis ir vis dėlto daugelio yra ne tik tokie patys, bet ir tokia pačia tvarka. Tai reiškia, kad jei nespėja padaryti darbo, tai dirba viršvalandžius arba nešasi darbą namo dėl ko kenčia šeima. Po darbo laiką skiria artimam šeimam, o savaitgalius - tolimam t.y. važiuoja pas gimines. Tokiame gyvenimo ritme yra viena problemėlė: jame nėra draugų. Ir aš kol kas nekalbu apie naujų susiradimą, senas draugystes irgi reikia palaikyti. Draugystė visai kaip laužas: dega, kol nepamiršti kartas nuo karto įmesti naujos malkos, malkoms pasibaigus laužas galiausiai užgesa.

Aš suprantu: šeima yra svarbu. Vaikams reikia tėvų t.y. superherojų, kurie gali ir žino viską. Vaikams reikia tėvų, kurie gali žaisti ir leisti laiką kartu. Tačiau vaikai užauga ir palieka lizdą.

Bendravimas yra šeimos pagrindas. Bendrauti reikia ir su žmona. Aš to niekam nelinkiu, tačiau kartais atsitinka skyrybos ir tuomet supranti, jog tu nieko nebeturi ir esi visiškai vienas.

Jei tavo draugai yra iš universiteto ar dar ankstesnių laikų, tai greičiausiai jie yra bendraamžiai, kas reiškia, kad jie greičiausiai eina per tuos pačius gyvenimo etapus kaip ir tu. Viename gyvenimo etape reikia susitikti kartą per savaitę, kad palaikyti draugystę, kitame - užtenka karto per mėnesį, kol abiejų galimybės sutampa viskas yra puiku.

Mes aptarėme draugystės palaikymą, dabar pakalbėkime apie naujų draugų susiradimą. Universitetas tarsi sukurtas susirasti draugams, tačiau vėlesniame gyvenimo etape norint susirasti draugų reikia įdėti papildomų pastangų. Kur daugiausiai laiko praleidžia suaugusieji? Darbe. Susirasti draugų tarp bendradarbių lengviau ir patogiau, bet turėti draugų iš kitur naudingiau. Kodėl? Pirma, kitur dirbantys žmonės praplečia tavo pasaulį ir suvokimą, tavo pasaulis neapsiriboja maža įmone, kurioje dirbi, tu žinai kas vyksta ir kitose įmonėse. Tai gali padėti geriau atlikti savo darbą arba suprasti, jog laikas ieškotis kito. Jei jau prakalbom apie darbo keitimą, tai verta eiti prie antro punkto. Jei tu ar kolega pakeičia darbą, kas atsitinka draugystei? Ar ji nutrunka? Universitete visi priversti stovėti vienoje vietoje, vėlesniame gyvenime kur visi priversti stovėti nevisai savo noru yra eilė parduotuvėje prie kasos. Jūs galite pamėginti užkalbinti žmogų stovinti prieš arba už jūsų, bet jeigu tas žmogus nėra jūsų bendradarbis ar kaimynas tikimybė, kad jį sutikssite dar kartą yra beveik lygi nuliui.

Jei kalbame atvirai, dalykas kurio tikrai nemėgstu, tai kai autobuse šalia atsisėda diedukas ir pradeda pasakoti savo gyvenimo istoriją. Dar blogiau jei jis būna girtas.

Kaip jau minėjau norint susirasti draugų reikia įdėti papildomų pastangų t.y. užsiimti kokia nors papildoma veikla. Pašto ženklų rinkimas atrodo labai vieniša veikla, tačiau yra klubai kur žmonės renkasi mainytis pašto ženklais. Aišku, galima mėginti ir paprastesnius būrelius, pavyzdžiui užsienio kalbų, šokių ar maisto gaminimo kursus. Jei atvirai, tai aš net neįsivaizduoju kokie kursai, klubai ar būreliai būna. Jeigu jūs iš Vilniaus, turėtumėte turėti neblogų pasirinkimo variantų, jei jūs iš mažesnio miesto jūsų pasirinkimas greičiausiai labai ribotas. Vis dėlto turbūt nėra miesto be sporto klubo ir žmonių norinčių žaisti krepšinį. Svarbiausia nepamiršti, jog draugais tampa žmonės, kuriuos matai reguliariai savo noru arba ne.

Laikas pereiti prie antros problemos - interneto.

Seniau buvo mirkas, kuriame žmonės mirdavo. Seniau buvo forumai, kuriuose žmonės forumindavosi. Visą tai praėjusio dešimtmečio internetas. Internetas, kuriame žmonės ilgai keisdavosi savo nuomonėmis, diskutuodavo ar tiesiog kalbėdavo apie gyvenimą. Kartais tokie žmonės tapdavo virtualiais, o vėliau ir tikrais draugais. Bet tai praeitis, dabar internetas netoks.

Dabar braukiam į kairę ar dešinę ir iš karto tikimės rezultato. Dabar norime visko tuoj pat, iš karto. Kaip sakė viena reklama: mes - dabartistai. Deja, draugystės neatsiranda vos spragtelėjus pirštais. Nesupraskite mane klaidingai, dabar išlaikyti draugystę yra lengviau nei bet kada istorijoje, aišku, tam reikia įdėti šiek tiek darbo, bet gerokai mažiau nei anksčiau. Tačiau dabar užmegzti draugystę internetu gerokai sunkiau. Tam aš įvardinčiau tris priežastis. Pirmoji jau mano minėta, dabar niekas neturi kantrybės ir noro investuoti į procesą. Net svetainės, kuri neužsikrauna per 30 sekundžių, niekas nenori lankyti.

Antroji priežastis - informacija. Dabar apie žmogų gali surinkti daugiau informacijos nei bet kada anksčiau ir vis tiek nežinoti kas jis per žmogus. Surasti kieno nors vardą bei pavardę lengviau negu lengva. Dabar žmonės mėgsta turėti instagram su tūkstančiais nuotraukų, tačiau ką peržiūrėjęs jas visas sužinosi apie žmogų? Kad jis narcizas? Kad jis mėgsta pozuoti? Būkim sąžiningi, kai kurie žmonės pateikia savo hobių, keturkojų draugus ir kitas smulkmenas. Tačiau vis tiek lieka klausimas kiek to yra nuoširdu, o kiek specialiai su pozuota.

Internetas ir televizija tarsi dvi priešingybės. Internete kiekvienas stengiasi parodyti koks jo gyvenimas super geras. Televizija stengiasi parodyti, kad visų gyvenimas yra šūdas. Tačiau nei viena, nei kita nėra tiesa, tikrame gyvenime nutinka visko.

Galiausiai aptarkime paskutinę priežastį - "žvaigždžių" ir fanų visuomenę. Anksčiau mes visi buvome lygūs tarp lygių. Taip, moderatoriai buvo šiek tiek lygesni, bet jų buvo nedaug ir jų beveik niekas nepastebėdavo.

Dabar visi gali būti žvaigždės ir visi gali būti fanai. Žvaigždės reikia į pagalbę, o fanai klauso. Žvaigždės turi teisę būti pasikėlusios, o fanai privalo jas dievinti. Anksčiau, kad taptum žvaigžde turėjai kažką padaryti, pavyzdžiui žaisti krepšinį ir, beje, žaisti gerai, dabar užtenka įsivesti internetą. Kai tu gali sekti ką nori ir kiti gali sekti ką nori, bet norai nėra abipusiai formuojasi stokerių visuomenė. Anksčiau kažką persekioti buvo nusikaltimas, dabar normali interneto būseną.

Aišku ne viskas taip blogai. Jūs galite nebūti pasikėlusį žvaigždė, jūs galite elgtis draugiškai, bet nereikia, jog kiti irgi elgtis taip. Dabar internetas yra tuštybės mugė ir telieka laukti kokio bus sekanti interneto evoliucija bei tikėtis, jog ji bus geresnė.

Pabaigoje norėtusi pasakyti, jog sunku susirasti draugų, bet sunku yra viskas ką daryti yra verta. Tiesiog reikia peržiūrėti savo prioritetus ir pridėti draugus kaip vieną iš svarbesnių punktų.

Mintukai

Kokia yra tikroji spalvos spalva?

Turbūt visi esate girdėję apie daltonikus - žmones, kurie neskiria spalvų (pvz. nemato raudonos arba vietoj raudonos mato žalia ir atvirkščiai). Tačiau aš norėčiau pakalbėti ne apie tai. Mes visi žinome, jog dangus yra mėlynas, turbūt leisite man pasakyti, toks pats mėlynas kaip jūra, ar vandenynas. Mes taip pat žinome, jog pomidorai raudoni lyg kraujas. Žolė žalia kaip krokodilas. Čia galima prigalvoti įvairių asociacijų, tačiau ar tikrai tas dangus mėlynas atrodo taip pat man ir kiekvienam iš jūsų? Ar tikrai aš ir kiekvienas iš jūsų matote tokius pačius raudonus pomidorus? Ar tikrai aš ir kiekvienas iš jūsų mato tokią pačią žalią žolę? Kur čia problema? Spalvų pavadinimai tik susitarimai, kad palengvintų mums bendravimą. Tačiau, kas būtų jeigu jūs pažiūrėtumėte mano akimis, o aš jūsų? Ar tikrai pamatyčiau tą patį vaizdą? Galbūt mano matomas dangus yra raudonas, o jūsų žalias, iš tiesų? Kaip apibūdinti spalvą? Jeigu aš matau visą spalvų gamą, tačiau jinai kitokia negu jūsų matoma, to niekaip neįmanoma patikrinti, ar mano matomos spalvos yra tokios pačios kaip ir jūsų. Taigi, ar tikrai visi žmonės mato pasaulį tomis pačiomis spalvomis? Kaip iš tiesų atrodo mėlyna, o kaip žalia?

Jeigu tas pavyzdys per daug painus pabandyčiau pateikti paprastesnį. Turbūt nekartą esate sakę „man skauda galvą“ ir visi jus supranta, viskas aišku - skauda galvą. Tačiau koks iš tiesų tai jausmas? Jūs manote, jog man ir jums skauda galvą vienodai? Kažkodėl aš tuo abejoju.

Tai tik du iš daugelio gyvenimo paradoksų. Mes dažnai naudojame žodį „skausmas“, mes dažnai daiktus apibūdiname spalvomis, tačiau kaip apibūdinti ką tie patys žodžiai reiškia? Aš – ne jūs, jūs – ne aš. Nors gyvename tame pačiame pasaulyje, jį suvokiame skirtingai. Ar įmanoma, kaip nors pasidalinti tuo savo suvokimu?

Pamąstykite.

Ar prietarai jus valdo?

Pabandykime nustatyti prietarų kilmę.

Jeigu sudaužysite veidrodį, jums nesiseks 7 metus. Senai, senai, veidrodžiai buvo prabangos prekė, o jų gamybos metodai didžiausia paslaptis. Kadangi veidrodžių negalėjo gaminti visi kas nori, tai jų buvo mažai, carai, kunigaikščiai, bajorai užsisakydavo veidrodžius ir juos pagaminus reikdavo transportuoti. Savaiame suprantama, jog juodąjį darbą t.y. pakrauti/iškrauti veidrodį atlikdavo darbininkai. Žinot, aš manau, kad jeigu toks vargšas darbininkas sudaužydavo veidrodį, tai jam po to tikrai ilgai nesisekdavo.

Ant stalo negalima laikyti trijų uždegtų lempų, nes prisišauksi nelaimę. Šis prietaras vėl gi atėjo iš senų laikų ir susijęs su prabanga. Senais laikais žibalas buvo labai brangus, todėl savaiame suprantama, jog be reikalo deginti net keletą lempų tiesiog katastrofa anų laikų žmogui.

Jeigu pasigilintume į praeitį tikrai galėtume paaiškinti daugelį prietarų. Tiesa, neįsivaizduoju kaip galima paaiškinti juodos katės baimę, matyt, kartais vis tik emocijos ima viršų.

Ką gi, dabar pakalbėkime apie ne tokius senus prietarus. Dažnai kartojami veiksmai tampa prietarais.

Geriausiai tai įrodo mokslininkų atliktas eksperimentas su beždžionėmis. Mokslininkai į narvą uždarė 5 beždžiones, per vidurį ant pakylės padėjo bananą. Kai drąsiausia beždžionė užlipo ant pakylės ir norėjo paimti bananą ant jos buvo užpiltas kibiras šalto vandens, beždžionė išsigando paliko bananą ir pabėgo. Tuomet pabandė antra ir atsitiko tas pats, pabandė trečia... Galiausiai beždžionės suprato, jog banano imti negalima. Tuomet mokslininkai išvedė vieną senąją beždžionę ir atvedė vietoj jos naują. Spėkit, ką nauja

beždžionė norėjo padaryti? Taip, paimti bananą, bet senosios ją užpuolė ir pradėjo mušti. Naujoji suprato, jog banano imti negalima. Mokslininkai vėl pakeitė vieną beždžionę, vėl atsitiko tas pats. Galiausiai buvo pakeistos visos narve esančios beždžionės t.y. nei viena realiai nežinojo kodėl negalima imti banano, tačiau, kai į narvą įvesdavo naują beždžionę, visos jos puldavo naujokę, kai tik ji pabandydavo paimti vaisių. Taip atsiranda prietarai, kai niekas nežino kodėl daro, tiesiog jeigu darysi kitaip prisišauksi nelaimę.

Aišku, jūs galite pasakyti, jog tai gyvūnai, todėl klausykite toliau, tikra istorija. Vyras grįžo namo, tuo metu žmona kepė kumpelį, prieš dėdama į keptuvę, jinai nupjovė abu kumpelio galus. Vyruui pasirodė, kad žmona be reikalo išmeta daug gero produkto, todėl jis pasiteiravo, kodėl moteriškė taip daro. Ji atsakė: todėl, kad jos mama taip darė. Kaip tik tą dieną turėjo ateiti uošvė, taigi jai atėjus, vyras uždavė tą patį klausimą ir kaip jūs manote kokį atsakymą jis gavo? Tą patį. Todėl kad mama taip darė. Tuomet visi susidomėję paskambino uošvės mamai ir paklausė. Ši atsakė labai trumpai: todėl kad neturėjau didesnės keptuvės.

Ar kada nors susimąstėte kokius ritualus atliekate? Sustokite ir pabandykite pasižiūrėti į save iš šono, galbūt tai ką jūs darote yra kvailystė? Net jeigu tą patį daro visi, tai tikrai nėra mažesnė kvailystė.

Nebijokite kelti klausimus, nebijokite laužyti standartus ir nusistovėjusias taisykles. Ir netikėkite prietarais.

ignieska

Tiesa, neįsivaizduoju kaip galima paaiškinti juodos katės baimę, matyt, kartais vis tik emocijos ima viršų. Čia viskas paprasčiau nei paprasta - juodos katės nuo senų laikų - raganų draugės. Žmonės bijojo raganų - bijojo ir juodų kačių. Be to, katė - nepriklausomas gyvūnas, vaikšto kur nori, pas žmogų ateina tada, kai jai reikia. Paslaptinga - taigi baugu.

Commandos

Na prietaru yra daugybe manau kad netgi kiekvienos specialybės žmogus savo darbo srityje tikrai rastu nemazai prietaru kai kuriuos galima paiskinti kai kuriuops ne. O kaip manote ar programuotojai serveriu administratoriai ir kiti It s[pecialistai turi savu prietaru. beje galiu pasakyti viena labai idomu prietara Taigi per vestuves zengent prie altoriaus jaigu nuotaka netycia uzmina vyrui Tai varkselis visa likusi gyvenima sedes jai po padu.

Visatos sąmonė

Ar jums buvo taip, kad sugalvojote kokią idėją, o vėliau sužinojote, kad kažkas kitas ją sėkmingai įgyvendino?

Kai aš buvau visai mazgas, kokių 6 metų, labai nemėgdavau laukti autobusų ar troleibusų, man buvo labai keista, kodėl žmonės gyvenantys prie stotelės negalėtų surašyti visų pravažiuojančių autobusų ir troleibusų laikų, o grafiką pakabinti stotelėje. Labai akivaizdi, mano nuomone, idėja, tačiau, kad kažkas ją įgyvendintu, prireikė net 20 metų...

Kaip atsitinka, kad keli žmonės sugalvoja panašias idėjas, nors jas labai slėpė ir saugojo?

Mokslininkai atliko įdomų eksperimentą. Paėmė dvi grupes savanorių, pirmajai davė vieną populiarių laikraštį ir liepė spręsti kryžiažodį. Antrąją grupę vienai dienai visiškai atitvėrė nuo pasaulio, ir kitą dieną padavė tą patį laikraštį su tuo pačiu kryžiažodžiu. Ir ką jūs manote? Žmonės antrą dieną kryžiažodį sprendė vidutiniškai du kartus greičiau, nors nebuvo, jokio būdo, kad jie kaip nors sužinotų atsakymų variantus. Kaip tai galėjo atsitikti?

Ir dar vienas dalykas. Jaunikliai paukščiai pačiais pirmaisiais metais, tiksliai žino, kur jų tėvai skrenda žiemoti. Iš kur?

Visą tai galima paaiškinti – Visatos sąmone. Neišsemiamu informacijos ir žinių šaltiniu. Jeigu pastudijuotumėte garsių poetų, rašytojų, muzikantų biografiją, pastebėtumėte, jog ne vienas yra pasakęs, kad jis nekuria, tai tiesiog kažkokia aukštesnė jėga rašo pasinaudodama jo ranka. Ne vienas genijus yra sukūręs idealią formulę ir po to pasakęs, jog jinais netikėtai atėjo jam į galvą arba, kad susapnavo.

Visaapimanti bendrasąmonė.

Kaip pasinaudoti jos resursais? Kodėl vienas idėjas, nuolatos sugalvoja daugelis žmonių, kitas vos keletas, o trečias tik vienetai?

Pabandykite įsivaizduoti, jog žmogus yra magnetas, magnetai būna skirtingų dydžių bei skirtingo stiprumo. Nuo ko priklauso stiprumas? Tarkime per dieną 1000 žmonių perskaitė delfi.lt (tikra tragedija delfui.), jie visi priėjo ir įsisiurbė į galvą vienodą informaciją, vadinasi jų potencialas suvienodėjo, jie lengvai gali rasti bendras pokalbio temas, tačiau ir jų sugalvotos idėjos bus vienodos. Jeigu vienas iš tų žmonių perskaitė ne tik delfi.lt, bet ir ką nors drastiškai skirtingo pvz. mano puslapį, tai jo potencialas, kitoks, ir jis gali pasiekti platesnį spektrą resursų iš Visatos sąmonės.

Kodėl specialistai randa originalus problemų sprendimus? Todėl, kad jie gilina žinias tam tikroje vienoje srityje. Jie kelia savo potencialą, kad galėtų priėti prie aukštesnio lygio resursų. Ar jūs norėtumėte savo galvą teršti atsitiktiniu šlamštu?

O kas jeigu visos mintys jau yra sumintytos, jeigu žmonės tarsi radijo imtuvai, tik gauna tam tikras bangas? Ką jūs norėtumėte klausyti: triukšmą, ar kokią nors gerą, jūsų mėgstamą radijo stotį?

Pasiimkite laikrodį ir pabandykite vieną minutę žiūrėti į sekundinę rodyklę. Ar jums pavyko išlaikyti dėmesį, nei karto nenukrypus mintimis į šoną? Tiems, kurie nebandė, galiu pasakyti, jog tai gana sunku (nors man pavyko). Deja, mūsų smegenys sugedęs radijo imtuvas ir nuolatos, nusimuša nuo pagrindinės radijo stoties, todėl jį reikia nuolatos reguliuoti. Ką mes pasieksime nuolatos reguliuodami savo minčių imtuvą? Yra toks posakis, jog pirmos dešimt į galvą atėjusių idėjų yra nieko vertos, nes jas sugalvoja visi.

Matote, pirmosioms idėjoms nereikia jokių pastangų. Ne tikite? Pabandykite sugalvoti 10 dalykų kaip išvengti automobilių kamščių.

Na kaip pavyko?

Manau, buvo nesunku, o dabar pabandykite sugalvoti dar 10?

Na kaip dabar?

Žymiai sunkiau, kodėl taip yra? Nes jums reikia sureguliuoti savo imtuvą, pasikelti savo potencialą, kad galėtumėte priėti prie kokybiškesnių resursų. Jeigu norite nuolat, priėti prie kokybiškų resursų, originalių idėjų, reikia save lavinti. Negalima leisti potencialui nusimušti.

Zombiai atrieda, atvažiuoja

Atšokit!

Vienas žmogus man pasakė, jog sunkiausia atstumti žmogų, kuris į tave ištiesęs rankas.

Šiandien mes kalbėsime apie zombius. Tikiuosi, visi puikiai žino, jog zombiai kažkada buvo žmonės... O dabar tiesiog virto kažkuo... Kažkuo kas stengiasi sunaikinti aplink dar likusius gyvuosius.

Jeigu vis dėl to kas nors iš jūsų nežino kas yra zombis, siūlyčiau pasižiūrėti „Residential Evil“ („Absolutus Blogis“) filmą.

Iš tiesų visiškai nesvarbu, kokį filmą jūs matėte, visuose filmuose zombiai atlieka tam tikrus specifinius veiksmus. Pabandykime juos išvardinti. Pirmiausiai visi zombiai vaikšto taip lyg neturėtų smegenų, eina kažkur, neaišku kur, tiesiog kartu su minia. Antra – zombiu galima tapti tik kito zombio pagalba. Iš to seka trečia – zombiai nekenčia gyvų žmonių ir bando juos įtraukti į savo kolektyvą. Kai tik pamato gyvą žmogų iš karto ištiesia į jį savo rankas. Manau, esmę supratote, o dabar pagrindinis klausimas: kiek zombių jūs sutikote šiandien?

Atsargiai, zombiai atrieda, atvažiuoja!

O klausimas buvo visai rimtas, aš nesakau, kad jūs būtinai visi sutiksate zombį. Jūs galite sutikti zombį ir jo nepažinti, troleibuse visi atrodo kaip paprasti žmonės... Bet troleibusas nieko neparodo, nieko neišduoda, nusiveža paslaptis tyliai savo maršrutu.

Zombis visuomet yra užsivertęs darbais ar kitokia veikla, vaikšto taip lyg vaikščiotų ant žarijų, visur skuba tarsi būtų galvą palikęs namie ir savaime suprantama dažniausiai vėluoja. Linksmiausia dalis: ar kas nors bandėte pamatuoti zombio produktyvumą? Jis artimas nuliui. Kaip galima padaryti ką nors lakstant, dėl to kad laksto visi?

Vis tik zombiai labai gerai atlieka vieną veiksmą – kitus užkrečia zombizmu. Saugokitės. Jeigu zombis pamato, kokį nors laisvesnį kolegą, tuoj pat ištiesia į jį savo nusvirusias zombiškas rankas ir paprašo pagalbos. Jūs galite gintis... Tačiau vargšai, tie žmonės, kurie sutinka pagelbėti, iš pradžių zombis perleidžia tik vieną darbą, o po to dar vieną, ir dar vieną... Netikėtai pastebite, kad jūsų seni draugai dingo ir jūs vis daugiau laiko praleidžiate zombio kompanijoje. Zombis geria jūsų laiką, taip kaip filmuose vampyrai kraują. Ar šiame pasaulyje dar yra kas nors vertingesnio už laiką, kurį jūs turite?

Taip žingsnis po žingsnio jūs pats tampate tikru zombiu ir pradėsite ieškoti aukų – gyvų žmonių, kuriems galėtumėte paplatinti savo užkratą...

Tikiuosi, jūs nepažįstate nei vieno zombio, bet jeigu netyčia pastebėjote, kad zombis pradėjo gerti jūsų laiką, vožkite jam snukin, ir bėkite šalin. Gelbėkitės kol galite, nes vėliau... Vėliau nebus.

Kur jūsų fantazijos riba?

Turbūt visi esate girdėję posakį – ir dangus ne riba. Tačiau ar šis posakis galioja, kai kalbame apie jūsų fantaziją? Taip, vieni žmonės turi lakesnę vaizduotę nei kiti. Ir dar kartą - taip, vaizduotę galima lavinti. Apie vaizduotės lavinimą galėsime padiskutuoti ateityje, o šiandien man daug įdomiau būtų sužinoti, kur ta fantazijos riba.

Pradėsiu nuo labai paprasto klausimo: ar dažnai svajojate apie ateitį? Tos svajonės tik abstrakti vizija apie geresnį rytojų ar jos yra apie konkrečius įvykius/žmones/vietas?

Ar mano klausimai jūsų netrikdo? Jeigu ne skaitykit toliau, noriu pasiūlyti nedidelį žaidimą. Būtų gerai, jeigu dabar nustotumėte kramtyti ir pašalintumėte visus trukdžius. Taip pat pasistengtumėte atsipalaiduoti (tikiuosi, jog skaitote ne darbo metu).

Užsimerkite ir pabandykite įsivaizduoti saulėlydį prie jūros.

Užteks skaityti, pafantazuokite, kokį saulėlydį norėtumėte pamatyti?

Saulėlydis.

Jūra.

Kaip sekasi?

Jau pavyko?

Gerai tuomet aš turiu jums keletą klausimų. Saulė buvo raudona ar oranžinė? Jūra buvo šviesiai ar tamsiai mėlyna? Ar jūra bangavo? Ar dangus buvo debesuotas? Pajūris buvo smėlėtas ar akmenuotas? Tai buvo Palanga? Jūs buvote vietas ar su kažkuo? Jūs stovėjote ar sėdėjote? Ar žuvėdros skraidė? Ar matėte baltą jachtą plaukiančią tolumoje? Ir paskutinis klausimas: kiek valandų rodė jūsų rankinis laikrodis?

Vieni žmonės galėjo atsakyti į daugiau, klausimų kiti – į mažiau. Man turbūt pats įdomiausias būtų atsakymas į klausimą: ar tai buvo tiesiog saulėlydis kaip paveikslas, ar tai buvo veiksmo vieta, kurioje jūs dalyvavote?

Kai jūs fantazavote apie saulėlydį prie jūros, tai greičiau tai buvo ne svajonė, o prisiminimas. Taip prisiminimas, paskutinio jūsų matyto saulėlydžio prie jūros, arba paskutinio paveikslėlio (nuotraukos) matytos su saulėlydžiu. Tačiau daug įdomesnis dalykas pradėjo darytis, kai jūs pradėjote skaityti klausimus. Tuomet jūs dar sykį sukurdavote vaizdą galvoje ir jis pasikeisdavo. Staiga naujame vaizde atsirado debesys, jūra pradėjo banguoti, atsirado jachta. Beje, kokios spalvos buvo jachta? (Tikrai?) Kiek iš jūsų buvo tokie smulkmeniškai, kad galvodami apie saulėlydį pagalvojo apie laikrodį? Manysčiau nei vienas. Tačiau kai perskaitėte klausimą, apie kokį laikrodį pagalvojote? O gal norėjote užduoti man klausimą: koks dar po velniais laikrodis?

Gerai, pereikime prie antros užduoties. Šiandien aš pasiryžęs kaip reikiant pakankinti jūsų fantaziją. Pasirengę? Įsivaizduokite, kad jūs Marse stebite Žemę.

Dar kartą atsipalaiduokite, užsimerkite ir įsivaizduokite Marsą.

Marsas.

Žemė.

Marsas.

Kaip sekasi?

Jau sufantazavote?

Gerai. Štai jums nauja klausimų grupė. Ar Marsas buvo raudonas? Ar kur nors aplinkui buvo raudoni kalnai? Ar kur nors netoli nesiautė nedidelis raudonas uraganas? Ar Žemės didesnioji dalis buvo mėlyna? Ar matėte mėnulį? Ar matėte Saulę? Ar matėte žvaigždes? Dangus buvo juodas, raudonas ar mėlynas? Ar jūs buvote su skafandru? Ar jus sėdėjote ant marsaeigio? O gal jūs sėdėjote kokioje nors Marso observatorijoje? Kokie tai buvo metai? Ar tai buvo netolima ateitis? Koks buvo technologinis išsivystimas?

Skirtumas tarp saulėlydžio ir Marso yra tas, kad saulėlydį, blogiausiu atveju per televizorių, bet mes visi esame matę, tačiau Marse nei vienas iš mūsų nėra buvęs. Taigi fantazuodami apie Marsą, mes visi daugiau mažiau galvojame apie tą patį. Tą nuomonę mes visi susidarėme iš įvairių mokslininkų viešais kanalais pateiktų nuotraukų bei fantastinių romanų. Todėl visi galvojame apie raudoną Marsą, apie mėlyną Žemę. Jeigu kas nors sugalvojo ne raudoną Marsą, o pavyzdžiui žalią, tai su tokiu žmogum norėčiau susipažinti. Vis tik netikiu, jog toks atsirastų. Kadangi tai buvo nepirmas jūsų pratimas, tai galbūt kai kas iš jūsų pagalvojo ir apie daugiau detalių pvz. skafandrą. Vėl gi turbūt ne visi.

Dar nepavargote? Aš norėčiau jums duoti paskutinę užduotį.

Įsivaizduokite, kad jūs stovite Pluto planetos paviršiuje.

Atsipalaiduokite.

Užsimerkite.

Pluto.

Galvokite apie Pluto.

Kaip sekasi?

Ar jau pabuvojote Pluto?

Paskutinė serija klausimų. Pluto akmeninė planeta ar dujinė? Kokia Pluto spalva: juoda, mėlyna, balta? Ką jūs veikėte toje planetoje? Ar stebėjote dangų? Ar matėte žvaigždes? Ar matėte Žemę? Ar Pluto auga medžiai? Ar Pluto yra kalnai? Kiek ateivių buvo kartu su jumis?

Taigi, kokie rezultatai? Saulėlydį esame matę mes visi, ir visi esame matę jį skirtingą. Todėl kiekvienas iš mūsų jį įsivaizduos vis kitaip. Marso nesame matę nei vienas, tačiau masinės informacijos priemonės pateikia pakankamai daug informacijos apie šią planetą ir todėl daugiau ar mažiau mes visi ją įsivaizduojame vienodai. Tačiau apie Pluto mes nežinome nieko. Labai sunku įsivaizduoti detalai tai apie ką nieko nežinai. Prisipažinsiu man ir klausimus sugalvoti buvo sunkiausia, nes tai per daug neapibrėžta situacija, kiekvienas iš jūsų gali sufantazuoti radikaliai skirtingus variantus, ir aš su savo klausimais šaučiau visiškai pro šalį. Koks tas Pluto yra grynai tik jūsų fantazijos vaisius.

Turbūt jau supratote, jog svajonės, fantazijos, vizijos lengvai ir noriai pasiduoda ta kryptimi, su kuo susiduriame pakankamai dažnai ir jos gali būti gana detalios. Daug sunkiau įsivaizduoti tai ko nesi matęs. Mūsų aplinka, domėjimosi sritys, patirtis riboja mūsų fantaziją? Turbūt, kad taip.

Pasaulis be tavęs

Kas atsitiktų jeigu tu nebūtum gimęs? *Pasaulis būtų kitoks*. Ar kas nors pastebėtų? *O kaip gi? Juk aš padariau, tą ir aną...*

Teisingas atsakymas: pasaulis būtų lygiai toks pats ir niekas nepastebėtų, kad tavęs nėra. Kodėl?

Turbūt pirmoji mintis atėjusi į galvą: kokia gyvenimo prasmė, jeigu niekas nepastebėtų, jog manęs nėra? Geras klausimas. Geram klausimui reikia gero atsakymo, o aš jo neturiu.

Papasakosiu visai kitą dalyką – kodėl niekas nepastebėtų, kad jūsų nėra. Nes jūsų vietą būtų užėmęs kas nors Kitas – kita Onutė, kitas Antanukas. Taigi, pirmiausiai, kad jūsų trūksta nepastebėtų tėvai – jie turėtų savo vaiką, gimusį lygiai tą pačią dieną, pavadintą lygiai tokiu pačiu vardu, auklėtų jį lygiai taip pat kaip jus, leistų jį tą pačią mokyklą kaip jus. Jūsų taip pat nepasigestų jūsų draugai, nes jie turėtų savo draugą – kitą Onutę, kitą Antanuką. Ar man tęsti?

Pabandykite įsivaizduoti tokį pasaulį. Pasaulį be jūsų, bet su jumis. Pasaulį, kuriame kažkas užėmė jūsų vietą... **Bet to juk būti negali! Juk esu aš! Aš! Aš...**

O kas esi tu?

O jeigu pasaulis būtų be manęs, ir mano vietą būtų užėmęs Kitas ar būtų gimęs šis tekstas? Širdis rėkia – ne, bet protas tyliai kužda – taip. Dabar jūs skaitote šį tekstą, o jeigu tai nebūtumėt jūs, tai būtų Kitas, ar jis irgi skaitytų šį tekstą?

Ir vis tik pasaulis, be manęs, tai ne tas pats pasaulis, kažko vis dėl to trūksta. Ko? O juk tą trūkumą matyčiau tik aš, stebėdamas pasaulį ir suvokdamas, jog tai turėjau būti aš. Niekas kitas to nesuprastų. Trūktų manęs, bet kaip man apibrėžti save?

Gimimo data, zodiako ženklų, vardų, pravardė, tėvų vardais? Bet juk Kitas tai gautų vos tik užėmęs mano vietą.

Ar aš galiu save apibrėžti kūnu? Ūgiu, svoriu, akių spalva, plaukų spalva, nosies smailumu, antakių išlenkimu, apgamų skaičiumi? Bet juk Kitas turėtų irgi viską tą patį.

O gal tuomet aš galiu save apibrėžti charakterio savybėmis? Drąsus, kalbus, gudrus, maštantis logiškai... Čia kyla klausimas: kiek tavo charakteris priklauso nuo auklėjimo? Sakyčiau, kad daug. Jeigu vaikystėje tau viską draudė, tai be abejonės užaugęs nebūsi drąsus - visuomet lauksi leidimo. Jeigu vaikystėje tau visuomet liepė užsičiaupti, tai ar būsi kalbus?

Galbūt aš galiu pabrėžti save pasiekimais? Diplomu su pagyrimu? Darbu su didele alga? O ar pasiekimai nepriklauso nuo charakterio?

Aš žinau, kad jeigu Kitas užimtų mano vietą, tai nebūčiau aš. Aš ne toks! O koks aš? Mes mėgstame sakyti, jog visi žmonės yra individualybės, tai kas tuomet yra tas individualumas, kas mus atskiria nuo kitų žmonių? Paliksiu jums viltį. Jeigu tėvai augina kelis vaikus, tai jie visuomet būna labai skirtingi. Jie pasirenka skirtingas profesijas, jų pasiekimai skiriasi, net jų gyvenimo trukmė skiriasi. Kodėl? O juk tėvai buvo tie patys? Ar todėl, kad tėvai auklėdami pirmą vaiką daug klydo, auklėdami antrą jau nekartoję tų pačių klaidų, o trečią išauklėjo idealiai? Jeigu tai tiesa, tai kodėl aš tuo netikiu?

Galbūt yra kažkas ko mes nepaveldime, ko mes neišmokstame, ko neįmanoma išauklėti. Kažkas kas mus skiria nuo Kitų, ką mes atsinešame su savimi ateidami į šį pasaulį?

Ir turiu dar vieną klausimą sau: iš kur tas noras viskuo abejoti ir maištauti? Ar tik ne iš kito pasaulio?

Inflatera

Aš nebūčiau tokia tikra, kad manęs nepastebėtų, tiksliau nepasigestų. Esu linkusi tikėti, kas jei vietoj manęs būtų gimusi kita mergina, ji tikrai būtų visiškai kitokia, nei aš. Ir galbūt pasaulyje atsirastų žmogus, kuriam tiesiog kažko trūktų, ko jis ilgėtusi, bet negalėtų gauti, t.y. manęs. Aišku, gal kiek per daug susireikšminu, bet mane pačią kartais aplanko jausmas, kad turėtų būt koks nors žmogus, kuris mane suprastų, o apsižvalgius jo nematyti. Ir kodėl visą charakterio formavimąsi priskiri tėvams? Yra daugybė kitų šaltinių: draugai, kolegos, perskaitytos knygos, pamatyti filmai, patirti gyvenimo įvykiai, įvairūs susidūrimai su įvairiais žmonėmis įvairiose situacijose... Būtent daugybė šių ir kitų faktorių ir daro mus individualybėmis. Ir net jei kažką ypatingo atsinešame su savimi vos gimę, tai esu tikra, kad tas kažkas vis tiek kinta ir labai priklauso nuo įvairių aplinkybių. Net vienintelė smulkmena gali visiškai pakeisti žmogų. O kur dar kitų įtaka (pats kažkada rašei apie tai: <http://www.nepo.lt/lt/nuomone/istorijos/diena-be-itakos/>). Na, o viena iš galimybių, kodėl kyla noras viskuo abejoti ir kartu maištauti, gali būti ta, kad per daug šiame pasaulyje dalykų, kurių nesuprantame arba kuriuos galvojome, kad suprantame, o po kurio laiko pasirodė, kad klydome. Juk

kažkada visi manė, kad žemė plokščia, kol to nepaneigė. O kas žino, gal kada bus paneigta ir tai, kad ji apvali. Taip ir atsiranda nepasitikėjimas ir abejonės supančiais dalykais.

Aurimas

Be manęs ar tavęs pasaulis būtų kitoks. Bet mes esame labai maža, nepastebima dalis viso to kratinio. Todėl save kažkuom išskirti yra gan neteisinga.

O du skirtingi žvėrys auginami kad ir idealiai tokiom pačiom sąlygom niekada nebus vienodi. Dvyniai ir tie yra skirtingi. Ne tik kad gimė skirtingu laiku, bet ir tuom, kad net jų genai negali būt identiški (pataisykit, jei klystu).

Asmenybė formuojasi per išbandymus, per pasirinktus kelius jiems įveikti.

Greta

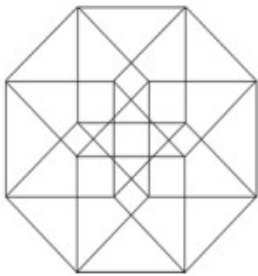
Dvyniai būna identiški ir neidentiški. Identiški atrodo vienodai ir turi vienodą genų rinkinį.

Apskritai visada buvau už tai, jog nesam nepakartojami. Naivumo man tam neužtenka. Paauglystėj būčiau siekus savo gyvenimą įprasminti parašydama knygą, kažką sukurdama, kažką apčiuopiamo, kažkur savo vardą pavardę palikti.. dabar manęs ši mintis nebedžiugintų, nes kam man visai tai, kai manęs tiesiog nebus? Be to dabar pavyzdžių neatsiminsiu, bet ir reikšmingi žmonijai atradimai buvo ne retas atvejis padaromi nepriklausomai vienas nuo kito dirbančių kelių mokslininkų, tiesiog dėsningumas žmonijos vystymosi, tik vat kas suspėjo pirmas apie tai paskelbt, tas ir laimėjo...

kalbant apie kūną žmogaus viskas gan paprasta- genai aplinka. Unikaliu daro mutacija - atsitiktinumas, pakeičiantis mūsų genus.

ir dar.. kodėl mum taip svarbu būti unikaliais? vis ta mirties baimė, o baimė iš nežinojimo. o gal mes esam mažos dulkelės kažko reikšmingo, kad ir vienodos, bet vienodai svarbios/nereikšmingos.. aš matyt keista, nes man patinka būt minios žmogumi, kai esant keliems tūkstančiams žmonių šalia esi visai nesavrbus ir lygus. ir kas, kad nesu vienintelė tokia, nebetrūkdo man tai. nežinau, ką čia prirašiau ir kodėl :)

Laikas nėra ketvirtas matavimas

Mokykloje mus mokydavo fizikos, geometrijos. Mokykloje aiškino, jog gyvename trimačiame pasaulyje. O paklausus apie ketvirtą matavimą sakydavo, jog tai – laikas. Mes trimačio pasaulio gyventojai galime suvokti laiką, tačiau negalime po jį keliauti, o keturmačio pasaulio būtybės galėtų. Deja...

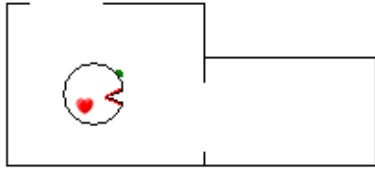
Pradėkim nuo to, kad mes tikrai gyvename trimačiame pasaulyje. Jeigu kas nors norėtų ateiti pas mane į svečius jam neužtenka žinoti tik gatvės (vienas matavimas), gatvė ilga. Dar reikia namo numerio (antras matavimas), tačiau namai daugiaaukščiai (dažniausiai), todėl dar reikia ir buto numerio (trečias matavimas),

pagal kurį žmogus nusprendžia kaip aukštai nuo žemės pasikėlęs aš gyvenu. Taigi, dabar jau esame tikri, jog gyvename trimačiame pasaulyje.

Pabandykite įsivaizduoti dvimatį pasaulį. Gana paprasta, pasiimkite popieriaus lapą ir jis bus jūsų dvimatis pasaulis. Nupieškite namą.

Tiesa pasakius, bijodamas, kad jūsų vaizduotė per daug laki, aš pats nupiešiau dviejų kambarių namą.

Štai jis:

Namas neatrodo labai įspūdingai. Be baldų. Be baldų, todėl kad dvimačio pasaulio baldų išvaizda verta atskiros diskusijos. O tas pacman'as kambaryje tai aš. Atkreipkite dėmesį, jog burna ir akis yra šone, o ne per vidurį. Jeigu būtų per vidurį aš nei valgyt galėčiau, nei ką nors matyčiau. Tarkim čia buvo šioks toks lyrinis nukrypimas.

Dabar kai mes įsivaizduojame vienodai dvimatį pasaulį užduokime klausimą: koks būtų trimatis pasaulis? Kas per kvailas klausimas? Atsiprašau, neteisingai suformulavau klausimą. Ar laikas gali būti trečiasis matavimas? Žinoma. Juk vienu laiko momentu aš galėjau būti viename kambaryje, kitu kitame arba lauke. Stop! Juk mes esame trimačio pasaulio gyventojai ir tikrai žinome, kad laikas nėra trečiasis matavimas. Jeigu laikas nėra, nors galėtų būti trečiasis matavimas, tai kodėl jis turėtų būti ketvirtasis? Atsakymas – neturėtų, nėra.

Grįžkime prie mano dvimačio pasaulio. Esu tikras, jog atkreipėte dėmesį į tai, kad mano pacman'as turi širdį. Klausimas: ar jis pats gali matyti tokį vaizdą? Ne. Ar kiti dvimačio pasaulio gyventojai galėtų matyti tą širdį? Nesupjaustę pacman'o ir be dvimačio rentgeno aparato atitiktumėte tikrai ne.

Žinote kur lenkiu? Jeigu mes galime stebėti pacman'o gyvenimą dvimačiame pasaulyje, tai keturmačio pasaulio būtybė gali stebėti mūsų gyvenimus per namo sienas. Žiūrėti ką mes veikiame vakarais...

Keturmačio pasaulio būtybė, be jokių aparatų gali palyginti rūkio ir eilinio žmogaus plaučius...

BRRrrrrr.... Skamba baisokai ar ne? Tikiuosi šitoje visatos pusėje nėra nei vienos keturmečio pasaulio būtybės.

banditaz

Laikas yra dimensija vien jau dėl to, kad sistema gali jame kryptingai evoliucinuoti. Matematiniu formalizmu kalbant, kryptis nėra svarbi, žiūrint mūsų akimis - galbūt svarbi. Taigi po laiką tu gali keliauti, tačiau tik viena kryptimi.

Analogiškai galima palyginti su dvimačiais elektronais, kurie dėl tam tikrų išorinių priežasčių tegali laisvai judėti plokštumoje x ir y kryptimis, nors juos supanti erdvė dar turi ir z kryptį. Jiems atrodo, kad supanti erdvė negali būti trimatė, nes antraip galėtų judėti z kryptimi (visgi jie ja judėti gali, bet kvantuotai).

Per paviršutiniškai nusprendei :)

Mirtis irgi verslas

Kaip helauvynas? Turbūt apie jį daug jau prikaltėta ir prirašyta. Man šita tradicija tolima yra svetima. Tai tik dar vienas amerikiečių būdas užsidirbti pinigų. Tačiau reiktų pasakyti, kad būtent šitoje srityje lietuviai jiems nenusileidžia.

Ar kada nors susimąstėte, kodėl lapkričio pirmoji būna tik vieną kartą metuose? Savaiame suprantama, kalbu ne apie dar vieną rudens dieną... Kodėl pavyzdžiui negalėtų būti birželio pirmoji ir lapkričio pirmoji? Kodėl negalėtų būti tris kartus? Kodėl negalėtų būti keturis, kiekviename sezone po vieną?

Kartas nuo karto man tenka praeiti šalia kapinių... Ir koks gudruolis sugalvojo įkurdinti kapines vidury miesto? Kiekvieną kartą praeidamas pro jas, nepriklausomai nuo dienos ar valandos užuodžiu tą patį kvapą... Kaip manote kokį? Mirties? Ne, verslo.

Kiekvieną kartą praeidamas pro kapines visuomet randu bent porą bobučių prekiaujančių gėlėmis, žvakėmis ir kitomis „pačiomis būtiniausiomis“ prekėmis. Pirmą kartą tiesiog praėjau. Antrą kartą ėjau jau sąlyginiai vėlai (ne, dar nevakare) bei blogu oru ir kiek nustebau, kad tų bobučių tiek daug. Einant trečią kartą man stuktelėjo: juk tai verslas, geras verslas! Niekas ten nestovėtų blogu oru, jeigu neapsimokėtų.

Grižkime prie mano ankstesnių klausimų: kodėl lapkričio pirmoji tik vieną kartą metuose? Jeigu iki to laiko dar nesupratote, tai mano klausimas buvo apie Visų šventųjų dieną. Kam išviso reikalinga tokia diena? Jeigu jos nebūtų mes netvarkytume kapinių ir nevažiuotume prisiminti savo mirusiųjų? Skamba absurdiškai, bet žinant lietuvių būdą, visko gali atsitikti... Tačiau nereikia man įrodinėti, kad sutvarkyti kapus, kad jie atrodytų gražiai užtenka vienos dienos metuose.

Ką jūs galvojate sustoję prie paminklo? Tas suknistas paminklas man kainavo 3000 litų. Paminklas tik akmuo (medis) su iškaltomis raidėmis, ar mirusiajam to reikia? Ar paminklas ką nors pasako apie mirusįjį, jo gyvenimą, jo būdą? Dažniausiai – ne. Ar paminklas reikalingas tam, kad mes gyvieji atsimintume kada giminė ir kada mirė mūsų giminaičiai? Tikiuosi, kad ne. Ir vis dėl to paminklas reikalingas nemirusiems, o mums gyviesiems, kad pasirodytume prieš kitus, kokie mes turtingi, kokie mes šauniauši ir visokiausi, leisdami pastatyti TOKĮ įspūdingą paminklą...

Mirusieji – gyvi, mūsų visų atsiminimuose. Taigi, ar vietoj kapų tvarkymo, nebūtų geriau gedulingi pietus, kuriuose susirinktų visi giminės ir prisimintų savo mirusiuosius? Būtų geriau, bet ar giminės susirinktų? Kodėl lapkričio pirmoji tik vieną kartą metuose? O kodėl Kalėdos ir Velykos tik vieną kartą metuose? Todėl, kad tik taip įmanoma išsaugoti išskirtinumą. Ir ypatingą atmosferą, lemiančią didesnius pardavimus... Visiškai rimtai. Nueikite bet kurią dieną į maximą, žvakių nerasite net su švyturiu. Tačiau savaitę iki lapkričio pirmosios, tos žvakės, tiesiogine to žodžio prasme lenda po kojomis ir neleidžia praeiti! Kiek pažįstate žmonių, kuriems kiekviena diena šventė? Kai šventė vieną kartą metuose, tai negaila nupirkti ir dešimt žvakučių, bet jeigu jinai būtų keturis kartus per metus, tai ir po vieną pirkti nebūtų didelio noro... Ar kada nors pagalvojote, kiek benzino yra sunaudojama lapkričio pirmąją? Kai beprotiško ilgio eilės nusidriekia keliais vedančiais į kapines? Skamba absurdiškai, bet...

Turbūt čia ir baigsiu, nepaminėdamas karsto kainos.

Vieno - nelaimė, kito – laimė (pelnas).

Silvija

Mirtis yra išties labai geras verslas. VISIEMS žmonėms reikia pastogės, maisto, rūbų ir VISI žmonės kadanors miršta, todėl iš to ir daromas geriausias biznis. Ne vien per Vėlines prekybcentriai taip uždarbiauja, juk ir per Valentino dieną, ir per motinos dieną, jau nekalbu apie Kalėdas. Žinoma, kad neužtenka vienos dienos metuose prisiminti mirusiesiems, bet ne vien tą dieną tvarkomi kapai, degamos žvakutės, tai tiesiog graži tradicija. Juk gražu, kai VISOSE kapinėse dega žvakės ir atrodo tarsi tai būtų maži miestai. O ta gedulingų pietų mintis tai šiek tiek nelogiška... Keliuose gedulinguose pietuose tektų pabuvoti tą dieną ir kiek pačiam surengti? :D Tikriausiai ne po vieną ir ne po du mirusiuosius norėtume pagerbti, prisiminti. Paminklas reikalingas gyviesiems, bet ne vien tam, kad prisimintų gimimo-mirties datą. Vienose kapinėse mačiau daugiau nei šimto metų senumo kapą, berotz 1892 metų. Nėra jokio paminklo, o tik metalinis kryžius ir lentelė, ant jos užrašyta netik gimimo-mirties data, bet ir šis tas apie žmogų. O kalba skiriasi nuo šiandieninės, vartojamos "w" raidės, vietoj "jaunystėje" užrašyta "jaunikaitystėje". Gaila, tiksliai nepamenu teksto, bet tai vistiek šioks toks paveldas.

Inflatera

Aš visada būnant kapinėse pastebiu, kiek dėmesio, pastangų ir pinigų skiriama kapų tvarkymui ir puošimui. Ypač akivaizdžiai tai matosi lapkričio 1-ąją. Ir kas kartą man būna labai liūdna dėl to, kad mirusiais rūpinamasi vos ne labiau, nei tada, kol jie buvo gyvi. Kaskart sumąstau, kad tarkim gėles reiktų dovanoti gyviesiems, ko jie gali džiaugtis tuo, o ne tada, kai jau per vėlu. Vis tik pati niekaip nesugebu išsiugdyti šio įpročio.

Fantasy

Kažkada leptelėjau panšiais žodžiais tai savo močiutei, sakiau kad lapkričio 1 išvis be tikslė, kam to reik

jei kapų neprižiūri visus metus ir pan, akm verta grūstis kaune per visus kamščius. Tada staiga suvokiau, kad kasmet tai darau ir aš. Tik aš esu pasirinkus kitą tikslą. Darau tai dėl gyvųjų dėl tos pačios močiutės. Galbūt tai palengvina mano požiūrį kaip į verslą.

Burbulai ir bangos

Jeigu klausėte nors vieno sėkmės mokytojo, tai turėjote girdėti pasiūlymus mėgdžioti sėkmingus žmones, tol kol galiausiai tokiais tapsite. Tačiau į mano galvą įsikalė mintis, jog žmogaus tapusio sėkmingu ir/arba turtingu kelias yra unikalūs bei nepakartojamas.

Savo pasakojimą norėčiau pradėti nuo Aliaskos aukso karštinės. 1896 metais Klondaiko regione prie Jukono upės buvo rasta aukso. Apie tai sužinoję 100.000 žmonių nusprendė, jog tai lengviausias/geriausias būdas praturtėti ir patraukė į šį atšiaurų regioną. Žmonių atkeliavo tiek daug, kad negi buvo įkurtas naujas miestas – Deividsonas.

Kaip manote kiek žmonių praturėjo Aliaskos aukso karštinės metu? Vienetai, daugelis jų taip ir liko it šūdą kandę, o tie, kuriems pavykdavo rasti šiek tiek aukso, dažniausiai jį pragerdavo artimiausiose užieigose. Įdomi detalė, kad praturėjo, ne tie, kurie pirko žemę aukso ieškojimui, bet tie, kurie pirko žemę miesto statymui.

Dabar persikelkime į kiek artesnius laikus, galbūt jums teko girdėti terminą Dot Com burbulas? Viskas prasidėjo 1995 metais, kai investuotojai metė dideles pinigų sumas į abejotinos kokybės idėjas, kurios savo pavadinimuose turėjo e- arba .com. Visų kompanijų akcijos buvo įvertintos milžiniškomis sumomis. Burbulas sprogo 2000 metais, daugelio kompanijų akcijos tapo bevertėmis, o pačios kompanijos kelių metų bėgyje bankrutavo.

Bet ne viskas taip blogai. GeoCities.com – vienas iš pirmųjų įrankių leidžiančių paprastiesiems mirtingiesiems lengvai susikurti asmenines svetaines buvo nupirktas Yahoo už \$3.57 milijardus. Broadcast.com – vienas iš pirmųjų internetinių radijų vėlgi nupirktas to paties Yahoo už \$5.9 milijardus. Gerai paieškojus greičiausiai rastume dar keletą sėkmės istorijų, tačiau jos skaičiuojamos vienetais, o nesėkmės dešimtimis.

Esate girdėję apie Robertą. Kijosakį? Jis susikrovė turtus pardavinėdamas nekilnojamą turtą ir ne vienoje savo knygoje rekomenduoja daryti tą patį. Nekilnojamo turto burbulas sprogo ne taip jau senai Lietuvoje ir kitas prisipūs dar negreitai, tai kiek jūsų prisipirko nekilnojamo turto, kai buvo tam labai palankus laikas? Kiti sėkmės mokytojai rekomenduoja investuoti į akcijas ir fondus, bet tai tikrai nepadarys jūsų milijonieriais. Aš nesakau, kad jūs negalite šiek tiek pasididinti savo turto, jeigu jums pasiseks.

Matot, problema su tais visais sėkmės mokytojais, kad iš savo pamokų turtėja tik jie patys, o ne paprasti mirtingieji. Kodėl taip atsitinka? Visų pirma, todėl kad kiekvienas sėkmės kelias yra unikalūs ir nepakartojamas.

Antra, niekada nepavyks konkuruoti prieš profesionalus, kurie tuo užsiima kiekvieną dieną (pardavinėja nekilnojamą turtą, akcijas), jeigu jūs tuo domėsitės tik laisvu laiku nuo darbo ir šeimos.

Kita vertus, jeigu jau taip lengva būtų praturtėti pardavinėjant nekilnojamą turtą, Lietuvoje turėtume gerokai daugiau milijonierių.

Galbūt nuskambės banaliai, bet gyvenimas lyg kompatinis diskas: situacijos kartojasi, burbulai prisipučia ir sprogsta. Nuolatos. Galbūt neidentiškai ir ne taip dažnai, kad žmonės sugebėtų pasimokyti iš savo klaidų, bet tai vyksta.

Jeigu anksti pavyks pastebėti kylančią bangą ir atsidurti ant jos keteros, tuomet galbūt tau pavyks praturtėti ir vėliau visiems pasakoti apie savo sėkmę (ir būtinai parašyti apie tai knygą). Tačiau to pakartoti nepavyks šimtams bezdžionautojų, jie tik pripūs ir susprogdins burbulą. Juk tai elementaru ar ne? Kas atsitiktų, jeigu visi staiga imtume auginti karves ir pardavinėti pieną, nekreipdami dėmesio į tai, kiek to pieno reikia rinkai, kiek žmones jos sugeba suvartoti? Kitas pavyzdys, įsivaizduokite mišką ir uogas. Kuris uogautojas prisirinks daugiausiai uogų? Tas, kuris eis pirmas, tas kuris pramins kelią iki uogienojų kitiems. Taigi, jeigu sėkmės

mokytojas moko kokį nors būdą, kaip praturėti, tai greičiausiai ant stalo liko tik trupiniai, o pyragas jau seniausiai pasidalintas ir suvalgytas.

Kas yra vienatvė?

Dabar yra **vasara**. Laikas, kai malonu išsidrėbti krūmo pavėsyje ant žolės. Šiandien šilta, bet ne beprotiškai karšta. Jaukiai šilta. Kažkur toli už nugaros girdisi automobilių triukšmas, nes mes vis dėl to mieste, tačiau kiek tolėliau priešais akis tik tekantis vanduo. Kairėje pusėje kompanija triukšmingai žaidžia su kamuoliu, dešinėje – vaikai pliuškenasi vandenyje. Taip, tai vasara.

Po vasaros ateina **ruduo**, kai lapai krenta nuo medžių. Tokie rudai-geltoni, geltonai-raudoni, margi, įvairiaspalviai... Atitrūkę nuo medžių šakų lėtai sukasi žemyn, kol atsitrenkia į asfaltą. Tačiau paspyrus koja arba papūtus stipresniam vėjui vėl pakyla į orą. Tai toks sezonas, kai norisi suktis, šokti, voliotis lapų apsuptyje.

Daugeliui žmonių nepatinka **žiema**, nes tuo metu būna baisiai šalta. Šalčio nemėgstu ir aš. Tačiau ir žiemoje yra smagių momentų. Kai sniegas lėtai krenta dideliais gabalais apšviestas blausaus gatvės žibinto. Kai šviežiai, baltai pasidengia visa aplinka. Kai eini šalia gerai nukasto kelio vien tam, kad paliktum savo baltus pėdsakus sniege.

Tačiau iš visų sezonų man labiausiai patinka **pavasaris**. Ne, aš nemėgstu purvo, pliurzių ir balų. Man patinka vėlyvas pavasaris. Kai jau būna šilta, bet ne taip karšta kaip vasarą. Kai viskas aplinkui pasidengia žiedais. Ir tuomet įkvepi visą tą aromata į save. Ir tuomet nuskynęs pienę nuputi jos baltus pūkelius.

Kas man yra vienatvė?

Vasarą, kai sėdėdamas prie upės negali pasakyti: *žiūrėk, plaukia baidarės arba žiūrėk, skrenda oro balionas*, nes nėra kam.

Rudenį, kai eidamas per parką negali pasakyti: *pagauk krentantį klevo lapą, tai neša laimę*, nes nėra kam. Žiemą, kai brisdamas per sniegą negali pasakyti: *ar girdi kaip sniegas girgžda tau po kojomis?*, nes nėra kam.

Pavasari, kai eidamas negali pasakyti: *įkvėpk, ar užuodi?*, nes nėra kam.

Tik tiek. Ir nieko daugiau.

Ar žinai tą jausmą?

Kas yra draugystė?

Tai pasitikėjimas. Ar aš galiu tavim pasitikėti? Ar aš galiu kalbėti atvirai ir būti ramus, kad mano žodžiai nebus panaudoti prieš mane? Ar aš galiu būti tikras, jog nesityčiosi iš mano „nelaimės“, kad ir kokia juokinga jinai tau atrodytų? Kad apskritai nemėginsi traukti per dantį?

(Ar pastebėjai, jog mūsų atlaidumas skirtingiems žmonėms skiriasi? Žmonėms, kurie mums patinka, leidžiame save labiau patraukti per dantį, nei kitiems?)

Ar aš galiu tikėtis būti suprastas ar bent jau išklaulytas?

Tai atlaidumas. Ar aš galiu tikėtis, jog atsiprašysi, kai peržengsi ribą?

Aš sakau kai, nes dviejų žmonių bendravime nuolatos yra mindžiojamos ribos ir kartais nepajaučiama, kai nueinama per toli. Kartais draugui jautri tema tau atrodo juokinga, netikėta, kartais niekada nebūtom pagalvojęs, jog ta tema apskritai kam nors gali būti jautri...

Tokiais momentais nesvarbu kas yra teisuus, o kas ne. Žmogus, kuris peržengė ribas, turėtų atsiprašyti, nes tik taip galima išsaugoti draugystę. Kai vienas jaučiasi įskaudintas, o kitas teisuus neįmanoma išsaugoti draugystės.

Tai supratingumas. Tuos pačius reikalavimus, kuriuos keliu tau, privalau taikyti ir sau. Aš kartais paliesiu temas ar užduosiu klausimus, kurių galbūt liesti neturėčiau. Greičiausiai tą aš padarysiu nesąmoningai. Greičiausiai aš net nesuprasiu, jog tave įžeidžiau, įskaudinau. Ar tu būsi pakankamai protingas, jog tą pasakytum vietoj to, kad rengtum sudėtingus keršto planus ar kviestum į dvikovą? Aš pažadu atsiprašysiu, aš pažadu nusileisiu, net jeigu manysiu, jog esu teisus, nes turėti draugų yra daug smagiau, nei sėdėti vienam visada teisiam. Galbūt pasakysi, jog draugystė yra tai kas tiesiog veikia, tačiau jeigu pamėginsi paanalizuoti, tai suprasi, kad jinai veikia dėl dalykų, kuriuos čia paminėjau, net jei paminėjau ne visus.

Kaupiamoji sėkmė

Biblijoje yra pasakyta: *Kiekvienam, kas turi, bus duota, ir jis turės su pertekliumi, o iš neturinčio bus atimta ir tai, ką jis turi*, MT 25,29.

Sunku sugalvoti geresnį sakinį, kuris taip paprastai apibūdintų kaupiamąją sėkmę ir kaupiamąją nesėkmę. Visi puikiai žino, jog J.K. Rowling išgarsėjo savo Hario Poterio knygų serija. Baigusi ją, autorė norėjo imtis ko nors kito, todėl parašė knygą ir išleido ją po slapyvardžių. Kaip sekėsi naujajai autorės knygai? Ne kaip, jai grėsi tapti vienai iš tų knygų, kurios guli knygynuose, bet niekas jos nepakelia nuo lentynos. Leidėjai nenorėdami prarasti savo investuotų lėšų paskelbė, jog tą knygą parašė J.K. Rowling, kas atsitiko tuomet? Knyga per dieną iš niekam nežinomos tapo perkamiausia visuose topuose.

Aišku, norit parodyti kas yra kaupiamoji sėkmė pavyzdžių nereikia ieškoti taip toli, galim paimti čia pat vietinį iš Lietuvos. Ar knyga „Vilko valanda“ tokia populiari ir sėkminga, dėl to jog yra tokia gera, ar dėl to jog jos autorius labai gerai žinomas veikėjas?

Turbūt jau supratote, jog kaupiamoji sėkmė reiškia, jog sėkmė praeityje, leis jums patirti didesnę sėkmę dabartyje. O sėkmė dabartyje, jums padės patirti dar didesnę sėkmę ateityje. Tarsi save programuotumėte vis didesnei sėkmei su kiekvienu žingsniu.

Jeigu pažvelgtume į uždara šiuolaikinių mokslininkų pasaulį, pamatytume, jog ten vyksta lygiai tas pats. Sėkmingiausiais mokslininkais laikomi tie, kurie yra gausiausiai cituojami kitų mokslininkų. Dažniausiai cituojami mokslininkai gauna daugiausiai dėmesio, todėl tampa cituojami dar dažniau. Čia tiesa pasakius yra ir šios toks neigiamas dalykas, kai vienas mokslininkas sako kitam, jeigu tu pacituosi mane, aš pacituosiu tave. Jaunam ir perspektyviam mokslininkui sunku patekti į tokį uždara ratą, kaip ir jaunam rašytojui sunku prasimušti, kai leidyklos atmeta po šimtą rankraščių per dieną.

Manau, jūs puikiai galėtumėte pasiūlyti daugiau tokių situacijų pavyzdžių.

Klausimas: ar galima padidinti kaupiamosios sėkmės šansus? Turbūt visi suprantate, jog sėkmė, todėl ir vadinama sėkme, nes yra atsitiktinis dalykas. Tačiau, manau sutiksite, jog žmogus perkantis loterijos bilietus, turi daugiau šansų laimėti toje loterijoje, nei jų neperkantis. (Pastaba: bilietą galima gauti dovanų arba tiesiog rasti.)

Atsakymas – taip, kaupiamosios sėkmės šansus galima pasididinti. Kaip? Net senovės lietuviai turėjo tokį posakį „Svotų kraštas“, supratote užuominą?

Šiais laikais daugelis žmonių daro klaidą (o aš pats ypač dažnai), manydami, jog viską galima sutvarkyti internetu nepakeliant užpakalio nuo jų jaukaus fotelio. Tačiau bendravimas ir dalyvavimas įvairiose konferencijose yra būtent tas dalykas, kuris padidina jūsų kaupiamosios sėkmės šansus. Dalyvaudami konferencija, jūs visiškai atsitiktinai galite susipažinti su jums aktualios srities specialistu, kuris vėliau jūs rekomenduos kam nors ar atves naują klientą.

Įsivaizduokite situaciją: yra du visiškai identiški duonos kepaliukai, jie atrodo taip, jie pagaminti taip, jie kainuoja tiek pat. Tačiau pirmąjį pagamino Petras, kurį buvote sutikę keletą kartų konferencijose, jis nėra jūsų draugas, bet su juo visuomet malonu pabendrauti, o antrąjį - visiškai nežinomas žmogus. Kurį pasirinktumėte? Aš negaliu skaityti jūsų minčių, tačiau aš pasirinkčiau Petro ir daugelis žmonių taip pat.

Tačiau mes gyvename realiame pasaulyje ir puikiai suprantame, kad nebūna dviejų identiškų dalykų. Daugelis žmonių vis tiek pasirinktų Petro gaminį, net jei jis turėtų neesminių trūkumų ar būtų nereikšmingai brangesnis.

Aptarėme kaupiamąją sėkmę ar egzistuoja kaupiamoji nesėkmė?

Apie nesėkmę labai sunku kalbėti, todėl kad yra labai mažai drąsių žmonių, kurie linkę viešai prabilti apie savo nesėkmes, tačiau yra dar mažiau žmonių, kurie nori tai klausyti. Visi tarsi narkomanai, nori klausyti istorijų apie sėkmingus žmones, tačiau ką gali pasakyti sėkmingas žmogus išskyrus tai, kad jam velniškai sekasi?

Amerika yra labai tolerantiška šalis visiškai priešingai nei Europa. Tačiau Europa vis tiek yra rojus palyginus su Japonija, kur ištikus nesėkmei žmonės tiesiog nusižudo. Todėl ryšiuosi dastiškam teiginiui. Amerikoje kaupiamoji nesėkmė neegzistuoja, nes nesėkmė vertinama kaip teigiamas dalykas. Japonijoje kaupiamoji nesėkmė taip pat neegzistuoja, nes žmonės atima sau gyvybę patyrę pirmą nesėkmę ir nebėra ką kaupti. Taigi, jei kaupiamoji nesėkmė egzistuoja, tai tik Europoje. Tarkime, kad jūsų pirmasis verslas bankrutavo, kaip manote, antrajam verslui gauti paskolą nuėjus į banką bus lengviau ar sunkiau?

Problemos su santuokos paradigma

Senovėje žmonės gyveno bendruomenėse. Bendruomenė galėjo išgyventi tik tuomet, kai elgėsi kaip vienetas. Kiekvienas turėjo savo pareigas, savo veiklą ir ją stengėsi vykdyti gerai. Tuo metu vaikus augindavo visa bendruomenė, nes jie taip pat buvo bendruomenės dalis ir visiškai nesvarbu, kas to vaiko tėvas ar motina. Tačiau viskas pasikeitė, kai žmonės iš pirmųjų medžiotojų tapo žemdirbiais.

Pirmųjų bendruomenių išgyvenimą lėmė bendruomenės efektyvumas. Tuo tarpu žemdirbių atveju išgyvenimą lėmė žemės kokybė (derlingumas) ir kiekybė. Žmogus turintis geresnės ir daugiau žemės galėjo užsitikrinti geresnes gyvenimo sąlygas sau ir savo vaikams. Ir čia atsirado didžioji problema.

Moteris žino kas yra jos vaikas, nes tas mažas padaras išeina iš jos kūno. Tuo tarpu vyrai negali būti dėl nieko tikri: gal biologinis vaiko tėvas yra kaimynas? Aišku, dabar yra DNR testai, tačiau jų nebuvo prieš 10.000 metų. Pasikeitus santvarkai tėvai norėjo užtikrinti gerą gyvenimą savo biologinėms atžalom. Pasaulis būtų buvęs visai kitoks, jeigu dominuotų matriarchatas (nebūtinai geresnis), tačiau nugalėjo patriarchatas ir atsirado santuoka.

Santuokos esmė: moteris tampa vyro turtu. Iki vestuvių vyras turėjo žemės, po vestuvių jis dar ir turi moterį, kurios reikalas yra užtikrinti, kad vyras turėtų kam palikti savo žemę po mirties.

Akivaizdu, jog tokio dalyko moterys sugalvoti negalėjo, jį sugalvojo vyrai. Kad moterys sutiktų su tokia vergija, joms buvo plaunamos smegenys tokiais teiginiais: *moteris turi rūpintis šeimos židiniu ir namais arba moteris yra saugi, tik tuomet, kai turi vyrą, kuris ją pasirūpins.*

Visas tas smegenų plovimas veikė gerai per daug ilgai. Tačiau jūs pabandykit pasakyti šiuolaikinei moteriai, kad jinai negali daryti karjeros ir turi sėdėti namie. Geriausiu atveju gausit į snukį...

Kai išsiaiškinome santuokos kilmę, dabar pakalbėkim apie problemas, kurias šios paradigmos įvedimas į mūsų gyvenimą sukėlė.

Psichologinis smurtas. Sulaukus tam tikro amžiaus tėvai pradeda įkyriai uždavinėti tokius klausimus kaip: *kada mus supažindinsi su savo vaikinu/mergina?* Šis klausimas yra pagrindinė priežastis, kodėl aš nekenčiu visų giminės švenčių. Giminės švenčių metu, kiekvienas giminaitis jaučia pareigą tau užduoti šį klausimą. Ir po to nepriklausomai nuo tavo atsakymo, būtinai patraukti per dantį, pasipizdavoti ar kitaip pažeminti. Antras etapas yra tuomet, kai pristatai savo antrą pusę, tuomet gauni klausimą: *kada vestuvės?* Prie viso to dar pridėdamas kažkas panašaus: *jūs taip ilgai bendraujate (net dvi dienas), o vis dar nesusituokę.* Trečias etapas yra po vestuvių, ar net vestuvių dieną, kai gauni klausimą: *kada vaikai? Aš taip noriu anūkų.* Ketvirtas etapas yra tuomet kai gimsta pirmas vaikas, klausimas skamba taip: *kada bus antras vaikas?*

Nesu tikras ar po viso šito yra penktas etapas, nes mūsų visuomenėje du vaikai yra *normalus* dalykas. Ir visi žmonės pasitelkdami psichologinį smurtą stengiasi jus įstumti į tą dviejų vaikų „teisingą“ kelią. Tačiau nekaltinkite žmonių, su jais elgėsi lygiai taip pat, kaip jie elgiasi su jumis.

Pavydas. Anglai turi du žodžius pavydui *envy* ir *jealousy*, tuo tarpu lietuviai bando išsiversti su vienu sakydami, kad yra baltas pavydas (geras) ir juodas pavydas (blogas). Niekada nesupratau, kaip pavydas gali būti geras, tačiau, jeigu jūs žinote skirtumą, tai aš kalbėsiu apie juodą pavydą.

Pavydas – tai baimė prarasti daiktą, kuris tau priklauso. Pavydas santuokoje arba apskritai santykiuose reiškia, jog tu manai, kad kitas žmogus priklauso tau ir bijai jį prarasti. Pavydas priveda prie įvairiausių keistų dalykų, kaip pavyzdžiui draudimas bendrauti su kitu žmogumi. Pavyzdys iš mano gyvenimo. Senai, senai, kai gyvendamas Vilniuje turėjau kambarioką, tai jo pusseserei buvo uždrausta su juo bendrauti, nes, neduok dieve, ta pusseserė ims dar bendrauti ir su manimi. Aš ne macho aš tik IT specialistas.

Jei kito žmogaus nelaikai savo turtu, tai pavydo net neturėtų kilti. Aišku, tai lengviau pasakyti, nei padaryti, kai mums taip ilgai buvo plaunamos smegenys.

Gėjai ir visi kiti, kurie neatitinka klasikinio apibrėžimo (aš nesivarginsiu jų vardinimu). Gėjų problema parodo kas iš tiesų santuoka yra – finansiniai įsipareigojimai ir paveldėjimo užsitikrinimas. Santuoka nėra tai kaip vaizduoja pasakos: atjojo princas ir jie ilgai bei laimingai gyveno.

Ar gėjai nori bažnytinės santuokos? Gal kai kurie nori, bet tai tik vyšnia ant ledų kokteilio. Ko jie iš tiesų nori, tai teisinio pagrindo. Skyrybų atveju, kad turtą galėtų pasidalinti. Partnerio mirties atveju, kad tą turtą paveldėtų be problemų. Kai pažiūrime iš grynai techninės pusės, tai santuoka nėra apie vaikus, nei apie meilę, o tik apie turtą. Kam jinais ir buvo išrasta.

Juk dar visai neseniai santuokos buvo planuojamos siekiant pagerinti šeimos vardą, gauti pinigų ar titulų. Karališkų šeimų nariai negalėjo tuoktis su žemesnio sluoksnio žmonėmis. „Santuoka iš meilės“ yra visai naujas išradimas (nors apie jį rašė dar Šekspyras).

Visokie demagogai nori pavaizduoti gėjus kaip amoralius, lyg jiems priklausytų išskirtinės teisės į moralę. Tačiau visos tos demagogijos kas su kuo ir ką daro, nukreipia dėmesį, nuo tikrosios tiesos apie santuoką, į kurią visi bijo pažvelgti: tai tik finansiniai įsipareigojimai.

Ką daryti? Atvirai pasakius: aš nežinau. Aš buvau išauklėtas taip pat neteisingai kaip ir jūs. Pirmas žingsnis būtų – nesmerkti žmonių: jeigu jie nori santuokos – tai gerai, jeigu jie nori būti vieniši – tai gerai (ir nevadinti jų žigolo, kalėmis ir kitais neigiamais žodžiais), jeigu jie gėjai – tai gerai. Tai nėra lengva, bet tai yra pradžia.

PS. Paradigma - prielaidų, sąvokų, vertybių ir veiklų visuma, atspindinti tam tikros bendruomenės pasaulėžiūrą ir tikrovės suvokimą.

Kvapas ir garsas

Visai neseniai eidamas per miestą užuodžiau kvapą, kuris nunešė mane į vaikystės prisiminimus ir tuomet man į galvą atėjo keista mintis: jeigu atidarytume lietuviško kaimo kvapų ir garsų muziejų turbūt nustebintume ne vieną užsienietį.

Kokius kvapus reikėtų demonstruoti?

Kaip jau galite nuspėti aš vaikystėje daug laiko praleidau kaime, todėl įvairūs kvapai sukelia įvairių įdomių prisiminimų. Tačiau tuo pačiu kirba įkyri mintis, jog net ir Lietuvoje galima rasti žmonių, kurie nežinotų tų kvapų.

Pradėkim nuo malonių, man labai patinkančių kvapų.

Šviežių malkų kvapas. Iš tiesų tai net ne kvapas, bet visa kvapų gama, nes kiekvienas medis kvepia kitaip.

Pavyzdžiui sakinga pušis kvepia aštriau nei tarkim beržas. Jeigu jau pradėjau, tai taip pat reiktų paminėti, jog spygliai ir žali kankorėžiai irgi turi savo kvapą.

Kalbant apie krūmus išskirtinį kvapą turi juodieji serbentai. Jei turite galimybę, nusinkinkite žalią lapą ir jį sutrinkite.

Antras man patinkantis kvapas yra šviežiai nupjautos žolės. Mes dar nepadengėm visos Lietuvos asfaltu, todėl kiekvienas turi šansą nueiti į artimiausią parką ir galbūt pavyks pataikyti kaip tik tuo metu. Prie to paties galėčiau paminėti, jog samanos ir net gi šviežiai nuskinti grybai taip pat turi savo kvapą.

O dabar kvapas, kurį turėtų žinoti daugelis – tik pasibaigus vasariniai audriai, tuomet oras būna kitoks, prisotintas ozono.

Jeigu kalbame apie kaimą, tai be abejonės ne visi kvapai yra malonūs, pavyzdžiui, mėšlo kvapas. Mano nykštukinis pudelis, kažkodėl kiekvieną kartą atvažiuavęs į kaimą pirmiausiai bėgdavo išsivolioti mėšle, o po to laimingas lakstydavo aplipęs šūdais. Ar suprantate kas atsitiko? Net jei kvapas riečia nosį, vis tiek prisiminimai yra malonūs.

Kiti kvapai iš mano vaikystės būtų: medinio namo sienos persisunkę drėgme, šviežiai iškeptos duonos tik ką ištrauktos iš pečiaus. Jūs galite maximoje nusipirkti šviežią duoną, jinau bus minkšta ir skani, bet niekada nenusipirksite tokio kvapo.

Norėčiau paminėti dar du kvapus ir tuo baigsiu. Alyvos – aštrus, stiprus kvapas, kurį užuodęs iš toli jau pradedi dairytis ieškodamas kaltininko. Liepa – labai subtilus, kurį galima užuosti tik palindus po pačiu medžiu.

Realiai kvapų yra labai daug: kiekviena gėlė, vaisius, daržovė turi savo, tačiau gyvendami mieste ir neišvykdami į kaimą daugelio jų niekada nepatirsite.

Ar yra kokie nors jums labiausiai patinkantys kvapai?

Kol jūs galvosite apie kvapus, aš norėčiau pakalbėti apie antrą dalį – garsus. Tiesa pasakius, noriu paminėti lygiai tris garsus, kuriuos taip pat aš sieju su kaimu.

Paukščių čirenimas pabudus. Tiesa pasakius, kad išgirsti paukščius ryte, nebūtina išvykti iš miesto, nors tikrai ne kiekvienas rajonas suteikia tokią prabangą. Galbūt gaidys prideda kokios nors magiškos detalės tiems, kas jo nėra girdėję, bet aš mieliau klausyčiau vieversių ar kikilių.

Antras garsas yra klausomas vakare – žiogų griežimas. Aišku, pievos dūzgia visą dieną, tačiau, kai ateina vakaro ramybė, ta melodija skamba kažkaip kitaip.

Ir paskutinis garsas – varlių koncertas tvenkinyje. Viena ar dvi varlės jums tikrai nepadarys įspūdžio, tačiau, kai susirenka visa gauja, tai kažkas magiško, hipnotizuojančio, galima klausyti valandų valandas ir nieko neveikti.

O kokie garsai jums patinka?

Klajojantis protas

Leiskit užduoti jums du klausimus. Pirmas: ar jūs esate kūrybininkas? Ar jūsų darbas, hobbis ar kita veikla reikalauja daug kūrybiškumo? Antras klausimas: ar efektyviai išnaudojate savo laiką?

Kol rengiate atsakymus į klausimus, noriu pasakyti, jog šis tekstas yra skirtas tiems žmonėms, kurie į pirmą klausimą atsakė taip.

Internetas pilnas patarimų kaip išnaudoti savo laiką kiek galima efektyviau. Turite susiplanuoti savo dienos darbus iš vakaro, arba dar geriau kitos savaitės darbus susiplanuoti sekmadienį ir t.t. Eidami į darbą (susitikimą su klientu) galite atlikti telefono skambučius svarbiems žmonėms, skaityti knygas, klausyti podcastų ir t.t. Jeigu pasidairytumėte po viešąjį transportą pagalvotumėte, kad žmonės taip ir daro: pusė jų su ausinėmis kažko klauso, kita pusė kažką skaito savo išmaniuosiuose. Ar jie iš tiesų išnaudoja savo laiką efektyviai? Greičiausiai ne, bet čia aš ir noriu pasakyti, jog efektyvumas žudo kūrybiškumą.

Jeigu tavo kiekviena minutė yra suplanuota ir smegenys visuomet užsiėmę, tuomet nėra kada atsitiktinėms mintims užsukti į tavo protą. Turbūt visi esate girdėję anekdotą: atėjo mintis, nieko nerado ir išėjo. Išnaudojant savo laiką efektyviai gaunasi atvirkštinis efektas: atėjo mintis, pamatė, jog užgrūsta ir negalėjo patekti į vidų. Daugybę kartų yra pasakota, jog įžymus žmonės išradimus susapnavo, jog geriausios mintys ateina duše. Bet ar kas nors kėlė klausimą kodėl? Todėl kad mes neleidžiame savo mintims klajoti. Jeigu vietoj to, kad

klausytum podcastą ar skaitytum knygą keliaudamas į darbą stebėtum bendrakeleivius ar praeivius, ar pastatus, ar reklamas, galbūt kokia nauja mintis ateitų į galvą? Aišku, tai nereiškia, jog stebuklingos mintys tuoj pat ims veržtis į galvą. Bet galbūt pamatytas naujas reklaminius stendas pasės sėklą, kuri sudygs po poros savaitių ar mėnesių.

O kas jeigu grįžę namo, vietoj to kad užsiimtumėte kokia nors suplanuota veikla, atsistotumėte prie lango ir stebėtumėte kur jūsų mintis jus veda? Tai kažkuo panašu į meditaciją, skirtumas tik tas, jog nereikia siekti tuščios galvos, o tik stebėti kokios mintys į ją ateina.

Jeigu niekada to nedarėte, tai iš pradžių turėtų būti keistas jausmas, pirmos mintis irgi nebus labai naudingos ar kūrybingos, o tos kurios ilgiausiai laukė prie durų arba galbūt apie nesuplautus indus.

Vaikystėje mes galime atsigulti į pievą ir svajoti, tačiau vėliau kažkaip tas dalykas dingsta. Kada paskutinį kartą svajojote be jokio tikslo?

Jeigu mėgstate planuoti, aš nesakau, jog staiga turite imti ir viską mesti. Suplanuokite vieną dieną, kurią nebus jokių planų, kurią paskirsite tik svajojimui. Aš esu įsitikinęs, jog po tokios dienos pakils jūsų produktyvumas ir užplūs daugybė naujų idėjų, kaip išspręsti problemas, kurioms sprendimo negalėjote surasti ilgai.

Tokiomis gražiomis mintims galėčiau ir baigti tekstą, tačiau lietuvių liaudės išmintis sako: kas per daug tas nesveika.

Kad įdomios mintys ateitų į jūsų protą, tam reikia peno: įdomių knygų ar filmų, naujų vietų ar patirčių. Jei svajosite kiekvieną dieną, nesuteikdami savo smegenims maisto, tai kaip bandymas nuvažiuoti automobiliu, nepilant į jį degalų. Tai tiesiog neįmanoma. Variklis ims kosėti bandydamas išsiurbti paskutinius kuro lašus iš bako dugno. Jeigu jums nepatinka automobilio analogija, tai galbūt labiau patiks pečiaus? Kad ugnis neužgestų reikia nuolatos įmesti malkų.

Jeigu kiekvieną dieną į darbą keliaujate nesiklausydami podcastų ir neskaitydami knygų, duokite savo smegenims darbo. Vieną dieną pabandykite suskaičiuoti kiek Stop ženklų yra iki jūsų darbo. Kitą dieną stebėkite bendraujančius žmonės ir pabandykite atspėti jų tarpusavio ryšį: bendradarbiai, meilužiai, giminės... Trečią dieną pabandykite suskaičiuoti languose stovinčias gėles arba ant palangės miegančias kates. Ketvirtą dieną skaičiuokite raudonus drabužius dėvinčius žmones... Pagavot mintį?

Galiausiai noriu pasakyti, jog tai ko turėtumėte siekti yra pusiausvyras. Jeigu stengsitės per daug efektyviai išnaudoti savo laiką, prarasite kūrybiškumą, o vėliau ir perdegsite. Jeigu per daug laiko leisit savo smegenis klajoti be darbo, tiesiog švaistysite laiką.

Kiekvienam žmogui reikia ir vieno, ir kito, o kiek konkrečiai, čia jau kiekvienas turi nusistatyti individualiai.

Telefono nemirtingumas

Kartais, kai stengiuosi sugalvoti idėjas komiksams kyla įvairių keistų minčių.

Vienintelė priežastis, kodėl jūs turite telefoną yra ta, kad visi žmonės turi telefonus. Gerai pagalvokite apie tai. Ar pažįstate žmogų, kuris neturėtų telefono?

Telefonu galite naršyti internete ir tai suteikia labai daug galimybių: skaityti naujienas, naršyti socialiniuose tinkluose, dalintis nuotraukomis ir t.t. Jūs galite rašyti žinutes ir skambinti išvengdami mobilaus ryšio operatorių siūlomų įkainių. Kaip pavyzdys yra skype, esu tikras, jog galima surasti dar dešimt būtų skambinti iš telefono išvengiant mobilaus operatoriaus minučių įkainių. Ar tai reiškia, jog telefonų operatoriai neturi ateities? Ar telefonų operatorius turėtų pakeisti interneto laidinio ir bevielio operatoriai?

Ne. Dar daugiau priežastis kodėl neišnyks mobilaus ryšio operatoriai yra iš principo ta pati, kodėl niekas taip ir nesugebėjo pakeisti el.pašto. Nors praktiškai nuo pat šio atsiradimo visi trimitavo, jog jis mirs.

Tai kur ta magiška paslaptis? Telefono numeryje. Aš galiu gauti telefono numerį tapdamas Omnitel abonementu ir pereiti su tuo pačiu telefono numeriu į Tele2. Tai parodo technologijos galią, bet neatskleidžia tikrosios priežasties. Tikroji priežastis yra ta, jog jūs būdamas Bitės abonementas galite skambinti Teo

abonementui. Telefonas nėra kieno nors nuosavybė. Telefonas yra standartas, protokolas ir paslaugas juo gali teikti visi norintys lygiomis konkurencinėmis sąlygomis. Teoriškai jūs galite tapti mobilaus ryšio operatoriumi rytoj (praktiškai viskas šiek tiek sudėtingiau).

Dabar pažiūrėkite į visas alternatyvas. Skype jūs galite skambinti, tačiau tik žmonėms, kurie turi skype arba telefono numerį. Jūs negalite skambinti iš skype į Google Hangouts ar kurią nors kitą programą. Jūs galite rašyti žinutes Facebook, bet tikrai kitiems vartotojams, kurie turi Facebook. Ir nors šiuo metu sunku patikėti, jog kas nors galėtų nukarūnuoti Facebook, tačiau anksčiau buvo sunku patikėti, jog kas nors gali nukarūnuoti MySpace, o tų kurie buvo prieš tai niekas net pavadinimų neprisimena.

Įsivaizduokite, jeigu telefonas veiktų taip kaip populiariausios programėlės. Jums reiktų vieno telefono jeigu norėtumėte paskambinti draugams iš Omnitelio ir kito telefono, jeigu norėtumėte paskambinti draugams iš Tele2. Kaip manote kiek telefonų jūs turėtumėte? Prieš dešimtmetį turbūt du arba keturis. Šiandien – nei vieno, kam tokio š reikia? Telefono galia yra vartotojų neribojime.

Taip, su kiekviena diena mes vis daugiau naudojames internetu telefone ir turėtų ateiti kada nors ateitis neribotiems gigabaitams telefone. Tačiau toks dalykas kaip numeris visuomet liks, nors ir labai reikšmingas, tačiau labai patogus.

Pasižiūrėkit į el.pašto paslaugą. Viskas prasidėjo nuo 3mb pašto dėžučių, kurias siūlė tokie tiekėjai kaip delfi.lt ir daugelis kitų, kurių nebėra. Šiandien mano gmail yra 15GB, tačiau tai yra tikrai ne vienintelis dalykas, kuris pasikeitė. Vartotojo sąsaja tapo patogesnė, galiu skirstyti savo laiškus į katalogus, pasižymėti svarbius ir t.t. Be visų šitų pasikeitimų išliko ir vienas labai svarbus dalykas – aš galiu turėti savo pašto adresą tokį kaip ritas@nepo.lt. Taip, galbūt paprastiems žmonės savo pašto adreso ir nereikia, bet rimtam verslui tikrai reikia.

Tai kas galėtų pakeisti el.paštą? Facebook? Ar jūs įsivaizduojate, jog žmonės sudarinėtų verslo sandėrius per Facebook? Per skype, el.paštu viskas atrodo gerai, bet Facebook? Jeigu atvirai, net gi Google Hangouts galiu įsivaizduoti naudojant verslui, bet ne Facebook.

Kompanijos daro verslą, kompanijos linę žlugti, kompanijos linę apriboti savo vartotojus ir apsaugoti juos nuo kitų konkurentų. Standartus, technologijas gali naudoti kelios kompanijos ir skirtingų kompanijų vartotojai gali tarpusavyje bendrauti yahoo el.pašto savininkai gali rašyti gmail pašto savininkams. Viena kompanija niekada nepakeis technologijos ar standarto, nes standartą gali pakeisti tik naujas standartą, technologiją gali pakeisti tik nauja technologija. Todėl telefono numeris nemirs, todėl el. paštas dar gyvens ilgai.

Geriausia mano savybė

Kai eini į darbo pokalbius gauni įvairių keistų klausimų, kaip pavyzdžiui: kokia geriausia tavo savybė?

Norite žinoti kokia geriausia mano savybė? Nepagarba žmonės ir įžūlumas.

Daugelis iš jūsų dabar sako: KA?! Čia juk bloga savybė.

Leiskit jums papasakoti keletą istorijų.

Kai studijavau universitete, mums pakliuvo anglų kalbos dėstytoja, kuri nepatiko, todėl grupė parašė skundą. Atsisakyti dėstytojos nepavyko (tai buvo šiaip įdomus cirkas), bet pirmą semestrą dėstytoja visiems pakėlė pažymius vienu balu. Mes turbūt buvome geriausia grupė tą semestrą pagal vidurkį. Už tai antrą semestrą dėstytoja visus pasodinimo vienu balu. Taip sakant, kad būtų sąžininga.

Įsivaizduokite situaciją. Paskutinė pamoka, visa grupė susirinkusi, dėstytoja išvedinėja pažymius, visa grupė laukia. Aš sėdžiu paskutiniame suole, tolimiausiame nuo dėstytojos, nugara atsiremęs į kabineto sieną.

Dėstytoja pasako kažką panašaus į: *kaip gaila, kad jūs šį semestrą blogai mokėtės ir turiu jums išvesti blogesnius pažymius, nei praėjusį. Aš sau po nosimi sumurmu: įdomu ar nors vienam išeina toks pats pažymys, kaip praėjusį semestrą, nekalbant apie aukštesnį.*

Tų žodžių niekas neturėjo išgirsti, bet... Žinote, kai būna tokie momentai, kai visi nutyla ir net musės nebezyžia... Tuomet tavo žodžiai nuskamba taip nejaukiai garsiai tarsi réktum ant dievo... Taip atsitiko ir man. Mano vidurkis tuo metu 8.4 ir aš primečiau, kad už tokį išsišokimą dėstytoja niekaip nesugebės išvesti septinių, bet nusiteikiau gauti velnių.

Kaip man sekėsi? Kai buvo mano eilė, nuėjau prie dėstytojos. Jinai pasižiūrėjo man į akis ir išvedė... devynis. Kai ieškojau programuotojo darbo parašiau tokį laišką: *paklauskite savo programuotojų, ar jie žino kuo skiriasi X nuo Y, tuos kur nežino atleiskit ir vietoj jų priimkit mane, CV prisegtas*. X ir Y buvo konkretūs programavimo terminai, kurių aš, deja, jau neatsimenu. Kaip manote ar mane pakvietė į darbo pokalbį? Žinoma. Pirmas dalykas, kurį pasakė: *mes paklausėme ir visi mūsų programuotojai žinojo*. Ar aš gavau darbą? Taip. Ar aš gavau tokią algą kokios noriu? Žinoma.

Trečioji istorija turi ilgą priešistorę laike. Žodžiu, aš laimėjau viename Microsoft konkurse xbox. Vėliau dalyvavau kitame konkurse ir laimėjau paguodos prizą, buvau pakviestas kartu su nugalėtojais atsiimti savo prizų. Prizai nugalėtojams buvo xbox ir keletas žaidimų. Tuo metu, kai buvo įteikiami prizai aš sumurmėjau: *o kai aš laimėjau xbox nebuvo pridėtas žaidimas*. Mane išgirdo Mikrosoft darbuotojas ir paprašė pasilikti po apdovanojimų ceremonijos. Aš pasilikau, jis atnešė dovanų populiariausią tuo metu žaidimą. Mes išsikalbėjom ir galiausiai aš gavau progą organizuoti konkursą laimėti tiems patiems xbox.

Pastaba: visus triukus atliko profesionalai, nebandykite to pakartoti patys. Rimtai, nebandykite, galite gauti į snukį. Ne nuo manęs. Nuo kitų.

Klausti kokia savybė yra geriausia – kvaila. Įsivaizduokite nueinate į automobilių saloną ir paklausiate, kokia šito automobilio savybė yra geriausia, jums pasako – variklis. Jūs pasižiūrite, o salone stovi medinės taburetės. Logiška, kad nepirksite automobilio, kuriame vietoj odinių suodinių pastatytos medinės taburetės. Tie patys žodžiai bus suprasti skirtingai priklausomai nuo to jūs vilkite išeiginį treningą ar kostiumą.

Geriausios savybės veikia tik kartu su visu kitų papildančių savybių rinkiniu.

Gerai, jeigu žinote, kokia yra jūsų geriausia savybė, tačiau jūs negalite paimti geriausių kitų žmonių savybių ir tiesiog jas nukopijuoti, nes jos ateina su visu rinkinių papildančių savybių ir tik tų papildančių savybių dėka geriausia savybė yra geriausia bei veiksminga.

Vis dėl to, paklausus apie žmonių geriausias savybes, jie dažniausiai atsako iš serijos: aš moku kvėpuoti.

Petras nemokėjo kvėpuoti. Vakar jis mirė.

Moku rašyti gali būti didelis privalumas, jeigu jūs varžotės kur nors Afrikoje, bet Lietuvoje tą moka visi, na gal ne visi... tik 99%...

Tai kas kitiems yra bloga savybė, jums gali būti gera. Galbūt jūs mokate spjaudyti sėmkes, kokiu nors ypatingu būdu ir sugebate išspjaudyti savo vardą. Galbūt jūs galite pasakyti penkis šimtus keiksmažodžių vienu atsikvėpimu. Tačiau labai svarbu, nepamiršti papasakoti istorijos, kodėl savybė, kuri daugeliui žmonių atrodo kaip trūkumas yra privalumas jūsų atveju. Savybės paminėjimas be paaiškinimo, tai nežinomo žodžio radimas tekste: kas tai? Miestas, vardas, liga, terminas ar šiaip būdvardis?

O kokia geriausia jūsų savybė?

Kūrybiškumo mygtuks

Ar norėtumėte turėti mygtuką, kuris galėtų įjungti ir išjungti kūrybiškumą? Tokį patį kaip šviesos jungtukas. Reikia – įjungti kūrybiškumą. Nereikia – išjungti. Super patogus dalykas būtų ar ne?

Paskutiniu metu darbe gaunu velnių, kad nepadariau vieno ar kito dalyko arba, kad padariau ne taip gerai kaip derėtų. Tai mane prigavo netikėtai, todėl apsvarsčiau susidariusią situaciją ir priėjau išvados – aš darbe nemaštau. Aš ne tik išjungiu kūrybiškumą aš apskritai išjungiu protą. Kodėl? Atsakymas labai paprastas.

Įsivaizduokite, kad aš turiu 10 užduočių, kiekvienai užduočiai padaryti reikia 1 valandos, nedidelė smulkmena – darbo diena trunka 8 valandas. Dažniausiai aš sugebu padaryti 9 užduotis iš 10. Kaip?

Optimizuodamas darymo laikus ir nukirsdamas kampus ten kur galiu. Aš dirbu kaip proxy serveris:

informacija kuri atėjo iki manęs yra perduodama toliau. Jeigu yra kažkas ką reikia padaryti ir atrodo savaime suprantama arba suprantama tarp eilučių šefui aš nepadariau, nes... Aš neturiu laiko kada mąstyti, filosofuoti, skaityti tarp eilučių, man reikia padaryti dešimties valandų darbą per aštuonias. Mąstymas deja atimtų iš manęs per daug laiko.

Ir jeigu kas nors galvoja, kad mano darbas yra klijuoti kainas maximoje ant produktų, aš turiu jus nuvilti. Mano darbas yra bendrauti su klientais ir taip, aš tą darau nemąstydamas. Aš galėčiau pripažinti, kad tai yra blogai, bet neturiu tam laiko.

Taigi, kūrybiškumą, apskritai protą, galima išjungti. Ar galima kūrybiškumą įjungti?

Pradėkim galbūt nuo kiek toliau: kas yra kūrybiškumas?

Jei paklausite Wikipedijos, tai pasikišite peilį sau po kaklu, nes ten pavartoti tokie žodžiai: *sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis sudėtingoje situacijoje, lengvai ir netipiškai spręsti*.

Aš jums pasiūlysiu žymiai geresnį kūrybiškumo apibrėžimą: **tai įgūdis sujungti du taškus**, objektus, temas, idėjas.

Visų pirma tai yra *ne talentas*, su juo negimstama, tai yra *įgūdis*, kas reiškia, jog jį galima lavinti ir kuo daugiau lavini tuo stipresnis esi.

Antra tai yra *įgūdis sujungti*. Niekas iš oro negali išspausti šūdo. Net Jėzus vyno neištraukė iš niekur, o pasinaudojo vandeniui. Tik filosofai gali kalbėti apie absoliučią nebūtį. Norėdamas kažką sukurti, turi paimti kažkokią medžiagą ir ją panaudoti. Kaip panaudoti tai jau tavo reikalas. Vienas variantas būtų paimti dvi teorijas ir jų pagrindų sukurti kitą, kitas variantas būtų paimti teoriją ir pritaikyti ją visai kitoje srityje.

Gutenbergas sujungė vyno spaudimo stakles ir pinigų kalimo mašiną šitaip sukurdamas galimybę greitai ir lengvai spausdinti knygas. Šie principai nepasikeitė per amžius. Henris Fordas revoliucionavo automobilių kūrimą pritaikęs konvejerio principą, kurį pamatė mėsos fabrike. Du klasikiniai pavyzdžiai parodantys kaip vyksta inovacijos. Aišku, nevisos idėjos yra geros. Seniau tarp miestinis susisiekimas buvo vykdomas kariatomis, prabangios vietos būdavo kariatos viduje, o ant stogo važiuodavo vargšai. Atsiradus traukiniams buvo pritaikytas tas pats principas, tačiau paaiškėjo, jog tai labai pavojinga ir važiuojant greitai posūkiuose žmonės nulėkdavo nuo stogų ir užsimušdavo. Tiesa, Indijoje vis dar galima pamatyti žmonių ant traukinių stogų, bet daugiau niekur pasaulyje.

Kažkas yra pasakęs, jog menininkas yra kaip kempinė, prieš pradėdamas kurti jis sugeria visą aplinką. Jeigu nori būti kūrybingas – turi būti smalsus. Jeigu domiesi viskuo, tau nereikės stengtis, taškai, idėjos, daiktai susijungs patys ir beliks tik įgyvendinti. Dabar, kai yra internetas, niekas neriboja kuo tu gali domėtis, tačiau yra nedidelė problema... Internete tiek daug dalykų, kurie atrajoja tas pačias idėjas (katinų nuotraukos), jog sunku surasti ką nors tikrai būtų verta tavo dėmesio. Kita vertus net skirtum savo visą laiką tik vertiems tavo dėmesio dalykams tau neužtektų gyvenimo viską perskaityti, peržiūrėti, perklausti.

Nebijok, kaip ir visur, čia galima nukirsti kampus.

Kaip tai padaryti? Bendrauti su žmonėmis. Aš asmeniškai nekenčiu pokalbių *kaip tau sekasi*, nes jie yra apie nieką ir nesukuria jokios pridėtinės vertės. Tačiau pokalbiai apie tai kas žmogui įdomu, apie žmogaus hobius viską pakelia į aukštesnį lygį. Jeigu koks nors žmogus domisi tarkim kojinių mezgimu, jis žino visą istoriją, visus raštus, visus mezgimo būdus. Domėdamasis jis praleido ne vieną savaitę ar net ne vienerius metus, tačiau per valandą jis tau gali papasakoti viską kas svarbiausia, taip sutaupydamas tau neįtikėtinai daug laiko. Turėdami tinklą žmonių su skirtingomis aistromis tu niekada nepristigsi pagrindo savo kūrybiškumui.

Pradėjau šį tekstą kalbėdamas apie save ir pabaigsiu taip pat kalbėdamas apie save. Žinote, koks geriausias būdas kurti tokius komiksus kaip aš? Jau turėtumėte atspėti – tai bendrauti su žmonėmis. Aišku, mano atveju nereikia kažkokių specifinių žinių ir pokalbiai apie nieką gali būti naudingi. Kalbi su žmogumi apie tai kas įvyko pas jį praėjusią savaitę ar mėnesį ir dzin – komikso idėja. Te reikia nepamiršti iki grįžimo namo.

Aišku, būdamas sąžiningu, turiu pripažinti, jog tai ne vienintelis būdas. Kadangi, man ne dešimt metų, tai idėjų aš galiu pasisemti iš savo patirties. Tačiau šis būdas yra kelis kartus sunkesnis.

Norėdami būti kūrybingi bendraukite su žmonėmis arba patirkite. Teoriškai metams bėgant kiekvienas iš mūsų turėtų tapti kūrybiškesniu, bet taip nėra... Nes kartais... Tenka pripažinti jog mūsų gyvenimas yra

žiauriai nuobodus. Kol negali nurimti – gali kurti, kartais tai yra labai sunku, mūsų visuomenė neuorientuota į kūrybiškumą. Jei į ką jinai orientuota – tai į paklusnumą.

Jeigu mūsų visų tikslas yra surasti savo vietą gyvenime, tuomet galima sakyti, jog tai tikslas numirti, bent jau kūrybine prasme.

Norite būti kūrybingi ar gyventi ramiai?

Kodėl imperijos visuomet žlunga?

Nesenai žiūrėjau Extra History ir ten pasiūlė labai įdomią mintį, kodėl imperijos, karalystės, carystės visuomet žlunga. Iš pradžių aš į tą mintį nekreipiau dėmesio, bet kuo toliau tuo labiau man jinai ėmė patikti. Taigi norėčiau pasidalinti su jumis.

Pradėkim nuo to, kad net jeigu karalystė tokia maža kaip dabartinė Lietuva realiai ją suvaldyti vieno žmogaus neužtenka. Dabar mes juos vadiname ministrais, seniau jie buvo vadinami patarėjais. Karalius ar imperatorius apsupa save patarėjais, kad palengvintų savo gyvenimą, tačiau, jeigu patarėjai yra tikrai protingi, nesvarbu kokie geri draugai jie būtų su valdovu, vėliau ar anksčiau valdovas ims įtarinėti, kad vienas (ar keli) patarėjas nori tapti imperatoriumi. Jei patarėjas yra gudrus ir turi gerą uoslę, susirinks savo turtus ir pabėgs į kitą šalį. Jeigu jis pasitiki imperatoriaus garbe, greičiausiai neteks galvos.

Kartais tokie įtarimai gali būti visiškai pelnyti. Kartais tokie įtarimai gali būti paskatinti pikty trečių šalių liežuvių. Kartais tokie įtarimai gali būti paskatinti pačio valdovo vaizduotės ir paranojos. Esu tikras, kad peržvelgus istoriją galima rasti po pavyzdį kiekvienai situacijai.

Kas atsitinka, kai valdovas atsikrato vieno patarėjo? Jo vietą užims kitas. Tarkim, kad pirmasis patarėjas buvo tikrai geras, sąžiningas, atsakingas, žodžiu, angelas. Kokia tikimybė, kad ir antras bus toks? Sakyčiau kosmiškai maža. Kitaip sakant patarimų kokybė blogėja, vadinasi ir pačios imperijos padėtis ilgainiui ima blogėti. Tai netampa akivaizdu per dieną, tačiau po dešimtmečio viena šalis yra Estija, o kita Lietuva. Tarkim, kad patarėjai dėl kažkokių priežasčių negali tapti valdovais. Valdovais gali tapti tik imperatoriško kraujo žmonės. Ar tai pagerina padėtį? Ne. Patarėjai gali atsikratyti esamu imperatoriumi ir į jo vietą pasodinti marionetę. Taip istorijoje irgi yra nekartą buvę.

O jeigu patarėjai nesikėsina į valdovo gyvybę vis tiek lieka visa giminė: vaikai, broliai, pusbroliai, dėdės... Maištaujantys giminaičiai gali pašalinti imperatorių ir visus jo patarėjus, bet imperiją būtų lengviau valdyti, jei bent dalis patarėjų sutiktų pereiti į jų pusę. Dabartiniai patarėjai puikiai žino šalį ir sistemą, naujiems reiktų įdėti daug darbo ir atkurti sistemą.

Šioje vietoje mes grįžtame prie pradžios, nes įtartini patarėjų pokalbiai su valdovo giminaičiais gali reikšti jų galvą.

Antrąją mintį pasigavau klausydamas Hardcore History.

Imperatorius mirė. Kas toliau?

Imperatorius buvo labai protingas, labai geras, visų labai mylimas. Dabar jį reikia pakeisti. Kas užims jo vietą? Viena iš istorinių taisyklių – vyriausias sūnus. O kas jeigu jis yra ligotas? Seniau žmonės mirdavo nuo ligų, kurios šiais laikais yra pagydamos. O kas jeigu jis ne viso proto?

Tarkim, kad sūnus yra visiškai sveikas, tačiau kokia tikimybė, kad jis turės identiškas savybes kaip jo tėvas? Charakterį formuoja aplinka. Jeigu tėvas gimė neturte ir pats susikrovė turtus, tuomet jo vaikas užaugo turtuose ir labai sunku būtų įdiegti tas pačias vertybes. Aišku, jeigu tėvas ir sūnus augo toje pačioje arba labai panašioje aplinkoje, tai visai gali būti, jog jų charakteris ir vertybes bus panašios. Šioje vietoje galima tikėtis, jog imperija nedings iš karto po imperatoriaus mirties.

Kita vertus, o kas jeigu jaunesnysis sūnus jaučiasi tinkamesnis valdyti šalį nei vyriausiasis? O kas jeigu valdovas turi tris ar daugiau sūnų? O kas jeigu valdovas iš viso neturi palikuonių? Vidinis konfliktas?

Antroji istorinė taisyklė – imperatorius pasirenka įpėdinį. Paprastai bet kurioje valstybėje yra keletas įtakingų grupių, sakykim, kad grupės yra penkios. Jeigu pasirinktam įpėdiniui nepitaria viena grupė iš penkių, nieko

baisaus, kitos keturios sušoka ir ją sudubsina. O kas jeigu nepritaria trys iš penkių? Arba nepritaria nei viena? Vidinis konfliktas?

O kas jeigu valdovas miršta anksčiau, netikėtai per kokį nors mūšį, ir nespėja paskelbti savo įpėdinio? Apibendrinant, Imperijas įkuria talentingi, kompetentingi (nebūtinai geri) valdovai. Imperijos žlunga, kai nebelieka kompetentingo žmogaus galinčio perimti jos vairą. Kartais tam užtenka vienos kartos, daug dažniau antroji karta neprisidirba reikšmingai, o kartais net pagerina padėtį, tačiau vėlesnės kartos nebeturi pirmųjų kartų vertybių bei idealų, jos išsigimsta ir tai lemia žlugimą.

Demokratija neturi minėtų problemų. Pirmiausiai valdžia yra padalinta. Yra leidžiamoji, vykdomoji ir teisinė. Atitinkamai: seimas, vyriausybė, teismai. Kadangi valdžia yra padalinta, nei vienas žmogus neturi absoliučios valdžios. Aišku, vienoje pareigoje jis gali daryti daugiau įtakos vieniems procesams, kitose – kitiems. Net jeigu vienas žmogus būna išrinktas į seimą, jis gali pateikti pasiūlymą, bet kad jį priimtų tik geriausio draugo palaikymo neužtenka, reikia visos grupės žmonių (partijos) palaikymo.

Antra, kiekviena valdžios vieta yra apibrėžta tam tikrų kriterijų, o svarbiausia - kadencijos laiko. Negali būti prezidentu amžinai, negali būti seimo nariu amžinai (na, teoriškai gali). Kiekvienas žmogus (teoriškai) turi šansą kandidatuoti į poziciją, todėl nekyla klausimai, kas ką turėtų pakeisti. Demokratija suteikia progą kiekvienam kvailiui parodyti savo ambicijas.

Nors demokratija išsprendė šitas dvi problemas, kas teoriškai turėtų būti pagrindas ilgam valstybių gyvavimui, tačiau jina turi kitų problemų.

Korupcija

Korupcija yra geriausias valstybės turtingumo indikatorius. Paprastai mes galvojame, kad korupcija yra neturtingos valstybės pasekmė, tačiau iš tiesų tai yra priežastis. Niekas kitas nėra svarbu.

Valdymo forma yra nesvarbu. Tai gali būti demokratija, tai gali būti diktatūra ar karalystė. Tiesa, korupcija žymiai dažniau suveši diktatūroje nei demokratijoje, nes būti nepakeičiamu yra privalumas. Pagalvokite patys.

Demokratinėje sistemoje visi yra pakeičiami. Jeigu kas nors prisidirba, sukelia daugiau nei vieno žmogaus pasipiktinimą, tuoj pat bus išspirtas iš ofiso. Vienintelis atvejis, kai demokratinėje valstybėje įmanoma ilgalaikė korupcija, kai didžioji tautos dalis mano, kad tai yra normalu. O kada žmonės mano, kad tai yra normalu? Pavyzdžiui, kai išsivaduoja iš Sovietų sąjungos. Realiai pagrindinė priežastis, kodėl mes gyvename blogiau, nei estai ar kitos valstybės, nes pas mus korupcijos lygis didesnis. Kita vertus, mes gyvename geriau nei rusai, baltarusai, ukrainiečiai, rumunai...

Dabar pagalvokite apie diktatūrą. Norėdamas išsilaikyti poste, į visas pozicijas diktatorius paskirs patikimus žmones. Vadinasi, niekas tavęs nepakeis, jei atvirai nešokinėsi prieš vadovą ir tavęs nepagaus slapta bandant nuverstį diktatorių.

Kiekvienas patikimas žmogus į atsakingas pozicijas po savimi taip pat norės pasiskirti patikimus žmones ir t.t. kol piramidė pasieks žemę. Jeigu esi tas patikimas žmogus, vienintelis dalykas, ką tau reikia daryti norint išlikti poste dalintis su savo viršininku.

Kai sakau niekas nėra svarbu, taip pat nėra svarbu kiek ir kokių gamtinių resursų turi ar neturi valstybė. Pavyzdžiui Rusija turi daug gamtinių resursų, tačiau vargu ar kas nors ją pavadintų turtinga, kodėl? Norint būti turtingu, reikia resursus atiduoti tam kuris siūlo daugiausiai pinigų. Elementari matematika, kuri deja, neveikia diktatūrinuose režimuose. Kalbant apskritai, korumpuotose valstybėse gamtiniai resursai atitenka aukščiausio partijos rango politiko giminaičiui, kuris pasiūlo didžiausią kyšį. Pagalvokite apie tai. Kas yra aukščiau valdžios sluoksniuose, tas anksčiau sužino apie naudingus resursus. Jeigu nenori pats, tuomet pasiūlys savo draugams ir giminaičiams. Jeigu abu giminaičiai lygus gaus tas, kuris pasiūlys didžiausią atkatą.

Kuo žemiau valdžios struktūrose esi, tuo nereikšmingesni projektai, ta prasme trupiniai nubyra iki tavęs.

Teisingame pasaulyje projektai turėtų atitekti tiems, kas gali išspausti daugiausiai naudos. Tas kas gali išspausti daugiausiai naudos pasidalina ta nauda mokėdamas mokesčius, korumpuotose valstybėse mokesčiai gali būti slepiami.

Kodėl korumpuotos valstybės tampa neturtingomis? Neskaitant to ką jau paminėjau, kad resursai kurie galėtų duoti didžiulius pelnus nubyra į nekompetingas kišenes ir slepiami mokesčiai yra ir dar keletas kitų priežasčių.

Korumpuotos valstybės dažnai žlugdo iniciatyvą. *Scenarijus vienas.* Tarkim jūs norite statyti degalinę. Jūs einate išsiimti leidimų koks nors politikas pamato, kad tai gera vieta ir degalinė ateityje gali būti labai pelninga. Politikas užblokuoja jūsų prašymą ir per tą laiką išrūpina dokumentus savo giminaičiui.

Scenarijus du. Tarkim, kad jūs norite statyti tą pačią degalinę. Jums reikia susirinkti dokumentus, tačiau dokumentai neduodami be kyšio. Jeigu jūs nesutinkate duoti kyšio iš karto iškrentate iš žaidimo. Kiti žmonės sutiks, tuomet kolegos biurokratai ims pavydėti, todėl yra sukuriamos biurokratinės sistemos, kur vietoj vienos pažymos reikia dešimt ir kiekvieną kartą reikia duoti kyšį, taip ir laksto žmogus biurokratiniais koridoriais rinkdamas visas pažymas.

Kartais norint išlaikyti valdžią savo rankose reikia nevisai legalių elementų, kurie paragintų, motyvuotų žmones apsispręsti teisingai. Aišku, tie elementai kartą padėję valdžiai niekur nedingsta ir toliau gyvuoja užsiimdami savo veikla. Ko pasekoje kenčia visi gyventojai, o valdžia nieko nedaro, nes nežino kada vėl gali prireikti šių paslaugų įtikinėtųjų.

Kodėl Lietuva yra neturtinga? Mes išėjome iš Sovietų sąjungos, sistemos kur korupcija buvo sistemos dalis, net sakyčiau išgyvenimo mechanizmas, kai kuriais atvejais. Deja, tokie žmonės mano, jog duoti kyšį yra normalu. Buvo labai sunku atsisakyti šio blogo įpročio. O gal turėčiau sakyti *yra*? Naujoji karta nėra tokia tolerantiška kyšiams, bet kai kur vis dar sėdi senieji diedai. Tačiau aš esu nusiteikęs optimistiškai ir manau, kad tai yra pagydoma.

Nusikalstamas elementas, kuris suvešėjo tik atgavus nepriklausomybę irgi buvo sutramdytas. Aišku, tokia vieta nelieka laisva ilgam. Bet aš irgi optimistiškai tikiuosi, kad padėtis gerėja.

Yra vienas dalykas, kuris mane erzina, tai kai politikai skiriasi savo partiečius ar giminaičius į valstybinių įmonių valdybas ar vadovų pozicijas. Dažniausiai tokie žmonės parenkami ne pagal kompetenciją, kas savo ruožtu skatina kyšius ir atkatus. Plius pasikeitus valdžios vėjams, senieji vadovai nupučiami ir pasodinami nauji, priklausantys teisingai partijai. Verslas negali būti sėkmingas taip dažnai keisdamas žmones nepriklausomai nuo jų pozicijos.

Tai veda prie sekančio klausimo: valstybinės bei savivaldybių įmonės, ar tikrai jų reikia? Tarkim, kad dujos ir elektra yra gyvybiškai svarbūs resursai, todėl juos privalo valdyti valstybė. Tačiau yra daugybė kitų įmonių pavyzdžiui paimkime traukinius. UK traukiniai yra privatūs kodėl pas mus ne? Tiesa pasakius, traukiniai viena iš nedaugelio valstybių įmonių kurios yra pelningos, tačiau dėl korupcijos daugelis tų pinigų nusėdo vadovų kišenėse, o ne valstybės biudžete. Buvo ne vienas skandalas susijęs su traukiniais.

Vietoj to, kad dar šaudyti į valstybines įmones pažiūrėkime į savivaldybių įmones ir iš karto pasirinkime kontraversišką pavyzdį - viešasis transportas. Tokiuose mažuose miesteliuose kaip Ukmergė, Prienai, aš galiu patikėti, kad neatsiras verslininko, kuris norėtų užsiimti vietinių keleivių pervežimu. Bet pažiūrėkime į Vilnių. Ten buvo tiek mikriukai, tiek privatūs vežėjai, kurie, tiesa pasakius, buvo specialiai skurdinami ir išvaryti.

Ar aš sakiau, kad UK viešasis transportas yra privatininkų? Kaune mikriukai atiteko Kautrai t.y. verslui aš asmeniškai kaip klientas neturiu nusiskundimų, tiesa, nežinau, kaip iš verslo pusės. Šie pavyzdžiai rodo, kad tai yra įmanoma, tai kodėl nepabandžius praplėsti privačių paslaugų spektro perleidžiant jas iš valstybės ir ar savivaldybių?

Visi kas gali daryti verslą daro verslą, todėl valstybinės įmonės tampa smėlio dėže žmonėms, kurie niekada gyvenime nebūtų kūrę verslo. Turbūt nereikia stebėtis, kad daugelis valstybinių įmonių yra nuostolingos. Atsikračius nuostolingų įmonių daugiau pinigų liks biudžete, jie galės būtų panaudoti kitose srityse ir mes visi gyvensime geriau.

Apibendrinant kuo daugiau mes laimime kovą su korupcija, tuo gyvenimas šalyje tampa geresnis. Mums dar toli iki vakarų, bet Rusijai, Baltarusijai lygiai taip pat toli iki mūsų.

Čempionas

Įsivaizduokite, jog esate krepšinio, futbolo ar kito komandinio žaidimo komandos narys. Klausimas: *kas geriau, ar kad visą laiką sėdėtumėte ant suoliuko čempionų komandoje, ar kad būtumėte lyderis komandoje, kuri net nepatenka į pusfinalį?*

Pagalvokime apie plusus ir minusus kiekvienos situacijos. Pradėkime nuo nevykėlių komandos. Komanda, kuri nepatenka į pusfinalius greičiausiai (dažniausiai, bet ne visuomet) turės gerokai mažesnę biudžetą nei čempionų komanda. Taigi, žaisdamas joje gausi gerokai mažesnę algą, nei žmogus sėdintis ant suoliuko čempionų komandoje. Kadangi, būsi lyderis, tai gausi daugiausiai žaidimo laiko, tuo pačiu ir patirties, tačiau tai nėra tik plusai. Daugiausiai laiko praleidžiant aikštelėje reiškia didžiausia traumų rizika, taip pat priešininkai skirs didžiausią dėmesį, jog tave sustabdytų, kartais tie metodai gali būti šiek tiek nelegalus bei skausmingi.

Jeigu būsi geriausias žaidėjas nevykėlių komandoje, tai greitai sulauksi pasiūlymų iš vidutiniokų ir galėsi padaryti karjerą. Aišku, kai kuriais atvejais galima sulaukti pasiūlymų iš čempionų, tačiau gali būti, kad niekada čempionu ir netapsi. Ar tapti čempionų yra labai svarbu?

Dabar pažvelkim iš čempionų pusės. Kad patektum į čempionų komandą, turėtum būti šiek tiek geresnis nei vidutinis žaidėjas. Tačiau dėl įvairių priežasčių, kažkodėl jie nusprendė tave laikyti ant suoliuko ir neleisti žaisti, galbūt tau trūksta kažkokių įgūdžių? Visai tikėtina, kad tavo alga yra gerokai didesnė, nei bet kurio ne čempionų komandos žaidėjo. Čempionų komanda greičiausiai turi geriausius trenerius, masažistus, medicinos personalą bei viešbučių kambarius. Niekur kitur tu negausi progos treniruotis su tokio aukšto lygio žaidėjais kaip šioje komandoje. Per treniruotes čia gali išmokti daugiau nei bet kur kitur, bet... To ką išmoksi negali pritaikyti... Ar žaidimas tikrai svarbus?

Jeigu tu visą sezoną prasėdėjai ant suoliuko padavinėdamas rankšluosčius ir komanda tapo čempionais, ar džiaugsiesi?

Būkim sąžiningi, pirmą kartą tapdamas čempionu džiaugsiesi, nesvarbu prie kokių sąlygų juo tapai. Tai man primena mano knygos leidimo istoriją. Turiu pripažinti, jog man pasiūlė pakankamai geras sąlygas. Ta prasme, šiek tiek geresnes, nei statistiškai leidyklos siūlo, tačiau tai man nerūpėjo. Man svarbiausia buvo, kad jie sutiko mano knygą išleisti. Jeigu būtų pasiūlę blogesnes sąlygas aš vis tiek būčiau sutikęs. Jeigu būtų pasakę, jog turiu sumokėti tūkstantį eurų, kad išleistų, tuomet jau nebūčiau sutikęs... Žmonės kažkur turi brėžti ribą.

Jeigu taptum čempionu du kartus iš eilės sėdėdamas ant suoliuko ar džiaugtumeisi? Čia, aišku, priklauso nuo žmogaus ego, bet, manau, jog daugelis žmonių nesidžiaugtų. Paprastai, kai žmonės renkasi profesiją, t. y. stoja studijuoti, jie renkasi būti stomatologais, programuotojais, nes jie (arba jų tėvai) mano, jog uždirbs daug pinigų. Tie kas renkasi krepšinį ar futbolą, negalvoja apie tai, jog jie vieną dieną uždirbs krūvas pinigų. Galbūt dėl to, kad tai padaryti labai sunku?

Paprastai tie kas renkasi sportą, jį renkasi dėl meilės žaidimui. O jeigu yra meilė žaidimui, tai yra ir noras išeiti į aikštelę. Prasėdėjęs vieną sezoną ant suoliuko, nenorėsi sėdėti antro, norėsi žaisti. Sutiksi gauti mažesnę algą. Ir čempionų titulas nebus svarbu, nes jį jau gavai. Nors realiai nieko nepadarei...

Na, bet ką aš čia filosofuoju, aš nesu sportininkas. Ką pasirinktumėte jūs?

Ką reiškia gyventi 150 metų?

Aš iš karto rėšiu taip iš peties: iki šiol medicina nepadarė nieko, kad žmogus gyventų ilgiau.

Aišku, kažkas iš jūsų pasakys: *palauk, palauk, praėjusiame amžiuje vidutinė gyvenimo trukmė buvo 40 metų, o dabar 70*. Taip, medicina padarė daug, kad kovotų su ligomis, beveik išnaikino vaikų mirtingumą, bet nė kiek nepailgino žmogaus gyvenimo. Praėjusiame amžiuje buvo žmonių, kurie sulaukė 90 metų, dabar jų šiek tiek daugiau, tačiau žmonės švenčiantys 100 gimtadienį yra pakankamai retas atvejis. Ta prasme toks retas, vis dar kartas nuo karto parodo per žinias. O kaip žinia, žinios nerodo nieko kas yra norma. Kalbant apie tuos kas švenčia 100-tąjį gimtadienį, pusė jų atrodo... nenoriu pasakyti daržovės, nes sugeba daugiau nei morka, bet ar tai gyvenimas?

Šiandien aš norėčiau pasiūlyti pasvajoti kaip pasikeistų pasaulis, žmogaus gyvenimo vidutiniška trukmė būtų 150 metų, grubiai kalbant, du kartus ilgesnė nei dabar.

Pradėkim nuo akivaizdžiausio dalyko - **pensija**. Jei su dabartiniu amžiaus vidurkiu, kuris Lietuvoje yra 69 metai vyrams ir +10 metų moterims, mes norime padaryti pensinį amžių nuo 65 metų, koks tuomet pensinis amžius turėtų būti, kai amžiaus vidurkis 150? 140 ar 160? O gal 200?

Taip, aš neatsižvelgiu į tai, kad robotai atrieda, atidunda ir darbo pasaulis bus kitoks. Bet tai jau visai kita tema.

Svarbu suprasti, kad, jei žmonės gyvens ilgiau, nereiškia, jog turės daugiau laiko sau, pagal tai kaip yra dabar, labiausiai tikėtina, kad ilgiau gyvenantys žmonės turės ilgiau dirbti kitiems.

Tai veda prie sekančių trijų klausimų darbas, profesija ir karjera.

Darbas. Žinot, visai neseniai susidūriau su žmogumi, kuris vienoje kompanijoje išdirbo 30 metų. Per tą laiką jis užkopė karjeros laiptais ir dabar yra atsakingas už strateginių sprendimų priėmimą. Problema, kad jis bijo naujų technologijų ir renkasi tas pačias kurias naudojo pradėdamas karjerą. Dabar įsivaizduokite žmogų, kuris pradėjo karjerą praėjusiame amžiuje. Jei amžiaus vidurkis bus 150 metų, tai dažnai pasitaikys situacijos, kai žmogus atsakingas už strateginius sprendimus karjerą pradėjo prieš 100 metų. Ką tai reiškia? Ar tam tikros įmonės tiesiog įstrigs praeities technologijose? Galbūt ne įmonės, bet visos šakos, nišos nustos progresuoti?

Ar jūs norėtumėte dirbti įmonėje, kurios vadovas 100 metų vyresnis už jus? Ar jūs norėtumėte dirbti kolektyve, kurio amžiaus vidurkis yra 50 metų didesnis nei jūsų amžius? Kaip manote: kaip tai atsilieps atrenkant darbuotojus, diskriminacijai pagal amžių?

Karjera. Kaip manote ar įmanoma išdirbti visą gyvenimą vienoje įmonėje?

Šimto ar daugiau metų įmonės tikrai egzistuoja, savaime suprantama, santykinai jų nėra daug. Jeigu norėtumėte surasti tikrai ilgai gyvuojančią įmonę, lengviausiai būtų, jeigu ieškotumėte tarp tradicinių sričių pavyzdžiui alaus daryklų, duonos kepyklų, saldainių fabrikų ar bankų. Gerokai sunkiau būtų surasti elektronikos, kompiuterių ar dirbtinio intelekto srityse.

Galbūt šitas punktas visiškai nieko nešokiruoja, nes ir dabar žmonės yra linke keisti darbus kas... em... penkis metus? Dažniau? Galbūt pasikeis tik tai, kad ir labai norint atsimiti visų įmonių, kuriose dirbai, pavadinimus bus neįmanoma.

Profesija. Jeigu amžiaus vidurkis bus 150 metų, ar jūs visą gyvenimą dirbsite toje pačioje profesijoje? Teoriškai tai yra įmanoma, bet ir dabar žmonės keičiasi ne tik profesijas bet ir sritis. Todėl teisingas klausimas turėtų būti ne: ar keisite profesiją, o kiek kartų? Kaip manote jūs?

Beje, šis klausimas mus veda prie kito punkto, kurį reiktų apsvarstyti mokykla ir universitetas.

Mokykla išmoko skaityti ir rašyti, todėl jinai privalo likti. Kaip jinai turėtų atrodyti, tai jau visai kitas klausimas. Aš dabar nesileisiu į spekuliacijas, bet, jei turite idėjų, prašau pasidalinti komentaruose.

Universitetas visai kitas klausimas. Įsivaizduokite, kad jūs baigėte ekonomiką ir darbo skelbimas reikalauja marketingo diplomo, nedidelė smulkmena, jūs baigėte universitetą prieš 70 metų, ar tai reiškia, kad negalite kandidatuoti? Aš baigiau universitetą prieš dešimt metų ir manau, jog diplomas yra nieko vertas, o ką jau kalbėti apie ilgesnius laikotarpius.

Diplomas dažniausiai prašomas iš žmonių, kurie neturi jokios praktinio darbo patirties, nes tai įrodo, kad žmogus bent jau teoriškai girdėjo kažką panašaus į reikiamą žinoti informaciją.

Aš baigiau informatiką, studijavau šešis metus, kompiuterių istoriją mokiausi tris kartus. Aš sutinku, kad kai kurie dalykai turėtų būti mokomi tris semestrus pavyzdžiui širdies operacijos, bet kai kurie dalykai neturėtų

būti mokomi iš viso pavyzdžiui kompiuterių istorija. Nesupraskite manęs neteisingai, aš manau, kad universitete buvo dėstomi ir naudingi dalykai tiek programuotojui, tiek projektų vadovui, tačiau gal mums nereikia kepti universalių žmonių?

Aš manau, kad vietoj universiteto turėtų atsirasti pusmečio-metų kursai, priklausomai nuo specialybės, kuriuos žmogus baigęs eitų ieškoti darbo. Neturėtų būti tokių dalykų kaip informatika ar programuotojas, vietoj to turėtų būti labai konkretus dalykas kaip symfony programuotojas. Ne dizaineris, bet banerių kūrėjas su photoshop. Ne filologas, bet anglų kalbos raštu vertėjas. Ne platus, nepraktiškas užmojis, bet labai siauras ir konkretus.

Kas dešimt-dvidešimt metų žmonės praeitų žinių atnaujinimo ar profesijos keitimo kursas. Jei žmogus turi darbą, už kursus galėtų sumokėti darbdavys.

Universitetai turėtų likti tik mokslininkams ir mokytojams.

Vienintelė išimtis, kurią matau turėtų būti medikai. Nemanau, kad pusės metų kurso užtenka, kad galėtumėte pjaustyti žmogų, jie turėtų praeiti šešių-dešimties metų mokslus prieš tapdami savarankiškais ir taip pat nepamiršti atnaujinti žinių reguliariai.

Perėjom žmogaus gyvenimą nuo karjeros pabaigos iki pradžios, dabar pažiūrėkime į kitą žmogaus gyvenimo dalį.

Vaikai. Tarkim, pasigimdai būdama 20 metų, vaikai palieka namus, kai tau 40 metų, vadinasi praėjo pusę gyvenimo. Dabar įsivaizduokite tą pačią situaciją tik gyvenamo trukmė viršija 150 metų. Vadinasi vaikai sudaro mažiau nei ketvirtį jūsų gyvenimo. Kaip dėl to pasikeis santykiai tarp tėvų ir vaikų?

Vestuvės. Dabar vestuvių priesaika yra: kol mirtis mus išskirs. Ir vis dėlto beveik 50% porų išsiskiria. Ar galima visą gyvenimą nugyventi su vienu žmogumi? Aišku, kad galima. Gyvenimo metu žmonės keičiasi, gerai, jei abu keičiasi vienodai, tačiau kas, jeigu keičiasi skirtingai? Kadangi žmogaus gyvenimo amžius pailgės, tai skyrybų skaičius taip pat turėtų išaugti.

Giminės. Kūčios yra šeimos šventė Lietuvoje. Mano asmeninė patirtis yra ta, kad vaikai švenčia kartu su proseneliais, kitaip sakant keturios kartos po vienu stogu. Kaip ilgesnis gyvenimas įtakos tokias šventės? Kokio dydžio jos bus? Dabar dažnai mes turime vaikų ir suaugusiųjų stalus. Ar tokiu atveju turėsime vaikų, jaunuolių ir suaugusiųjų stalus, kur jaunuoliais bus laikomi visi kam iki šešiasdešimt? O gal visi kas turėtų prisidėti pro prie savo statuso švęs atskirai? Ta prasme, nedaugiau nei trys kartos po vienu stogu ir nesvarbu, kad devynios yra gyvos?

Beje, jei padaugės skyrybų, kaip tai įtakos giminių susirinkimus?

Santykiai. Dabar kiekvienas dešimtmetis turi savo kartos pavadinimą, X karta, Y karta, tūkstantmečio karta. Sakoma, kad, jei tarp kartų yra daugiau nei dešimt metų skirtumas, jos viena kitos nesupranta. Pailgėjus žmonių gyvenimui skirtumai tarp kartų šoktelės iki neregėtų skaičių. Pusę ir visas amžius taps norma. Kaip tai įtakos pasaulį?

Jūs galite pasakyti, kad ir dabar mes turime žmonių, kurie gimė praėjusio amžiaus pradžioje, tačiau tokie žmonės šiuo metu nevaidina aktyvių rolių visuomenėje. Deja, jie tik ramiai laukia mirties. Net jei jie norėtų ką nors daryti, dažniausiai sveikata neleidžia. Tačiau pailgėjus gyvenimo trukmei visą tai pasikeis: klausimas kaip? Ar mes turėsime gyvenvietes, kur jaunesni nei šimto nebus įleidžiami? O kaip tai įtakos darbo pasaulį: ar seniai užėmę aukštas pozicijas stabdys inovacijas? Ar mes turėsime politines partijas kiekvienai kartai? Kaip valdžia pasiskirstys pagal amžių? Dabar mes renkame valdžią kas keturis metus, bet jei visų gyvenimas yra ilgesnis ar turėtume pailginti ir valdžios kadencijas?

Iki šiol aš nekalbėjau apie religiją, nes mano nuomone religija yra nereikalinga, bet pasaulyje yra daug tikinčių žmonių. Kaip ilgas gyvenimas įtakos religijų populiarumą: tikinčiųjų skaičius padidės ar sumažės? Iki šiol aš kalbėjau ne konkrečiai turėdamas Lietuvą mintyse, bet dabar pažvelkime į užsienį. Kaip ilgesnis gyvenimas įtakos tokias valstybes kaip Rusija, Turkija ar Kinija? Prezidentas iki gyvos galvos staiga įgauna dar baisesnę reikšmę. Kaip ilgesnis gyvenimas įtakos Šiaurės Korėją? Jei vakarų pasaulis suranda būdą pasiilginti gyvenimo trukmę, nebūtinai jinais pailgėja visur vienodai, o vargšų korėjiečių gali iš viso nepasiekti.

Jeigu jau kalbam apie užsienio politiką, ilgesnė gyvenimo trukmė reiškia daugiau revoliucijų bei perversmų ar mažiau?

Iki šiol aš laikiausi minties, kad pailgėjęs gyvenimas automatiškai reiškia gerą sveikatą. O kas jei gyvenimo vidurkis būtų 150 metų, bet daugelis virš 100 taptų daržovėmis? Ar tuomet gyvybė vis dar būtų didžiausia vertybė?

Paskutinis klausimas: ar jūs norėtumėte sulaukti 150 metų?

Ateities spėjimas: elektrinės išnyks

Elektra yra nuostabus dalykas. Maskvoje išjungė elektrinę, Vilniuje užgeso šviesa. Taip iš tiesų atsitiko nepriklausomybės pradžioje, todėl Lietuvai labai svarbu buvo prisijungti prie Švedijos ir Lenkijos elektros tinklų. Elektros tinklai kaip liftas: jeigu kažkas pagadina orą, uosto visi.

Lietuva turėjo atominę elektrinę ir galėjo užtikrinti pigią elektros energijos gamybą. Deja, elektrinė buvo uždaryta. Aš buvau didelis naujos atominės elektrinės statybos šalininkas, bet galbūt gerai, kad jos nepastatė? Atominės elektrinės, švelniai kalbant, yra nešvarus elektros gamybos būdas. Pavyzdžių yra per akis, nereikia galvoti apie Černobilį, Fukušimą įvyko palyginus neseniai. Kokie būtų švarūs energijos gamybos būdai? Pirmiausiai hidroelektrinės, aišku, visi galvoja apie upių užtvankas bei jų žalą vandens gyvūnijai, bet hidroelektrinės taip pat gali būti įrengtos jūrose ar vandenynuose. Antra – vėjo malūnai arba vėjo jėgainės. Galbūt esate matę neįtikėtino dydžio propelerius, kurie sukasi? Trečia - saulės baterijų fermos. Saulės baterijų fermos dažniausiai būna įrengtos dykumose ir pačios plokštelės keičia kampą ir seka saulės judėjimą, kad gautų maksimalų energijos kiekį. Bet kuriuo atveju, visa tai apie ką aš kalbu yra elektrinės, didelės, masinės, o aš noriu pasakyti, kad ateityje bus kitaip.

Ko reikia, kad pasiektume ateitį?

Pirma, kompaktiškų saulės baterijų, gero baterijų efektyvumo ir sukauptos energijos talpinimo vietos. Didžiausia problema: saulės baterijos energiją gamina dieną, tačiau daugiausiai elektros energijos mes, paprasti žmonės, sunaudojame vakarais, kai gaminame maistą, kai žiūrime televizorių ar skaitome tokius tekstus kaip šis.

Mano žiniomis Tesla išsprendė visas tris problemas. Tai yra nuostabus sprendimas, jeigu jūs gyvenate kaime. O ką daryti jeigu gyvenate mieste?

Niekas nedraudžia uždėti trikampių stogų daugiaaukščiams pastatams, bet kiek jūs matėte aukštesnių nei devynių aukštų pastatų su trikampaiais stogais? Būsiu atviras aš – nei vieno. Tačiau saulės baterijos nebūtinai turi būti dedamos ant stogų. Pavyzdžiui Lietuvoje darant namų renovacijas, jie apšiltinami ir apkalami plastikinėmis (?) plokštelėmis. O kas jeigu tas plokštelės pakeistų saulės energijos baterijos? Aišku, tokią renovaciją padaryti būtų sunkiau, bet visas namas galėtų būti energijos gamintojas. Ir kai aš sakau visas namas, tai tikrai visas namas. Jau yra stiklai langams, kurie yra pakankamai permatomi, bet taip pat gali gaminti saulės energiją. Aišku, jų efektyvumas kol kas silponas, bet kaip ir visos technologijos, turėtų tobulėti laikui bėgant.

Miestai turi tris problemas, kurias reikia paminėti. Pirmoji – žmonių skaičius. Paprastai žmonės miestuose gyvena daugiaaukščiuose pastatuose ar net dangoraižiuose. Kas reiškia, kad vienas dangoraižis sunaudoja nepalyginamai daugiau energijos nei nuosavas šiuolaikinės šeimos namukas. Kita vertus, jeigu galime panaudoti langus elektrai gaminti, tai gauname didesnę plotą ir tik laiko klausimas, kada bus pasiektas toks efektyvumas, kad būtų galima išlaikyti visą dangoraižį vieną parą vien iš saulės baterijų.

Antra problema – šešėlis. Dideli pastatai yra linkę mesti didelį šešėlį ir užstoti tiesioginę saulę daugeliui kitų pastatų. Čia aš matau du teoriškai įmanomus sprendimus. Juk realiai saulė teikia du dalykus: šviesą ir šilumą. Saulės baterijos yra šviesos energijos baterijos, vadinasi ir šešėlyje galima kažką sugeneruoti, tiesiog reikia pagerinti baterijų kokybę.

Antrasis sprendimas šešėlio problemai – vėjo jėgainės. Galbūt variantas ant dangoraižių stogų statyti propelerius? Prisipažinsiu, kad šiuo metu esu visiškai neišmanėlis šioje srityje. Kiek teko matyti, tai vėjų jėgainės sudaro daugybė propelerių, taigi klausimas: kiekvienas toks propeleris gali sugeneruoti elektros? Vėjo jėgainių negalima statyti bet kur, tik ten kur didžiausi vėjai. Taip pat teko girdėti, kad vėjo jėgainės trukdo mobiliam ryšiui, kas šiuolaikiniame pasaulyje būtų didžiulė problema.

Aišku, galima į visą reikalą pažiūrėti ir kitaip. Jeigu vienas namas užstoja saulę kitiems, galbūt jis gali sukaupti tiek daug saulės energijos, kad išlaikytų visus, kuriems užstoja saulę? Tai būtų šioks toks nuokrypis nuo originalios minties, kad kiekvienas namas išsilaiko pats, bet maži nepriklausomi kvartalai vis tiek būtų kitokia sistema, nei turime dabar.

Trečia problema – senamiestis. Senamiestis, tai tokia vieta, kurią norime išsaugoti, užkonservuoti praėjusiame šimtmetyje. Tokiu atveju, turbūt būtų keista tiek sienas, tiek stogus apkabinėti saulės baterijomis. Ką daryti tuomet? Geriausia ką galiu sugalvoti, tai pastatyti mini elektrinę naujamiestyje, kuri aprūpintų visą senamiestį.

Dabar, kai kurie žmonės turbūt galvoja: nuostabu, Ispanija jau dabar gali atsikratyti elektrinių, tačiau Lietuva yra šiaurės šalis, ar mes galime išgyventi be elektrinių?

Lietuva, kaip ir bet kuri šiaurės šalis turi dvi problemas. Pirmą – sniegas. Trikampiai stogai gali būti ne pats geriausias sprendimas mums. Ta prasme, jeigu saulės energijos baterijos uždengtos sniegu, tai jos elektros tikrai nepagamins.

Antroji problema irgi susijusi su žiema – dienos ilgis. Kai dienos ir nakties ilgis yra maždaug vienodas, gali būti ramus, jog priklausys reikiamos energijos, tačiau, kai tamsus paros metas sudaro tris ketvirčius paros, o „šviesiuoju“ metu reikia sėdėti su įjungta šviesa, nes lyja... neskamba optimistiškai.

Taip, šiaurės šalims surasti sprendimus daug sunkiau nei pietų šalims. Galbūt mums reiktų atidžiau pasižiūrėti į vėjo energijas, nei į saulės? Aš nežinau sprendimų, bet vis tiek noriu išlikti optimistiškas, kad stipriai prilaikantys laidus dingis iš miesto peizažo. Patys pagalvokite, kai įvyksta uraganas, nugriūna medis ar girtas vairuotojas prisiparkuoja, visas rajonas lieka be elektros. Tai nei praktiška, nei patogu, bet tokia yra mūsų realybė. Žymiai praktiškiau būtų, jeigu kiekvienas namas galėtų pasirūpinti savo elektros energija.

Jeigu namas galėtų apsirūpinti elektros energija, tai dujinės viryklės išnyktų. Patys pagalvokite, jeigu nereikia mokėti už elektrą, tai kam mokėti už dujas? Geriau pasistatyti elektrinę viryklę.

Centrinis šildymas taip pat išnyktų. Kam reikalingas valstybinis šildymas, kai gali pats šildytis elektra? Kam reikalingas vienodas šildymas visame name, kai gali reguliuoti šildymą kiekvienam kambariui individualiai?

Aišku, reikia suprasti, jog elektra nebus nemokama, jei gyvensite daugiabutyje. Kaip jūs dabar mokate už darbą valytojai, už stogo remontą, taip pat reikės mokėti už saulės energijos baterijų atnaujinimą. Aišku, dabar Tesla teikia trisdešimties metų garantiją, taigi, galbūt kada nors tos baterijos pasieks ir šimtą metų, todėl elektros metinis mokeskis turėtų būti toks pats kaip dabar mėnesinis.

Norėčiau prisipažinti, jog šio teksto pavadinimas yra šiek tiek klaidinantis. Dabar daugelis elektrinių, elektros perdavimo tinklai priklauso valstybei (bent jau Lietuvoje). Aš manau, kad ateityje išnyks valstybinės elektrinės ir valstybiniai elektros tinklai, tačiau išliks keletas privačių žaidėjų. Kodėl?

Yra dviejų tipų elektros vartotojai: fiziniai žmonės ir įmonės. Fiziniai žmonės turėtų galėti pilnai pasitenkinti namo sugeneruojama energija ir nepriklausyti nuo tinklų.

Įmonės paprastumo dėlei suskaidykime į dvi rūšis: ofisai ir fabrikai. Ofisai dirba tik dienos metu, realiai tai yra tie patys dangoraižiai, tik su kitu vidaus išplanavimu, nei asmeniniai namai, todėl jie irgi turėtų sugebėti pasitenkinti elektra teikiama pastato.

Kita vertus fabrikai dirba visą parą ir jiems reikia nepalyginamai daugiau elektros nei paprastam mirtingajam. Tačiau valstybė neturėtų kištis į verslo reikalus. Vienas verslininkas turėtų fabriką, kitas elektrinę, o trečias elektros perdavimo linijas. Jie visi trys galėtų susitarti arba, kai kurie iš jų (greičiausiai visi trys) liktų be pinigų.

Yra dar vienas dalykas, kurio nepaliečiau, kurio neišspręs jokie verslininkai ir tobulėjančios technologijos – tai valstybės požiūris. Dabar elektrinės priklauso valstybėms ir kai kurie politikų giminaičiai gali rasti šiltus postus valstybinėse įstaigose. Valstybė turėdama kontrolę, gali bijoti suteikti laisvę savo piliečiams gamintis

elektros energiją patiems. Mums reikia progresyviai, futuristiškai mąstančių politikų, kurie palengva atištu mums rankas. Aš nesakau, kad reikia skatinti, tokių namų įrengimą, nors skatinimas būtų fainai ir pagreitintų ateities atėjimą. Aš tiesiog prašau, nestabdyti progreso, neriboti ateities, kuri turi ateiti.

Motyvacija?

Kai nieko neturi, tai nieko ir nereikia

Turbūt dar neseniai teko girdėti pasakymus, jog Sovietų sąjungoje gyventi buvo geriau. Iš tiesų raudonoji imperija čia ne prie ko, jums turbūt bus sunku patikėti, bet JAV irgi seniau buvo gyventi geriau. Tai kur iš tiesų yra bėda?

Kada paskutinį kartą buvote parduotuvėje? Tai turbūt pakankamai kvailas klausimas, nes daugelis jūsų atsakytų „šiandien“ arba „vakar“. Paimkime kaip pavyzdį maisto prekių parduotuvę, kiek duonos rūšių tenai yra? Daug, gerokai per daug. Problema yra tame, jog žmogus gana lengvai gali palyginti tris daiktus ir iš jų išsirinkti sau patinkanti, tačiau kai daiktų yra daugiau žmogus, pasimeta, pradeda dvejoti ir nežino ką pasirinkti. Seniau buvo geriau, seniau nebuvo iš ko rinktis.

Tarkim aš noriu išsirinkti pomidorų padažą, galiu rinktis tarp aštraus ir švelnaus. Švelnus man nepatinka, todėl renkuosi aštrų, deja, taip buvo seniau. Dabar norėdamas nusipirkti aštrų pomidorų padažą turiu rinktis iš: aštraus, ugninio, pikantiško, česnakinio, pipirinio, šašlykams, aštraus su daržovėmis, aštraus su paprika... Jeigu pasirinksiu pikantišką, tai grįžęs galvosiu gal reikėjo pasirinkti česnakinį, jeigu pasirinksiu česnakinį tai grįžęs galvosiu gal reikėjo pasirinkti...

Mokslininkai atliko įdomų eksperimentą. Jie surinko dvi grupes studentų, juos apmokė padaryti geras fotografijas, semestro gale pasakė, kad jūs galite padaryti dvi labai geras fotografijas. Kai jos buvo padarytos pirmai grupei pasakė, jog studentas tuoj pat turi pasirinkti vieną fotografiją, o kitą atiduoti jiems, nes jina bus siunčiama į mokslininkų centrą už n kilometrų nuo universiteto, kas reiškė, kad studentas antrosios fotografijos daugiau niekada nepamatys. Žiauroka ar ne? Antrajai grupei pasakė, kad jie taip pat turi pasirinkti dabar, tačiau fotografijos į centrą bus išsiunčiamos tik po keturių dienų, taigi jeigu persigalvos galės ateiti pasikeisti. Atlikus apklausas po poros dienų paaiškėjo, jog daugiau nei 80% pirmos grupės studentų buvo patenkinti savo sprendimu ir manė, jog išsirinko gražesnę nuotrauką. Tuo tarpu antroje grupėje taip manančių skaičius vos siekė 50%. Praėjus daugiau nei 4 dienoms, t.y. terminui per kurį antros grupės studentai galėjo pasikeisti fotografiją, apklausa buvo pakartota. Pirmos grupės skaičiai nelabai skyrėsi, o antroje, neskaitant to jog beveik niekas nesinaudojo galimybe pasikeisti fotografijos į kitą, patenkintų skaičius šiek tiek padidėjo, bet iki pirmosios grupės rezultatų jiems dar buvo toloka. Taigi išvada paprasta: kai neturime pasirinkimo, susitaikome su tuo ką gauname, tuo tarpu kai galime rinktis, po to nuolat kankinamės dėl savo sprendimo.

Kitais metais mokslininkai nusprendė kartoti eksperimentą tik šį kartą jie iš karto studentų paklausė, kurioje grupėje jie norėtų dalyvauti: pirmoje – kur vieną fotografiją reikia atiduoti iš karto ar antroje – kur turėtų keturias dienas apsisprendimui. Kaip manote kurią grupę pasirinko dauguma studentų? Antrą. Jeigu būtų žinoję pirmojo eksperimento rezultatus greičiausiai rinktųsi kitaip, tačiau... Keista, kad žmogus renkasi kančią savo noru.

Taigi, seniau gyventi buvo geriau. Kokia iš tiesų laimingo gyvenimo paslaptis?

1) Sumažinti savo lūkesčius. Na gerai, aš pasirinkau pikantišką kečupą, galbūt jis nėra toks skanus kaip aš tikėjau, bet kito pikantiško nėra, nėra nieko geresnio.

2) Niekada nesigailėti savo sprendimo. Net jeigu duotos keturios dienos pasikeisti fotografijai aš privalau apsispręsti dabar ir daugiau to sprendimo nesvarstyti. Kaip sakoma „aukščiausio teismo sprendimas neapskundžiamas“.

3) Prisiimti atsakomybę už savo sprendimus. Tai pat sunkiausias dalykas, žmonės labai kratosi atsakomybės. Kai atėję į parduotuvę renkatės pomidorų padažą, tai pagalvojate; „aha, Jeronimas sakė, jog pikantiškas yra

skanus, jį ir paimsiu“. Spėkit kas pirmiausiai bus apkaltintas, jeigu jums kečupas nepatiks? Jeronimas, juk tai jis patarė... Hm, o prie ko čia jis, jeigu sprendimą priėmėte patys?

Kokia laimingo gyvenimo paslaptis? Skaitykite pavadinimą, viskas labai paprasta.

Gulinčių nieks nemuša

Šiandien prisiminiau tokį multiką iš vaikystės apie labai drąsų kiškį. Kiškis eidavo mišku įspirdavo kokiai nors lapei ar meškai po to atsiguldavo ir pareikšdavo: gulinčių niekas nemuša.

Ir iš tiesų, jeigu pažiūrėtumėte į gyvenimą: gulinčių niekas nemuša. Atsimenu, kažkada mokykloje per biologijos pamoką buvo užduotis suprojektuoti kosminį laivą, kuris galėtų ilgai keliauti kosmosu ir ieškoti žmonėms tinkamų gyventi planetų: reikėjo paskaičiuoti ko ir kiek imsime, kaip apgyvendinsime žmones ir t.t. Mes susėdom su draugu ir nupiešėm laivo pjūvį iš šono, sudalinom jį į aukštus, aukštus sudalinom į patalpas. Nupiešėme augalų plantacijas, vandens talpyklas, gyvenamąsias patalpas, sugalvojome kaip turėtų veikti oro kondicionavimo sistema. Pririnkome įvairių linksmų dalykų kaip pvz. gaminti puodelius iš ledo – iš jų būtų galima gerti šaltą arbatą, be to puodukas ekologiškas ir panaudojus jis tiesiog ištirpsta. Parengėm labai stiprų darbą, pristatinėjom maždaug 15 minučių, paskui mus dar 10 minučių kamantinėjo, kodėl darėte taip, o ne anaip, kodėl iš viso pasirinkote tokį sprendimą...

Kiti klasiokai nebuvo tokie kruopštūs: jie nupiešė apskritimą, sudalino jį lyg picą į šešias dalis ir tiesiog užrašė „žmonės“, „bažnyčia“, „sodai“, „valdymas“, „variklis“, „fabrikas“. Pristatė per porą minučių ir niekam nekilo jokių klausimų...

Bijote kritikos? Nieko nedarykite, nes gulinčių niekas nemuša.

Ne, ką jūs aš nenoriu sakyti, jog gulėkite per dienas išvertę pilvus prieš saulutę, kaip kokie driežai susirangę ant kelmelio. Nors jūs greičiausiai pagalvojote, kad būtų labai smagu. Tačiau ar jus patenkintų tokios pačios egzistencijos sąlygos kaip driežo? Manęs ne. Tokiu atveju belieka viena išeitis – nebijoti kritikos, net gi sakyčiau priešingai – laukti jos.

Jeigu jūs padarėte darbą ir negavote jokios kritikos jums nekyla įtarimas kodėl? Galbūt jūsų darbas nieko vertas? Arba niekas nesuprato ką jūs padarėte. Bet kuriuo atveju tai nėra gerai. Ir jeigu paimtume priešingą situaciją: kuo svarbesnę žmogui sritį pajudinsite, tuo aršesnę kritika bus. Bėda ta, kad kuo aršesnę kritika, tuo mažiau joje logikos ir argumentų, tai būna jau nenormali kritika, iš kurios jūs tikėtumėtės sužinoti savo klaidas ir jas pataisyti, o tik emocijos.

Visi žmonės daugiau ar mažiau yra konservatoriai, jie prisitaikė prie esamų sąlygų ir nenori nieko keisti. O čia staiga iššokate jūs su savo idėjomis, kaip patobulinti, pagerinti jų gyvenimą. Na, jau ne... Taip lengvai jums nepavyks. Jeigu teko mokytis istoriją, tai turbūt girdėjote apie technologinę revoliuciją, kai fabrikuose atsirado mašinos. Iš pradžių žmonės negalėjo su tuo susitaikyti ir bijojo, kad mašinos atims iš jų darbus. Jie kėlė maištus, daužydavo mašinas. Tačiau kaip matome dabar, mašinos ne tik, kad neišnyko, bet dar ir sukūrė daugiau darbo vietų žmonėms.

Kritika turbūt vienintelė sritis, kur buvimas per vidurį yra geriausia, nes jeigu pasitrauksite į vieną kraštą – kritikos nebuvimas, reiškia, kad arba jūs nieko nedarote, arba niekam neįdomu, o jeigu pasitrauksite į kitą kraštą – labai arši kritika, reiškia, jog paprasčiausiai jūsų kažkas nemėgsta. Bet kuriuo atveju tai nieko nepasako apie jūsų pasiekimus.

Kritikuokite, tačiau nepasiduokite emocijoms.

Atkaklumas gerai ar blogai?

Viena moteris aptvare laikė vilkus. Ir vieną dieną jinai išgirdo kažkokį keistą bumtelėjimą į aptvarą, kuriame gyveno žvėrys. Ji pažvelgė pro langą ir pamatė mielą zuikutį, kuris išibėgėjęs bandė peršokti tvorą, bet jam

nesisekė. Zuikis įsibėgėdavo, šokdavo, tačiau tvora buvo per aukšta ir jis atsitrenkęs, nukrisdavo žemėn. Bet zuikio būta nepaprasto. Kiekvieną kartą nukritęs, jis vėl keldavosi, paeidavo atgal įsibėgėdavo ir vėl šokdavo. Sakoma, kad atkakliems ir dievai padeda, po eilinio įsibėgėjimo, zuikis pašoko taip aukštai, kad sugebėjo peršokti tvorą ir nusileido vidury aptvaro. Jūs turbūt galite įsivaizduoti, kaip nustebo vilkai, bet dar labiau nustebo pats zuikis.

Turbūt puikiai suprantate, kaip baigėsi šita istorija, todėl nepasakosiu detalių ir jums siūlau negalvoti apie tai kaip rožinis drambliukas šoka baletą.

Apie ką ši istorija? Aš nežinau ar jums teko girdėti, tačiau bent jau aš pastoviai užtinku vieną dalyką. Ar žinote, kuo skiriasi nugalėtojai ir palaimėjusieji? Sėkmingi ir nelaimingieji? Teiginys yra toks: nugalėtojai niekuomet nepasiduoda. Kad iliustruoti šį teiginį pateikiamas pavyzdys su Tomu Edisonu, jam prireikė 1000 bandymų, kad sukurtų lemputę. Tai tikras įvykis, bet...

Grįžkime prie mano papasakotos istorijos. Zuikis tikrai buvo atkaklus, tačiau ar tai ką jis pasiekė jūs pavadintumėte sėkme? Aš ne. Taigi mano teiginys – atkaklūs gali būti ir visiškai idiotai (dažniausiai taip ir būna). Lyderiai privalo žinoti, ko siekia, privalo žinoti tikslą. Jeigu zuikis būtų žinojęs, kad aptvare vilkai greičiausiai nebūtų šokę per tvorą (išskyrus tuos atvejus jeigu zuikis yra teroristas arba kamikadzė). Nebūkite užsispyrę, jeigu žinote kad tas dalykas neatneš jums naudos, arba dar blogiau pakenks jums. Nebūkite užsispyrę, jeigu nežinote koks prizas slepiasi po juoda dėže. Čia prisiminiau seną žaidimą, rodomą per rusų kanalą – „stebuklų laukas“. Aš dabar neatsimenu visų taisyklių ir prie kokių sąlygų taip atsitinka, bet situacija yra tokia: atnešama į salę juoda dėžė, kurioje guli prizas. Prizas gali būti mašinos rakteliai arba tiesiog saldainis. Žaidimo vedėjęs pasiūlo vietoj prizo juodoje dėžėje imti pinigų. Pradedama nuo nedidelių sumų - 100, o baigia 500 kartų didesne suma, tačiau žaidėjas nepasiduoda. Vedėjui nusibosta įkalbinėti žaidėją, ir jis pasiūlo išimti prizą iš juodos dėžės – bananas. Kaip sakoma geriau briedis tvarte, nei žvirblis dangui.

Taip, kad tik atkaklumas nieko neduoda, daugiau svarbiau žinoti ko nori.

Motyvacija: pyragas ar botagas?

Kai kalbame apie motyvaciją, yra keturi žmonių tipai ir juos reikia motyvuoti šiek tiek kitaip. Šie keturi tipai susidaro sujungus dvi asmeninių savybių grupes, kurias ir norėčiau pristatyti.

Pirmoji grupė.

Bėgliai – visuomet bėga nuo problemų. Jie nepajudins nei piršto, jeigu aplinkybės nekels grėsmės, jų gyvybėms arba komfortui. Niekada nemaniau, kad ką nors gali motyvuoti problemos arba grasinimai, tačiau būtent taip reikia motyvuoti bėglius. Paimkime paprastą pavyzdį: reikia susitvarkyti kambarį.

Norėdami motyvuoti bėglį turėtumėte pasakyti kažką tokio: „*Jeigu nesusitvarkysi kambario, jame prisikaups daug dulkių, maisto trupinių, todėl atsikraustys gyventi tarakonai ir vorai. Juk tu bijai vorų.*“ arba „*Jeigu nesusitvarkysi kambario, tai šiemet pas tave neateis Senis Šaltis.*“. Jeigu man kas nors ką nors panašaus pasakytų, tai į pirmą teiginį mano atsakymas būtų: „*Gerai, pažiūrėsim kaip atsikraustys tarakonai.*“, į antrą „*Taip jam ir reikia, pats kaltas.*“. Ką gi, aš visai nesenai sužinojau, apie tokius žmones ir kol kas jų nesupratu.

Alpinistai – visuomet kopia į sėkmės viršukalnę. Kitaip sakant, parodyk žvaigždę ir pabandysiu ją nuskinti. Tokius žmones darbui gali motyvuoti, ne problemos, bet galimybės pasiekti kažką aukštesnio, kažką nepaprasto. Nelabai sugalvoju, kokios supergalimybės, gali atsiverti sutvarkius kambarį, todėl paimkim kitą pavyzdį, kodėl reikia sukurti populiarų tinklapį: „*Jeigu tu sukursi populiarų bei įdomų tinklalapį ir reguliariai jį atnaujinsi, tai sulauksi daug lankytojų, galėsi iš puslapio užsidirbti, sulauksi darbo pasiūlymų, tavo straipsnius norės publikuoti kiti portalai bei žurnalai ir netgi gali gauti apdovanojimų.*“ Kaip tokia motyvacija?

Antroji grupė

Norėdamas apibūdinti antrą grupę pasinaudosiu dviem skambiais žodžiais: intravertai, ekstravertai. Nežinau ar tikroji jų prasmė tikslai tiks tam ką aš noriu pasakyti, galbūt geriau būtų naudoti kokius nors lietuviškus tarkim: vidinukai, kieminukai?

Intravertai, arba kitaip vidinukai, tai žmonės, kurie viską sprendžia savo viduje. Jie privalo priimti sprendimą patys, prieš tai pasitarę spėkit su kuo? Savaiame aišku pačiu savimi. Taigi, jeigu norite, kad toks žmogus, padarytų tai ką jūs norite, nesakykite jam ką daryti, palikite laisvę apsispręsti pačiam. Tokiu atveju geriausiai sakyti: panašioje situacijoje aš pasielgiau, taip ir taip, bet tu pats geriau žinai, ką daryti. Jeigu vėl prisiminsim pavyzdį su kambario tvarkymu tai: „*Kai tvarkau kambarį aš pirmiausiai nusivalau dulkes nuo sekcijos ir palangių, po to išsiblizginu langus, o galiausiai išsisiurbiu kilimą, na bet ką aš čia aiškinu, čia juk tavo kambarys, tu turi tvarkytis pats*“.

Ekstravertai arba kieminukai (nuo žodžio kimas (praxadnoj dvor)), tai žmonės, kurie linkę bendrauti ir prieš kažką padarydami mėgsta išklausti gausybę patarimų. Kitaip sakant, neleiskit jiems spręsti, nes atsakymo galite ne tik jūs, bet ir jūsų vaikai nesulaukti. Jeigu jūs pasakysite: „*Pirmiausiai nusivalyk dulkes nuo sekcijos, o po to išsisiurbk kilimą*“, tuomet galite tikėtis rezultatų ir gana greitai.

Taigi sudėliojus visus į manomus variantus gauname keturias žmonių grupes, kurias savaiame suprantama reikia motyvuoti skirtingai. Jeigu paimsime ekstravertą bėgiką, tuomet norėdami, kad jis susitvarkytų kambarį turėtume sakyti kažką tokio: „*Jeigu nesusidėsi žaislų į vietą, tai naktį eidamas į tualetą, užkliūsi, pargriūsi ir susilaužysi koją. Juk tu tikrai nenori mėnesį gulėti su gipsu? Na gerai, kamuolius sudėk į pintinę, o mašinėles į stalčių.*“

Koks esu aš? Kaip jau supratote, jeigu kas nors man pasako, kad turėsiu problemų, aš atsakau: „*gerai pažiūrėsim*“, taigi aš alpinistas. Aš taip pat mielai išklausu visų patarimų, kuriuos man žmonės siūlo, tačiau vis tiek po to darau taip kaip noriu. Kad aš paklausyčiau žmogaus patarimo, aš privalau jį gerbti, man visiškai švilpt ant jo amžiaus, šeimyninės padėties, statuso visuomenėje, jis gali būti ir Lietuvos respublikos prezidentas, bet jeigu aš manau, jog jis tapšnojo, man jo patarimas po dvylikos ir pasielgsiu priešingai. Supratot kur lenkiu?

O kokie žmonės esate jūs?

Išmokite pasakyti "NE"

Kartą skaičiau istoriją, kuri man labai patiko ir dabar norėčiau ją pasidalinti su jumis.

Tai pasakojimas apie švyturio prižiūrėtoją. Jis turėjo tam tikrą kiekį alyvos, kuri naudodavo vakarais švyturiui apšviesti, kad laivai neužplauktų ant seklių. Tai buvo jo darbas ir jis jį dirbo visą gyvenimą.

Jis taip pat buvo labai geras žmogus, todėl kai vieną vakarą jo kaimynas pasibeldė į švyturį ir paprašė paskolinti alyvos apšviesti savo būstui, jis mielai pasidalino. Kitą vakarą vienas keliauninkas užėjo pasiskolinti alyvos, kad galėtų pasišviesti sau kelią, nes nenorėjo keliauti patamsyje. Sekantį vakarą pas jį atėjo moteriškė pasiskolinti alyvos, nes be jos negalėjo paruošti savo vyrui vakarienės...

Tokį pasakojimą būtų galima tęsti ir tęsti, pas jį vis ėjo žmonės, o jis mielai skolino alyvą, bet vieną vakarą jinai ėmė ir pasibaigė. Ir kaip manote kas atsitiko tuomet? Švyturys nebedegė, laivai nežinojo kur plaukti, ėmė dužti.

Ko pamoko ši istorija? Pabandykite pažiūrėti į savo gyvenimus. Kaip dažnai žmonės į jus kreipiasi pagalbos? Ar jūs visiems ir visada esate pasiryžę padėti? Jeigu alyva – tai jūsų laikas, jūsų energija, ar tikrai ją visą esate pasiryžę paaukoti dėl kitų? Jeigu taip, tai kas liks jums? NIEKO! Jeigu jūs neprižiūrėsite savo švyturio, tai ko pasieksite savo gyvenime? NIEKO! Jeigu nežinosite koks jūsų gyvenimo tikslas, tai tik švaistysite savo alyvą veltui, kitiems žmonėms. Supraskite, jog nesate nemirtingi, todėl skirkite savo laiką sau, o ne kitiems.

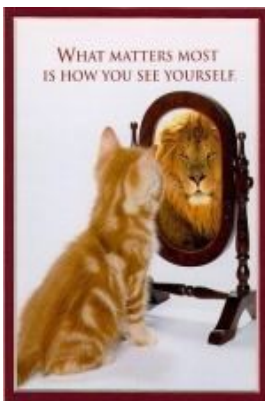
Nesakau, kad reikia būti užsispaudusiu storžievium ir niekam niekada nepadėti, bet pirmiausiai turi būti JŪSŲ tikslas, JŪSŲ problemos, JŪSŲ gyvenimas. Nebandykite išgelbėti viso pasaulio, nesistenkite padėti visiems

iš eilės, nes jie tik jūs išnaudos ir paliks be nieko. Padėkite, padėkite trims savo geriausiems draugams, nes jie tikrai nesistengs jūsų išnaudoti, o kreipsis tik tuomet kai jūsų pagalba tikrai būtina. Bet atminkite svarbiausią dalyką: jeigu norite padėti kitiems, pirmiausiai turite padėti sau. Jeigu norite spręsti kitų problemas, pirmiausiai išspręskite savo!

Apibendrinant, dažnai žmonės bijo pasakyti „NE“, kaip čia galima atsisakyti jeigu, prašė pagalbos? Bet pagalvokite, ar tikrai tam žmogui reikia pagalbos, ar tikrai tam žmogui reikia būtent JŪSŲ pagalbos? „Bet jeigu pasakysiu ne prarasiu draugus“, jeigu žmonės į jus kreipiasi, tik tuomet kai jiems būna blogai, tai, nenoriu jūsų nuvilti, bet jūs neturite draugų, jūs tik atpirkimo ožys, nosinė, į kurią galima nusišnypšti, nusišluostyti ašaras ir pamesti.

Tiesiog pasakykite „NE“.

Veidrodėli, veidrodėli...

Šiandien iš ryto atsikėliau, apsimiegojęs nuėjau į vonią, pasižiūrėjau į veidrodį ir išsigandau...

Turbūt visi esate girdėję pasaką apie karalienę, kuri pažvelgusi į stebuklinga veidrodį sako: „*Veidrodėli, veidrodėli, pasakyk kas pasaulyje gražiausia*“. Sužinojusi, kad ne ji, o kažkokia kaimietė, nusprendė ją nuuodyti.

Veidrodžiai, visur yra veidrodžiai. Gyvename kreivų veidrodžių karalystėje. Ar tikrai norite tikėti visais veidrodžiais, juk net ne visuomet galite nustatyti jų kreivumo laipsnį.

Žmonės irgi veidrodžiai, kaip kitaip mes sužinosime kas esame, jeigu ne pagal tai ką jie sako? Jeigu jie mus giria mūsų savęs įvertinimas kyla, jeigu peikia – krenta. Tačiau ar tikrai mes galime tikėti viskuo ką jie sako? Ne, dažniausiai mes patikime žmonėmis, kuriuos pažįstame ilgą laiką ir ignoruojame nepažįstamųjų pastabas. O kas

jeigu jūsų pažįstami beviltiškai pesimistai? Jeigu kasdien mūsų atspindys veidrodyje yra blogas, galiausiai mes iš tiesų tampame tokiais, kaip mus kiti piešia. Norite atspėti, kas būna, kai pažįstami yra optimistai ir pavaizduoja mus geriau nei iš tiesų esame? Mokslininkai atliko eksperimentą, prieš mokslų metų pradžią mokytojams pasakė, jog tam tikrą grupę moksleivių yra žymiai protingesni, nei kiti, nors iš tiesų buvo atvirksčiai. Mokslo metų pabaigoje tie moksleiviai buvo pirmūnai!

Prie to pačio galiu papasakoti istoriją ir iš savo gyvenimo. Mokykloje man iš lietuvių kalbos vis išeidavo 5, na tikrai nebuvo labai geras mokinys, turbūt ir dabar pastebite klaidų mano tekstuose. Bet vieną kartą lietuvių kalbos mokytoja susirgo, ir ją turėjo pavaduoti kita, tą trimestrą man išėjo 7. Vėliau man visuomet išeidavo 7. Kvaili veidrodžiai, graudu žiūrėti, kai tavo atspindys jame visiškai nepriklauso nuo tavo pastangų. Remdamiesi tokiais veidrodžiais mes dažnai nusprendžiame, ne tik ar esame gražūs, šaunūs, tai įtakoja sprendimus, kuriuos priimame, tai įtakoja mūsų gyvenimą. Kartą aš su motina ginčijausi apie mano darbą ir jinau pasakė: "tu nevertas tos algos, turėtum ją gražinti". Ką?!

Aš neabejoju, kad ir jūsų gyvenime pasitaikė panašios situacijos. Galbūt kas nors pasakė, kad ir jūs nevertas tos algos kurią gaunate arba tokios gražios mašinos, šaunios žmonos, puikių vaikų... Vardinti galima ilgai, tačiau klausimas kaip jūs pasielgėte? Atsisakėte algos, pardavėte mašiną, išsiskyrėte su žmona, išžudėte vaikus? Tikiuosi, kad ne. Kas geriau gali žinoti, ko jūs vertas, jeigu ne jūs pats? Ar jūs tikrai norite tikėti veidrodžiais, kurie piešia tik juodą gyvenimą?

Sako, jog po laimės ateina nelaimė. Jūs tuo tikite? Jeigu, atsakėte „taip“ tai kaip tuomet jūs galite džiaugtis laime, kaip jūs galite laukti sėkmės, jeigu jai atėjus jūs iš karto imate bijoti nelaimės ir nerimauti? Savaime suprantama, jeigu taip mąstysite tai tuomet tikrai niekuomet laimė neateis pas jus.

Pakeiskite tą posakį: **po laimės ateina dar didesnė laimė**. Netikėkite kreivais veidrodžiais, bent kartą per dieną užsidėkite rožinius akinius. Niekas kitas, tik jūs žinote kas jūs esate ir ko jums reikia, būkite optimistai, norėkite daug!

Man patinka tas katinas iš paveiksluko. Katinas žiūri į veidrodį ir ten mato liūtą. Liūtas – gražus, išdidus, narsus, džiunglių valdovas. Linkiu ir jums įsigyti tokį veidrodį.

Kas jus verčia pykti?

Meilė ir pyktis - tai du labai panašūs jausmai, tiesa, galbūt pyktis nėra toks malonus, tačiau toks pat beatodairiškas ir akinantis, neleidžiantis pamatyti realaus pasaulio.

Jeigu paklauskiau kas verčia jus pykti, greičiausiai pradėtumėte vardinti begalinį sąrašą:

Petras, Jonas, Ona, Marytė, Antanas... Jie visi tokie idiotai, kaip juos žemė nešioja?

Stop.

Vakar Petras išpylė pieną, jis toks atgrubnagis, kaip galima tokiu būti? Kaip galima ant jo nepykti?

Stop! Kaip iš viso galima ant ko nors pykti? Negi Petras taip ėmė ir specialiai išpylė tą pieną? Aišku, kad ne, jis tai padarė ne tyčia. Tai kaip ant jo galima pykti?

Jonas, vakar ant manęs rėkė, kaip galima ant jo nepykti? Kaip galima toleruoti tokį elgesį?

Kada nors bandėte ugnį gesinti ugnimi? Nesakau, kad tai nėra neįmanoma, bet kodėl tuomet visos gaisrinės mašinos būna pripildytos vandens, o ne ugnies?

Mano vienas draugas yra pasakęs: „Pykstantys žmonės, iš šono atrodo kaip sugedę žaislai. Juos reikia už jausti, nes jie nežino ką daro.“ Užjaukite tuos, kurie yra akli ir valdomi pykčio. Būkite geresni už juos, būkite vanduo, o ne ugnis.

Kas jus verčia pykti? Turbūt prie mano jau minėtų situacijų, galėtumėte pridėti dar begalę, bet kam to reikia? Ar tikrai jus verčia pykti kiti žmonės? O gal jūs patys? Juk jausmai kyla iš jūsų pačių, o ne iš kitų.

Aš suprantu, kad sunku laikytis ramiai, kai ant jūsų rėkia, bet kada nors pabandykite. Vienas pilietis, rėkdamas ant manęs pasakė tokius žodžius: „Aš nesuprantu, kaip tu gali ramiai sėdėti ir nieko nedaryti, čia jau virš visko, peržengei visas ribas jau.“ Tuo metu aš galvojau:“ o kas jam darbo? Juk mano čia mano problemos ne jo,.. Visų pirma, nesistenkite reaguoti iš karto, jums iš to geriau tikrai nebus, antra susitaisykite, kad visko kontroliuoti negalite ir trečia, kadangi negalite visko kontroliuoti, tai kam nervintis, ramiai reaguodami padarysite žymiai daugiau.

Suprantu, kad kai rėkia ant jūsų sunku susitvardyti ir nepykti, bet pabandykite. Prisiminkite ką nors linksmo ar malonaus. Tai apie ką jūs galvojate įtakoja, jūsų jausmus. Kodėl turėtumėte gadinti savo nervus, kai ant jūsų rėkia? Jeigu jam patinka save žudyti, tai tegul tai daro vienas, jums nebūtina sutikti su pasiūlytomis žaidimo taisyklėmis, jums tikrai nereikia palaikyti jam kompanijos.

Aišku, yra ir kitų dalykų, kurie nervina. Tarkim, žmonių veiksmai. Bet prieš susinervindami, pagalvokite, ar tikrai žmogus norėjo jums pakenkti, galbūt taip padarė ne tyčia? Jeigu jis padarė ne tyčia ir neketino jums kenti, tai kam ant jo pykti?

Bet aš žinau! Jis tai daro tyčia, jis visą laiką taip daro!

Nesiginčysiu, pasitaiko ir tokių situacijų. Bet jeigu jis tai daro tyčia ir jūs reaguojate – pykstate, padedate rėkti, tai kas tuomet laimėjo, jūs ar jis? Jeigu jis tai daro tyčia, vadinasi jis norėjo jūs sunervinti. Jūs tarsi marionetė tarpoma už virvučių, kaip jums tai patinka? Jūsų pyktis, skatina, tą žmogų taip elgtis. Jeigu jūs neskatintumėte, jis nesielgtų. Rimtai, pats geriausias dalykas ignoravimas, negavus taip laukiamo atsako kelis kartus iš eilės, jam pabos taip elgtis. Kas tuomet laimėtojas, o kas pralaimėjęs?

Būna ir dar viena situacija, kai vieno ar kito asmens pasirodymas, tik pasirodymas, sukelia pykti. Tačiau to žmogaus, pasirodymas patalpoje tikrai nėra pykčio priežastis. Prisiminkite, ką jis padarė, kodėl negalite jam atleisti? Jis išdavė jūsų pasitikėjimą? Na gerai, išmokote, kad nereikia juo daugiau pasitikėti, o kam pykti? Juk tai įvyko senai. Pagalvokite apie ką nors linksmą.

Kas jūs verčia pykti? Niekas kitas, tik jūs pats. Ar jums tai patinka?

Laukti neverta

Seku, seku pasaką...

Šį kartą norėčiau papasakoti vieną seną pasaką, kurią aš pats esu girdėjęs nekartą, jūs greičiausiai ją esate girdėję taip pat, galbūt negi sugebėtumėte papasakoti geriau už mane. Bet kas pirmesnis, tas šustresnis. *Vieną dieną varna pamatė ant palangės didžiulį gabalą sūrio, griebė jį ir nuskrido į pamiškę. Sūrio gabalas buvo per didelis, kad jį nurytų, todėl pasidėjo ant žemės ir ruošėsi lesti. Tuomet išgirdo, jog į pamiškę atbėga lapė. Todėl pasiėmė sūrį ir užplasnojo ant šakos, sėdi laukia kol lapė nubėgs savo keliu.*

Bet lapė niekur nenori bėgti, vaikšto ratais aplinkui medį ir mąsto kaip tą sūrį pasiekti.

- *Kaip sekasi, tau varnelę? – paklausė lapė, tačiau varna nekreipė dėmesio į tokį paklausimą, galu gale, pilna burna atsakyti ir negalėjo.*

- *Ką ten turi? – nepasidavė lapė, bet vėl gi nepavyko.*

- *Varnele, varnele, tavo balselis labai gražus, gal padainuosi? – pabandė savo laimę dar kartą lapė.*

- *Ar tikrai? – sukarkšėjo varna ir sūris iškirto iš jos burnos. Lapė prarijo sūrį ir nubėgo į mišką.*

Koks šitos pasakos moralas? Laukti neverta.

Žinau, ne tokio moralo tikėjotės, bet pasvarstykim logiškai.

Pirmiausiai norėčiau pasakyti, jog aš nesakau, kad turėtumėte tuoj pat šokti pro langą, ar lįsti pirmam pasitaikiusiam troleibusui po ratais. Šios istorijos moralas yra: jeigu tiksliai žinai ko nori – laukti neverta. Šiuo atveju lapė tiksliai žinojo ko norėjo – valgyti ir tuoj pat ėmėsi priemonių tam tikslui pasiekti. O kas būtų atsitikę, jeigu lapė būtų atsisėdusi prie medžio ir laukusi? Tiesa pasakius, bet kas: varna galėjo nuskristi, varna galėjo sugalvoti kaip suvalgyti sūrį sėdint ten aukštai, galėjo atbėgti medžiokliniai šunys ir sudraskyti lapę, galų gale galėjo tiesiog pradėti lyti.

Aišku, jeigu lapė būtų nenorėjusi to sūrio, o tarkim norėjusi sūrio su pelėsiu, galbūt tokiu atveju būtų buvę galima palaukti, kol tas sūris varnos burnoj supelys... Bet turbūt patys puikiai suprantate, jog tuomet geriau pasiieškoti jau gatavo sūrio su pelėsiu.

Labai dažnai žmonės gyvenime susiduria su dviem problemom (nebūtinai abiem): nežino ko nori arba žino ko nori, tačiau nieko nedaro. Ar jus kamuoja kuri nors iš šių dviejų bėdų?

Šiandien, kalbėsime apie antrąją. Ar jums būna taip, kad norėtumėte ką nors padaryti, tačiau tiesiog sėdite ir nieko nedarote? Kodėl? Kas trukdo? Ar pastebėjote, jog darbai patys savaime nepasidaro? Ar pastebėjote, kad jeigu tik sėdite ir svajojate, svajonės nevirsta realybe? Dar reikia kažką padaryti!

Paimkim pati banaliausią pavyzdį: mokykloje visi nori gauti dešimtukus. Bet yra ir kita medalio pusė, kuri vadinasi: „*kitą savaitę aš tikrai pradedu mokytis.*“ Turbūt nereikia sakyti, kad rytojais niekada neateina? „*Aš pažadu, kad kitą mėnesį tikrai mokysiuosi ir kitam kontroliniui pasiruošiu žymiai geriau.*“

Ir paskui apsidarai: ooo šūdas! Aš su tuo pažadu ne tik baigiau mokyklą, bet ir universitetą. Kitas mėnuo vis dar neatėjo...

Manau analogiškų situacijų gali surasti kiekvienas savo gyvenime. Aš jau negaliu ištesėti būtent šito pažado, bet galbūt jums dar nevēlu? Ko jūs laukiat? Imkitės veiksmų dabar! Ir vėliau žinosite, kad gavote tiksliai tai ko norėjote. Ir nebereiks svarstyti, o kas jeigu... Niekas. Jūs savo proga jau pražiopsojote, „jeigu“ neatsitiko ir niekada neatsitiks.

Nelaukite geresnio oro, nelaukite palankesnio vėjo – plaukite dabar.

Viskas, viskas, viskas prasideda dabar.

Trys.

Du.

Vienas.

Dabar!

Exuss

Aišku, jeigu lapė būtų nenorėjusi to sūrio, o tarkim norėjusi sūrio su pelėsiu, galbūt tokiu atveju būtų buvę galima palaukti, kol tas sūris varnos burnoj supelys... Geriausias vieta čia :DDDD Istorijos tęsinys: bėgo lapė su sūriu ir įkrito į duobę, o ten jau sėdi vilkas, meška ir zuikis. Vilkas išsitraukia kortas ir sako: - Žaisim pokerį, o tas, kas sukčiaus, gaus į ryžą smailų snukį!

Ko žmonės nori

Vaikystėje žaisdavau tokį žaidimą. Šilta/šalta. Šilčiau, šilčiau, dar šilčiau, karšta. Karšta. KARŠTA!!! Vaikiški žaidimai labai paprasti ir logiški. Vienas paslėpė kokį nors daiktą ir pasakinėja kitam kaip jį surasti. Suaugusiųjų žaidimai daug sudėtingesni. O gal reiktų sakyti tiesmukiškai – tiesiog saviapgaulė? 43 things yra labai įdomi svetainė, kuri leidžia žmonėms susivesti savo gyvenimo tikslus, taip pat pažiūrėti kokius tikslus išsikėlė kiti žmonės. Vakar atkreipiau dėmesį į šimtą populiariausių tikslų ir nuliūdau. Penki populiariausi tikslai yra: 1) Numesti svorio 2) Nešvaistyti laiko veltui (ang. stop procrastinating) 3) Parašyti knygą 4) Įsimylėti 5) Būti laimingu. Kiek iš šitų penkių tikslų jūs priskirtumėte ir sau? Tie norai tokie paprasti, žemiški, neįkvepiantys, nemotyvuojantys ir neįgyvendinami... Na, nevisi, kai kurie įgyvendinami... Bet kaip pavyzdį paimkime būti laimingu. Ką reiškia būti laimingu? Ar katinas laižantis valerijoną yra laimingas? Ar būti laimingu - tai šypsotis šešias dienas per savaitę? O gal šypsotis dvidešimt dienų per mėnesį? Kaip pamatuoti, kad esi laimingas? O jeigu neįmanoma pamatuoti, tai kaip tuomet pasiekti tikslą?

Būti laimingu turi ir dar vieną medalio pusę. Žmonės ant prozako yra laimingi. Ar kas nors matėte? Jie užsikala dozę ir tampa tokie kaip robotai iš senų filmų: nulis emocijų, reakcija į aplinką sulėtina, judesiai pasidaro kampuoti. Kad žmogus tikrai jaustųsi, jog gyvena, jam reikia visos vaivorykštės emocijų. Vieną dieną – laimingas, kitą – pakylėtas, trečią – susimąstęs ir t.t. Nors tai skamba truputi absurdiškai, tačiau būdamas tik laimingas žmogus negali patirti gyvenimo džiaugsmo. Džiaugsmas - tai skambus vaikiškas juokas. Ir jeigu jis trunka ilgiau nei akimirka, tai galbūt reiktų pasitarti su psichiatru?

Man rodos čia ne medalis, o visas kubas. Būti laimingu - tai dabartinė būsena. Tai ne ateitis, tai ne tikslas. Jeigu tikslas būtų tapti laimingu, tuomet išgėrei butelį alaus, tapai laimingu, atsižymėjai varnelę, kad pasiekei tikslą, išsiblaivei ir sieki tapti antrą kartą laimingu. O būti... Tapai laimingu, praėjo kažkiek laiko, vėl nelaimingas ir tikslas kaip ir nepasiektas...

Šio tikslo tiesiog pasiekti neįmanoma. Kiek neįmanomų tikslų yra jūsų sąrašė?

Šešioliktoje vietoje yra susirasti daugiau draugų. Kodėl ne susirasti vieną draugą? Kodėl ne susirasti dešimt draugų? Kiek yra daugiau? Ar skaičiuosim kaip maži vaikai: vienas, du, trys ir daug?

Aštuoniasdešimt penktoje vietoje yra „Niekada nenustoti mokytis“ kaip po galais tokį tikslą pasiekti?

Iš viso šimtuko maždaug trisdešimt procentų tikslų pasiekti yra neįmanoma. Kas trečio tikslo pasiekti neįmanoma! Tai kam tuomet reikalingi tikslai? Jeigu tai tik svajonės ar fantazijos, tai kodėl tuomet į topą nepateko: „skaityti kitų žmonių mintis“ arba „tapti nematomu“?

Geras tikslas yra labai konkretus. Pavyzdžiui perskaityti knygą „Mažasis Princas“. Ne belenkokią knygą, ne daugiau knygų. Vieną konkrečią knygą vieną kartą. Niekas nesako, kad vėliau aš tos knygos negaliu perskaityti dar dešimt kartų, jeigu man labai patiks. Galu gale, galima išsikelti tikslą perskaityti knygą „Mažasis Princas“ antrą kartą.

Puikus tikslas yra ne tik konkretus, bet ir turi tikslią datą. Pavyzdžiui perskaityti knygą „Mažasis Princas“ iki šių metų Kalėdų. Pasižymiu kalendoriuje, pasiskaičiuoju kada turiu vėliausiai pradėti, kiek laiko turiu tikslui įgyvendinti.

Idealus tikslas ne tik yra labai konkretus ir turi tikslią datą, bet dar yra toks didelis, jog įkvepia tuoj pat imtis kokių nors veiksmų. Nemanau, jog skaityti knygą būtų toks didelis tikslas, jog motyvuotu tuoj pat imtis

veiksmų. Kita vertus jūsų tikslas įsigyti raudoną Ferrari, tai tikrai nereiškia, jog vidury nakties turite lėkti iki artimiausios atstovybės, pilnai užtenka susižinoti adresą, telefono numerį, kainą... Žengti pirmą žingsnį, kad ir koks jis būtų.

O kas jeigu nepavyko? Bandyti iš naujo. Iš tiesų, prieš bandant iš naujo pirmiausiai reiktų atsakyti į klausimą: kodėl nepavyko? Ar laiko tarpas skirtas tikslui įgyvendinti buvo nerealistiškas? Ar atsitiko kokie nors iš anksto nenumatyti dalykai? Kaip visa to išvengti ateityje? Pakeiskit ką nors ir bandykit.

Ar dabar jūsų tikslai tapo realistiškesni ir mažiau saviapgaulės juose?

Horizonto problema

Originalus terminas „horizonto problema“ buvo suformuluotas sprendžiant dirbtinio intelekto uždavinius.

Tačiau mane ši idėja sužavėjo, nes tai yra labai artima gyvenimo prasmės metaforai.

Horizonto problema. Įsivaizduokite, kad jūs kuriate šachmatų žaidimą ir jūsų programa numato tris ėjimus į priekį. Taigi, jeigu su jūsų programa žaistų profesionalas numatantis keturis ėjimus į priekį, tuomet programa neturėtų jokių šansų laimėti. Tikiuosi pagrindinę mintį perpratote, todėl dabar pakalbėkime apie gyvenimo metaforą.

Turbūt matėte vieną kitą filmą apie drąsius vikingus raguotais šarvais. Greičiausiai taip pat esate matę ir bent vieną Karibų piratų dalį, bebaimiai nuotykių ištroškę piratai plaukiantys į pasaulio kraštą. Filmai geri, tačiau kaip buvo realybėje? Deja, realybė nebuvo tokia graži. Ilgą laiką daugelis laivų plaukiodami stengėsi per daug nenutolti nuo kranto, o jeigu plaukdavo į Indiją, tai kelionė užtrukdavo labai ilgai. Ir jų nenoras leistis giliau į vandenyną turėjo rimtą priežastį. Jeigu jūs tikėtumėte, jog Žemę laiko trys drambliai stovintys ant milžiniško vėžlio, ar plauktumėte per vandenyną? Nė velnio, kas jeigu priplaukė pasaulio kraštą, jūs imsit ir nukrisit?

Indija aš, aišku, paminėjau ne veltui. Vienas žmogus vis dėlto tikėjo, kad Žemė yra apvali ir nutarė surasti kitą kelią į Indiją. Aš kalbu apie Kolumbą. Jis ryžosi ilgam išleisti žemės kraštą iš laivo akiračio. Tiesa, čia pasireiškia horizonto efektas: Kolumbui niekada nepavyko apsilankyti Indijoje, jis atplaukė į Ameriką. Kas galėjo pagalvoti, jog egzistuoja dar vienas žemynas?

O dabar grįžkite prie labiau žemiškų reikalų. Kokia prasmė sodinti obelis? Sodindami jūs tikite, jog obelys duos vaisių ir duos skanių vaisių. Jūs to nežino, jūs negali kontroliuoti oro sąlygų, ar numatyti kitų veiksnių. Čia jums ne matematinės lygties sprendimas. Vienintelė priežastis sodinti yra jūsų tikėjimas, jog ten kažkur už horizonto jūsų laukia saldus atpildas. Jeigu nebūtų jūsų tikėjimo, tuomet jūs nesodintumėte.

Kodėl kažką darote? Kodėl einate į universitetą? Todėl, kad tikite kažką gauti ten už horizonto. Pavyzdžiui diplomą. Jo nėra čia ir dabar, jis bus geriausiu atveju po keturių metų. Bet jūs tuo tikite.

Jeigu jūs gyvenime niekuo netikėtumėte ar galėtumėte ką nors pasiekti? Ar gyvenimas neatrodytų beprasmiškas, jeigu nieko nesiektumėte?

Horizonto problema yra ta, jog jūs nematote kas jūsų laukia. Galbūt miškas. Galbūt jūra. Jeigu jūs grybautojas, tai tikėjimas prieiti mišką verstų jus judėti pirmyn.

Horizonto problema galbūt neatsako į viso gyvenimo prasmės klausimą, bet suteikia jėgų ir pasipirties judėti trumpuose etapuose. O visa kita juk nesvarbu. Didelės kelionės pradedamos mažais žingsneliais.

Tai manai, kad esi unikalus?

Esi unikalus? Deja, turiu tave nuvilti: tu toks nesi. Galbūt tau mama sakė: tu esi vienintelis, unikalus ir nepakartojamas? Melavo. Tu nesi nei unikalus, nei nepakartojamas. Nors galbūt esi vienintelis jos vaikas. Ar ir šituo klausimu melavo?

Įsivaizduok pasaulį, kuriame visi žmonės būtų unikalūs ir nepakartojami. Tuomet medicina būtų kaip kauliukų žaidimas su gultine. Gerai, jeigu gultinė tik eilinis žaidėjas, bet jeigu gultinė kazino savininkas... Tuomet žodis psichologija neturėtų prasmės, žmonės būtų nenuspėjami. Bet jie tokie nėra. Visi žmonės nori: numesti svorio, parašyti knygą, įsimylėti, būti laimingi, vesti/ištekėti, apkeliauti pasaulį... O tu netoks? Tu nenori nei vieno to dalyko? Tai galbūt tu vis dėl to esi unikalus? Galbūt netyčia turi rentgeno nuotrauką? Jinai kuo nors skiriasi nuo kitų žmonių? Fiziškai tu esi lygiai toks pats kaip tas bičiukas kur lifte stovėjo tau iš kairės. Tu esi tokia pati kaip ta didžiakrūtė blondinė, kuri troleibuse klausė rusiško muzino iš savo telefono ant viso garso. Tačiau... Gal kaip nors dvasiškai? Galbūt turi išskirtinį talentą? Kitokią karmą? Kitaip – originaliai mąstai? Kitaip jauti pasaulį? Ne!

Galbūt tu esi išskirtinis savo klasėje. Galbūt net gi savo mokykloje. Galbūt net gi savo miestelyje, jeigu jis nepatenka tarp dešimties Lietuvos didžiausių miestų (Žinau, dabar visi susimąstė koks miestas yra devintoje vietoje). Tačiau tokių kaip tu Panevėžyje yra dešimt. Tokių kaip tu Vilniuje yra šimtas. Tokių kaip tu Lietuvoje yra tūkstantis, o Europoje daugiau nei dešimt tūkstančių.

Netiki? Kuo tu išskirtinis? Moki groti smuiku? Tokių pilnos muzikos mokyklos. Moki gražiai piešti? Tokių pilnos dailės mokyklos. Dar ką nors išskirtinio moki? Tikrai?

Niekada nesek miniai iš paskos, nes tai gali būti laidotuvių procesija. Turbūt tokių panašių minčių esi girdėjęs ne vieną kartą, tačiau kas atsitiktų, jeigu visi žmonės tokiomis mintimis vadovautųsi? Jie išsivaikščiotų į skirtingas puses. Nebūtų įmanoma sukurti tokio dalyko kaip partija, jau nekalbant apie valstybę...

Tai kad nesi unikalus nėra blogai. Kaip tik priešingai, tai yra net gi labai gerai. Tu gali užimti darbą kito žmogaus, kuris yra toks pats kaip tu, moka dalykus tokius pats kaip tu. Tu gali su kolegomis aptarti vakar žiūrėtą „Turtuoliai irgi verkia“ seriją taip lyg tai būtų pats didžiausias jūsų visų gyvenimo nuotykis. Tu gali nueiti pas daktarą ir jis akimirksniu nustatys diagnozę, nes toks žmogus kaip tu pas jį buvo atėjęs vakar. Pačiu blogiausiu atveju tu gali paskambinti į psichologinės pagalbos liniją ir ten žinos ką tau pasakyti, nes... Būti unikaliu, tai reiškia nepritapti prie žmonių... Tai reiškia nerasti savo vietos po saulę, tai reiškia būti nesuprastam... Tokių žmonių yra, bet jų nedaug, todėl greičiausiai tu nei vieno nepažįsti. Džiaukis tuo. Džiaukis, kad nesi unikalus. Džiaukis, kad aplinkui pilna panašių į tave žmonių, su kuriais lengva rasti bendrą kalbą.

vap

Šįkart galėčiau oponuoti. Viskas priklauso, ką laikysime unikalumu.

Imkime atitikmenį su kokteiliu. Kiekviena sudedamoji dalis nėra unikali, bet vienas prieskonis, kuris sudarys mažiau nei 1 procentą tūrio, tą kokteilį padarys išskirtiniu. Praktiškai niekada neįmanoma pagaminti dviejų identiškų kokteilių. Taip pat niekuomet nebus dviejų identiškų žmonių, tai unikalumas?

Kalbi, apie mokėjimą groti smuiku, ir kad tokių šimtai, o gal tūkstančiai. O kiek iš jų groja smuiku, tapo ir sakykime gamina alų namuose. Tokių bus vienetai.

Sakai, kad negalima sukurti valstybės iš unikalių žmonių? Negalima sukurti partijos? Tik keliose valstybėse yra viena partija, viena tiesa. Partijos, grupės kuriamos ne iš vienodų, o iš panašių žmonių. Man tai skirtingi dalykai.

p.s. dėl posakio, tu esi vienintelis, unikalus ir nepakartojamas. Aš taip pat nesutinku. Perfrazuočiau į tu esi vienintelis, unikalus, bet deja pakartojamas ir pakeičiamas.

Exuss

Aš tai siūlau visų pirma išsiaiškinti per kurią vietą matuojate unikalumą.

Labiausiai unikalus žmogus yra savo vidumi, gyvenimo patirtimi. Galite klonuoti Hitlerį, bet jūs niekada neužauginsite jo tokio pačio! Hitleriui didelę įtaką padarė pirmasis pasaulinis karas, kuriame jis tarnavo eiliniu. Naujai auginamam Hitleriui tiesiog neįmanoma suteikti pirmojo pasaulinio karo tos pačios patirties, pergyvenimų.

Net identiški dvyiniai bus visiškai unikalūs. Vienam panižo galva, kitam kažkodėl ne. Vienas eidamas laiptais suklypo, kitas kažkodėl ne.

O tai, kad gyvename toje pačioje aplinkoje, kalbame ta pačia kalba, dirbame tuos pačius darbus, dar nedaro mūsų visų vienodai mėstančių, jaučiančių ir kaupiančių tokią pačią gyvenimo patirtį.

Radau mindgasmic puslapyje tokią citatą: "Autentiška patirtis pasakys daugiau, nei tūkstančiai žodžių, kurie yra ne kas kita, bet kažkieno pakartotos mintys. Esame tai, ką patiriame."

Kodėl žaidimuose žmonėms sekasi geriau nei gyvenime?

Kita to paties klausimo versija: kodėl kompiuteriniuose žaidimuose laimi daugybė žmonių, tačiau realiame gyvenime sėkme mėgaujasi mažuma?

1) Aiškios taisyklės. Žaidime visuomet aišku, ką reikia daryti norint laimėti. Pavyzdžiui, turbūt sunku sugalvoti paprastesni žaidimą nei Tetris. Reikia iš krentančių figūrų sudėlioti horizontalią liniją užpildančią visą ekraną, jina nusibruks ir taip gausi taškus. Viskas. Viena taisyklė. Žaidime Super Mario taisyklių yra dar daugiau: 1) reikia vengti vežlių, rombų, besikandžiojančių gėlių; 2) reikia daužyti galvą į sieną ir lubas bei rinkti monetas ir grybus, kurie yra labai naudingi 3) reikia daug šokinėti. Rodos tiek pagrindinių taisyklių. Sudėtingesniuose žaidimuose daugiau taisyklių, o gyvenime? Baigti universitetą čia taisyklė? Diplomas yra gerai, bet yra gerai gyvenančių ir be diplomo... Geriau vesti ar gyventi vienam? Dauguma žvaigždžių yra vedę daugiau nei vieną kartą. Pavyzdžiui Larry King yra vedęs 8 (Dieve, ir kaip man pasisekė tokį pavyzdį surasti?) Čia kyla klausimas, o ką galima laikyti sėkmingu gyvenime? Todėl pereiname prie antro punkto.

2) Aiškus tikslas. Žaidime visuomet aišku, ką reikia padaryti norint pasiekti pergalę. Super Mario uber super tikslas yra išlaisvinti princesę. Tačiau turime mažesnius vieno lygio tikslus – pakelti vėliavą prie pilies. O koks yra gyvenimo tikslas?

Gyvenimas prasideda gimimu ir baigiasi mirtimi, ar mirtis yra gyvenimo tikslas? Bijau, kad ne. Tai koks tuomet yra gyvenimo tikslas? Ar įmanoma surasti vieną universalų gyvenimo tikslą visiems žmonėms?

Kas yra gyvenime žaidimo vieno lygio atitikmuo? Dešimtmetis? Metai? Mėnuo? Savaitė? Diena?

3) Visada turi antrą šansą. Žaidime Super Mario turi tris gyvybes, kas reiškia, jog nesėkmės atveju galėsi pratęsti savo žaidimą praktiškai nuo tos vietos kur žuvai. Net ir tuo atveju, kai tau labai nesiseka irgi nieko tokio, tiesiog teks žaidimą pradėti iš naujo.

Gyvenime, turi tik vieną gyvybę, todėl verčiau ją saugok.

Tarkim kas nors tau pasiūlo investuoti į akcijas ar nekilnojamą turtą. Jeigu tai būtų žaidimas, tai sukištum viską iki paskutinio cento ir žiūrėtum kas atsitiks, blogiausiu atveju žaisdamas iš naujo taip nesielgtum.

Gyvenime taip elgtis negali, reikia pasilikti pinigų juodai dienai, reikia logiškai pasverti pasiūlymą ir pasitarti su specialistais arba dar geriau – tapti specialistu. Gyvenime rizikuoti neapsimoka, nes atgal nebegrįši, o nesėkmės atveju nuostoliai gali būti nepakeliami.

4) Gali pasimokyti iš savo klaidų. Tarkim, kad žaidime įsibėgėjus nušokama du kart toliau nei tiesiog šokant iš vietos. Todėl nepasisekus pirmą kartą, antrą kartą padarysi išvadas ir toje pačioje situacijoje pasielgsi kitaip. Gyvenime nebūna tokių pačių situacijų. Gyvenime neįmanoma pasimokyti iš savo klaidų, nes skirtingi žmonės tose pačiose situacijose elgiasi skirtingai. Net jeigu antra situacija nuo pirmos skiriasi vieninteliu dalyku - tuo, jog antroje situacijoje yra katinas, rezultatai pasikeičia.

Kažkas yra pasakęs, jog žmogus yra sudėtinga mašina be vartotojo instrukcijos. O jeigu tik būtų ta vartotojo instrukcija, kokie laimingesni mes būtume, kiek daugiau mes pasiektume...

Skirtumas tarp "turėčiau" ir „padariau“

Visą gyvenimą galima būtų padalinti į *turėčiau daryti* ir *jau padariau*. Nėra tokio dalyko kaip *darau dabar*, nes jeigu iš tiesu esi rimtai užsiėmęs, tai aplinkinis pasaulis tau neegzistuoja.

Ar pastebėjai, jog *turėčiau daryti* labai retai virsta *jau padariau*? Kodėl?

Ar mėgsti morkas? Aš ne. Galbūt tai susiję su tuo, jog vaikystėje man sakydavo: *Turėtum valgyti morkas, nes tai sveika akim. Ar matei kiškį su akiniais?* Tokia logika vadovaujantis galima paklausti: ar matei alkoholišką su akiniais? Jeigu, ne - vadinasi turėtum gerti, tai sveika tavo akim...

Aišku, morkas aš turėčiau valgyti...

Vaikystėje viskas labai paprasta, tačiau vėliau gyvenimas darosi vis sudėtingesnis. Tuomet atsiranda tokie dalykai kaip turėčiau baigti universitetą. Turėčiau studijuoti [specialybę]. Turėčiau dirbti [pareigos]. Turėčiau vesti iki [amžius]. Turėčiau susilaukti vaikų iki [amžius]. Turėčiau mankštintis iš ryto. Turėčiau kasdien nubėgti po penkis kilometrus. Turėčiau sveikai maitintis. Turėčiau laikytis dietos. Turėčiau... ?

Kodėl *turėčiau daryti* yra taip sunku? Galbūt todėl, kad to daryti neturėtum? Galbūt neturėtum studijuoti universitete, o vietoj to baigti kolegiją? Galbūt tau visai nereikia laikytis dietos?

Gyvename ne izoliuotoje visuomenėje, čia joks žmogus nėra vieniša sala vidury vandenyno. Toks gyvenimo būdas turi daugybę privalumų, bet, deja, turi ir trūkumų. Vienas iš jų – kitų žmonių įtaka tavo gyvenimui.

Nori tu ar ne, bet kiti žmonės vis tiek įtakos tavo gyvenimą. Gali pasistengti sumažinti vienų ar kitų žmonių tau daroma įtaką. Ir tikrai turėtum stengtis sumažinti tau daromą neigiamą įtaką.

Įtraukti į sąrašą: turėčiau pasistengti sumažinti man daromą, kitų žmonių neigiamą įtaką.

Beliko vienintelis klausimas: kurie žmonės daro neigiamą įtaką? Bet nesijaudink dėl to, aš tau galiu patarti.

Stop!

Sunku sugalvoti ką nors labiau užknisančio, nei žmonės, kurie patarinėja, ką turi daryti, kai to patarimo neprašai. O kas yra *turėčiau daryti*, jeigu ne kitų žmonių patarimai tau?

Žinai, tu turėtum stoti universitetą, nes su diplomu gali kandidatuoti geriau apmokamą darbą ir tikėtis turtingesnės senatvės. Žinai, tu turėtum pagaliau vesti, nes aš labai noriu anūky. Tu turėtum laikytis dietos ir šitie skanūs pusrytainiai po 100 litų, kaip tik tau gali padėti.

Turėčiau daryti yra tai ką tau patarė kiti žmonės daryti. Yra daugybė žmonių aplinkui, kurie geriau žino ką tu turėtum daryti: draugai, tėvai, giminės, atsitiktiniai praeiviai, reklama, policininkai, kunigai, popiežius, seimas, vyriausybė, politikai, galų gale vien jau buvimas lietuviu reiškia, kad turėtum daryti tą, o ne kitą dalyką...

Priklausomai nuo to koks tu esi kietakaktis, sutinki su absoliučiai visais, arba sugebi apsiriboti tik artimiausiu savo ratu. Taip kitų žmonių pasakymai tau *turėtum daryti* virsta *turėčiau daryti*, bet ne *jau padariau*. Kodėl? Todėl!

Todėl, kad tai nėra tavo asmenybės dalis. *Turėčiau daryti* taip sunku paversti *jau padariau*, nes tai prieštarauja misijai, kurią tu gimei atlikti šitame pasaulyje. Todėl tai nėra tikrasis tavo gyvenimo kelias, todėl kad tai nėra tavo noras. Tu nenori to daryti, todėl ir atsiranda *turėčiau daryti*, bet nedarau...

Aš nesakau, kad visi kitų žmonių patarimai tau yra blogi. Pavyzdžiui *turėtum mesti rūkyti* virsta *turėčiau mesti rūkyti*, bet tai nėra tavo asmenybės dalis. Dabar tu kaip asmenybė esi rūkorius. Tu neįsivaizduoji savęs nerūkančio, todėl taip sunku atsisakyti savo įpročio, kurio atsisakymas būtų naudingas ir tau pačiam, ir aplinkiniams.

Turėčiau daryti niekada netampa dalykai arba veiksmai, kurie yra išvien su tavo dabartinėmis vertybėmis.

Tai kam tu pritari giliai viduje, pašamonės lygyje, visuomet lengva, malonu ir linksma daryti. Prieštaravimai ir atidėliojimai kyla, kai reikia eiti prieš savo vertybes. Greičiausiai, atsitikus tokiai situacijai dažnai net nesupranti to. Tiesiog *turėčiau daryti*, bet nesidaro ir viskas...

Tai ką *turėčiau daryti* ar neturėčiau daryti?

Aš nežinau lengvo atsakymo į šitą klausimą.

Jeigu atrastum savo gyvenimo tikslą, misiją, savo vietą po saule, jeigu gyventum savo svajonių gyvenimą, tuomet nekiltų prieštaravimų tarp tavo vertybių ir aplinkinio pasaulio, tuomet nebūtų *turėčiau daryti*. Kaip atrasti save? Aš nežinau.

Jeigu pakeistum savo asmenybę, jeigu prisitaikytum prie kitų lūkesčių, tuomet prieštaravimai dingtų. Tai skamba kaip savęs išdavimas, bet ne visuomet tai yra blogai. Kartais nauja asmenybė gali būti daug geresnė už ankstesniąją, bet šitas kelias nėra nė kiek lengvesnis už pirmąjį.

Yra ir trečias variantas: nedaryti nieko, tiesiog kaupti *turėčiau daryti*, bet nedarau dalykų skaičių iki begalybės.

Aš negaliu nuspręsti už tave, bet noriu paklausti: ar daug tavo gyvenime yra *turėčiau daryti*, bet nedarau? Jeigu taip, tai gal tu sėdi ne tuose rogėse ir laikas būtų išlipti?

Tai ką užmirštate yra daug svarbiau, nei tai ką atsimentate

Sako, ko išmoksitė ant pečių nenešiositė. Bet aš jums turiu kitą įdomią mintį pamąstymui. Tai ką užmirštate yra daug svarbiau, nei tai ką atsimentate. Tai ką užmirštate daug stipriau lemia kokia asmenybė tapsitė, nei tai ką atsimentate.

Gražus teiginys, bet aš nežinau kaip jį argumentuoti. Kaip argumentuoti tai ko neatsimentai?

Tarkim, koks nors žmogus jus stipriai įžeidė. Po penkių metų jūs sutinkate tą žmogų kokiam nors renginyje. Kaip jūs elgsitės?

Jeigu įžeidimą užmiršote, tai galbūt apsidžiaugsite sutikę pažįstamą veidą. Galbūt tiesiog nepastebėsite ir mėgausitės renginiu. Jeigu įžeidimo nepamiršote, tai viso renginio metu galvositė koks tas žmogus blogas ir kaip jį pažeminus, todėl renginys jums atrodys labai nevykęs, net jeigu jame dalyvaus aukščiausios klasės savo srities specialistai.

Kitą dar vieną pavyzdį. Tarkim, jūs atostogaujate dvi dienas. Pirmą dieną nueinate į pliažą ir koks nors kvailas šuo prakanda jūsų pripučiamą čiužinį, išdykę vaikai užkasa smėlyje jūsų akinius nuo saulės, o grįžtant dar sulyja smarkus lietus.

Antrą dieną jūs susipažįstate su įdomiais žmonėmis, jie jus pavaišina pietumis prabangiame restorane, pasikviečia į golfo klubą, kurio narystės jūs neįpirktumėte, ir dieną praleidžiate diskutuodami jums įdomiomis temomis.

Klausimas: geros ar blogos buvo atostogos? Ar rekomenduosite draugams vykti ten kur buvote jūs? Ar pasirinksite tokias pačias atostogas kitais metais?

Viskas priklauso nuo to kurią dieną užmiršitė ir kurią atsimentate. Jeigu užmiršitė pirmą dieną – atostogos bus nuostabios. Jeigu užmiršitė antrą dieną – atostogos bus siaubingos.

Mes daugiau užmirštame nei atsimentame.

Per dieną patiriate daug įvykių: sėdėjimas paskaitose, darbas, dantų valymas, ėjimas į parduotuvę, stovėjimas eilėje prie kasos, kelionė autobusu, pasivaikščiojimas parke, pusryčių darymas, indų plovimas, klausimas mėgstamos dainos per radiją ir t.t. Tačiau kiek iš tiesų atsimentate po dienos? Po savaitės? Po mėnesio? Po metų?

Kiek prisimentate įvykių iš savo vaikystės? Aš nedaug, labai nedaug.

Tai ką naujo išmoksitė ar sužinotė praplečia jūsų mąstymą. Tai su kuo susipažįstate atveria jums naujas galimybes. Pamiršimas veikia priešingai. Tai ką užmirštate siaurina jūsų ateities pasirinkimo kelius. Bet tai nėra blogai, mažiau pasirinkimo variantų, mažiau dvejonų, lengviau apsispręsite ir greičiau pajudėsite į priekį.

Sako, kad jeigu katė vieną kartą užšoka ant karštos keptuvės, tai po to visą gyvenimą apeina pečių dideliu ratu. Jūs ne katė. Nesėkmės užmiršimas leidžia jums bandyti dar kartą. Pamiršimas padeda apsaugoti jus nuo nelogiškų baimių. Pamiršimas suteikia jums antrą šansą.

Tai ką išmoksitė padaro jus specialistu. Tai ką užmirštate parenka kokios srities specialistu jus tapsitė.

10000 valandų taisyklė arba kodėl mes neturime daug milijonierių

Malcolm Gladwell savo knygoje Išskirtys: sėkmės istorija teigia, jog norint tapti ekspertu bet kurioje srityje reikia tam praleisti 10.000 valandų, norėčiau pasidalinti savo mintimis ir interpretacijomis apie tai ką perskaičiau.

10.000 valandų yra daugiau nei dešimt metų praktikavimosi trys valandos per dieną arba dvidešimt valandų per savaitę. Būtent tiek laiko reikia, kad taptum ekspertu bet kurioje srityje ar tai yra muzika, ar krepšinis, ar ... [įrašykite savo pasirinkimą].

Galbūt esate girdėję, jog Mocartas pradėjo kurti muziką šešių metų? Tačiau darbai, kurie dabar laikomi šedevrais buvo parašyti Mocartui sulaukus 21 metų. Ar galite suskaičiuoti kiek laiko jis jau kūrė muziką? Grupė Beatles iki savo garsiausių albumų išleidimo kartu grojo dešimt metų. O karjeros pradžioje Hamburgo klubuose grodavo po 8 valandas per dieną, kiekvieną dieną. Kiek grupių šiais laikais tiek daug koncertuoja? Tapti milijonieriumi yra keturi būdai. Pirmas – laimėti loterijoje, bet mes visi puikiai žinome kaip sekasi tiems kas laimi pinigus: lengvai gauta, lengvai pamesta. Antras – paveldėti, deja, tiems, kurie paveldi labai dažnai sekasi ne ką geriau nei loterijų laimėtojams. Trečias – pavogti, galima ir taip praturtėti, bet labai dažnai gresia nemokamas maitinimas. Ketvirtas – tapti ekspertu kurioje nors srityje.

Tikiuosi mes jau sutarėme, jog tapti ekspertu kurioje nors srityje reikia 10.000 valandų, kad būtų paprasčiau sakysim – dešimt metų. Tačiau vien tik tapti ekspertu ne gana reikia dar vieno dalyko. Kaip manote koks tas dalykas?

Nebijoti rizikuoti.

O čia prasideda įdomioji dalis. Kada žmogus turi geriausią laikotarpį daryti avantiūras? Keturis metus, kai studijuoja universitete. Mokykloje dar daugeliu atveju yra per jaunas ir reikia klausyti tėvų. Vėliau, po universiteto (galbūt kažkada tame pačiame universitete) atsiranda mergina, kuri tampa žmona, o tuomet pabyra vaikai. Tu negali daryti kvailysčių, negali rizikuoti, nes reikia išlaikyti šeimą, tuomet svarbu stabilios pajamos. Jeigu taip pasisekė, jog žmona uždirba tiek daug, jog gali leisti vyrui daryti avantiūras, tai labai šaunu, bet taip pasitaiko retai. Dažniausiai reikia abiejų žmonių algų, kad išlaikyti ir padoriai apmokyti vaikus, todėl nei vienas, nei kitas šeimos narys negali rizikuoti tuo ką turi. Kitą vertus, jeigu esi programavimo ekspertas, kodėl turėtum vargintis, jeigu turi šiltą vietą IBM, Google, Facebook?

Kai studijuoji universitete, kurį laiką esi už nieką neatsakingas išskyrus save patį, tuomet gali įgyvendinti savo slapčiausias svajones ir sukurti naujos kartos Facebook, vienintelė problema tuo metu jau turi būti savo srities ekspertas.

Kad universitete jau būtum kietas, kurioje nors srityje, kada reikia pradėti? Vėliausiai dvylikos metų. Kiek žmonių būdami dvylikos metų žino ko nori ir kryptingai siekia savo tikslo? Daugelis būdami aštuoniolikos nežino kur nori stoti, tai ką kalbėti apie dvylikamečius?

Daugelis dvylikamečių tiesiog ima tai ką gauna iš gyvenimo ir tuo džiaugiasi. Jeigu būdami dvidešimties jie tampa šokių ekspertais, tai tik tėvų dėka, kurie juos mažus užrašė į vieną ar kitą mokyklėlę ar būrelį. Va čia ir yra įdomioji dalis, jeigu tėvai anksti atkreipia dėmesį į tai ką vaikas mėgsta daryti ir ima jį skatinti, tai gali išauginti lyderį, kuris galbūt pakeis pasaulį. Arba bent jau sugebės uždirbti tiek, kad pakeistų savo ir tėvų gyvenamąją aplinką. Tačiau kiek lietuvių vaikų lanko įvairiausių būrelius, o ne tiesiog trina asfaltą ar keičia facebook statusą? Skaičių neturiu, todėl spėsiu iš palubinsko – 10%?

Aš nesakau, kad vaikai privalo neturėti vaikystės, nestumdyti mašinėlių, nežaisti su barbėmis. Bet tuomet reikia suprasti, jog jie bus tokie patys kaip jų tėvai – santechnikai, elektrikai... Tai nėra blogai, visokių žmonių reikia, bet juk būtų malonu užauginti genijų? O pats genijus be kitų pagalbos tikrai neužaugo.

Ar negalima tapti ekspertu vėliau? Žinoma, kad galima. Bet yra keletas niuansų. Kai dirbi, firma neinvestuos į papildomas žinias, kurios nepadės jai daugiau uždirbti. Kad dirbtum gruščiku nereikia tapti sunkiasvorių čempionu. Ir vienoje ir kitoje profesijoje reikia kilnoti sunkius daiktus, tačiau viena iš jų laikoma prestižine ir rodoma per televiziją, o kita ne. Vienoje uždirbama daug ir nevartojama alkoholio, kitoje kiekvieną

penktadienį nuplaunamos praėjusios darbo savaitės dulkės. Toks yra skirtumas tarp eksperto ir eilinio darbuotojo.

Jeigu esi geras darbuotojas, tai dažniausiai nesėdi vietoje, o lėtai bet užtikrintai kili karjeros laiptais. Aišku, kylant laiptais didėja ir alga, bet tuo pačiu keičiasi ir atsakomybės, pareigos, dalykinės sritys, kitaip sakant tu niekada netapsi ekspertu, jeigu dalykas ties kuriuo koncentruojasi keisis greičiau nei kas dešimt metų. Ką aš noriu pasakyti, tai jog būdamas aštuoniolikos esi dar pakankamai kvailas, jog tikėtum, kad gali pakeisti pasaulį ir neturi ką prarasti, jeigu nepavyktų, todėl gali nebijoti rizikuoti, tačiau būtent tokiam amžiui daugelis dar nežino ko nori ir nėra atsakę į klausimą: kas aš esu?

Mentalinės energijos atsargos

Grįžtate namo ir jaučiatės per daug pavargę, kad ką nors darytumėte? Vienintelis dalykas, kurį galite atlikti - tai išsidrėbti prieš televizorių ir žiūrėti ką jis rodo. Kartais jums net visiškai nesvarbu ką jis rodo? Kodėl taip atsitinka, jeigu jūs dirbate ne fizinį darbą?

Aš turiu vieną teoriją, kuri galbūt padės jums atsakyti į šį klausimą. Tačiau prieš tai noriu užduoti vieną klausimą jums: ar esate žaidė Mortal combat ar kokį nors kitą kovos žaidimą?

Vienuose žaidimuose tokio dalyko kaip „gyvybės“ nėra, kituose jos vaizduojamos širdutėmis, o kovos žaidimuose jos dažniausiai vaizduojamos gyvybės juosta, kuri kažkuria prasme yra atvirkštinė progreso juosta matomai diegiant programinę įrangą.

Kuo ta juosta svarbi? Galima sakyti, jog mes žmonės irgi turime tokią juostą. Užbėgant už akių pasakysiu, jog efektyviausias būdas papildyti tą juostą yra geras miegas. Tačiau esminis klausimas: ką saugo ta juosta? Pasirengę išgirsti atsakymą, kuris išvers jus iš kėdės?

Ta juosta - tai kokybiškų sprendimų priėmimo skaičius per dieną. Aišku, kai išnaudojate visą juostos energiją, nereiškia, kad negalite priimti sprendimų, tačiau jų kokybė stipriai krenta. Turbūt esate girdėję Brian Tracy pasakymą: suvalgyk varlę iš ryto. Tai yra labai protingas pasiūlymas, kai sudėtingiausi ir svarbiausi sprendimai yra priimami iš ryto. Net lietuvių liaudies išmintis sako: rytas protingesnis už vakarą. Atlikus eksperimentą paaiškėjo, jog teisėjai iš ryto būna dosnesni, geresni, nei po pietų. Iš ryto jie siūlydavo mažesnes baudas, lengvesnes bausmes, po pietų net už mažiausią kelių eismo taisyklių pažeidimą buvo linkę siūlyti maksimalią bausmę. Tikiuosi daugeliui iš jūsų neteks susidurti su teisėjais, todėl geriau pažiūrėkite į savo gyvenimą. Kada jūs priimate geriausius ir protingiausius sprendimus? Galbūt po darbo neverta pirkti brangių pirkinių ar daryti investicijų?

Kiekvienas žmogus yra skirtingas, todėl kiekvienam žmogui priimtų sprendimų riba yra kitokia, tačiau, jeigu vakare jaučiatės labai pavargęs, tai būtent todėl, kad tą dieną teko priimti gerokai daugiau sprendimų, nei leidžia jūsų galimybės.

Nenusiminkite, yra būdas kaip sumažinti priimamų sprendimų skaičių atsisakant nereikšmingų sprendimų. Pavyzdžiui, jeigu turite uniformą, nereikia kiekvieną rytą galvoti ką šiandien rengtis. Jeigu jūsų darbe nėra uniformų, patys tokią galite susikurti. Jeigu visuomet eisite pietauti į tą pačią vietą, dar sumažinsite priimamų sprendimų skaičių. Jeigu nenorite visuomet pietauti ten pat, sprendimą išsirinkti vietą galite užkrauti ant savo bendradarbių. Jeigu visuomet valgysite dienos pietus, tai galėsite mėgautis įvairiu maistu ir atsisakyti dar vieno nereikšmingo sprendimo.

Čia tokie bendri patarimai, bet jeigu geriau paanalizuosite savo gyvenimą, tikrai surasite sprendimų, kurių nebūtina priimti, kurie maži ir nereikšmingi. Juk pasiėmę dantų šepetuką negalvojate: pradžioje valysiu dešinę viršutinę pusę, po to... Juk pasiėmę muilą negalvojate: pirmiausiai išsimuiluosiu kairę ranką... Viskas vyksta automatu, būtent todėl, kad nereikia priimti jokių sprendimų, jūsų mintys gali skristi toli ir dušas yra viena iš efektyviausių vietų sugalvoti naujoms idėjoms.

Ar blogai, kad prausiamės automatu negalvodami apie tai? Aišku, kad ne. Tai kodėl tuomet gyvenime daugiau dalykų nedaryti automatu, susikoncentruojant tik į pačius svarbiausius? Mažiau sprendimų per dieną

reikės priimti, bus mažiau nuovargio, lengvesnis gyvenimas atrodys. Lengvenis gyvenimas - laimingesnis gyvenimas.

Tu esi svarbus

Pakalbėkim apie atidėliojimą (ang. procrastination). Turiu prisipažinti, jog šią vasarą ką nors atidėlioju kiekvieną dieną ir darau viską paskutiniu momentu. Darau minimaliai efektyviai ir tai mane erzina, bet... Originalias idėjas išgirdau klausydamas Art of charm podcast, kuriame tinklaraščio Wait, but why autorius pristatinėjo savo idėjas. Jo tinklaraštyje galite rasti ne vieną tekstą atidėliojimo tema.

Cia pateiksiu suvirškintas idėjas taip kaip aš jas supratau.

Atidėliojimas yra tokia pat liga kaip depresija. Sergančiam depresija žmogui nesakai: būk laimingas. Taip ir sergančiam atidėliojimu žmogui negalima sakyti: o tai tu tiesiog nustok atidėlioti. Deja, atidėliojimas mūsų visuomenėje dar nesulaukia dėmesio, kurio reiktų ir (bent jau aš nežinau) niekas neužsiima gydymu. Kaip liūdni kada nors būna visi, bet ne visi serga depresija, taip ir atidėlioja visi, tačiau vieni atidėlioja penkioms minutėms, kiti atidėlioja visą savo gyvenimą. Kodėl taip atsitinka?

Žmogaus smegenyse gyvena trys personažai: pramogų beždžionė, kapitonas ir panikos monstras. Smegenų laivą visuomet turėtų vairuoti kapitonas ir tuomet darbai būtų atliekami iš karto. Deja, atidėliojimai atsitinka, todėl kad vairą perima pramogų beždžionė.

Esate girdėję studento dėsni? Kad ir kiek laiko būtų skirta atlikti darbui, studentas jį darys paskutinę naktį. Tarkim, kad ataskaitą studentas turi pristatyti trečiadienį. Darbą jis pradės daryti antradienį vakare, anksčiausiai pirmadienį. Kai yra daug laiko vairą paima pramogų beždžionė ir studentas eina užsiimti įdomesne veikla, tačiau iki pristatymo datos likus dienai arba dviem įbėga panikos monstras išgąsdindamas beždžionę. Taip darbas atliekamas paskutinę dieną ir atsiskaitomas. Jis nėra toks geras koks galėtų būti, jei būtų išnaudotas visas darbui atlikti skirtas laikas, bet darbo kokybė pakankamai gera, kad negautum skolos, todėl gali plaukti toliau.

Kas atsitinka baigus universitetą? Nebėra griežtos struktūros ir atsiskaitymų datų. Na gerai, yra darbų, kuriuose reikia atsiskaityti taip pat griežtai kaip universitete. Jeigu paklaustumėte manęs, kokie darbai, tai nesugebėčiau pasakyti nei vieno. Greičiausiai pardavimų vadybininkai, kurių algos priklauso nuo rezultatų... Kas nors dar?

Kituose darbuose moka už tai, kad šildai kėdę. Jeigu dirbi tokiaame darbe, kam sukti galvą. Juk gyvenimas ir taip geras. Ar norėtumėte geriau?

Tačiau atidėliojamas sukelia problemų ne tik darbe bet ir asmeniniame gyvenime. Jeigu tai yra tik tavo hobis, kas tave vers ką nors daryti?

Kai nėra pristatymo datos, nėra priežasties ateiti panikos monstrui ir įvesti tvarką. Pramogų beždžionė gali vairuoti visą laiką. Taip, atidėliojamas yra malonumų ieškojimas vietoj to, kad daryti, tai ką iš tiesų reikia, tačiau kartais atidėliojama taip ilgai, kad net „malonumo darymas“ neteikia malonumo, o virsta tarsi kančia. Tiesiog laiko stumimu iki... Iki ko?

Jeigu esi tinklaraštininkas, komiksų kūrėjas, video/audio turinio kūrėjas, fanai klausinėjantys kada pasirodys tavo kitas darbas gali suveikti panašiai kaip pristatymo data ir sukelti spaudimą, kuris pažadintų panikos monstrą. Jeigu esi kitoje pusėje – fanas, draugiškos žinutės kūrėjui galėtų paskatinti jį parašyti/sukurti kažką naujo. Tu esi svarbus.

Asmeniniame gyvenime galite papasakoti savo tikslus draugams ir jų klausinėjimas kaip sekasi įgyvendinti, gali sukelti spaudimą, kuris pažadintų panikos monstrą. Tačiau tai veikia ne visiems.

O ką daryti jei nesi tinklaraštininkas, kaip pažadinti panikos monstrą ir išgąsdinti pramogų beždžionę? Kaip jūs kovojate su atidėliojimu?

Jūs vis tiek nespėsit visko

Kažkada buvo laikas, kai aš perskaitydavau 50 knygų per metus. Kad suprastumėte ką tai reiškia - metai turi 52 savaites. Šis tekstas yra ne apie knygas ir ne apie skaitymą, šis tekstas yra apie gyvenimą - jūsų gyvenimą, tačiau knygos yra labai parankus būdas teikti pavyzdžius.

Senai, senai man grupiokas pasakė: *wow, kaip tu sugebi perskaityti tiek daug knygų!*

Už tai tu turi merginą, aš taip nepasakiau tik pagalvojau. Ir galbūt nereiktų viešinti šito pavyzdžio, nes jis pateikia mane ne pačioje gražiausioje šviesoje, tačiau jis labai gerai iliustruoja, ką aš noriu pasakyti.

Gyvenimo laikas yra ribotas ir pasirinkdami vieną dalyką, atsisakote kito.

Aš nesuprantu, kodėl aukštinami žmonės, kurie perskaito daug knygų, nes jie neturi gyvenimo. Neturėti gyvenimo mokykloje galbūt nėra pats blogiausias dalykas, bet, kai pradodate dirbti, laiko lieka ne tiek ir daug. Ką jūs pasirinksit?

Jeigu skaitote šį tekstą, greičiausiai negimėte turtuolio šeimoje, todėl jums reikia dirbti. Darbas pagal įstatymą trunka 8 valandas plius pietų pertrauka. Jeigu jums pasisekė kelionė į ir iš darbo trunka tik valandą. Kiekvienas žmogus turi kažkiek laiko miegoti, vieniems užtenka viso labo 4 valandų, kitiems 6, man reikia bent jau 8. Taigi, šiuo metu iš 24 paros valandų liko tik maždaug 6, duokite dar dvi buičiai, ta prasme, valgymas bei maisto ruošimas, vonia ir panašūs dalykai ir geriausiu atveju jums lieka 4 valandos kiekviena dieną. Turbūt reiktų pabrėžti, jog čia mūsų hipotetinėje situacijoje lieka 4 valandos. Realybėje, kai kuriems žmonėms gali likti tik valanda.

Taigi, ką jūs veiksitate savo asmeninių keturių valandų laiku? Skaitysite knygą? Žiūrėsite filmą? Žaisite žaidimą? Bandysite kurti pasyvias pajamas?

Tiesa, pamiršau paklausti jūs vedęs? Jūs rinksitės knygą ar žmoną? Filmą galima žiūrėti kartu, žaidimai sakyčiau yra dar geriau, bet knygos yra vienišo žmogaus pramoga.

Jūs ne tik vedęs bet dar turite ir vaikų? Esu tikras, kad vaikus galima padėti į kampa ir sau ramiai niekieno netrukdomam skaityti knygas.

Aišku, vaikai, priklausomai nuo amžiaus, nėra tai ką reikia visą laiką laikyti už rankos, bet jie nori jūsų dėmesio. Galite neabejoti, kad jei dėmesį rodysite tik kartą per savaitę, jie tą prisimins ir primins jums visą likusį gyvenimą.

Aš kažkada netyčia pastebėjau, kad vedę žmonės dažniausiai neturi draugų. Taip, draugai... Jiems irgi reikia laiko.

Yra tiek daug dalykų ir tiek mažai laiko... Galbūt jūs norėtumėte rašyti tinklaraštį, bet brazinti gitara su draugais yra smagiau... Galbūt jums patinka komiksai, bet reikia nuvesti vaiką į būrelį... Galbūt knyga, kurią norite perskaityti jau nevienus metus guli ant jūsų naktinio staliuko, bet leisti laiką su savo išrinktuoju yra svarbiau...

Viskas yra gerai.

Jeigu žmogus, nori domėtis daugiau nei vienu dalyku, aš manau, kad tai yra normalu. Ne normalu, kai žmogui absoliučiai niekas nėra įdomu.

Nereikia savęs kaltinti, jeigu nespėji kažkokiam hobiui, pomėgiui skirti laiko. Nereikia kalinti savęs, jeigu tavo pasiekimai kurioje nors srityje yra prastesni nei kito žmogaus. Visi mes darome pasirinkimus. Jeigu žmogus turi tai ko neturite jūs, vadinasi jis neturi to ką turite jūs. Jeigu žmogus peržiūrėjo daugiau serialų negu jūs, tai galbūt jis neperskaitė tiek daug knygų. Jeigu jis sugebėjo pažiūrėti daugiau serialų ir perskaityti daugiau knygų, tai gal jis neturi darbo?

Pasidaro tik tai kam skiriate laiko. Ir atitinkamai nepasidaro tai kam laiko neskiriate.

Mes gyvename skirtingus gyvenimo etapus. Kiekviename gyvenimo etape turime skirtingus prioritetus ir skirtingą laiko kiekį. Kad nekabėti visiškomis abstrakcijomis paimkime keletą etapų. Universitete gali būti svarbu geri pažymiai arba geros duzgės arba dar kas nors. Ir tai visai kas kita nei būti dirbančiu ar būti pensininku. Pensininkas, kuriam svarbios geros duzgės vadinamas alkoholiku.

Gyvenimo etapai priklauso ne tik nuo darbo statuso, bet ir nuo šeimos padėties. Viengungis turi kitokius prioritetus, nei vedęs ir vedęs turi kitokius prioritetus nei turintis vaikų. Skirtingi prioritetai reiškia skirtingą laiko paskirstymą.

Netgi nuo to ką dirbi priklauso prioritetai ir laiko sąnaudos. Tolimųjų reisų vairuotojai laiką vertina kitaip nei naktiniai sandėlių darbuotojai. Programuotojai kitaip vertina laiką nei vadovai.

Dabar viską sudauginkite ir gausite daugybę skirtingų žmonių. Iš čia ir atsiranda skirtingi pasiekimai, nors visi turi tik dvidešimt keturias valandas.

Net jei jūsų gyvenimas iš toli žiūrint nesikeičia nereiškia, jog negali nesikeisti jūsų prioritetai. Kaip gamta turi sezonus, taip ir jūsų gyvenimas gali turėti sezonus. Ir geriausias to pavyzdys yra mano tinklaraštis. Jeigu pažiūrėtumėte istoriją pamatytumėte, kad kartais kelis mėnesius būna tik knygų aprašymai, vėliau juos pakeičia animacinių serialų aprašymai, o paskui staiga pasipila įvairių minčių gausa. Taip, man patinka rašyti. Taip, man patinka dėstyti mintis raštu, tačiau kartais tiesiog nebūna idėjų. Kad pasikrauti tų idėjų aš skaitau knygas, žiūriu multikus. Tuomet, kai jaučiuosi pilnas, padedu į šalį knygas ir puolu dalintis.

Jūs galite perskaityti daugiau knygų negu aš. Jūs galite peržiūrėti daugiau serialų negu aš. Jūs galite būti populiariesnis tinklaraštininkas negu aš. Visą tai nėra svarbu. Man tai ne varžybos. Aš žinau, kad rašymas man yra svarbus ir aš rašysiu nepriklausomai nuo to kiek turėsiu skaitytojų. Tačiau aš taip pat žinau, kad aš rašysiu ne kiekvieną dieną. Galbūt aš rašysiu tik kartą per savaitę ar kartą per mėnesį. Viskas yra gerai. Aš sugrįšiu tuomet, kai busiu pasirėngęs. Man lengva kalbėti apie save, bet ką aš noriu pasakyti, kad galite pasidėti tam tikrus hobių į spintą ir išsitraukti po kelių savaitių, mėnesių ar metų, kai kas nors pasikeis jūsų gyvenime. Pavyzdžiui, kai užaugs vaikai, kai jums nusibos jūsų dabar pagrindinis hobių ir norėsite nuo jo pailsėti.

Taip, galbūt jūs būsite perskaitęs mažiau knygų nei jūsų kaimynas, bet kaip jau sakiau, tai ne varžybos. Viską darote dėl savęs. Supraskite, jog laikas yra ribotas ir idėja, kurią sugalvojote šiandien, galbūt įgyvendinsite tik po dešimties metų ir tai yra gerai. Nespauskite savęs viską daryti čia ir dabar. Aš dažnai pagaunu save, kad noriu padaryti daugiau nei realiai fiziškai įmanoma. Kartais net pagalvoju, kad jeigu neičiau susitikti su draugais, tiek knygų galėčiau perskaityti, tiek tekstų galėčiau parašyti, bet... Bet susitikti su draugais yra svarbu. Visų pirma, bendravimas yra naujų idėjų įkvėpimo šaltinis. Antra, tai yra kitokia veikla, sėdėti kambaryje pasislėpus galima tik tam tikrą laiką, reikia kartais pajudėti po miestą. Jeigu jums ilgą laiką nereikia draugų, tai galiausiai draugams nereikia jūsų. Žmonių, priešingai nei idėjų, į stalčių nepadėsi. Žmonės yra didžiausi laiko ėdikai, bet tuo pačiu žmonės ir yra gyvenimas.

Gerai yra norėti daug padaryti. Dar geriau yra suprasti, jog visko nepadarysi. Geriausia yra džiaugtis tuo ką padarai ir nesukti galvos dėl to ko padaryti nespėjai.

Tikslai yra nevykėliams

Jeigu skaitėte nors vieną savipagalbos knygą, tai žinote, kad reikia gyvenime išsikelti tikslus. Naujieji metai yra puiki proga pasirašyti savo rezoliuciją. Tą daro daugelis žmonių. Deja, tik nedaugelis žmonių įgyvendina ją, todėl tik nedaugelis žmonių žino ką reiškia pasiekti tikslą. Man asmeniškai keista, tačiau nei viena savipagalbos knyga nerašo kas būna, kai pasieki savo tikslus. Pakalbėkime apie tai.

Jausmai

Ar esate peržiūrėję nors vieną serialą nuo pradžios iki galo? Aš nekalbu apie žiūrėjimą gyvai t.y. po vieną seriją per savaitę, kai tik ji pasirodo. Aš kalbu apie seną serialą, kurio jau visos serijos visų sezonų yra prieinamos pavyzdžiui, jei jūs dabar pradėtumėte žiūrėti Breaking Bad. Koks tai jausmas peržiūrėti visą serialą?

Ar esate perėję visą žaidimą? Aš nekalbu apie MMO, jų pereiti neįmanoma. Koks tai jausmas įveikti visus žaidimo lygius?

Leiskit aš jums papasakosiu. Jūs jaučiate liūdesį. Jūs jaučiate tuštumą. Anksčiau jūs kiekvieną dieną tam skyrėte po dvi valandas ir staiga pas jus atsirado laisvos dvi valandos. Ką veikti? Kaip tas valandas už pildyti? Kaip nenuobodžiauti? Gal draugai galėtų rekomenduoti naują žaidimą ar serialą?

Ar esate gyvenime pasiekę kokį nors tikslą? Aš esu parašęs knygą, sukūręs žaidimą. Koks tai jausmas? Iš pradžių tai būna džiaugsmas, maždaug penkias minutes. Aš pagaliau tai padariau! Tuomet ateina suvokimas, kad daugiau to daryti nebereikės. Gyvenime atsirado dvi papildomos valandos. Ką veikti? Apima liūdesys. Užpuola tuštuma. Kaip nenuobodžiauti? Gal draugai gali rekomenduoti kokį filmą?

Dabar, kai kurie iš jūsų sako: pala, pala, tai labai panašu į serialo peržiūrėjimą. Tiesa pasakius, tai nėra panašu, tai yra lygiai tas pats jausmas, nes peržiūrėti serialą irgi yra tikslas. Aha. Tik dabar supratote, kad gyvenime esate pasiekę daugiau tikslų nei kada nors anksčiau galvojote?

Pasiekti tikslus... Nėra malonu... Tai daugiau demotyvuoja nei motyvuoja...

Tai ką daryti?

Pradėkim nuo pačio akivaizdžiausio pasiūlymo – nekelti jokių tikslų, neturėti jokių ambicijų. Tiesiog gulėti per dienas ant sofos ir nieko neveikti. Kai kurie žmonės taip ir elgiasi, bet aš tikiu, jog jūs nesate vienas iš tokių žmonių.

Antras variantas būtų išsikelti naują tikslą, prieš pat pasiekiant pirminį tikslą. Pavyzdžiui jūsų tikslas yra numesti dešimt kilogramų svorio, kai numesite devynis išsikelkite naują tikslą – numesti dvidešimt kilogramų. Turbūt suprantate, jog tokį pavyzdį pasirinkau specialiai. Toks tikslų kėlimas nėra įmanomas ilgalaikėje perspektyvoje. Pasiekus tam tikrą ribą papildomas svorio metimas būtų pavojingas žmogaus organizmui, jau nekalbant apie tai, jog žmonės negali sverti nulio.

Gana jus apgaudinėti, aš turiu tikrą sprendimą šitai situacijai. Sprendimą sugalvojau ne aš, o perskaičiau How to fail at almost everything and still win big knygoje. Sprendimas yra tikslus pakeisti sistemomis.

Pavyzdžiui vietoj tikslo parašyti knygą, geriau naudoti sistemą – parašyti po puslapį kiekvieną dieną. Vietoj tikslo numesti X kilogramų svorio, geriau naudoti sistemą – sveikai maitintis.

Tikslas panašus į šviesos jungtuką: arba įjungta, arba išjungta. Žinau, kad yra modernus šviestuvai, kur galite reguliuoti ryškumą, bet... Deja, su tikslais taip neveikia. Tiesiog - taip arba ne. Jeigu tikslo nepasiekiate esate nusivylęs, nes... esate nevykėlis. Jeigu pasiekiate tikslą... apie kalbėjome aukščiau... Kad ir ką darytumėte, niekas jūsų nemotyvuoja ir nepaglosto.

Daugybė žmonių, daug kartų išsikėlė tikslą numesti svorį ir jiems pavyko, tačiau po to vėl jo priaugo, nes... Tikslas pasiektas, pliusas užsidėtas ir gali grįžti atgal prie savo blogų įpročių. Tikslas yra statiškas kaip kelio ženklas, pro kurį galite prašvilpti keliais šimtais kilometrų per valandą greičiu. Gyvenimas nėra statiškas. Galbūt žinote žmones, kurie dirba tam, kad išėję į pensiją gyventų? Jų laukia nusivylimas. Pasiekti pensiją taip pat yra tikslas.

Esate girdėję pasakymą, kad laimė nėra tikslas, bet kelionė? Tas pats yra ir su sistemomis. Jos neturi pabaigos (išskyrus kojomis į priekį), sistema pati iš savęs yra laimė ir motyvacija (ar bent jau turėtų būti). Sistemos yra ilgalaikis procesas ir jeigu nesurandate kaip pamėgti proceso, tai jį metate. Tikslą galima pasiekti sukandus dantis, laukiant to momento, kai bus galima spjauti į viską. Kažkodėl galvoju apie dietos laikymąsi, ir kaip įvertinimą už sėkmingą darbą – didžiulį tortą.

Jeigu jūsų tikslas yra bėgioti po kilometrą kiekvieną dieną ir sekmadienį, buvo audra, sirgot ar dėl dar kažkokių priežasčių neišbėgote, tikslas neįgyvendintas. Tačiau sistemos veikia kitaip. Sistemos atleidžia klaidas ar poilsio valandėles, kai jų reikia ir nepraso vėliau atidirbti. Šiandien praleidote, nieko tokio grįžkite į sistemą rytoj ar kada galite sekantį artimiausią kartą.

Vis dėl to sistemos nėra kiekvienam. Pasirinkdami sistemą, jūs nusprendžiate koks žmogus norite būti. O kad galėtumėte pasirinkti kuo norite būti, turite žinoti. Jauni dažniausiai nežino ko nori. Nieko tokio. Kada nors užaugsite (arba ne).

Pasirinkdami kažką daryti reguliariai, taip pat turite kažko atsisakyti. Jeigu aš pasirinksiu kiekvieną vakarą prieš miegą rašyti, tai aš negalėsiu piešti, dainuoti, eiti į barus ir daryti panašių dalykų. Taip, tai apriboja bet taip pat ir išlaisvina. Žinant ką aš darysiu kiekvieną vakarą, man nereikia švaistyti savo laiko galvojant ką veikti. Jūs turbūt niekada nesusimąstėte kiek laiko yra iššvaistoma nieko nedarant, tiesiog svarstant, nes niekaip nepriimamas sprendimas.

Aišku, tuo pačiu turbūt reikia suprasti, kad sistema nebūtinai turi būti tai ką jūs darote septynis kartus per savaitę. Daryti mankštą greičiausiai būtų naudingiau, jei tą darytumėte septynis kartus. Tačiau galima ir sugalvoti kokią nors sistemą, kurią darote tik vieną kartą per savaitę. Pavyzdžiui kiekvieną penktadienį einate susitikti su draugais. Tai irgi gali būti sistema, tačiau, kadangi, tai priklauso nuo trečių šalių žymiai sunkiau išlaikyti pasikartojančius veiksmus per ilgą laiką.

Negalvokite apie tikslus. Galvokite apie sistemas. Galvokite apie tokie žmonės norite būti.

Kur tu gyveni?

Diena be įtakos

Neseniai perskaičiau, jog vienas žmogus per dieną įtakoja, bent keturis (dėl konkrečių skaičių, aišku, galima ginčytis) kitus. Tuomet pagalvojau, kad reikėtų surengti dieną be įtakos ir ėmiau ją kruopščiai planuoti.

Visų pirma, turiu pasakyti, kad, deja, aš negaliu pakviesti jūsų prisidėti prie šios idėjos, nes tai jau būtų mano įtaka jums.

Taigi, jeigu aš išeinu kur nors ir manęs koks nors žmogus paklausia valandų, nepriklausomai nuo to, ar jam pasakau tiesą, ar meluoju, aš tam žmogui padarau įtaką, nes jis priiminės savo sprendimus atsižvelgdamas ir mano nurodytą laiką. Jeigu aš išeinu ir nusišypsau gražiai mergaitei arba negražiam berniukui, galbūt dėl to jos/jo diena bus geresnė ir vėl aš būsiu padaręs įtaką. Blogai, reikia to išvengti.

Vadinasi tą dieną negalėsiu niekur eiti iš namų.

Jeigu aš visą dieną sėdėsiu namie, kas nors gali užėiti pas mane į svečius, jeigu aš atidarysiu duris ir ką nors pasakysiu, vadinasi aš jam padarysiu įtaką. Blogai. Vadinasi teks apsimesti, jog nieko namuose nėra.

Jeigu aš sėdėsiu namie ir apsimesiu, kad manęs nėra, tai žmogus susinervinęs, dėl to jog niekas neatidarė durų, gali paskambinti ir paklausti kur aš dingau. Aš, aišku, negalėsiu jam pasakyti, kad nesu namie ir turėsiu ką nors pameluoti pvz. kad žvejojau su draugais Trakuose. Skambinantysis dar sykį susinervins ir grauš nagus iš pavydo. Blogai. Vadinasi, teks išjungti telefoną.

Jeigu aš sėdėsiu namie, atsitvėręs nuo viso pasaulio ir prieisiu prie lango norėdamas pažiūrėti koks oras, o tuomet koks nors žmogus eidamas gatve pakels akis į mano buto langus bei pamojuos, o aš jam pamojuosiu atgal atsakydamas, jis pagalvos koks mielas tas žmogus iš antro aukšto ir taip aš jam padarysiu įtaką. Blogai. Vadinasi visą dieną negalėsiu artintis prie langų, todėl geriausiai bus gulėti lovoje.

Jeigu aš atsitvėręs nuo viso pasaulio sau ramiai gulėsiu lovoje ir nieko nedarysiu, bet koks nors žmogus užeis į mano puslapį ir perskaitys kokį nors įrašą, o perskaitęs pagalvos: „vo čia kietai parašyta, nuo šiandien ir aš taip darysiu“, tai vadinasi aš jam būsiu padaręs įtaką, nors nevisai tiesiogiai ir to visai nenorėjau. Blogai.

Vadinasi man reikia ištrinti visus savo internetinius puslapius.

Jeigu aš sau guliu lovoje nereaguodamas į aplinką bei ištrynęs visus savo sukurtus puslapius ir į vieną iš tų puslapių ateina pastovus lankytojas ir staiga nieko neranda, jis, aišku, susinervina. Jeigu jis mane pažįsta gerai, jis parašys el.laišką klausdamas kas atsitiko. Jeigu jis mane pažįsta labai gerai ims skambinti ir klausti kas atsitiko. Aš, aišku, būsiu išsijungęs telefoną. Jeigu jis mane pažįsta labai, labai gerai, tai susinervins dar kartą, šį kartą, dėl to kad nekeliu telefono. O tai jau nėra blogai, tai – šūdas.

Dėliok kaip nori, tačiau niekaip neišėina, kad neįtakotum tyčia ar netyčia bent vieno žmogaus kiekvieną dieną.

Jeigu būtum ponas Niekas, tai niekam ir nerūpėtum, bet šiais laikais, kai yra internetas ir visos kitos technologijos, tiesiog neįmanoma pasprukti iš šiuolaikinio pasaulio. Gal būt prieš 100, 200 metų diena be įtakos vadintųsi – eilinis pirmadienis. O dabar dieną be įtakos teks atidėti iki geresnių laikų.

Čia ir dabar

Pakalbėkim apie utopinį pasaulį. Įsivaizduokite, kad gyvenate tik čia ir dabar. Nėra vakar, nėra rytoj. Nėra praeities, nėra ateities. Tik ši diena. Koks būtų jūsų gyvenimas?

Na gerai, iš tiesų yra ir vakar, ir rytoj, tiesiog jūs nieko neatsimenate. Atsimenate tik šiandien. *Cha! Nieko naujo ir nieko įdomaus, pagal šitą idėją yra pastatytas ne vienas detektyvas.*

Bet juk aš nekalbu apie detektyvus, aš kalbu apie gyvenimą. Ar gi nebūtų nuostabu, jeigu eidami kiekvieną dieną pro parduotuvę galėtumėte stebėtis jos vitrina? Ar gi tai nebūtų nuostabu kiekvieną dieną pažvelgti pro langą ir pamatyti, jog gėlės žydi? Ar tai nebūtų nuostabu pamatyti skrendantį drugelį ir vytiis jį? Ar gi tai nebūtų nuostabu iškišus liežuvį gaudyti snaiges?

Bėda ta, kad jeigu tai vieną kartą darėte, tai kažkodėl antrą kartą nekartojate. Jeigu vieną dieną atsikėlę pastebėjote, kad gėlės pražydo sode, tai kitą dieną jas paprasčiausiai ignoruojate. Yra daug svarbesnių dalykų! Ar tikrai?

Ar gali būti kas nors svarbiau už džiugesio akimirką? Nepamiršk išjungt arbatinuko!

Ar gali būti kas nors svarbiau už laimingą žmogų?

Dabar jūs turite savo praeitį, savo ateitį... Atsiprašau, savo iliuzijas, kurios norėtumėte, jog virstų ateitimi. O jeigu gyventumėte tik čia ir dabar nereiktų iliuzijų, nebūtų nusivylimo, kai jos neišsipildo. Kiekvienas įvykis gyvenime būtų naujas atradimas, nauja patirtis ir daug, daug emocijų.

Emocijos štai kas svarbu! Įvykiai nesvarbu, žmogus neatsimena įvykių, žmogus atsimena emocijas. Kaip jūs manote, ką geriau atsimintumėte po 10 metų: nuobodžias atostogas prie Karibų jūros ar kaip šuo Palangoje prakando jūsų pripučiamą čiužinį? Rodos nedidelė smulkmena, bet kažkodėl neigiamos emocijos būna žymiai stipresnės. Po 10 metų greičiausiai nejausite to pykčio šuniui, kurį jautėte tuomet, bet prisiminsit patį įvykį puikiai... O juk gyvenant čia ir dabar to niekada nebūtų atsitikę...

Tave paliko vaikinai ir ką tu veiki? Sėdi ant sofos apsikabinusi baltą pliušinį meškiuką ir verki. Galvoji koks jis buvo šaunus... Karočia idealizuoji praeitį, jis aišku visą laiką buvo kiaušelis, bet dabar... Dabar jis kažkaip tapo šauniu... Ir jeigu kas nors kitas pasako, jog esi labai graži, pasižiūri į jį lyg jis iš tavęs ko nors norėtų... Na, greičiausiai jis iš tavęs tikrai kažko nori, bet tai nereiškia, jog meluoja. Pasižiūri ir paklausi: *jeigu aš esu tokia graži kaip tu sakai, tai kodėl mane paliko?* Kai tave palieka, kažkodėl tampa stora, nors svarstyklės skirtumo ir nepastebėjo...

Patirtis - praeitis, kaip jums jinai patinka? Apie ką jūs galvojate?

Dievinu žiūrėti žinias per televizorių, norit atspėti kokia mėgstamiausia žinių dalis? Ne, ne orų prognozės, kriminalai. Tiesiog sadomazochistų rojus. Žiuri kriminalus, o ten sako: *Panevėžyje mėlynas Golfas išvažiavo į priešingo eismo pusę ir rėžėsi į iš priešpriešų atvažiuojantį sunkvežimį, trys lengvosios transporto priemonės keleiviai mirė vietoje.* O tuomet pradedi galvoti: *o JezusMaria, tai juk galėjo būti mano pažįstami, parodyk lavonus, parodyk numerius, parodyk lavonus, parodyk numerius, parodyk lavonus, parodyk numerius, parodyk lavonus...* *Ai va numeriai 563, mano pažįstamo numeriai yra 221 ir išviso mano pažįstamas turintis mėlyną Golfą gyvena ne Panevėžyje, bet Šiauliuose.*

Ką taip nebūna?

Turbūt girdėjote, jog žmogus, iš naudoja tik 10% savo smegenų? Žinote, ką aš pasakysiu? **AČIŪ DIEVUI, kad tik tiek!** Apie ką jūs galvojate?

Apie ką jūs galvojate, kai vakare einate tamsia gatve namo? *Atsimenu, praėjusį penktadieni žiūrėjau filmą, ten nuo medžių nušoko, gremlinai ir suėdė žmogų... Šūdas, bet ten juk buvo Splibergo filmas... Nu, bet vis tiek gali iš krūmų iššokti koks nors skustagalvis ir pripjauti mane. Arba atbėgti pasiutęs šuo ir sukandžioti...* Taip nebūna?

Ant rankos iššoko raudonas guzas, apie ką jūs galvojate? *Tai tikriausiai neurozinis limfmazgių somatotropinis kiaulių gripas... Nežinau, kas tai yra bet skamba baisiai, visokių baisių žodžių galite pasiklausyti žiūrėdami Sveikatos ABC, beje, praėjusią savaitę pasakojo apie tokią ligą...* Nuostabu ar ne? Žmogus išnaudoja tik 10% savo smegenų ir tas pačias pasitelkia tam, jog gąsdintų save ir įsivarytų įvairių baimių!

Žmogus, nuo gyvūnų skiriasi, tuo jog tuo, jog žmogus turi protą, sąmonę, o gyvūnas viso labo yra valdomas instinktų... Žinote, ką tai reiškia? Kad vienas žmogus turi daugiau baimių nei visi gyvūnai sudėjus kartu.

Žmogus, turi sąmonę, psichiką, kitaip sakant, žmogus gali būti psichinis lignonis, o gyvūnas ne...

Jums tikrai patinka jūsų gyvenimas? Jums patinka galvoti apie tai kas gali blogo atsitikti jums, jūsų giminaičiams, jūsų pažįstamiems? Ar nebūtų geriau gyventi čia ir dabar? Džiaugtis tos pačios rožės kvapu kiekvieną dieną?

Tik čia ir dabar.

Ateitis, kurios mes bijome

Turiu klausimą: kas yra ateitis?

Ar ateitis yra tai kas turėtų įvykti rytoj?

Ar ateitis yra tai kas *aš įsivaizduoju*, kad turėtų įvykti rytoj?

Siūlau eksperimentą: ar kada nors bandėte eiti užsimerkę? Daugelis greičiausiai – taip. Ir kaip sekėsi?

Pavyzdžiui einate šaligatviu (tik ne gatve!) ir užsimerkiate, kas atsitinka? Ar nebaisu atsitrenkti į kokį nors

praeivį? Baisu, net jei jų ten nėra... O jeigu staiga atsiras? Ar neatrodo, jog medžiai pasislinko arčiau kelio?

Ar neatrodo, kad jų šakos pasidarė žemesnės ir ilgesnės? Ar neatrodo, kad staiga kažkas pristatė kelio ženklų

ir elektros stulpų vidury šaligatvio? Ar neatrodo, kad kelias pasidarė nelygesnis ir padaugėjo duobių?

Kai aš pabandžiau eiti užsimerkęs tai susigūžiau ir pradėjau eiti gerokai lėčiau nei paprastai... Visur vaidenosi baubai...

Kai atsimerki staiga pastebi, jog ir pėsčiųjų aplinkui nėra ir medžiai gerokai atsitraukia nuo pagrindinio kelio, o elektros stulpai iš viso įsikūrę kitoje gatvės pusėje... Tuomet vėl pradedi žingsniuoti normaliu tempu.

Taigi, arba kai užsimerki, tie medžiai specialiai atsistoja ant kelio ir iš kanalizacijos išlenda nykštukai trukdantys eiti arba viso to net nebuvo ir tai tėra tik mūsų lakios fantazijos vaisius.

O kas jeigu pabandytumėte lipti laiptais užsimerkę? Viskas priklauso nuo to, ar galima laikytis už turėklų ar ne. Jeigu galima laikytis už turėklo, tai lipti labai paprasta, nes visuomet žinai kada baigiasi laiptai, kada reikia pasisukti. Jeigu negalima, tai irgi yra lengviau nei eiti gatve – vienintelė kliūtis gali būti nulipantis žmogus. Visi laiptai dažniausiai būna vienodo aukščio, galbūt kiek sunkiau susiorientuoti, kai laiptai baigiasi ir reikia pasisukti...

Nors užsimerkus laiptais lipti lengviau nei eiti šaligatviu, vis tik ir laiptais lipu lėčiau nei, kad tai daryčiau atsimerkęs...

Pabandykit ir jūs.

Ir trečiasis. Čia jau nereikia daryti jokio eksperimento, manau visi gali atsakyti į klausimą dabar: ar puikiai orientuojatės tamsiame savo kambaryje?

Kodėl aš pasakoju apie šiuos eksperimentus?

Esu išgyvenęs daugybę nelaimių, o tik viena kita jų man yra nutikusi iš tikrųjų. Markas Tvenas

Kas yra ateitis? Ateitis – taiėjimas užsimerkus. Gana paprasta eiti, kai tave kas nors vedasi už rankos, kai gali pasiimti už turėklo, deja, taip atsitinka nedažnai. Turbūt vaikystę galima vadinti vedimu už rankos.

Tačiau vaikystė baigiasi ir turi eiti pats vienas. Vienam eiti į nežinomybę baisu. Mes to nemėgstam. Ir vis dėl to kartais reikia. Tuomet mes prisigalvojam, kad mūsų laukia įvairūs baubai. Keista, tuomet kai ateiname į vietą (atsimerkiame) pastebime, jog jokių baubų ten nebuvo.

Ką dar turėčiau pasakyti? Žmonės nemėgsta dažnai vaikščioti užsimerkę, žmonės nemėgsta dažnai nerti į ateitį, kurios neišmano, žmonės nekenčia nežinomybės. Jiems žymiai labiau patinka gerai ištyrinėtas jų kambarys, kuriame patamsyje orientuojasi kaip žuvis vandenyje. Mes žmonės esame linkę susikurti komforto zoną už kurios ribų stengiamės neišlįsti, nes ten laukia daug baubų... Ir vis dėl to kartais tenka... Aš nežinau, kas manęs laukia po mėnesio, aš nežinau, kas manęs laukia po savaitės, aš nežinau, kas manęs laukia rytoj... Galbūt nieko, bet aš bijau.

Algis

As tai kaip tycia, pries koki menesi penktadienio vakara ejau nusikales is darbo namo (nusprendziau pareiti peskom, kad galva prapustu) ir sumasciau, kad reikia pabandyti eiti uzsimerkus :) Tikslas - 50 zingsniu tiesiu ir placiui saligatviu. Tai pirma karta atsimerkiau po 10 zingsniu. Antra karta - po 20. Trecia karta, kad ir kaip stengiausi atrodo, kad akys pacios atsimerke, nesugebejau ju sulaikyti, na bet galiausiai praejau 55

zingnius :) Apie pojucius sunku ir papasakoti - reikia isbandyti patiems. Atorodo labai paprasta - uzsimerki ir eini tiesiai, bet viskas pasikeicia po pirmu 3-5 zingsniu...

Vadimas

Man teko patirti vieną nuostabesnių ėjimų užsimerkus, kai tavo veda už rankos artimas žmogus. Tai nebuvo lygus platus kelias su toli nutolusiais medžiais. Ne, tai buvo reali gatvė, pilna mašinų, tai buvo šaligatvis, su statmenais kraštais, tai buvo gatvė išrausta ekskavatoriaus bei judriu mašinų srautu. Nepaisant to, aš pasikloviau tuo žmogumi, kuris mane vedė. Jausmas buvo ištis stebuklingas. Net prisimenu, kaip ciniškai tvirtinau, kad čia turi būti kliūtis, nors jos ten nebuvo. Tikriausiai taip yra ir gyvenime: einame užmerktomis akimis į ateitį: vieni skuba, kiti - trypčioja vietoje, tretį pasikliauja patikimu vedliu. :) išbandykit kada, ištis geras jausmas.

Greta

Visi šie įrašai mane nuteikia optimistiškai. Ne, neišgąsdinsi. Nes man kartais baisu vaikščiot tuo pačiu keliu visiškai blaiviom plačiai atmerktom akim, nes kartais norisi užsimerkti, suktilis vietoj kol apsvaigs galva ir pasukti nežinia kur. Vis tiek labiausiai bijom, jog ateities nebus, o ne kokia ji bus..

Žiurkių lenktynės

Antanas kaip visuomet atėjo linksmai nusiteikęs į darbą, tiesiog jis rytais tingėdavo galvoti, todėl nežinojo nei vienos priežasties būti liūdnu. Pasisveikino su kolega ir apsidairęs nustebo:

- O kur Petras? – nustebti tikrai buvo ko, juk Petras visuomet ateidavo pirmas ir išeidavo paskutinis. Jis toks darbuotojas į kurį reiktų lygiuotis kaip į geriausią pavyzdį.

- Jis laimėjo, - atsakė kolega trumpai ir aiškiai, iš Antano veido dingo šypsena.

Ką gi, vėliau ar anksčiau laimi visi. Toks visuotinis gamtos dėsnis. Aišku šiek tiek gaila, jog daugiau nepamatys Petro ir negalės pasiginčyti, kuri realybės šou, žiūrėto vakar per televiziją, dalyvė yra gražesnė. Reikia manyti, jog dabar, kai Petras laimėjo, jo gyvenimas bus žymiai geresnis ir įdomesnis.

Tiesa, Antaną, kaip ir mus visus truputėli neramino ta pergalė. Laimėti žiurkių lenktynes galima tik kojomis į priekį.

Ar žinote kas yra žiurkių lenktynės? Tiems, kurie laiko žiurkėnus, tai pamatyti bus labai paprasta: įdėkite ratą į narvelį, pasodinkite žiurkėną ir stebėkite. Jeigu žiurkėnas ne tinginys, tai jis ims bėgti. (Tiems, kas neturi žiurkėno, teks apsilankyti Kikoje arba Zoologijos sode.) Žiurkių ratas yra nuostabus dalykas, žiurkėnas jame gali nubėgti šimtus kilometrų ir kelias niekada nesibaigs, BET, deja, **jis niekur neveda.**

Aišku į žiurkes visuomet malonu pažiūrėti, bet ar niekuomet nesusimąstėte apie tai, kad kažkas žiuri į jus? Didesnes žiurkes bėgančias didesniame rate, dėl didesnio žiūrovo?

Kaip atrodo žmogaus žiurkių ratas? Atsikeli septintą valandą (įrašykite savo kėlimosi laiką), papusryčiauji, eini į darbą, ten prasėdi aštuonias (o kai kurie ir daugiau valandų) grįžti namo siaubingai pavargęs, vat čia ir domiausia, jog pavargęs ne fiziškai, kadangi, daugelis iš mūsų dirba ne fizinį darbą, bet pavargęs

morališkai/psichologiškai, pavalgai vakarienę, pažiūri televizorių, kad būtų apie ką ryt kalbėti su kolegomis ir eini miegoti, nes ryt darysi tokius pačius veiksmus.

Taip atrodo standartinis žiurkių ratas – ciklas kurį kartojame kasdien. Nesakau, jog visų yra toks pats, jis siek tiek varijuoja, bet esmės nekeičia. Dar labai dažnai sukdamiesi žmonės galvoja: *greičiau ateitų savaitgalis*. Savaitgalis ateina ir praeina, taip greitai, jog net nepastebi. Ir vėl viskas sukasi ratu. Ir jūs tai vadinate gyvenimu?

Kai buvau jaunesnis, galite pabandyti paieškoti pirmųjų mano minčių, labai bijojau patekti į žiurkių ratą. Dabar aš sėdžiu jame, atsiprašau, bėgu.

Smagu būti naiviu idealistu, bet... Bet sistema lėtai girgždėdama suka savo girkas, nesvarbu kaip lėtai, tačiau jį veikia. Kai aplinkui visi bėga toje sistemoje, nedaug pasirinkimo teturi, visi laukia kol tu prisijungsi ir tapsi sistemos dalimi, niekas neklausia nori tu to ar ne. REIKIA!

Reikia suaugti. Reikia susirasti darbą, kuriame galėtum praleisti devynias ir daugiau valandų per parą. Reikia vesti. Reikia auginti vaikus. Reikia... Tiesiog reikia! O jeigu aš nenoriu? Ar kas nors klausė tavo nuomonės?! Reikia ir taškas.

Taip darote jūs, nes taip darė jūsų tėvai, nes taip darė jų tėvai, nes taip darė jų tėvai... Amžinas ciklas? Dar vienas ratas?

Išleiskit mane iš narvelio!

Kasdien darant tuos pačius veiksmus, nejučia kylą klausimas: o koks gyvenimo tikslas? Ar tai ką aš turiu, yra viskas ką galima turėti? Aš juk ne žiurkė, tai kodėl turėčiau bėgti ratu? Kodėl turėčiau dalyvauti lenktynėse, kurių laimėti nenoriu?

Daug klausimų ir nei vieno atsakymo. Nesuprantu ir nemanau, jog suprasiu žmones bėgančius žiurkių ratu ir tuo labai besidžiaugiančius. Tegul jie lenktyniauja... O aš... Yra tik vienas būdas nelaimėti žiurkių lenktynių – nedalyvauti. Visa bėda, kad kai sistema tave įtraukė ir apraizgė savo lanksčiais čiuptuvais, lengvai nepabėgsi. Jeigu kas nors pamatysit išėjimą iš lenktynių trasos praneškite man.

Auksinis pavadėlis

Kažkada turėjau šuniuką. Mielas padaras. Kai išeidavom pasivaikščioti, jis visuomet būdavo prisegtas ant trumpo pavadėlio, kad nepabėgtų ir nekvailiotų. Kita vertus tas mūsų vaikščiojimas žiūrint iš šono turėjo atrodyti truputėli keistai ir juokingai. Jis tempdavo, o aš sekdavau paskui. Dažniausiai. Bet ne visuomet. Kartais aš norėdavau nueiti į kokią nors konkrečią vietą, tuomet jis galėdavo spyriotis ir tamptis, bet vis tiek eidavome ten kur noriu aš.

Mielas padaras.

Šuns ir šeimininko santykiai labai gerai iliustruoja viršininko ir darbuotojo santykius. Kiekvieną dieną darbuotojas ateina į darbą ir gali daryti ką nori, kol daro tai ką privalo padaryti. Tol kol viršininkas patenkintas jo rezultatais. Kai viršininkas pamato, jog rezultatai kažkokie įtartini, ką daro? TimpTELį už pavadėlio. Liaudiškai tariant kviečiasi ant kilimėlio.

Mielas padaras. Grįžti namo ir šuo vizgina uodega, džiaugiasi tave matydamas. Ateini į ofisą ir visi sveikinasi su viršininku džiaugiasi jį matydami.

Numeti algą, tai jis šokinėja iš džiaugsmo, griebia ir bėga į savo vietą. Ar aš parašiau algą? Turėjo būti kaulą. Šuniui gerai, nereikia niekuo rūpintis, sukti galvos, jis turi stogą, gauna maistą, jis niekada neklausia ir nesusimąsto iš kur maistas atsiranda. Su darbuotoju lygiai tas pats. Jis turi stalą ir gauna algą, bet niekuomet neklausia iš kur tie pinigai atsiranda. Darbuotojas turi socialines garantijas ir iliuzija, kad kada nors gaus pensiją, kurios jam užteks pagyventi likusius metelius.

Mielas padaras tas darbuotojas.

Visa bėda, kad nesvarbu ar tu šuo ar tu darbuotojas, grandinė, net jei ir nematoma arba labai ilga, reiškia tik vieną dalyką – kitame grandinės gale rasi šeimininką. (Jeigu netyčia radai šunį, vadinasi ne į tą grandinės dalį patekai.) O jeigu yra šeimininkas, vadinasi jis bet kuriuo momentu gali truktelti grandinę ir pasakyti: *fuu, negalima, į kampą, į būdą*.

Man visiškai nesvarbu grandinė iš virvės ar iš aukso, grandinė yra grandinė. Atskleisiu jums vieną paslaptį, net jeigu grandinė suvyta iš siūlų, jos nutraukti neįmanoma. Grandinės tvirtumas priklauso nuo darbuotojo veislės. Paprastam darbuotojui galima padaryti grandinę ir iš popieriaus, tuo tarpu direktoriui grandinės jau reikia iš metalo pvz. sidabro. Visai ne todėl, kad popierinę jis nusitrauktų, o todėl, kad gražia grandine galėtų pasipuikuoti prieš kitus. Grandinė - tai statusas. Mūsų visuomenėje taip jau priimta, kad kuo geresnės kokybės grandinė, tuo labiau tu esi gerbiamas žmogus.

Ką tu darai? Nedirbi?!

Tiesa, žmogus ne šuo ir yra net gi vienas labai didelis skirtumas. Ar matėte laisvus šunis? Bukim sąžiningi, laisvi šunys – tai valkatos. Jie eina kur nori kada nori, bet valgo tai ką randa prie konteinerių ar panašiose vietose, o nuo lietaus slepiasi po medžiu ar automobiliu. Niekada nenorėčiau patekti į tokią padėti, tačiau žmogus ne šuo. Laisvas žmogus tikrai ne tas, kuris maisto ieško konteineryje. Tačiau laisvas žmogus gali eiti kur nori, kada nori. Tik vienas klausimas, kaip mums gyvenant vergų visuomenėje pamatyti tokį žmogų? Jūs galite pasakyti, nu ir kas, man gerai taip kaip yra, grandinė manęs nesmaugia. Žinot, jūs galite neabejoti, jog šeiminkui irgi gerai, vakar jis nusipirko geltoną Lamborghini. Pats mačiau. Taip, žinau, automobilis tik daiktas ir jis nedaro žmogaus laimingo. Bet už kieno pinigų šeiminkas nusipirko tą automobilį? Pašnibždėsiu į ausį: atsarginis ratas, priekinis kairys žibintas, vairas ir dešinys saugos diržas priklauso būtent jums. Tai kaip?

Visi taip daro, nepasiteisinimas. Na... ir aš taip darau, bet aš nesiteisinu ir taip, tai dar vienas pasakojimas apie žiurkių lenktynes, tiesiog dabar aš sėdžiu prabangesnėje vietoje ir vaizdas man atsiveria daug geresnis.

Savarankiškumas

Kartą aš draugo paklausiau: "kodėl tu gyveni Vilniuje?". Jis atsakė: "Kaune gyvena mano tėvai, jie nuolat reguliuoja mano gyvenimą, o aš noriu būti savarankiškas, nepriklausomas"

Šį kartą nusprendžiau pamąstyti apie savarankiškumą, kiek mes jo turime ir kiek mums jo reikia?

Žmogus dėl savarankiškumo pradeda kovoti nuo mažens.

Pirmasis etapas. Kai mažas vaikas, pagaliau pats pabando užsirišti batus jis žengia pirmą žingsnį į kovą už savo savarankiškumą. Tėvams pasiūlius pagalbą vaikas išdidžiais pareiškia: "Nereikia aš pats!". Tačiau dažnai žengiant pirmus žingsnius į savarankiškumą, tenka susidurti su realių pasauliu - niekas to nenori. Įsivaizduokite tėvai skuba į darbą, o prieš tai dar reikia nuvesti vaikus į darželį. Vaikas kuičiasi, bando užsirišti pats savo batus, tačiau jam nesiseka. Galiausiai tėvai susinervina aprėkia vaiką ir užriša jam batus. Pirmasis žingsnis svarbus pačiam asmeniui, tačiau ar daugiau kam nors jis rūpi? Kodėl mes taip dažnai žlugdome vaikų iniciatyvą? Suaugusieji visą laiką bėga, skuba gyventi, dėl vaikų, viskas tik dėl vaikų, o čia kažkoks snarglius niekaip negali užsirišti bato... Juk suaugusieji žino kaip tai greitai ir gerai padaryti, kam gaišti tiek laiko? Tačiau, kodėl jie nenori prisiminti kaip patys badė tą batą užsirišti, kaip patys siekė nepriklausomybės? Deja, pasaulis yra grubus ir niekas net nesusimąsto, kad truputis kantrybės, galėtų jį paversti geresniu.

Vaikas auga jis vis daugiau dalykų bando daryti pats, ne tik užsirišti batus. Man labai buvo sunku sugalvoti koks galėtų būti antrasis etapas. Juk tiek daug dalykų tenka daryti pirma kartą savarankiškai.

Bet galiausiai aš sugalvojau, kas yra svarbiausia.

Antrasis etapas. Ėjimas į penktą klasę. Dabar daug kas paklaus, kodėl ne į darželį, kodėl ne į pirmą klasę? Aš jau minėjau, kad daug ką vaikui reikia daryti pirmą kartą vienam, kaip ir pasilikti visą dieną darželyje ar mokykloje. Tačiau tiek į darželį, tiek į mokyklą labai dažnai vaikus atveda tėvai, o po darbo ateina jų pasiimti. Visą dieną vaikai bendrauja su viena mokytoja ar auklėtoja, tuo tarpu penktoje klasėje viskas keičiasi. Penktoje klasėje jau labai retai, kada vaikus tėvai lydi į pamokas, jiems tenka patiems susipažinti su nauja grupe, pamokos jau nebevyksta viename kabinete kaip seniau, nuolat reikia eiti iš vieno kabineto į kitą, kiekvieną dalyką vedą vis kita dėstytoja.

Trečias etapas. Galvodamas apie trečią etapą niekaip nesugalvojau, kokio amžiaus piliečiams jis pasireiškia ir negaliu garantuoti, jog visiems, bet... Žmogus auga ir jam reikia vis daugiau savarankiškumo, jam nepatinka, kad tėvai kontroliuoja ką jis veikia po pamokų, su kuo draugauja, todėl atsiranda naujas draugas "niekas" ir jis gyvena naujoje vietoje "niekur". Jeigu jūsų vaikas nepasakė kur išeina, galite neabejot, jog "niekur" jį tikrai rastumėt. Labai dažnai į bet kokią klausimą apie veiklą po pamokų gausit atsakymą iš n raidės.

Ketvirtas etapas. Paskutinė savarankiškumo stadija - vaikas išsikrausto iš tėvų namų ir pradeda gyvenimą vienas. Kiek tęsiasi ši stadija priklauso nuo įvairių faktorių, bet dažniausiai nelabai ilgai. Ne, ką jūs, niekas negrįžta atgal pas tėvus. Žmonės ilgai kovoję dėl savo savarankiškumo ir jį gavę supranta, kad jis nieko vertas ir tuomet savo visus pinigus bei kitą turtą, savo širdį ir kitus organus atiduodą priešingos lyties atstovui (dažniausiai). Tuo baigiasi jų nepriklausomybė ir kova. Dauguma supranta, kad savarankiškai neišgyventų, juk taip malonu, kai kas nors tavimi rūpinasi, juk kartais nuo karto reikia kokio nors patarimo, protingo žodžio ar truputi užuojautos. Toks jau gyvenimas, kad vienas lauke ne karys.

Tuomet aš paklausiau: "ar tėvai tau sako, kada turi keltis ir eiti gultis? Ar tau jie sako kokią filmą galima žiūrėti, o kokio ne? Ar tau jie sako kaip turi mokytis, ar kur turi dirbti? " Mano draugas atsakė - ne. Aš paklausiau dar vieno klausimo: "Jeigu viską sprendi pats, tai esi savarankiškas ir nepriklausomas net gyvendamas su tėvais ar ne?"

Vienodi žmonės

Mokykla magiška vieta. Čia susirenka vaikai iš vieno rajono ar net iš viso miesto. Vieni yra turtingų tėvų, kiti – vargšų. Vienių tėvams patinka konservatoriai, kitų – socialdemokratai. Vienių tėvai dirba direktoriais, kitų – valytojais. Čia vienoje vietoje susirenka ant tiek skirtingi žmonės, kiek gali susirinkti Lietuvoje. Tačiau tuo pačiu moksleiviai yra kaip molis iš kurio galima padaryti bet kokią skulptūrą.

Moksleiviai eidami į mokyklą kartu su savo namų darbais taip pat atsineša savo tėvų požiūrį, manieras, elgesio standartus. Bendraudami su klasiokais jie įtakoja juos ir yra įtakojami jų.

Dar stipriau vaikai gali būti įtakojami tėvų. Įsivaizduokite, jog vienas vaikas kviečia draugus pas save į namus ir jie ten praleidžia daug laiko. To vaiko tėvai įtakos ne tik savo vaiką, bet ir jo draugus. Gerai, jei tie tėvai valgo salotas, sportuoja ir šiaip propaguoja sveiką gyvenimo būdą, o kas jeigu tie tėvai drybso prie teliko grauždami čipsus užgerdami juos alumi? Gali būti ir blogiau, jie gali per dienas gerti degtinę, tačiau aš labai abejoju ar tokiuose namuose vaikai būtų laukiami...

Aplinka, kurioje vaikas auga įtakoja jo sprendimus dėl ateities, o jeigu tėvai daugiau laiko praleidžia darbe, o ne su vaikais, tai greičiausiai ne jie įtakos savo vaikų likimus.

Universitete žmonės susirenka ne tik iš vieno miesto, bet iš visos Lietuvos. Vienas gali būti iš Biržų, kitas iš Marijampolės, trečias iš Mažeikių. Tačiau universitetas nėra tokia magiška vieta kaip mokykla. Žmonės, kurie turi bent vieną bendrą dalyką (nebent jie įstojo į tą specialybę per klaidą), atidžiau patyrinėjus paaiškėja, jog turi daugiau bendrų dalykų. Ką tai reiškia?

Tai reiškia, jog sutarti su visa grupe yra lengviau nei su visa klase. Tačiau galimybių bei žinių ratas taip pat pasidaro siauresnis. Dar įdomiau pasidaro baigus universitetą. Jeigu universitete kiekvieną dieną persimesdavai vienu kitu žodžiu su dvidešimt (ar net trisdešimt žmonių), tai baigus tas skaičius stipriai sumažėja. Žmonių su kuriais palaikote ryšį skaičius turbūt vis dar didelis, tačiau draugų, su kuriais bendraujate nuolatos skaičius yra mažas, labai mažas. Trys? Du? Ir tie žmonės yra daugeliu atžvilgiu tokie patys kaip jūs.

Mokykloje ir universitete negalite pasirinkti su kuo esate vienoje grupėje, jus sumetė atsitiktinai ir nieko dėl to padaryti negalite. Aišku, jūs galite pasirinkti su kuo draugausite, tačiau net ir tokiais atvejais kartas nuo karto tenka išklausti priešingą nuomonę, kuri jums galbūt nepatinka. Bendraudami su draugais jūs galite nesutarti dėl smulkmenų, tačiau jie niekada nepateiks radikaliai kitokių įžvalgų dideliais klausimais, nes

priešingu atveju nebūtų jūsų draugais.

Ir tai ne tik draugai. Jūsų žmona ar vyras irgi toks kaip jūs. Net jūsų bendradarbiai yra tokie patys kaip jūs. Įsivaizduokite, jog programuotojas nueina ir įsidarbina į didelę kompaniją. Su kuo jis visą laiką bendrauja darbe? Su kitais programuotojas, savaime suprantama. Profesinė prasme tai nėra blogas dalykas, jeigu jie yra tikrai kieti, tai iš jų galima daug išmokti. Jeigu jie yra nevykėliai, tai tu turbūt esi vyr. programuotojas ir turi juos daug ko išmokyti. O jeigu jie yra nevykėliai ir tu ne vyr. programuotojas...

Įsivaizduokite, jog kasininkas nueina ir įsidarbina į didelę kompaniją. Su kuo jis visą laiką bendrauja darbe? Taip jis turi pasakyti: *Laba diena. Iš jūsų 9.99. Ačiū, kad pirkote.* klientams, tačiau tai nėra tikras bendravimas. Bendrauja jis su kitais kasininkais. Ne marketingistais, ne projektų vadovais, bet kasininkais. Aišku, jis taip pat gali tapti vyr. kasininku, nors nesu tikras, jog bendravimas su kitais kasininkais turi tam įtakos.

Įsivaizduokite, jog programuotojas nueina ir įsidarbina į mažą firmelę. Direktorius greičiausiai sėdi kabinete už sienos, tačiau programuotojas sėdi tame pačiame kabinete su dizaineriu, projektu vadovu ir galbūt seo ar marketingo specialistu. Tai viską keičia? Iš principo, ne. Tu turi pritapti prie kolektyvo, o jeigu ne - išeiti (arba būti atleistas). Taip, tu gali išgirsti ką nors naujo apie photoshop ar gimp ar... Bet geriau jau tu vakare pažiūrėk tą naujausią lietuvišką muilo operą ir dar žinias apie užkapotą bobutę, nes rytoj tai bus ofiso dienos tema.

Profesija - tai nėra tik pareigų pavadinimas, tai yra gyvenimo būdas ir gyvenimo lygio standartas. Tiek kasininkais, tiek programuotojas pradeda nuo mažesnės algos ir gali tikėtis tam tikro pakilimo, kuris, aišku, turi stogą (nors ir skirtingame aukštyje). Aptarimas ką vakar rodė per teliką tikrai nepadės programuotojui gauti darbo Barclay ar kur kitur, kur moka geras algas. Kalbėjimas apie kodą gali padėti. Tačiau kalbėjimas apie kodą nepadės tapti vadovu, tačiau tai galbūt ne problema, jeigu visą gyvenimą nori būti programuotoju. Tiek mokykloje, tiek universitete visi yra perspektyvūs, galintys tapti bet kuo ir turintys nerealias augimo galimybes. Tačiau kažkur pakeliui link trisdešimt visą tai dingsta.

Žmonės apsupa save draugais mėstančiais lygiai taip pat kaip jie. Jų fokusas pasidaro plonas kaip siūlas ir tiesus kaip Highway 10 Saudo Arabijoje.

Žinote apie ką aš dabar pagalvoju? Apie Eifelio bokštą arba Egipto piramides. Jų pagrindas yra labai platus, tačiau su kiekvienu metru į viršų vis siaurėja, kol užsibaigia smailiu. Labai puiki metafora žmogaus gyvenimui. Iš pradžių žmogus susiduria su daugybe prieštarų nuomonių, tačiau su kiekvienais metais jų išgirsta vis mažiau.

Blogiausia ne tai, jog žmogus pasirenka draugus ir nusprendžia bendrauti tik su tais žmonėmis, kurie pritaria jo nuomonei. Blogiausia ne tai, kad su kiekvienais metais žmogus įsitikina savo nuomonės teisumu ir ją pakeisti tampa vis sunkiau. Blogiausia ne tai, jog žmogus nustoja mokytis, stebėtis ir klausinėti. Blogiausia yra tai, kad žmogus patenkintas tuo, kur atsidūrė ir net galvoja, kad būtų galima kažką pagerinti. Tarsi visos ambicijos išgaruoja kaip balos pašvietus saulei. Tai primena raketą, kurios kuras pasibaigė ir dabar jinai iš inercijos skrenda ta pačia kryptimi ir visiškai nieko negali pakeisti.

Turi darbą, šeimą ir tai viskas? Aišku, dirbant tavo patirtis kaupsis ir alga šiek tiek kils. Bet ar tai viskas ką galėjai pasiekti? Jokių daugiau ambicijų? Susitaikymo gyvenimas? Ar tai reiškia, jog universitete išmokai visko ką galėjai ir daugiau nebėra noro, laiko išmokti ko nors naujo?

Ką daro moksleiviai, studentai, jeigu ko nors nesupranta? Pirmas variantas klausia mokytojo, bet mokytojas ne visuomet būna prieinamas ar nori paaiškinti. Antras variantas samdo korepetitorių. Nežinau, kaip dabar, tačiau mano laikais korepetitorių samdydavo tik vienas ar du iš klasės. Tai nebuvo populiarus dalykas. Ką darydavo likusieji? Prašydavo pagalbos pas protingiausią grupės studentą. Tai yra liaudies išmintis, kuri kažkodėl palikus švietimo įstaiga tampa užmiršta. Tačiau ją reiktų tikrai pritaikyti gyvenime. Nes jeigu nori atsisturti, ten kur jau kažkas atsidūrė, koks geresnis būdas tai padaryti greitai ir išvengiant daugelio klaidų, jei ne mokytis iš to žmogaus?

Čia yra svarbus vienas dalykas: pagalbos visuomet prašydavai iš savo grupės studento. Ne jaunesnio, nes jis, savaime suprantama, to nežino, ne vyresnio, nes jis greičiausiai to jau neatsimena, bet savo grupės. Pabandyčiau pateikti pavyzdį su startupais. Kaip žinia Lietuvoje renginių susijusių su startupais netrūksta (bent jau

Vilniuje), tačiau didžioji jų dalis, greičiausiai kokia 90%, yra orientuota į studentus. Aš ne kartą buvau tokiuose renginiuose ir ten besirenkanti publika man jau negali nieko padėti, jie negali man suteikti naujų naudingų žinių. Kaip tik priešingai aš jiems galiu suteikti šį tą naudingo. Ne, aš negaliu pasigirti sėkme, bet galiu pasakyti: nedarykite taip, nes kelio gale laukia garantuota nesėkmė.

Man taip pat negali padėti ir penktus metus gyvuojančios įmonės direktorius, turintis šimtą darbuotojų, nes jis jau yra per toli priekyje ir ankstesnius žingsnius greičiausiai prisimena, kaip sapne.

Tai kas man gali patarti? kažkas kas neseniai įkūrė įmonę, kuri dar nespėjo atšvęsti savo antro gimtadienio. Kodėl? Todėl, kad principu jis yra toje pačioje grupėje kaip aš. Ir tikiuosi jūs suprantate šį svarbų momentą. Jeigu nori tapti politiku, tai neini prašyti patarimo ir mokytis iš prezidento. Jeigu nori tapti konservatorių partijos lyderiu, tai neini nei pas Kubilių, nei pas Landsbergį (vyresnįjį), o eini pas savo miesto partijos skyriaus lyderį. Jei nori tapti milijonieriumi neini pas Antaną Guogą ar Beną Gudelį, užtektų pakalbėti su žmogumi, kurio pajamos 30-50% didesnės nei tavo. Nes gyvenime yra tokios pačios klasės kaip mokykloje ir tu negali jų peršokti. Neužtenka laimėti teleloto, kad taptum milijonieriumi, labai svarbus ir tavo požiūris į pinigus, ir tavo gyvenimo būdas, ir tavo mąstymas.

Ir vis dėl to didžiajai daliai tautos visą tai nesvarbu, nes: aš gyvenu, moku mokesčius, skundžiuosi valdžia ir perku teleloto bilietus. Aš nenoriu būti milijonieriumi, aš tik noriu pinigų atostogoms Turkijoje (Maljorkoje, Palangoje) ir naujo žieminio palto.

Taikos amžius

Kol „Mis pasaulis“ ar „Mis vietinis kaimas“ vis dar sako, kad nori pasaulinės taikos, jos pražiopsojo vieną labai svarbų momentą. Ar kada nors susimąstėte, kad šiuo metu jokios šalies valdovas nesiruošia sukelti karo išskyrus vieną mūsų kaimyną neadartalių?

Kas atsitiko?

Pradėkim nuo labai tolimos praeities, kuria didžiuojasi daugelis lietuvių ir dėl kurios turėtų pykti daugelis latvių. Taip, aš kalbu apie LDK. Kiekvienas save gerbiantis kunigaikštis organizuodavo žygius į gretimas teritorijas. Pagrindinis grobis buvo galvijai ir vergai. Ir tai darydavo ne tik LDK, tai darydavo visų imperijų įvairaus lygio valdovai ir valdoviukai. Kodėl? Todėl, kad galvijai ir vergai tais laikais ir, tiesa pasakius, gana ilgą žmonijos istorijos laiką, buvo pagrindinis turto rodiklis.

Net jeigu būdavo paskelbta taika tarp valstybių, niekada negalėjai būti tikras, kiek ta taika truks. Niekada negalėjai žinoti, kada kaimynui prireiks naujų gyvulių ar vergų. Toks buvo gyvenimo ritmas.

Pasukime istorijos ratą į priekį. Karai neišnyko, bet pagrindinis grobis pasikeitė. Britanijos imperijos laikais pagrindinis grobis jau buvo ne galvijai ar vergai (vergai yra atskira istorija), bet auksas ir prieskoniai. O jeigu paskutime istorijos ratą dar į priekį – nafta. Kas bendro tarp aukso, naftos ir prieskonių?

Kas bendro tarp aukso ir naftos atspėti paprasta – žemė. Jeigu užpuoli šalį, negali išsivežti aukso (ar naftos) kaip gyvulių. Reikia įrengti kasyklą ir kasti auksą iki paskutinio gramo. Jeigu tai gera vieta, ta kasyba gali užtrukti metus ar gal net dešimtmečius.

Kalbant apie prieskonius... Vietoj abstraktaus prieskonio, paimkime arbatą (taip, žinau, kad arbata nėra prieskonis). Arbata gali augti tik tam tikromis klimatinėmis sąlygomis, todėl jos neauginame Lietuvoje. Tas pats galioja ir daugeliui prieskonių, vaisių, daržovių. Lietuvoje mes neauginame citrinų, mangų, kavos...

Kitaip sakant, jeigu nori naftos ar kavos, turi užimti žemę, kuri to resurso turi arba yra tinkama jam auginti. Taigi, turtingu tapo tas, kuris turi geros žemės. Karai vyko dėl to, kad praplėsti imperijos žemes.

Jeigu pasuksime istorijos ratą į šiuos laikus, viskas vėl pasikeitė. Per paskutinius penkiasdešimt metų, nei viena valstybė nenukariavo kitos valstybės. Net mūsų kaimynas neadartalius, pasisavino tik dalį kitos valstybės teritorijos, o ne ją visą.

Kas atsitiko? O gi atsitiko tai, kad užpuolęs kitą valstybę negali išsivesti gyvulių. Na, teoriškai gali, šiais laikais ne ūkininkai yra turtuoliai. Užpuolęs kitą valstybę, gali paimti jos teritoriją, bet tai tavęs irgi dažniausiai nepadarys turtingesniu.

Kur turtai nusėdo dabar? Smegenyse. Šiuo metu viena iš didžiausių turtų vietų yra Silicio slėnis. Jeigu kas nors pabandytų jį užkariauti, visi žmonės tiesiog pasitrauktų, persikeltų į kitą vietą ir užkariautojui liktų tik bevertė žemė.

Dabar geriausiai gyvena valstybės, kurios aukština protą, o ne fizinį darbą. Dabar geriausiai gyvena valstybės, kurios aukština kūrybinę laisvę, o ne propagandą ir kontrolę. Kodėl? Todėl kad mes nelaikome pinigų kojinese (bent jau daugelis pasaulio žmonių). Pinigai neguli bankų seifuose. Pinigai yra virtualūs, įsivaizduojami, skaičiukai kompiuterių sistemose. Senoviniu karu jų neužgrobsi.

Seniau pagrindinis turtų šaltinis buvo karai, dabar – ekonomika. Prekyba tarp šalių, o ne uždarumas, didina turtus. Bet koks karas tarp valstybių sugriautų ekonomiką, kuria mes dabar džiaugiamės, todėl ir gyvenime taikoje.

Jei nekeli užsilikę neadartaliečiai valdovai grasinantys visam pasauliui, mums nereikėtų armijos. O tuos neadartaliečius nuo siautėjimo atbaido mintis, kad geri vyrukai turi atomines bombas. Tikėkimės, jog ateityje laukia būtent toks laikas, kai armija taps atgyvena, o ne, kai Žemė vėl įsisuks į pasaulinį karą.

Herojaus kelionė

Yra toks pasakojimo (filmų) žanras, kurį galima būtų pavadinti herojaus kelione. Kaip pavyzdį galėtume paimti Šreką pirmą arba Žiedų valdovą. Šrekas iškeliauja iš savo užkampio surasti princesę, tačiau grįžta pasikeitęs. Panašią transformaciją patiria ir Froido.

Herojaus kelionė nebuvo tiesiog išgalvotas žanras, jis buvo sukurtas remiantis žmonių patirtimi. Jūs irgi galite patirti herojaus kelionę. Atsiprašau, norėjau pasakyti – jūs turėtumėte patirti herojaus kelionę.

Leiskit jums užduoti keletą klausimų:

- Ar jūs studijavote kitame mieste nei užaugote?
- Ar jūs dalyvavote erasmus mainų programoje?
- Ar jūs dirbate kitame mieste nei studijavote?
- Ar jūs gyvenote kitoje vietoje nei dabar bent pusmetį?

Tikiuosi, kad į bent vieną iš šių klausimų atsakėte taip.

Herojaus kelionė – tai išėjimas iš savo zonos. Ir aš nekalbu apie komforto zoną. Aš kalbu apie mitų, prietarų zoną – socialinį ratą. Norite pavyzdžių apie ką kalbu? Vaikystėje jus mokė, kad moterys turi sėdėti namie ir gaminti maistą. Užaugęs jūs taip elgiatės su visomis moterimis. Blogas pavyzdys? Jūsų abu tėvai baigė universitetą, todėl savaime suprantama, jog jūs irgi stojote į universitetą. Jūs užaugote kaime, jūsų abu tėvai džiaugėsi tik mokyklos baigimu, jūsų draugų tėvai irgi niekada nelankė universiteto, todėl stoti į universitetą jums būtų gana keista.

Yra daug skirtingų pasaulių ir aš nekalbu, kad Lietuva skiriasi nuo Latvijos. Aš kalbu apie tai, kad žmogus užaugęs mieste skiriasi nuo žmogaus užaugusio kaime. Žmogus užaugęs mažame mieste skiriasi nuo žmogaus užaugusio sostinėje. Savaime suprantama aš nekalbu apie biologinius skirtumus. Aš kalbu apie mąstymo skirtumus, aš kalbu apie minčių, kurios ateina į galvą skirtumus, apie kasdieninių problemų skirtumus. Vilniaus ir Rygos gyventojai yra artimesni vienas kitam šita prasme nei Viniųs ir Balbieriškio. Reikia įrodymu? Pasižiūrėkite į rinkimų rezultatus. Miestai dažniausiai balsuoja kitaip nei kaimai. Kol neišeini iš savo zonos, tol nežinai, kad yra įmanomas ir kitoks mąstymo būdas. Jeigu tavo aplinkoje nėra verslininkų, tai greičiausiai pats niekuomet net negalvosi apie verslo kūrimą. Jeigu tu kasininkė, tai greičiausiai daugelis žmonių tavo aplinkoje yra kasininkai, siuvėjai, virėjai. O tai reiškia, kad jie sukuria savo socialinį burbulą su savo specifiniais rūpesčiais ir net negali įsivaizduoti, jog kažkur visai šalia yra kitas burbulas – parduotuvės, siuvyklos, kavinės vadovų.

Dabar, kai visi turi internetą praplėsti savo akiratį yra lengviau nei kada nors anksčiau, tačiau vietoj to, kiekvieną, kuris nesutinka su mūsų nuomone, įdedame į shitlistą. Vietoj to, kad praplėstume savo akiratį jį dar labiau susiauriname.

Herojaus kelionė – tai persikėlimas gyventi, dirbti į kitą vietą. Ir aš nekalbu apie perėjimą dirbti į pastatą kitoje gatvės pusėje. Aš kalbu apie persikraustymą iš kaimo į miestą, iš mažo miesto į didelį arba atvirkščiai. Toks priverstinis persikėlimas į kitą aplinką neabejotinai paveiks kiekvieną žmogų ir niekas negali prognozuoti kaip. Jis augs, jis pradės mąstyti plačiau ir matys daugiau galimybių, kurių nematė anksčiau. Kodėl mes turime kalbėti apie persikėlimą? Kodėl neužtenka tiesiog kelionės? Jeigu jūs važiuojate į paplūdimį, jūs pasidžiaugiate saule, patiriate emocijų, bet dažniausiai nepraplečiate savo akiračio. Jeigu jūs važiuojate į pažintinę kelionę su gidu, tai jūs sužinote istorines vietas, bet ar prieš tūkstantį metų mirusių kilmingųjų meilės istorija pakeist jūsų mąstymą? Aišku, kad ne. Kitas klausimas ar gidas važiuoja kartu su jumis iš jūsų gimtojo miesto? Jeigu, taip – tai jis sėdi tame pačiame burbule. Šiek tiek kitaip, jeigu pasisamdote vietinį gidą, tačiau gidas yra praręs dirbti su turistais ir jis atskleidžia tik tai ką turistai nori matyti. Norint patirti transformaciją užtenka pakvėpuoti kitos šalies oru porą dienų.

Čia puiki vieta pakalbėti emigraciją. Kodėl visi sako, kad emigracija yra blogas dalykas? Emigracija reiškia, lietuvių augimą, o jeigu jie siunčia pinigus atgal, tai čia tik plusai. Kodėl nepadarius emigracijos nacionaline politika?

Pirmos galvą atėjusios idėjos dažniausiai nebūna labai geros, bet išklausykite. Kiekvienas deklaravęs emigraciją gauna 5000 eurų paskolą su metų atidėjimu. Atidėjimas reiškia, jog paskolų procentai bus pradėti skaičiuoti tik tuo atveju, jeigu paskola nebus gražinta per metus laiko. Dėl konkretaus skaičiaus kol kas nesukite galvos. Pati idėja, jog žmogus išvykęs į kitą šalį galėtų gerai įsikurti, o gal net pradėti verslą. Kadangi tai paskola valstybė iš principo nepraranda jokių pinigų, o kai kuriais atvejais net gi užsidirbs iš palūkanų.

Aišku, jūs pasakysite, kam čia džiaugtis, jeigu visi išvažiuos. Tiems, kurie grįš iš emigracijos po metų ar daugiau duoti 10.000 eurų išmoką. Aišku, tai nereiškia, jog žmonės gautų tokias sumas į rankas, pirmiausiai būtų atskaičiuota jų paskola ir palūkanos, o su tuo kas liks žmonės galėtų daryti ką nori. Greičiausiai tuos pinigus žmonės panaudotų gerai įsikurti grįžus iš emigracijos, galbūt net gi pradėti verslui.

Dabar mes negalime niekaip prisivyti Estijos, tačiau, jei emigracija paverstume nacionaline politika, lengvai aplenkstume net Švediją. Kaip? Labai paprastai: tautos branduolį sudarytų ne visko bijantys nacionalistai, bet globaliai mąstantys piliečiai, kurie suprastų kaip geriau išnaudoti globalias tendencijas asmeninei naudai ir tuo pačiu valstybei pagerinti. Žmonės emigruodami į skirtingas šalis ir grįždami atgal parsivežtų nedidelės dalis tų šalių, taip sukurdami kultūrų katilą. Įsivaizduokite, jeigu visų šalių geriausios praktikos ir patirtys atsidurtų vienoje vietoje, kaip ta vieta atrodytų?

Jeigu kalbėjome apie emigraciją, reiktų prabilti ir apie imigraciją. Jei emigracija yra svetimos kultūros sugėrimas, tai imigracija – savos kultūros perdavimas. Mes bijome, kad Lietuva išnyks, nes lietuvių mažėja. Bet Lietuva neturi išnykti. Mes galime paimti ukrainiečius, baltarusius ir kitus žmones, kurie nori dirbti ir gyventi Lietuvoje ir perduoti jiems savo kultūrą, savo prietarus, savo papročius ir net gi kalbą.

Aš turiu vieną seną idėją, kuri, rodos, prieštarauja ES įstatymams, bet išklausykite. Leisti įsigyti Lietuvos pilietybę visiems, kurie nori, jeigu jie sumoka 10.000 eurų mokesčių ir išlaiko lietuvių kalbos egzaminą. Tokia idėja turi net tris privalumus. Pirmiausia akivaizdus – biudžetas pasipildys papildomais pinigais. Antra – lietuvių kalba neišnyks, nes ją išmoks daugybė kitų tautų žmonių, aišku, dėl jų kalbos vartojimo daugeliui kalbainių sapnuosis košmaras. Ir trečias privalumas - apie kurį beveik niekas nepagalvojo - bus sukurta speciali ir pelninga lietuvių kalbos mokytojų rinka.

Žinant, kad Lietuva lietuviams, taip greičiausiai niekada neatsitiks, bet kiekvienas iš jūsų turėtų pagalvoti apie asmeninę herojaus kelionę.

Laimingo gyvenimo principai

Aš mėgstu daug galvoti, kai kuriais klausimais. Laimė vienas iš jų. Šiandien norėčiau pakalbėti apie tai ko reikia laimingam gyvenimui. Iš savo patirties. Aš neteigiu, kad tie principai yra universalūs, tai yra tik mano dabartinė patirtis. Galbūt po 10 metų aš juos visus išmesiu, galbūt pridėsiu vieną ar du, o galbūt niekas nepasikeis. Tai kokie tie principai?

Pajamos privalo viršyti išlaidas. Kalbėkime konkrečiais skaičiais, jeigu jūsų išlaidos yra 400, gaudami 402 jūs nebūsite laimingi. Kad būtumėte laimingi jums reikia bent 600. Tiesa, jeigu jūsų išlaidos yra vienas milijonas galbūt jums nereikia gauti pusanatro. Aš nežinau, niekada tokių išlaidų neturėjau.

Taip, didėjant pajamoms didės ir išlaidos. Iš pradžių pradėsite pirkti geresnius maisto produktus, tuomet drabužius, kitus daiktus, o galiausiai užsimanysite geresnio automobilio, buto ir atostogų, kelionių.

Aš nemanau, jog yra procentinė išraiška kiek jūsų pajamos turi viršyti išlaidas. Tačiau jos turėtų būti tiek didesnės, kad žmogus galėtų šiek tiek pasitaupyti ir neplanuotos išlaidos nesukeltų papildomo streso.

Neplanuotos išlaidos galėtų būti, kad suplyšo batai ar drabužiai, sugedo šaldytuvas ar skalbimo mašina.

Nusipirkti naują šaldytuvą ar skalbimo mašiną yra brangu, bet jei galite išsikviesti meistrą, to pakanka.

Sveikata. Kai kurie žmonės sako: *kaip tau gerai sergi - nereikia eiti į darbą.* Bet sirgti nėra gerai.

Dažniausiai, kai sergate, vienintelis dalykas ką galite daryti - tai žiūrėti neįtraukiantį filmą. Ir filmas gali būti pats geriausias, bet dažnai tiesiog nėra sveikatos į jį įsijausti.

Kai kurie iš jūsų galbūt mano, kad *sveikata yra svarbiau nei pinigai.* Ne. Bent jau ne Lietuvoje. Teoriškai, jeigu turite pinigų galite pasisamdyti geriausius pasaulio gydytojus ir atgauti sveikatą. Aišku, yra kol kas nepagydomų ligų, bet tai ne šio teksto tema.

Kita vertus jeigu neturite pinigų yra tik vienas kelias ir jis veda į blogą sveikatą. Jei neturite pinigų, negalite sumokėti mokesčių - stresas. Esate priversti valgyti nereguliariai, nemaistingą maistą, nepakankamo dydžio porcijas, visą tai yra sveikatos gadinimas. Protingai naudojami pinigai padeda neprarasti sveikatos.

Kai neturite sveikatos gyvenimas yra kančia. Kartais fizinė, kartais psichologinė, emocinė, kartais viskas kartu. Pavyzdžiui, jeigu einate į darbą ir reikia atkentėti visą darbo dieną... Jeigu neinate į darbą, bet reikia sėdėti namie, nes niekur negalite išeiti... Man asmeniškai labiausiai erzina, kai nebelieka energijos po darbo nuveikti ką nors dėl savęs. Kaip pavyzdžiui parašyti tokį tekstą. Kai esi sveikas, tai tiesiog sėdi ir rašai.

Daugeliui taip ir turėtų būti, tačiau jeigu kiekvieną dieną jaučiate didelį nuovargį, visai tikėtina, kad kažkas su sveikata yra negerai.

Sveikatos nebuvimas dažnai sukelia energijos ir nuotaikos nebuvimą, kas savo ruožtu veda į daugybę dalykų bloginančių jūsų gyvenimą.

Geras asmeninis gyvenimas. Jei neturite pinigų ir sveikatos yra labai sunku turėti gerą asmeninį gyvenimą, kitą vertus, jei turite abu nereikia, kad turite gerą asmeninį gyvenimą.

Aš jums neaiškinsiu kas yra geras asmeninis gyvenimas, nes kiekvienam tai yra skirtingas dalykas. Kažkam tai gali būti vaikai, kažkam sodas ir daržas, kažkas nori žaisti su Lego ir t.t. Variantų beveik tiek pat kiek žmonių.

Svarbu suprasti, jog problemos asmeniniame gyvenime ateina į darbą, kartu su žmogumi. Ką aš tuo noriu pasakyti? Jei susipyksite su drauge, tai visą dieną po to galvosite kaip susitaikyti arba kad esate teisus ir nenusileisite jos užgaidoms. Jei dėl kokių nors asmeninių dalykų blogai miegosite, tai norėsis miegoti darbo metu ir t.t.

Mes galime pasikeisti drabužius, bet ne mintis ar jausmus. Nėra atskiros tarp darbo ir namų. Darbas su jumis eina namo, namai su jumis eina į darbą. Jeigu visur viskas gerai, niekas to nepastebi. Jeigu kas nors blogai darbe, tai atsiliepia namie ir atvirkščiai. Todėl labai svarbu, turėti gerą asmeninį gyvenimą, nes priešingu atveju pirmas dalykas, kas nukenčia yra jūsų pajamos.

Būdas atsipalaiduoti. Vieni žmonės atsipalaidavimui naudoja alkoholį, kiti - žaidimus. Aš nesuprantu alkoholio, bet supratu žaidimus. Tiek vienas, tiek kitas gali būti atsipalaidavimo būdas, bet taip pat ir priklausomybė. Kaip žinoti, kad nepersistengėte? Labai paprastai: jei kitą dieną jaučiatės gerai, jei nieko

neskauda - vadinasi tai buvo atsipalaidavimas. Jei prisėdate pažaisti vakare ir po kiek laiko pastebite, kad saulė pateka, akivaizdu, kad šiek tiek persistengta.

Atsipalaidavimo būdai kiekvienam yra skirtingi. Kažkam tai yra nuėjimas į spa, kažkam kitam galbūt žvejyba... Jeigu reikia atsipalaiduoti kiekvieną savaitę, kažkas yra ne taip. Atsipalaidavimas yra nedarimas veiklos kurią paprastai darote, tai liečia tiek darbą, tiek namų ruošą, tiek hobius. Taip, hobiai be abejo atpalaiduoja, bet kartais reikia atsipalaiduoti ir nuo hobijų.

Tobulėjimo jausmas. Tai galbūt susiję daugiau su darbu nei su asmeniniu gyvenimu ar hobiu, bet, jei visi mano aukščiau minėti dalykai sutvarkyti, vis tiek gali trūkti laimės. Robotai gali daryti tą patį veiksmą milijoną kartų ir nesiskūsti. Žmonės - ne robotai, jiems reikia tikslo, čia tai labiau turėtumėte įsivaizduoti kaip kelionės tikslą. Kas gi kita yra karjera, jei ne kelionė per darbo pasaulį. Nors karjerą lengviausiai suprasti, tačiau jiniai nėra būtina, nes karjera reiškia pareigų pavadinimo pakeitimą, ko visai nereikia. Tobulėjimo jausmas atsiranda tuomet, kai jums patikimos vis sudėtingesnės, daugiau žinių ir atsakomybės reikalaujančios užduotys. Jei to nėra darbas tiesiog tampa darbu.

Aišku, jei nėra tobulėjimo darbe, asmeninis tobulėjimas taip pat džiugina, tačiau darbe paprastai praleidžiame gerokai daugiau laiko nei namie. Kitą vertus asmeninis tobulėjimas gali padėti susirasti kitą geresnį ne nuobodų darbą.

Naujovių jausmas. Iš pradžių galvojau šį punktą pavadinti nuotykiiais, bet nuotykius daugelis žmonių gali suprasti neteisingai.

Tai apie ką aš čia noriu pakalbėti? Žinote tą jausmą, kai laikas bėga neįtikėtina greitai? Kuo vyresnis esi tuo daugiau tokių epizodų gyvenime atsiranda. Kodėl? Todėl, kad kuo vyresnis esi tuo mažiau pirmų kartų lieka. Ir dažniausiai tai yra ne todėl, kad pasaulis nuobodus, bet tiesiog žmogus įkrinta į savo ritmą, rutiną ir vengia išeiti iš komforto zonos.

Kai kalbame apie naujoves, aš nesiūlau šokti iš parašiuo, jeigu norite - žinoma, bet daugeliui tiesiog pavalgyti naujame restorane, paragauti naujo patiekalo yra pakankama.

Nebūtina kiekvieną savaitę ieškoti naujovių. Vieną kartą per mėnesį turėtų būti pakankama.

Socializacija. Tai yra sudėtinga tema. Visiems žmonėms reikia bendravimo, tačiau skirtingo kiekio. Kaip žinia, žmonės gali būti intravertai ir ekstravertai. Jei tu esate intravertas gali būti, kad darbe gaunate tiek bendravimo, kad po darbo nesinori su niekuo kalbėti. Tai yra puiku. Kita vertus ekstravertui bendravimo gali būti niekada negana.

Šiais laikais, kai visi turi internetą, ar tikrai reikia gyvo bendravimo? Vyresni pasakys - taip būtina, jaunesni nusistebės kam tas bendravimas, kai gali įkelti nuotrauką instagram. Mano nuomone, socializacijos poreikiui patenkinti interneto pilnai užtenka. Gyvas bendravimas reikalingas norint likti žmogumi. Teoriškai galite būti laimingas niekada nebendraudamas su gyvais žmonėmis ir sutikę žmogų nežinoti kaip elgtis ar net bijoti kitų žmonių.

Hobis yra paskutinis sąrašas, nes, mano nuomone, jis mažiausiai lemia. Jeigu turite visus kitus punktus, hobis nėra būtinas, kad jaustumėsi laimingu. Kitaip sakant nieko blogo, jei neturi hobio. Ir vis dėlto aš rekomenduočiau hobį turėti. Kodėl? Pirma, hobis gali būti būdas, sritis, kur žmogus pasiekia tobulėjimą ir tai suteikia papildomos laimės. Antra, hobis gali būti priežastis ir paskata sutikti naujus žmones (socializacija), kas savo ruožtu gali vesti prie daugybės dalykų, nuotykių, darbo pasiūlymų ir t.t. Trečia hobis gali skatinti keliones ar kitas naujas patirtis. Ir galiausiai hobis daro žmogų pilnesniu, tokiu atveju tu nesi tik barbė (ta kur devyndarbė), kuri gali kalbėti tik apie darbą ir nieko daugiau.

Taip atrodo mano sąrašas dabar. Galbūt po dešimties metų ką nors pridėsiu ar atimsiu. Galbūt išmesiu visus punktus ir parašysiu kitus. Nežinau. Tačiau dabar šis sąrašas man atrodo teisingas. Ką manote Jūs? Kažko trūksta? Kažko nereikia?

Ar esate laimingi?

Šiandien mes dirbam

Kas yra talentas?

Greičiausiai jau esate girdėję, jog tokio dalyko kaip talentas nėra - yra tik daug praktikos. Norėdami argumentuoti savo teiginius žmonės pateikia tokį arba panašų pavyzdį:

Profesorius Ericssonas su kolegomis tyrė 20-mečius smuikininkus. Konservatorijos dėstytojai juos suskirstė į geriausius, vidutinius ir „žemiau vidutinių“. Ir ką? Geriausieji, pasirodo, yra groję bent 10.000 valandų, „vidutinieji“ – 7500 valandų, o paskutiniai – tik 5000 valandų.

Skaičiai tikrai gražus, bet aš nesutinku su tokiu teiginiu. Nes:

Beprotystė: daryti tą patį, dar kartą, dar kartą ir dar kartą, tikintis kitų rezultatų. Albert Einstein

Jeigu ir toliau darysite, ką visada darėte, tai ir turėsite tai, ką turite dabar. Jim Rohn

Cha! Tai vis dėlto reikalingas talentas, kurio aš neturiu... Taip ir ne. Pateiksiu pavyzdį, tarkim jūs norite tapti supertenisininku ir remiantis pirmuoju teiginiu, jums reiktų nuolatos kartoti tą patį veiksmą t.y. žaisti 12 valandų per dieną tenisą. Deja, tenisas nėra žaidimas vienam žmogui, aišku, jūs visuomet galite pasitelkti į pagalbą mašiną, bet tikroms treniruotėms reikalingas gyvas žmogus. Kas iš to jeigu jūs lošite 12 valandų tenisą per dieną su žmonėmis, kurie lošia prasčiau už jus? Jūs tikrai netobulėsite, net gi priešingai – jūsų lygis kris. Viena valanda per dieną su geresniu už save priešininku verta žymiai daugiau nei 100 su prastesniu. Tik kartojimas nėra nieko vertas.

Jei norite skraidyti kartu su ereliais, neplaukiokite vienoje kūdroje su antimis. T. Harv Eker

Susirasti tinkamus žmones – gerus mokytojus irgi galima vadinti talentu. Gyvenimas – komandinis žaidimas, jeigu nesimokote iš geriausių skriaudžiate save. Jeigu iš viso nesimokote, tuomet - degraduojate.

Pateiksiu dar vieną pavyzdį. Tarkim jūs pradėsite mokytį 5 metų vaiką skaityti. Pirmiausiai jūs jį mokinate pažinti raides, po to tas raides jungti į skiemenis, galiausiai - į žodžius. Šiuo atveju talentu būtų galima pavadinti savybę greitai suvokti ir padoroti gautą informaciją. Skaityti galiausiai išmoksta daugelis, tik klausimas: kiek laiko tai trunka?

Talentas – tai savybė su minimaliais resursais pasiekti maksimalius rezultatus. Taip, tam reikalingas kartojimas, bet jeigu kartodami, jūs netobulėjate, tai kam gaišti laiką?

NeARAZ

Aš kažkaip irgi maniau, kad talentas == daug darbo. Dabar manau maždaug taip: daug darbo yra būtina sąlyga, norint ką nors "pasiekti". Tačiau kartais (dažnai?) reikia dar "kažko", kad pakilt virš tos ribos, kurią įmanoma pasiekti vien dedant daug darbo/pastangų.

Pvz., imkim programuotojus (nes apie nieką kitą aš neišmanau...): kai kurie iš jų tiesiog nėra/nebus puikūs programuotojai, nors ir kiek stengiasi. Jie mokosi, yra atkaklūs, sunkiai dirba, skaito, domisi ir t.t. - bet va kažko trūksta, nors tu ką. Berods Geitso citata yra, kad pasakyt, ar kažkas bus geras programuotojas, galima po to, kai jis turi 3 metus patirties; po to arba matosi, arba jau greičiausiai tikrai geras nebebus. Tai turbūt ir yra tai, kas vadinama "talentu", ane?

Deril

Na.. ash savoka talentas suvokiu kazkaip kitaip.. be abejo zmogus kuris dirba srityje 10 metu darys geriau negu zmogus dirbantis vienerius...

Talento savoka ishlenda kai kalbama apie menini darba.. kalbu ne apie tehnishkai kartojama darba.. bet kuribiny.. ne smuikavima clasikiniu melodiju.. bet savo melodiju kurimo..

Akivaizdu kad vieniems tas kuribinis darbas einas geriau nei kitiems.. vieni sugeba nupiesht paveiksla.. kiti ne. Ir mokinasi toi paciuui tarkim dailes mokykloi.. ta pati.. tiek pat laiko..

Taip zmones ishskiriami kaip talentai.

Be abejo ash talento nesieju su antgamtinem jegom. tai kas tas talentas...

Vieni žmonės tiesiog turi darbui reikiamas savybes.. kiti ne.. kas tai bebutu.. klausa.. kantrybe.. nuosirdumas.. uzsispirimas.. valia.. susikaupimas.. ir tt..

Pavizdhiui programavimui reik gero abstraktaus mastymo.. jei zmogus nemgsta fantaziju pasaulio.. virtualaus pasaulio.. jei niekad to nepraktikavi ir nemato tame idomumo.. jam ir programuot tampa sunku.

Ash pats dziaugiuos kad darbe turiu daug kurybinio darbo.. :) negaleciau jo megti je ikitaip nebutu.. ar ash turiu talenta?

a velnias zino.. galiausiai koks skirtumas.. man jis patinka.. man jis sekas.. visa kita nesvarbu.

... va dar pamastymas.. gal žmonės patys save pastumeja ish viduas i talenta.. jie labai to nori.. save mato kaip nugaletojus toje srityje.. ir ne kitiap.. gal pasamoneje ir to pastys nesuprasdami.. :) save uzkoduoja vienam ar kitam dalykui..

ash linkes manyt kad taip ir yra.. ;)

ieškom darbo

Kaip jūs manote kas yra svarbiausia darbe?

Turbūt daugelis iš jūsų atsakytų - kolektyvas. Ir jūs greičiausiai būtumėte teisūs, bet... Aha, jau suklydote? Įsivaizduokite jūs ieškote darbo, paimkite bet kurį darbo skelbimą, ten pamatysite, jog visos firmos siūlo draugišką kolektyvą. Jeigu kas nors ras skelbimą, kuriame parašyta, kad firmą siūlo nedraugišką, įžūlų kolektyvą, atsiųskite skelbimą man, aš nueisiu su jais susipažinti.

Visa bėda, kad kai ieškote darbo jūs negalite susipažinti su kolektyvu, teko sudalyvauti daug darbo pokalbių, dažniausiai jie vyksta su koku nors atrankos specialistu ir firmos direktoriumi. Kartais dar prie pokalbio prisijungia, koks nors vyresnysis specialistas. Ir tai viskas... Kad ir kaip būtų svarbu kolektyvas, šiuo klausimu tenka pirkti katę maiše... Taigi kokie svarbiausi klausimai ieškant darbo?

1) Susisiekimai. Jeigu jūs kaip aš važinėjate viešuoju transportu, tai tikrai norite, kad nuo namų iki darbo galėtumėte pasiekti vienu troleibusu/autobusu. Dar daugiau, reikia, kad stotelė būtų sąlyginai netoli nuo pačios įstaigos. Aš išlipęs iš troleibuso jau sprendžiu, noriu dirbti ar ne. Aš dar nebuvo firmoje, nekalbėjau su potencialiu darbdaviu, o jau vertinu jį. Jeigu aš išlipu ir aplink stotelę tik griuvėsiai, kuriuose guli bomžai (tikra istorija), savaime suprantama, tokio vaizdelio kasdieną aš matyti nenoriu, taigi nepriklausomai kaip pasisuks pokalbis aš jau nusprendžiau. Jeigu išlipus reikia eiti bent pusę kilometro (3 kartus taip buvo) ar net daugiau... Taip, sportas sveikata, bet vis tiek mano atsakymas yra ne. Šiuo atveju jis nėra toks kategoriškas ir galima mėginti įtikinti mane, bet reikės tikrai pasiūlyti gerus privalumus.

Kitas atvejis jeigu turi automobilį, manyčiau, yra visiškai sąžininga paprašyti, kad apmokėtų degalų išlaidas. Ypač jeigu savo automobiliu taip pat vykstama į įvairius darbo susitikimus.

2) Vieta. Kur jūs norite dirbti centre ar miegamajam rajone? Centro privalumas, kad pietauti galima kasdieną vis kitoje kavinėje. Tačiau keliauti į centrą gali būti kančia dėl kamščių. Tuo tarpu keliaudami į miegamąjį rajoną jūs keliaujate tolyn nuo kamščių. Tikrai smagu važiuojant į darbą matyti, kad visi kamščiai stovi kitoje gatvės pusėje. Bet čia slypi kitas trūkumas, o kur pietauti? Jeigu turite automobilį, galite nuvažiuoti iki artimiausios kavinės, o jeigu ne... Tuomet belieka tikėtis, jog yra bent viena netolima kavinė ir kad jos meniu pakankamai įdomus.

Kur geriau centre ar rajone spręskite patys, tačiau prieš eidami, pasidomėkite pietavimo galimybėmis. Alkanas niekas nebūna produktyvus.

3) Virtuvė. Aš visiškai rimtai. Jūs perskaitėte teisingai. Pasidomėkite kokia yra virtuvė ypač jeigu jūsų darbas sėdimas. Pagal įstatymus, jeigu dirbat prie kompiuterio, jūs turite teisę į 10 minučių pertraukas, kad pailsintumėte savo akis. Naudokitės jomis, gerkite arbata ar kavą. Aš buvau delfi virtuvėje. Taip, taip to pačio delfi.lt virtuvėje, vaizdelis įspūdingas. Turbūt koks šimtas puodelių sukrauta ant lentynų, tokio

vaizdelio kasdieną nepamatysi. Gaila, kad neturėjau fotoaparato.

Grįžtant prie virtuvės, dirbant su kompiuterių greičiausiai teks spręsti sudėtingus uždavinius, reikalaujančius smegenų pusrutulio veiklos (nebent jūs esate buka sekretorė, kurios vienintelis tikslas visą dieną dėlioti soliterį) ir sėdint ilgai žiūrint į kompiuterį sprendimai ne visuomet nori ateiti, tokiu atveju trokšti kur nors pabėgti, atsipalaiduoti keletui minučių ir ramiai pabūti tik su savimi, kur daugiau bėgti, jeigu ne į virtuvę? Taigi, virtuvė turėtų būti atskira nuo kitų patalpų pageidautina su langu.

4) Patalpos. Pasižiūrėkite kokiose patalpose vyksta darbas. Kai rašau dabar, susimąščiau: kodėl aš niekuomet nepaklausiau kur tas stalas prie kurio man tektų dirbti, jeigu aš sutikčiau priimti jų pasiūlymą. Pats svarbiausias dalykas yra stalo apšvietimas, niekam nesiūlau dirbti tamsoje. Jeigu tai ką pamatysite jūsų netenkina iš karto prašykite, kad jums nupirktų stalinę lempa (tikra istorija).

5) Žmonės. Sugalvojau dabar rašydamas, nes iš patirties galiu pasakyti, kad buvo du aspektai, kurie man nepatiko. Pirmasis, kiek kolektyve žmonių rūko? Žinot, grįžti namo prasmirdusiam dūmais, kaip senais laikais iš kabako tikrai nemalonu. Aišku, jeigu jūs rūkote, greičiausiai jums tokių problemų nekyla. O antras dalykas gana absurdiškas, kai ateini dirbtis, turi įrodyti, kad tu esi geras specialistas, o ar gi jie taip pat neturėtų įrodyti, kad yra specialistai? Deja, šitas dažniausiai paaiškėja tik dirbant, greičiausiai čia gali tekti pirkti katę maišę... Ir vis dėl to, tam tikrose srityse egzistuoja įvairūs sertifikatai, todėl galima drąsiai paklausti, kiek žmonių turi sertifikatus. Vieną kartą, man paminėjus sertifikato pavadinimą firmos darbuotojai pasakė: kaas? kaas? Patys suprantate ką aš galvoju apie tokia darbovietę.

6) Šefas. Šitą dalyką jums teks išsiaiškinti pokalbio metu. Ar šefas protingas žmogus, ar jis nevynioja šūdo į vatą? Tokius dalykus teks spręsti, pagal tai ką jis kalba ir ką nutyli. Pagal tai kaip atrodo ir kaip elgiasi. Nesvarstykite daug, tiesiog pasikliaukite savo nuojauta, jeigu jums nepatinka netemkite gumos, neverta tikrinti, kodėl jis jums nepatiko.

7) Alga ir kiti privalumai. Kiek man teko susidurti, alga yra pats didžiausias tabu, todėl niekada nežinai, kiek gauna kiti ir apie tai, kokios algos prašyti, gali spręsti tik pagal tai kaip pats save vertini. Niekas tau nepasiūlys didesnės algos nei paprašysi, tačiau niekada nepriims jeigu užsiprašysi per didelės. Čia mane užknisa tai, kad darbdaviai nesako kokią algą jie norėtų pasiūlyti. Jeigu jų požiūris į darbo vietą yra kitoks nei mano, t.y. jie nori pasiūlyti mažesnę algą, nei aš esu vertas, tai kam tokiu atveju gaišti laiką dar visokiems pokalbiams?

Visuomet pasiklauskite kokių kitų privalumų siūlo firma (pvz. sporto klubas), jeigu jūs vis dar esate studentas jums ypač aktuali turėtų būti galimybė išeiti į paskaitas kada nori. Būtinai pasiklauskite, kad vėliau nebūtų šaukštai po pietų.

Taigi, sudalyvavote pirmame pokalbyje. Išėjote apgalvokite viską ką pamatėte ir atsakykit į klausimą ar norėtumėte čia dirbti? Po pirmo pokalbio greičiausiai bus antras ir galbūt net trečias. Kai firma sako, kad sutinka jus įdarbinti, nebūtina skubėti sutikti, jūs galite pareikalauti dar vieno pokalbio, jeigu dėl kažko dvejojate, būtinai viską išsiaiškinkite prieš sutikdami.

Kai sutinkate tuomet prasideda trijų mėnesių bandomasis laikotarpis. Aš mėstau taip: trys mėnesiai tai pilnai pakankamas laikas, kad firma įrodytų ko yra verta. Jeigu jinai nepateisins mano lūkesčių tuomet man beliks tik atsidusti ir pasakyti: „man labai gaila, tačiau jūs nepraejote bandomojo laikotarpio“. O tuomet pakelti sparnus ir ieškoti kitos firmos, galbūt jai pasiseks geriau.

Kodėl mes einame į darbą?

Paklausiu kitaip: ką tu veiksi rytoj? *Eisiu į darbą, o kodėl klausiu? Ką veiktum, jeigu neitum į darbą? Skaitėčiau darbo skelbimus, ieškočiau darbo. Kodėl? Kaip suprasti „kodėl“? Kodėl tu eini į darbą? Kas per kvailas klausimas?! Einu į darbą, nes reikia pinigų!*

PYP. Neteisingas atsakymas. Aš jums pasakysiu teisingą atsakymą: nes visi taip daro! Apsidairykite aplinkui ir atsakykite į klausimą: kiek ne pensijinio amžiaus, ne nėščių, fiziškai ir protiškai sveikų, pabaigusių mokslus (aukštus ir nelabai) pilnamečių neina į darbą? Antras klausimas: kodėl?

Spėju, kad 99,99% skaitytojų į pirmą klausimą atsakė – nulis. Ir į antrąjį jiems atsakinėti neteko.

Kodėl visi eina į darbą? Todėl, kad juos taip mokė gyventi: jeigu daug ir sunkiai dirbsi, tai būsi laimingas. Be liko tik išsiaiškinti kas yra „sunkus darbas“. Statybininkui turbūt tai būtų butelis degtinės. Ar jau supratote kur lenkiu?

Matot, pinigai atsako į klausimą – kur? Kur jūs dirbate? Ten, kur moka jūsų pageidaujamą (minimalią) sumą. Tačiau pinigai nepasako, kas yra darbas ir neatsako į klausimą - kodėl? Kodėl jūs dirbate?

Norėdami atsakyti į tą klausimą, panagrinėkime standartinę darbo dieną. Priklausomai nuo to kelintą valandą prasideda jūsų darbas ir kaip ilgai trunka jūsų kelionė, jūs keliatės: penktą, šeštą ar septintą ryte. Ar keltumėtės taip anksti ryte? Manau, kad 80% žmonių atsakytų – ne. Taigi pirmą priežastis, kodėl dirbate – anksti keltis. *Tu čia kažką nušneki, koks mulkis norėtų anksti keltis?* Bet kuris protingas žmogus nori, kad jo diena būtų ilgesnė. Jeigu nori, kad diena būtų ilgesnė, reikia trumpiau miegoti, ankščiau keltis. Taigi, galbūt nevisi sąmoningai tai supranta, tačiau viena iš priežasčių, kodėl žmonės dirba, yra ta, kad galėtų anksti keltis. Kas toliau? Toliau būna pusryčiai ir kelionė į darbą. Keliaujate į darbą automobiliu? O jeigu jums nereiktų kasdien važinėti į darbą, ar tuomet turėtumėte automobilį? Prieš atsakydami gerai pagalvokit.

O gal einate į darbą pėsčiom? Žmogaus smegenys geriausiai dirba, kai žmogus juda.

Yra ir dar viena priežastis. Bet kokiū būdu norėdami keliauti į darbą, jūs esate, bent jau trumpam privesti išeiti į lauką ir pakvėpuoti sąlyginai grynu oru. Pripažinkit, iš ryto oras visai kitoks, nei per pietus ar vakare. O dabar įdomiausia dalis. Jūs atvykote į darbą, ką darote? Pasisveikinate su kolegomis? Pasidarote kavos? Paskaitote naujienas, laiškus?

Daugeliui žmonių yra sunku užmegzti naujas pažintis. Tačiau žmogus (išskyrus keletą išimčių) yra sociali būtybė ir jam reikia bendrauti. Žinote keista, tačiau nei darželyje, nei mokykloje, nei universitete nemoko kaip užmegzti naujas pažintis... Įdomu, kodėl?

Tai ką daro žmogus norintis bendrauti, tačiau nedirstantis užmegzti naujas pažintis? Pradedą galvoti, kaip jis iki šiol susirasdavo draugų. Ar jau žinote kaip? Senai, senai, kažkas jį nuvedė į darželį ir ten paliko. Paliko visai dienai. Tokių kaip jis ten buvo daug. Jiems neliko iš ko rinktis kaip tik susipažinti ir bendrauti visą dieną tarpusavyje... Po to, kažkas jį nuvedė į mokyklą ir ten paliko visai dienai. Tokių kaip jis ten buvo daug... Į universitetą, jis jau nuėjo pats... Aha, štai kur paslaptis! Tiesiog reikia pasirinkti vietą, kurioje yra „įkalinta“ daug žmonių.

Kartais atrodo, kad ne žmogus pasirenka draugus, bet jam juos parenka, kažkas kitas: likimas, Dievas, aplinka, tėvai, žmona...

Pripažinkit, kolegos yra vienas iš svarbiausių dalykų darbe. Žmogus į darbą eina, tam kad galėtų pasipasakoti, sužinoti naujus anekdotus, kad galėtų aptarti vakar rodytą laidą ar serialą su kolegomis. Žmogus eina į darbą, tam kad nesijaustų vienišas, ne pinigai svarbiausia. Sunkiausia išeiti iš darbo, kur kolektyvas yra labai stipriai susibendravęs, tokiais atvejais žmonės, net gi sutinka dirbti už mažesnę užmokestį, nei galėtų gauti kitur.

Po darbo seka kelionė namo, jina labai panaši į rytinę kelionę, tačiau vyksta į priešingą pusią. Kodėl tai svarbu? Nuotykis. Daugelio žmonių gyvenimas yra toks nuobodus, jog kelionė į darbą, iš darbo ir pietų pertrauka yra didžiausias nuotykis jų gyvenime. *Baik, juokus, čia jau tikrai nusikalbi.* Žmogus dirbantis metus, turi vieną mėnesį atostogų, kas dažniausiai susiskaido į tris savaites namuose vaikščiojimo iš kampo į kampą ir septynias dienas Palangoje. O tai nuotykis – net septynios dienos Palangoje! Ne Palangoje, o kur? Šveicarijoje, Egipte? Bet vis tiek tai tik 7 dienos iš 365! O kaip dėl kiekvieną dieną po nuotykį? Na gerai, kiekvieną savaitę po nuotykį?

Yra ir dar viena priežastis, kodėl žmonės taip veržiasi į darbą. Jinai vadinasi šeima: vyras, žmona, vaikai... Kai kurie žmonės norėdami išvengti bendravimo, jau geriau ilgiau padirbės. Apie tai galima parašyti įrašą ir ne vieną, todėl dabar nesiplėsiu.

Tai kodėl tu eini į darbą? *O ar aš turiu pasirinkimą? Dabar tokia visuomenės santvarka.*

jns_sni

Žmonės eina į darbą, kad jų gyvenimas įgautų prasmę. Tokia mano išvada. Žinoma, galima pateikti daug kitokių atsakymų variacijų "įvyniotų" į kitų žodžių rinkinius, bet tikiu, jog viską būtų galima suvesti į savo egzistencijos įprasminimą. Ant šios žemės vaikštai ir gyveni ne vienas. Tokių kaip tu daug. Dirbdamas tu tampi minios dalimi, o kaip žinia žmonės mėgsta priklausyti miniai, daryti taip kaip visi. Darbas tai savęs užhipnotizavimas, išbraukimas keliasdešimt valandų per savaitę, vien dėl to, kad priešingu atveju mus persekiotų baisūs egzistenciniai klausimai, pvz., juk aš negaliu savęs tokiom nesąmonėm kamuoti, man juk reikia dirbti :D visa tai tik baimės dėl egzistencijos prasmingumo nuvijimas. Deja, bet tam pasitelkiamas ne vien darbas. Praktiškai visas gyvenimas yra laiko užpildymas pseudosvarbia veikla..dar sukurkime idealus ir įsitikinimus, Dievą ir t.t. Štai ir pilnai uždara sistema, kurios bendras energijos kiekis nekinta :) O viskas kas vyksta jos viduje svarbu ar ne - klausimas ne man.

Gerai, atmeskime visą šią sistemą ir kas belieka? Filosofuoti apie gyvenimo prasmę :) arba nebelieka daugiau ką veikti, todėl gal geriau grįžkime prie sistemos, grįžkime prie matricos. Juk taip saugiau, ar ne? Keletas faktų pagrindžiančių mano mintis galėtų būti milijonus loterijose laimėjusių žmonių istorijos apie tai, kaip išėjimas iš darbo buvo pats baisiausias dalykas jų gyvenime, nes nebeliko prasmės jų dienoms. Nebeliko priežasties keltis anksti ryte :) Ar žinote, kad žmonėms laimėjusiems milijonus patariama nemesti savo darbo, bent jau visiškai ar kurį laiką. Tikriausiai ne dėl to, kad išeisi už matricos ribų ir tai tave pražudys :) o greičiau dėl to, kad gyvenimas pasikeis, greičiau į blogąją pusę:) Štai ir turime darbą kaip skęstančiojo šiaudą - gelbėtoją nuo niūrios realybės. Beje, Tim Ferriss, pasiekęs panašaus pobūdžio išsivadavimą nuo darbo taip pat pripažino susidūres su šio pobūdžio problema: kokia prasmė kai visi draugai dirba pačiam būt laisvam :) ir kokia gyvenimo prasmė. Išduosiu jo sprendimą šiuo klausimu: gilintis į tai beviltiškas laiko švaistymas, geriau jį panaudokime gyvenimui, juk išsivadavus nuo darbo daugiau ištis nebelieka ką veikti :)

Galbūt tai ne išeitis, bet manau daug maloniau, nei eiti į darbą :)

Ačiū, NePo ir visiems pasisakiusiems komentaruose. Jūsų dėka man buvo dovanota galimybė pasidalinti savo mažiūčiu minties eksperimentu, užgimusiu dėl tokio, iš pažiūros paprasto klausimo: "Kodėl mes einame į darbą?" :)

Trys reikalingiausi žmonės

Aš toks žmogus, kuris turi daug idėjų ir visas jas nori paleisti į pasaulį. Leiskit pasitaisyti, bando paleisti į pasaulį. Vienos idėjos virsta projektais ir bando užkariauti pasaulį, kitos... Kitos – ne. Iškyla klausimas: kodėl?

Nekalbėsiu apie sėkmingus ir nesėkmingus projektus. Išvydęs pasaulį projektas gali baigtis nesėkmingai.

Man daug įdomiau, kodėl kai kurios idėjos miršta net netapę projektais.

Kai turi daug idėjų, tai logiška turbūt, kad (didesnei) daliai iš jų baigsis blogai.

Kartais aš mėgstu prisėsti ir pasvarstyti apie gyvenimo prasmę, pasiekimus, apie sėkmingus ir nelabai projektus. Taip nejučiomis išsirenki du: sėkminga ir nesėkminga ir pradedi analizuoti, lyginti, kuo vienas skiriasi nuo kito. Mintyse susižymi skirtumus ir imi kitą porą... Vieną vakarą aš priėjau išvados, kuria ir noriu pasidalinti: *kad bet kuris projektas būtų sėkmingas, jam reikalingi trijų tipų žmonės.*

Iniciatorius – visko pradžia, žmogus, kuris sugalvoja idėją. Dažniausiai ta idėja yra pakankamai bendrinio pobūdžio pvz. „davai gaminam traktorius“. Iniciatorius sugalvoja idėją, bet pats jos neįgyvendina, tam reikalingi kiti žmonės. Kita vertus jeigu nebūtų iniciatoriaus, nebūtų idėjos, nebūtų projekto.

Vadybininkai arba vystytojai. Žmonės, kurie pasigauna projekto idėją iš iniciatoriaus ir pirmiausiai ją detalizuoja pvz. „gaminsim raudonus traktorius su penkiais ratais ir jie leis geltonus dūmus“. Kai idėja būna pakankamai konkretizuoja vadybininkai eina ieškoti žmonių, kurie užsiims jos realizavimu pvz. „reikia

susirasti du mechanikus, dalių pardavėją ir melžėją“. Vadybininkai suranda ne tik žmones, bet ir patalpas, finansavimą.

Darbininkai arba juodadarbiai. Žmonės, kurie tingi galvoti ir svajoti. Jei nebūtų vadybininkų, tai darbininkai ir iniciatoriai nerastų bendros kalbos. Tačiau dabar vadybininkai nurodo tiksliai ką turi daryti darbininkai ir šie imasi darbo.

Ar gali projektas būti įgyvendintas, jeigu nėra nors vienos kategorijos žmogaus? Atsakymas – ne.

Ar gali žmogus priklausyti daugiau nei vienai kategorijai? Žinoma, gali priklausyti ir visoms trimis kategorijoms. Jeigu į tinklaraščio rašymą žiūrėti kaip į projektą tai: iniciatorius sugalvojo, kad apskritai tinklaraštis yra reikalingas, vadybininkas sugalvojo jam pavadinimą, parinko išvaizdą, o darbininkas kuria įrašus.

Mažuose projektuose vienas žmogus dažnai užima visas pozicijas. Dideliuose - kiekvienoje pozicijoje yra daug žmonių. Ir tikrai nereikia nustepti jeigu vienam projekte tas pats žmogus yra iniciatorius, o kitame darbininkas. Viskas priklauso nuo žinių, patirties, norų...

Svarbiausia, kai rinksit komanda savo projektui nepamirškite į ją įtraukti bet po vieną kiekvieno tipo žmogų.

Kaip gera, kai nereikia mąstyti

Mąstymas - pats sudėtingiausias dalykas, todėl konkurencija tokia maža. Čia ne bajeris, aš rimtai. Žmonės nekenčia dviejų dalykų: atsakomybės ir mąstymo. O kai nereikia mąstyti, tai apie kokią atsakomybę mes kalbam? *Dariau, taip kaip man liepė.*

Ar jums tenka daug mąstyti per dieną? Manau, kad ne. Netikit?

Pirmiausiai turbūt reiktų paaiškinti ką aš vadinu mąstymu. Pabandykit įsivaizduoti begemotą. Įsivaizduojat? Ne tokį. Violetinį. Stovintį ant užpakalinių kojų su balerinos sijonėliu. Moteriškos lyties. Su auskarais. Ant medinės scenos. Rudos scenos. Tamsiai rudos. Viršuje scenos kabo didžiuliai prožektoriai, šonuose sunkius bordo portjeros. Kaip sekasi sukurti tokį vaizdelį savo galvoje? Jeigu nesiseka, pabandykite perskaityti tekstą dar kartą, tik šį kartą labai lėtai, gerai apgalvodami ir pabandydami įsivaizduoti kiekvieną žodį. Jeigu pavyko, tai pabandykite įsivaizduoti, kaip begemotas atliko keletą šuoliukų ant scenos. Pavyko? Tai va, čia nėra mąstymas. Anglai turi tokį gerą žodį *daydreaming*. Kaip lietuviškai? Svajojimas? Hm...

Gerai pabandykime dar kartą. Ar kramtant jums reikia daug mąstyti? *Šakute pasmeikite sasyską. Lėtai pakelkite ranką iki burnos. Pražiokite burną. Įstatykite sasyską tarp dantų. Stipriai suspauskite sasyską kandamaisiais dantimis. Lėtai atitraukite ranką su sasyką nuo burnos. Liežuviu prilaikykite kąsni, kad jis nenusprūstų nuo dantų. Kilnokite savo dantis į viršų ir žemyn, kąsdami sasyskos gabaliuką. Kartokite šį judesį keletą kartų, kad susmulkintumėte sasyskos kąsni į smulkius gabaliukus. Pakankamai smulkius gabaliukus seiliu pagalba nukreipkite į ryklę. Nurykite. Per stambius, pagaukite liežuvio paviršiumi ir nukreipkite į tarpą tarp dantų, pakartotiniam susmulkinimui.* Skanaus. Galiu lažintis, jog iki šiol niekada nesusimąstėte apie kramtymo procesą. Ir nuoširdžiai tikiuosi, kad neskaitote šio įrašo prieš valgį. (Pastaba: rašant šį įrašą nenukentėjo nei viena sasyska.)

Kramtymas ne vienintelis dalykas, kurį atliekame automatiškai apie tai visai negalvodami. Net gi tokį sudėtingesnę procesą kaip sumuštinio pasidarymas dažniausiai atliekame negalvodami. Juk nepasiimam duonos ir negalvojam: *dabar aš atsipjausiu 5 centimetrų storio duonos rėkę.* Velniop pjaustymą. Aš perku supjaustytą duoną. Atsidarę šaldytuvą irgi dažniausiai negalvojam ką užsidėti ant duonos: yra dešros - dedam dešrą, nėra dešros, bet yra sūrio - dedam sūrį, nėra dešros, nėra sūrio (šis įrašas ne apie krizę) yra nutelos (toks rudas, tipo šokoladinis kremas), tepam nutela.

Ar einant į darbą reikia daug mąstyti? Nė velnio, kiekvieną dieną tuo pačiu maršrutu, čia aukščiausio lygio autopilotas, kuris dar dasapnuoti leidžia.

Tai, kas tuomet yra mąstymas? Geras klausimas, kai nesusiduri, tai net nežinai, kaip jį apibūdinti. Gal įrašo sukūrimas yra mąstymas?

Iš tiesu šitame įrašė aš tik norėjau papasakoti vieną istoriją. Kartą man teko suorganizuoti seminarą. Ar žinote kaip suorganizuoti seminarą?

Na pamąstykit, ko reikia?

Jeigu man būtų pasakę suorganizuok seminarą, tai nežinau, ką bučiau daręs. Turbūt bučiau daužęs galvą į sieną. Sako skausmas sukelia genialių minčių. (Pastaba: praktiškai pats nepatikrinau.)

Bet aš džiaugiuosi, nes šią užduotį man davė protingi žmonės. Kartu su užduotimi, jie davė man ir detalią instrukciją ką reikia padaryti. Nepykit visos instrukcijos čia nepateiksiu. Komercinė paslaptis. Atpasakosiu tik esmę.

Punktas pirmas. Nupirkti [daiktų sąrašas su įvardintu tikslu kiekiu]

Punktas antras. Atvykti į vietą [adresas, data, laikas]

Punktas trečias. Išdėlioti rėmėjų atributiką.

Punktas ketvirtas. Pasitikti pranešėją, pasiūlyti jam visokeriopą pagalbą

Punktas penktas. Organizuoti kavos pirmą kavos pertraukėlę [laikas]

Manau mintį pagavot. Turiu pasakyti, jog seminaras buvo puikus. Klausimas turėtų būti ne kodėl, o iš kur aš žinau? Todėl, kad man nereikėjo mąstyti, nereikėjo nervintis, aš tiesiog viską dariau pagal tą sąrašą ir galėjau klausytis viso seminaro.

Kaip gera, kai nereikia mąstyti!

Kuo norėtum būti užaugęs?

Daugelis iš jūsų greičiausiai jau pasirinkote savo mėgstamą sritį ir turite darbą. Tačiau šiandien aš norėčiau pakalbėti ne apie konkrečią profesiją bet... pavadinkim tai gyvenimo būdu, nes geresnio apibūdinimo tam nesugalvojau.

Darbuotojas. Nesvarbu ar tu esi santechnikas ar buhalteris, net jeigu esi vadovas, vis tiek esi tik samdomas darbuotojas. Kylant karjeros laiptais didėja atsakomybė, tai skiria vieną darbuotoją nuo kito, tačiau kaip grupė vis tiek darbuotojai turi labai daug panašumų.

Privalumai. Kol ateini kiekvieną dieną į darbą, gauni garantuotą algą. Darbas kiekvieną dieną laukia tavęs. Sąlyginai maža atsakomybė (karjeros laiptuose jinai kinta nuo praktiškai jokios iki labai didelės, tačiau didžiosios masės jinai išlieka gana ribota). Tereikia būti vienos srities specialistu (IT srities darbuotojai gali ginčytis, jog jiems reikia mokėti daug kalbų, tačiau jų niekas neprašo taisyti troleibuso). Darbo dienos laikas yra fiksuotas. Kiekvienais metais gali turėti tam tikrą laisvų dienų skaičių.

Trūkumai. Tai mūsų atskaitos taškas, todėl trūkumų nėra. Jeigu pasirinktume kitą atskaitos tašką, trūkumų būtų daugybė.

Verslininkas. Nevisi nori būti darbuotojais ir tai yra tikra palaima, nes verslininkai kuria darbo vietas kitiems. Dažnai verslo pradžioje tenka būti visų sričių specialistu, atlikti kelių žmonių darbą, tačiau verslui įsivažiavus lieka tik viena pareiga – delegavimas.

Privalumai. Pats sau bosas. Galimybė daug uždirbti. Pats sprendi su kuo dirbti, o su kuo ne. Niekas negali tavęs atleisti.

Trūkumai. Didelė rizika, atsakomybė, nežinomybė, stresas. Darbo diena dažnai trunka ilgiau nei aštuonias valandas. Reikia išmanyti keletą sričių (priklausomai nuo įmonės dydžio gali tekti išmanyti: finansus, planavimą, marketingą, valdymą, delegavimą).

Startuperis arba dar vadinamas entrepreneuris – tai tam tikra verslininko rūšis, todėl labai panašu į buvimą verslininku ir vis tik yra keletas skirtumų.

Privalumai. Pats sau bosas. Galimybė labai daug uždirbti. Pats sprendi su kuo dirbti, o su kuo ne. Gali daryti ką nori, kas tau rūpi. Galimybė pakeisti pasaulį. Galimybė susitikti su įvairiais, labai įdomiais žmonėmis.

Trūkumai. Didelė rizika, atsakomybė, nežinomybė. Darbo diena dažnai trunka ilgiau nei aštuonias valandas. Reikia išmanyti keletą sričių. Daug laiko tenka praleisti ieškant investuotojų.

Freelanceris – tai tarsi verslininkas, kuris neturi pavaldinių, todėl atitinkamai trūkumai ir privalumai labai panašūs į buvimą verslininku.

Privalumai. Pats sau bosas. Pats sprendi su kuo dirbti, o su kuo ne. Pats sprendi kur ir kada prasideda tavo darbo diena ir kada jina baigiasi. Gali daryti ką nori, kas tau rūpi. Esi atsakingas tik už save.

Trūkumai. Didelė rizika, nežinomybė. Darbo diena dažnai trunka ilgiau nei aštuonias valandas. Reikia išmanyti keletą sričių. Reikia pačiam susirasti darbą (klientą). Nėra atostogų.

Šiuo metu maždaug 90% žmonių yra darbuotojai, su tuo viskas yra gerai ir teisingai, taip turėtų būti visada?

Ne. Darbuotojas – tai industrinės revoliucijos amžiaus palikimas.

Pavyzdžiui pažiūrėkime į siuvyklą. Nuo industrinės revoliucijos pats fabrikas pasikeitė nedaug: galbūt atsirado kondicionierius, galbūt siuvimo mašinos tapo mažesnės ir dabar tikrai prižiūrėtoja nesinešioja bizūno. Tačiau darbas liko toks pats vergiškai sunkus, o atlygis siaubingai mažas.

Vienintelė priežastis, kodėl siuvykloje dirba žmonės, nes jų darbo jėga vis dar kainuoja pigiau nei pirkti robotą. Jūs manote, jog robotai nesugebėtų pasiūti jums džinsų? Arba surinkti iPhone? Robotai jau senai surinkinėja naujus automobilius. O tobulėjant technologijoms robotus galima padaryti ne tik protingesnius bet ir mažesnius. Ateityje ši sritis turi pasikeisti ir tokios profesijos kaip siuvėja nebelikti. Apskritai visos profesijos, kurioms reikalingas tik bukas fizinis darbas turi išnykti. Vienintelis klausimas po kiek metų? Pasidairykite po informacinio amžiaus profesijas ir kaip pavyzdį paimkime programuotojus. Dabar įmonės skundžiasi, jog sunku rasti darbuotojų, o geriausi išeina dirbti freelanceriais. Ir turbūt nieko keisto tame nėra, jeigu vieno amžiaus profesijos atstovus nesiseka priversti dirbti pagal pasenusią praėjusio amžiaus filosofiją? Programuotojai yra dvidešimt pirmo amžiaus Holivudo žvaigždės, todėl ir viskas aplinkui turėtų vykti atitinkamai. Kadangi jau prakalbome apie filmus, tai paimkime du pavyzdžius.

Batman Begins. Kiek žmonių atėjo žiūrėti filmą dėl:

Warner Bros. Pictures – 0

Gero režisieriaus – 1%

Gerų, žinomų aktorių – 1%

Gero scenaristo – 1%

Geras filmas – 7%

Batman – 90%

Batman kaip ir James Bond, Spiderman ir keletas kitų yra gerai žinomi išgalvoti personažai, kurie sutraukia didelius būrius gerbėjų. Aišku, jeigu tai būtų blogas filmas jis nebūtų uždirbęs daugiau nei du kartus tiek kiek kainavo pastatyti. Ir vis dėl to visų pirma tai yra Batman, o tik po to geras filmas.

The Expendables. Kiek žmonių atėjo žiūrėti filmą dėl:

Lionsgate - 0

Gero režisieriaus – 0

Žinomų aktorių – 98%

Gero scenaristo – 0

Geras filmas – 2%

Nesunaikinamųjų istorija visai kitokia. Iki šito filmo nebuvo jokių personažų. Pats filmo scenarijus yra gana kvailas. Ir nors filmas uždirbo mažiau nei Batman, tačiau net keturis kartus daugiau nei kainavo jį pastatyti. Kodėl? Todėl kad sunku surasti kitą filmą, kuriame būtų tiek daug žvaigždžių. Šitame filme žvaigždės yra viskas.

Pavyzdžiui paėmiau du gana kraštutinius atvejus. Vieno be žinomų aktorių niekas nežiūrėtų, kito didžiulė dalis sėkmės priklausė nuo anksčiau kitų žmonių įdėto darbo. Tačiau statistiniame filme svarbu yra viskas: ir aktoriai, ir scenaristas, ir režisierius.

Aš taip pat paminėjau dvi kompanijas: Warner Bros. Pictures ir Lionsgate. Niekas niekada neina žiūrėti filmo vien dėl to, kad jį stato/platina viena iš paminėtų kompanijų, tačiau jį pamato net 1000 kartų daugiau žiūrovų, nei kad jį platintų Lietuvos kino studija. Tai yra pridėtinė vertė, be kurios garsūs aktoriai, geri scenaristai, režisieriai ne ką peštų.

Šiuo metu daugelyje svetainių pačioje apačioje mažytėmis raidytėmis galite pamatyti gėdingą užrašą sukūrė kažkokia kompanija. Sakau gėdinga, nes kompanijos dažniausiai už kokybę neatsako. Sukuria, pamiršta, atsikniskit. Tačiau tai turi pasikeisti.

Dėka dviejų didžiulių kompanijų – Facebook ir Google, dabar kiekvienas žmogus yra brandas. O mes visi puikiai suprantame, jog Žigulinis alus ne tas pats kaip Švyturio, Utenos nėra tas pats kaip Carlsberg. Tas pats turi galioti ir žmonėms: Arūno sukurtas puslapis nėra tas pats kas sukurtas Kazimiero. Vienas iš jų yra aukštesnis brandas negu kitas.

Kaip filmų kūrėjams svarbu pasisamdyti vieną arba kitą aktorių, taip svetainių savininkams turi tapti svarbu pasisamdyti vieną arba kitą programuotoją, nes vieno programuotojo sukurta svetainė yra didesnis prestižas nei kito.

Turi pasikeisti ir pačios svetainių kūrimo įmonės. Iš įmonių samdančių bevardžius nežinomus programuotojus, jos turi tapti tarsi Lionsgate, kompanijomis kurios surenka norimus freelancerius (programuotojus, dizainerius, rašytojus) klientui ir viską sukoordinuoja, tačiau ant galutinio produkto programuotojo (dizainerio, rašytojo) vardas yra svarbesnis nei pačios kompanijos.

Žinau, kad šiandien tai atrodo kaip utopija, tačiau ateityje visi bus tik kūrybiniai darbuotojai arba kitaip sakant freelanceriai. Visi dirbs nuo projekto iki projekto ir po to galės ieškotis kito projekto arba atostogauti. Visi nepriklausys konkrečiai kompanijai, bet bendradarbiaus su tomis, kurios pasiūlys įdomesnius projektus ar geresnį užmokestį ar kitus privalumus. Vienintelis klausimas: po kiek laiko tai atsitiks?

PS. Tie skaičiai apie filmus yra išgalvoti, niekas neatliko panašių tyrimų. Galbūt nesutiksite su konkrečiais skaičiais, bet esu tikras, jog sutiksite su proporcinge jų išraiška.

Startupu mintys

Galima kalbėti apie daug įvairių startupų aspektų, tačiau šiandien norėčiau pasvarstyti tik apie vieną – verslo planą. Mano mintys taip pat apsiribos telefonų programėlėmis bei internetinėmis svetainėmis.

Geras planas yra tuomet, kai moka verslas, o ne eilinis vartotojas. Kodėl?

Visi labai gerai žinote Google, paieška (ir daugelis kitų paslaugų) eiliniams vartotojas yra nemokama, tačiau kompanija susišluoja milžinišką pelną iš reklamų už kurias moka verslas. Facebook taip pat suteikia visas funkcijas vartotojams nemokamai, o pelną gauna iš reklamų už kurias moka verslas. Čia svarbu pabrėžti, jog abi kompanijos nenaudoja jokių trečių šalių produktų reklamai rodyti, todėl pilnai gali kontroliuoti kainą, vietą, rodymo dažnį ir t.t.

Facebook būtų galima lyginti su pažinčių svetainėmis, tačiau daugelyje pažinčių svetainių nemokama tik registracija, o už visas kitas funkcijas reikia mokėti. Kas gyvena geriau?

Iš įdomesnių atvejų reiktų paminėti Duolingo – tai kalbų mokymosi svetainė. Kaip vieną iš pratimų reikia išversti sakinį iš kalbos kurią mokaisi į kalbą kurią moki. Duolingo pasirašė sutartį išversti didelius tekstus. Šiuo metu kiekvienoje srityje yra bent kelis konkurentus ir vartotojas visuomet gali pasirinkti tą, kuris prašo mažesnės kainos, o dažnai ir nemokamą.

Spotify – muzikos grojimo platforma, kurį laiką buvo mokama, tačiau neseniai tapo pilnai nemokama. Ką tai reiškia? Konkurencija didelė, vartotojai gali rinktis alternatyvas. Spotify neturi esminio pranašumo už kurį vartotojai sutiktų mokėti pinigų. Spotify yra tik grotuvas, tarpininkas tarp muzikanto ir klausytojo. Spotify gali pridėti daugiau mygtukų ar padaryti juos gražesnius. Tačiau tą patį gali padaryti visi. Ar galima sukurti kažką, ko nebūtų lengva nukopijuoti?

Vartotojas kaip oras: ryte – saulė, per pietus – lietus, vakare – vėl saulė. Vartotojas gali pakeisti nuomonę, dėl milijono priežasčių, visiškai nesusijusių su produktu. Verslas dažniausiai būna stabilus (išskyrus, kai bankrutuoja) ir planuoja savo veiklą į priekį, jeigu nuspręs naudoti jūsų produktą, tai greičiausiai naudos ilgą laiką.

Ir galiausiai viskas susiveda į pinigus. Kiek pinigų galite apimti iš paprasto žmogaus? Litą, dolerį, dešimt? Bet kuriuo atveju sumos nėra didelės, taigi reikia daug vartotojų vien tam, kad galėtumėte apmokėti produkto išlaikymą. Kiek galite paimti iš verslo? Šimtą, tūkstantį, dar daugiau? Tiesa pasakius, vienas verslas gali pilnai padengti išlaikymo kaštus, o antras jau duoti neblogą pelną.

Balto žmogaus profesija

Pavadinimas šiais laikais gali skambėti rasistiškai, tačiau Sovietų sąjungoje rasizmo nebuvo, todėl susilaikykite nuo kritikos, kol neperskaitėte iki galo.

Mokykloje man teko skaityti (analizuoti?) vieną tekstą, kuris turėjo labai panašų, o gal net identišką pavadinimą ir ta istorija man įstrigo visam gyvenimui. Istorijos aš jums čia ne perpasakosiu, pateiksiu tik esmę.

Sovietmečiu (o gal ir dabar?) žmonės buvo skirstomi į dvi grupes: juodadarbius – dirbančius sunkų fizinį darbą ir baltuosius – vilkinčius kostiumus, sėdinčius ofisuose. Klasikinis juodadarbių atstovas – šiukšlininkas, galbūt tai nėra sunkiausias fizinis darbas, tačiau pripažinkit vienas iš bjauriausių – visą dieną uostyti šiukšles, kraunant konteinerius ir juos išvežiojant. Klasikinis baltųjų atstovas – buhalteris, jis visą dieną sėdi ofise ir barškina skaičius. Tačiau ar tos profesijos iš tiesų tokios jau skirtingos?

Ar yra skirtumas tarp prostitutės ir odontologo? Norėdamas uždirbti turi priimti klientą, neaptarnausi kliento nebus pinigų, kiek klientų aptarnausi tiek pinigų turėsi. Užmokestį gauni už vizitą (arba už valandą). Taigi, tas pats? Įsižeidėte? Kai nusiraminsite, skaitykite toliau.

O dabar paimkite kitą profesiją, žmogų, kuris dirba tikrai protinį darbą. Tarkim - rašytojas. Parašyti knygą vienam skaitytojui, šimtui skaitytojų, milijonui skaitytojų užtrunka tiek pat laiko, tačiau atlygis kitas. Čia yra esminis skirtumas nuo ankstesnių profesijų: įdėtas darbas, sugaištas laikas niekaip nekoreliuoja su pajamomis.

Taigi, kurios profesijos atstovais norėtumėte būti? Dirbančiais tikrai protinį darbą ar valandį?

Nežinau, kaip tėvai auklėja vaikus dabar, tačiau sovietmečiu viskas buvo paprasta: baik universitetą, susirask darbą, dirbk jį iki pensijos, o tuomet gauk stabilią pensiją. Tai ko mokė tėvai buvo – nemaištauk, užsitikrink stabilų pajamų šaltinį ir ramiai gyvenk. Principe įsivaizduokite motina sako savo dukrai: tapk prostitute, nes tai užtikrina stabilias pajamas. Kai taip išverčiu, šokiruoja ar ne? Tačiau ar tai blogas patarimas?

Galbūt jūs ne odontologas, o batsiuovys arba siuvėjas, kepėjas, galiausiai mažos parduotuvės savininkas, nesvarbu, visa tai grįžta prie to paties principo. Jeigu nebūsi darbe, negausi pinigų. Vakar dienos pajamos greičiausiai skiriasi nuo šiandienos pajamų, o rytdienos pajamos greičiausiai skirsis nuo šiandienos, tačiau per mėnesį jūs vidutiniškai uždirbsite tą patį kiekį pinigų. Priklausomai nuo konkrečios profesijos jūs galėsite gyventi šiek tiek geriau ar šiek tiek blogiau, tačiau jūs niekada netapsite milijonieriais. Tai yra stabilus geras gyvenimas.

O kas, jeigu jūs dirbate protinį darbą? Parduoti vieną akciją ir parduoti šimtą užtrunka tiek pat laiko, tačiau jūsų pajamos arba nuostoliai labai reikšmingai skirsis. Ir nuostoliai čia yra esminis žodis. Visi yra girdėję apie J.K. Rowling, galima sakyti, jog per naktį jina tapo milijoniere. Esminis klausimas: ar tokį dalyką galima prognozuoti? Ir atsakymas yra – ne. Jeigu manote, kad taip, tai kodėl niekas to nepakartoja?

Ką veikė J.K. Rowling iki to reikšmingo momento? Kaip ir bet kuris eilinis žmogus - dirbo mokytoja. Kodėl? Todėl, kad wannabes yra daug, o galimybių mažai. Labai daug žmonių rašo, atsiradus savilaidos galimybei jų padaugėjo tūkstančiais kartų, tačiau daugelis iš jų turi vos vieną, kitą šimtą skaitytojų. Vienai J.K. Rowling tenka milijonas, apie kuriuos niekas nežino. Ir tai nėra tik rašymas. Galim kalbėti apie muziką. Ar tikrai

pasaulinė, garsi grupė sutraukianti tūkstančius fanų į savo koncertus yra geresnė už tris pankelius grojančius rūsyje? Galbūt taip, galbūt ne. Tačiau esmė, jog trys pankeliai skaičiuoja centus surinkus per Gatvės muzikos dieną, o grupė maudosi milijonuose.

Įsivaizduokite torto dalybas. Aštuoni draugai pasidalina tortą. Nei vienas žmogus negali torto padalinti matematiškai tiksliai, todėl vieni gabaliukai gaunasi truputi didesni, kiti truputi mažesni, tačiau iš esmės, visi gauna torto po lygiai ir visi būna laimingi.

Įsivaizduokite kitokias dalybas. Pirmasis draugas pasiima 7/8 pyrago ir likusią dalį pasiūlo pasidalinti septyniems likusiems žmonėms. Kuriose torto dalybose norėtumėte dalyvauti?

Grįžkime prie mūsų odontologų. Ar du odontologai yra konkurentai? Jūs turbūt pasakysite - taip, o aš pasakysiu - ne. Vienas odontologas gali nuvilioti vieną, ar kelis kito klientus, bet ne visus (Pastaba: visus klientus gali pavogti tik tuo atveju, jei neturėjo nei vieno savo). Kodėl negali to padaryti? Nes valandų kiekis paroje yra ribotas ir jis gali aptarnauti tik ribotą klientų skaičių. Būtent jie pasidalino pirmąjį pyragą.

Skirtumas tarp pačio geriausio ir pačio blogiausio tos pačios srities atstovo mėnesinių pajamų yra sąlyginai nedidelis. Nėra prasmės būti geriausiu, Dievas nusilenkia vidutinybėms. Nereikia turėti išskirtinio talento, užtenka pasirodyti kiekvieną dieną darbe.

O kas pasidalina antrą pyragą? Rašytojai, muzikantai, aktoriai, net gi startupai. Tu esi geriausias arba esi niekas. Tai yra milžinų ir nykštukų šalis. Tačiau nesuklyskite, nykštukų yra devynios galybės, o milžinų yra vos keletas, tačiau mūsų dėmesį sutraukia būtent milžinai.

Tai kurios profesijos atstovu norėtumėte būti?

Piktžolės

Pagal savybes, kurias aš turiu, galėčiau būti geras mokslininkas, bet nesu... Kai buvau moksleivis manęs niekas nenukreipė į tinkamą vagą. Nieko tokio. Jūsų greičiausiai irgi nenukreipė į tinkamą vagą ir jūs greičiausiai gyvenate visai neblogai.

Kai buvau moksleivis populiariausia profesija buvo – dantistas, nes gali daug uždirbti. Dabar žurnalistinė propaganda skleidžia kiek daug programuotojai uždirba. Ir žmonės susivilioję tokiais straipsniais tampa programuotojais. Ar tu turėtum būti programuotojas? Patikrinti tą labai lengva. Kiek kodo eilučių parašei dėl to kad tau buvo įdomu, o ne dėl to, jog tai buvo namų darbai ar kliento užsakymas?

Taip, greičiausiai Lietuvoje reikia daugiau programuotojų, nei jų yra, tačiau tai nereiškia, jog tu turėtum būti programuotojas. Rašyti kodą gali ir beždžionė. Rimtai, išmokai vieną karkasą ir žmogus programuotoja sau ramiai. Nesvarbu, kad nemokėjo matematikos ar iš viso baigė mokyklą dvejetais. Tol kol nesusidurs su sudėtinga problema ar neturės išmokti ko nors naujo jis atrodo visai neblogas darbuotojas. Rašyti kodą nereikia talento. Tačiau rašyti kodą ir būti geru programuotoju nėra tas pats.

Tau nereikia būti programuotoju, nes ne kiekvienas žmogus yra sutvertas būti programuotoju. Ir žodį programuotoju gali pakeisti bet kuria kita profesija.

Yra siuvėjų, kurie atlieka savo darbą, ir yra gerų siuvėjų. Kuo programuotojas skiriasi nuo siuvėjo? Tiek vienam, tiek kitam darbe reikia visą dieną sėdėti prie specifinės mašinos. Tiek vienoje, tiek kitoje profesijoje po darbo dar gali daryti ką nors savo malonumui arba freelancinti klientui.

Žmonės, kurie dirba vienoje ar kitoje profesijoje tik todėl kad ten pateko per klaidą ir nesididžiuoja, nesidžiaugia savo darbu aš norėčiau pavadinti piktžolėmis. Taip jie atlieka savo darbą, tačiau jų rezultatai toli nuo to ką galėtų pasiekti geriausias tos srities specialistas ir jie niekada jam neprilygs. Jokie mokymai tam nepadės. Tu turi ugnelę arba ne.

Kai kurie žmonės neturi reikalingų savybių vienai ar kitai profesijai, tačiau jų noras, jų užsidegimas ir pastangos gali padėti pasiekti neįtikėtinų rezultatų. Tačiau jei neturi nei savybių nei noro, ką tu veiki toje profesijoje?

Yra žmonių, kurie sužibėtų dirbdami kasininkais, valytojais ar krovėjais, tačiau jie dirba teisininkais ar marketingistais, nes vienas profesijas mes laikome labiau prestižiškomis nei kitas. Prestižas - tai kaip povuodega, jinai išskleidžiama tam, kad sužavėtų aplinkinius. Dirbdamas teisininku tą gali pasakyti didžiuodamasis. Dirbdamas krovėju, tyliai nuleidi galvą ir sumurmi: aš krovėjas, baigiau Riomeri, bet negavau teisininko darbo. Tačiau kiekviena profesija yra svarbi, reikalinga ir garbinga (Na, gal išskyrus marketingistus).

Jeigu visi būtų teisininkai, tai niekas nevyktų, nes visi lauktų apeliacinio teismo sprendimo...

Jeigu visi būtų programuotojai, kas dirbtų kasininkais? Na... turbūt visos kasos būtų savitarnos. O kas dirbtų valytojais? Na... turbūt robotai. O kas dirbtų vairuotojais? Na... turbūt važinėtume save vairuojančiais automobiliais. Gal jeigu visi būtų programuotojai, pasaulis nebūtų toks ir blogas?

Dar vienas svarbus klausimas: ar būti krovėju yra blogiau nei būti teisininku? Deja, reikia pripažinti, kad bent vienu aspektu tikrai yra blogiau. Galbūt esate girdėję posakį, jog tu esi penkių žmonių, su kuriais dažniausiai bendrauji vidurkis? Tikėkimės, jog mes visi turime draugų ne iš darbovietės, tačiau darbovietė yra vieta, kur mes praleidžiam daugiausiai laiko ir sakyti, jog bent vienas iš tų penkių mus įtakojančių žmonių nėra bendradarbis (ar visa bendradarbių suma) būtų melas. Kas jeigu tu esi išsilavinęs intelektualus krovikas, o visi tavo bendradarbiai yra latrai? Čia turbūt tas pats kaip pasodinti vieną rožę ir penkias usnis. Gėlė gali augti ir net gi sužydėti, tačiau piktžolės pavogs didelę dalį svarbių maistinių medžiagų. Ta prasme, neskatinu žmogaus nei tobulėti, nei siekti ko nors daugiau.

O kas jeigu paimtume atvirksčią variantą? Tu esi per klaidą patekęs į penkių intelektualų būrelį? Tuomet bendradarbiai tems tave pasiekti daugiau, nei tu svajojai kada nors gyvenime. Tiesa pasakius, gali atsitikti taip, jog šioje situacijoje žmogus gali pasiekti daugiau nei intelektualas apsuptas piktžolių. Aišku, visuomet lieka klausimas ar draugai jo netems žemyn.

Aptarėme vieną ir kitą kraštą, pakalbėkime apie vidurį. O kas jeigu kompaniją sudaro keletas žinių siekiančių intelektualų, tačiau daugelis darbuotojų sėdi ne savo rogėse? Iš principo mes gauname Lietuvą, kur produktyvumo rodiklis yra mažesnis nei Europos. Kuo daugiau žmonių mes pasodinsime į tinkamas roges, tuo bus didesnis produktyvumo rodiklis.

Norėčiau grįžti prie intelektualų apsupto latrų. Dabar padėtis geresnė nei bet kada anksčiau istorijoje. Realūs draugai yra svarbu, tačiau jeigu realūs žmonės neskatina tave tobulėti, gali susirasti virtualių draugų, gali skaityti tinklaraščius, klausyti podcastus ar žiūrėti laidas. Knygos gali suteikti žinias, tačiau jos nesuteikia to žmogiškojo ryšio, internetas gali emuliuoti tą trūkstantį ryšį, tereikia nuspręsti, jog tu pats nori tobulėti labiau nei tavo aplinkiniai žmonės.

Galiausiai noriu pasakyti, jog kiekviena profesija yra svarbi, reikalinga ir garbinga, tik algos kol kas ne visuomet garbingos, bet tikėkimės ateityje tai pasikeis.

Sveiki, vidutiniokai

Daugelis iš jūsų yra vidutiniokai. Vienas kitas – nugalėtojas, vienas kitas nevykėlis. Teoriškai kiekvienas žmogus galėtų būti vienoje, dviejuose srityse lyderis, nugalėtojas, dešimtyje – vidutiniokas ir likusiose nevykėlis. Tačiau taip dažniausiai nėra. Dažniausiai žmogus yra vidutiniokas dvylikoje sričių ir nevykėlis likusiose.

Šita mintis man stuktelėjo žiūrint xFaktorių. Jei netyčia nesate susipažinę, xFaktorius – tai tokia laida, kur visi manantys, jog moka dainuoti eina pademonstruoti savo talentą. Kai kuriems realybė smogia į snukį, teisėjai pasiūlo jiems daugiau niekada nedainuoti ir gyvenimas tęsiasi.

Į xFaktorių ateina tūkstančiai (vargšai teisėjai), tačiau per televiziją parodo kokius kelis šimtus. Kaip manote, ką parodo per televiziją? Jeigu manote, kad parodo nevykėlius – klystate.

Nevykėliai būna dviejų rūšių: juokingi ir apgailėtini. Jeigu rodytų tik žmones iš antros kategorijos - niekas laidos nežiūrėtų. Nevykėlių parodytų per televiziją skaičius sudaro kokią dešimt procentų visų parodytų dalyvių ir daugelis iš jų yra iš pirmosios kategorijos.

Tai kas sudaro likusius pasirodymus? Nugalėtojai? Ne, vidutiniokai. Bet xFaktorius laimėtojas tikrai yra nugalėtojas? Ne. Nebūtinai. Geriausias vidutiniokas vis tiek yra vidutiniokas. Blogiausias nugalėtojas vis tiek yra nugalėtojas.

Jums turbūt kilo klausimas: o kas tuomet yra nugalėtojas? Su muzika viskas labai paprasta. Jeigu žmogus dešimt metų į savo koncertus sugeba pritraukti minias žmonių, greičiausiai jis žino kažką, ko nežino vidutiniokai. Greičiausiai jis daro kažką, ko nedaro vidutiniokai.

Nesupraskite manęs klaidingai, vidutinioku būti nėra blogai. Gal pragyventi iš to reikalo gali būti problematiška, bet tai nereiškia, jog neturėsi koncertų. Įsivaizduokite Nepriklausomybės dieną. Paprastai tokią dieną ir panašiomis progomis yra rengiami koncertai. Tuose koncertuose grupės atlieka po vieną – dvi dainas. Taigi, reikia bent dešimt grupių kad užpildytų renginio programą. Įsivaizduokite, jog tokie koncertai vyksta Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje... Kad užpildyti visas scenas mums praktiškai reikia trijų xFaktorius sezonų...

Prie viso to įvairūs barai ir bareliai mėgsta pasikviesti grupes „gyviems“ koncertams. Dažniausiai nugalėtojų tokios vietos prisikviesti negali, ne dėl to kad jie pasikėlę, bet jeigu nugalėtojai gali užpildyti vieną krepšinio areną, tai jie atlikę vieną koncertą per mėnesį uždirba daugiau nei tie kurie koncertuoja kiekvieną dieną baruose. Elementari matematika.

Kas nors gali paklausti: kuo man užkliuvo xFaktorius? Aš manau, jog tai nuostabi laida ir reikėtų turėti po vieną tokią atranką kiekvienai profesijai. Jeigu stojimas į teisę būtų panašus į xFaktorių, mes neturėtume dešrų kimšėjų su teisininkų diplomais. Iš karto reikia pripažinti, jog xFaktorius daugeliui profesijų nebūtų įdomus pašaliniam stebėtojui...

Ar jums kada nors kilo klausimas: kur dingsta visi tie dalyviai xFaktoriui pasibaigus? Televizijos žvaigždžių darbas yra būti televizijoje, todėl pasibaigus vienai laidai, jie nueina į kitą. O ką daro paprasti žmonės? Grįžta atgal į savo urvelius iš kurių išlindo. Na gal nevisai. Kai kurie pasirodo kitame xFaktorius sezone, dalyvauja televizijos sezono atidaryme bei mano minėtuose koncertuose, tačiau daugelis iš jų išnyksta iš vaizdo. Net ir nugalėtojai dažniausiai pradingsta...

Kitų šalių xFaktoriai yra sukūrę pasaulinių žvaigždžių, ar tą gali padaryti ir lietuviškas? Aš manau, kad ne. Ar mes turite talentų? Aš manau, kad turime puikių talentų, bet talentas dar ne viskas.

Talentas yra panašus į deimantą. Rastas deimantas gali būti parduodamas, gali būti demonstruojamas, bet jis nėra naudojamas. Prieš paverčiant jį į papuošalą reikia apdoroti. Tas pats ir su talentu.

Jūs galite pasakyti, jog scenoje dainuoja vienas žmogus, tačiau kad toje scenoje jis atsiderėtų, jam reikia mažiausiai dviejų žmonių pagalbos: dainavimo mokytojo ir vadybininko.

Labai sunku pažvelgti į save iš šono, o jeigu negali savęs girdėti, tai kaip žinoti, kuriose vietose reikia tobulėti? Mokytojas yra tas žmogus, kuris gali įžvelgti iš šono, pastebėti, patarti ir nurodyti teisingą tobulėjimo kryptį. Nugalėtojui dainininkui reikia nugalėto mokytojo.

Vadybininkas tas žmogus, kuris užtikrina, jog dainininkas atsiderėtų ant geriausių pasaulio scenų. Kaip minėjau pradžioje vienas žmogus gali būti nugalėtojas keliose srityse, tačiau labai retai nugalėtojas dainininkas taip pat yra ir nugalėtojas vadybininkas.

Aš bandau sugalvoti, kokia profesija yra vienišo žmogaus reikalas ir niekas neateina į galvą. P

Jūs pagalvotumėte, jog knygos rašymas yra vienišiausias darbas kokį galima sugalvoti. Taip, tai tiesa, bet knygos parašymu kelionė nesibaigia. Kažkas turi suorganizuoti knygos pristatymus ir pasirašymus įvairiuose knygynuose. Kažkas turi sukurti ir prižiūrėti facebook, google reklamas bei fanų puslapius. Kažkas turi sukurti knygos reklaminį puslapį bei video... Ar galima apsieiti be viso šito? Žinoma, jeigu nori parduoti knygas vienetais, o ne tūkstančiais. Ar gali viską daryti pats autorius? Žinoma, bet nugalėtojai galėtų pasiekti žymiai geresnių rezultatų.

Rašytojui taip pat reikalingas mokytojas. Daugelis iš jūsų turbūt pagalvojo: kam tas mokytojas, rašyti aš išmokau pirmoje klasėje ir dar po to mokiausi dvylika metų. Rašyti be gramatinių klaidų yra privalumas, tačiau platus žodynas yra svarbiau. Ir nors platus žodynas yra svarbu, bet yra vienas dalykas dar svarbesnis. Pats svarbiausias dalykas rašytojui yra žodžiais perteikti tiksliai tą mintį, kurią jis sugalvojo. Jeigu rašytojo darbas žmonėms patinka – puiku, nepatinka – nieko tokio. Bet jeigu skaitytojai nesupranta ką rašytojas norėjo pasakyti, tai... pasaulio pabaiga. Pats rašytojas niekada negalės pastebėti, jog jo mintys išdėliotos painiai, tą gali pastebėti tik kitas žmogus. Ir taip, galbūt jūs tą žmogų norėtumėte vadinti ne mokytoju, o asistentu ar redaktoriumi, bet toks žmogus yra būtinas.

Turbūt visi esate girdėję ką daryti norit iš vidutinioko tapti nugalėtoju: nueiti viena mylia daugiau nei kiti. Tačiau ar jums kas nors sakė, jog viena mylia nueita ne į tą pusę jokios naudos neprideda? Mylia į kairę, mylia į dešinę, mylia ratu, mylia kubu, mylia aštuoniuke... Nesvarbu. Televizijos bokštas Vilniuje yra nuostabus dalykas, jį galima matyti iš daugybės vietų. Jeigu jūs galite taip matyti savo tikslą, tai bent jau žinote kur norite patekti.

Žinojimas kur nori eiti dar nereiškia, jog žinai kaip ten patekti. Jei Raudonkepuraitė būtų žinojusi kelią pas senelę, vilkas jos niekaip nebūtų aplenkęs. Jeigu Vilniuje matai televizijos bokštą horizonte, tai nereiškia, jog gali eiti tiesiai. Pakeliui daugybė namų bei aptvertų kiemų užstos kelią. Priklausomai nuo to kur pradedi kelionę gali būti, jog atsidursi prie upės ir artimiausias tiltas bus tik už kilometro, kito. Jei pėsčiomis kelionė gali užtrukti valandų valandas (priklausomai nuo to kiek klaidžiosi aplinkui), tai taksistas ar uberis galbūt tave nuvežtų per pusvalandį.

Man neteko girdėti, jog galvos daužymas į sieną padėtų ją nugriauti ir aš tikrai to nerekomenduoju bandyti namuose. Taip, atkaklumas yra viena iš svarbiausių nugalėtojo savybių, tačiau jam taip pat svarbu laiku suprasti, kada atkaklumas neduoda jokių vaisių ir pakeisti krypti arba metodą. Jei užtektų tik atkaklumo pasaulį valdytų kurmiai... arba ožiai.

Visą tai pasakius, daugelis yra vidutiniokai, todėl kad nepakelia subinės, tai papildomai myliai ir tik nedaugelis, todėl kad niekaip neranda teisingo kelio. O kam eiti tą papildomą mylią? Vidutinioku būti juk gerai, vidutinioku būti juk patogiu. Kaip sakė viena reklama: esi tarp panašių į save.

Ar pomėgis turėtų tapti darbu?

- Vieni žmonės sako, surask tai ką mėgsti ir nereikės dirbti nei vienos minutės gyvenime. Kiti sako, jei savo mėgstamą veiklą paversi darbu, imsi nekęsti tos veiklos. Tai kaip yra? - paklausė mano bendradarbis.

- Taip, - atsakiau aš.

Pradėkime nuo mano istorijos ir po to galėsime pasinerti į filosofijas.

Aš baigiau informatiką. Programuoti išmokau savarankiškai, kas reiškia su draugų pagalba, ne universiteto. Kol studijavau programavimas buvo mano hobis ir jis man labai patiko. Programavime visuomet buvo ko išmokti, kur tobulėti, buvo smegenų mankšta, galvosūčiai ir iššūkiai. Problemas aš susigalvodavau pats ir jas sprenddavau. Natūralu, kad jausdamas tokią meilę programavimui, baigęs universitetą nuėjau dirbti programuotoju. Ir meilės nebeliko. Iš tiesų, tai ne meilės problema.

Galbūt esate girdėję pasakymą, kad programuotojui alga mokama ne už kodo eilučių rašymą, bet už problemų sprendimą? Man mokėjo už eilutes. Ta prasme nebeliko smegenų stimuliavimo. Galbūt problemas, kurias turėjau spręsti aš, buvo iššūkis kažkam, ne man. Man tai buvo tik mechaninis kodo rašymas. Kartais mintimis nuklysdavau toli į lankas ir paskui pabudęs žiūrėdavau kas tiek daug kodo parašė. Svarbiausia, kad tas kodas būdavo geras ir aš neturėdavau prie ko prikibti.

Vienintelė problema, kurią aš turėjau spręsti darbe buvo nuobodulys. Nebeliko prasmės tobulėti. Supraskit mane teisingai, aš niekada nebuvau kiečiausias programuotojas įmonėje, galbūt antras, galbūt trečias (mūsų buvo ne tiek ir daug, beveik dviženklis skaičius), bet man tai nebuvo svarbu. Yra žmonių, kurie užkopę į

kalną pamato aukštesnį ir tuomet privalo užkopti į tą aukštesnį, kur, aišku, sužinos apie dar aukštesnio kalno egzistavimą ir pasaka be galo. Aš nesu toks žmogus. Į kalną įkopta kas toliau?

Kai kurie žmonės dabar galvoja, vadinasi savo pomėgio geriau neversti darbu. Bet ar tikrai? Ar tikrai programavimas buvo mano pomėgis? Aš manau, kad ne. Mano pomėgis buvo ir vis dar yra spręsti problemas. Programavimas - tai tik įrankis, būdas, vienas iš būdų jas spręsti.

Dabar aš projektuojau programinę įrangą, dalis darbo yra UI/UX dizainas, tačiau kita dalis yra programos veikimo logika. Būtent antroji dalis man patinka.

Užteks apie mane, pakalbėkime apie kitus. Norėčiau pristatyti pavyzdį, kurį girdėjau viename podcast. Įsivaizduokite, kad jūsų pomėgis yra gaminti kišenines gitaras. Tai tokios mažos gitaros, kad telpa į kišenę, bet jomis vis tiek įmanoma kurti muziką. Ar turėtumėte savo pomėgį paversti pagrindiniu pragyvenimo šaltiniu?

Pagalvokime.

Kad galėtumėte iš kažko gyventi jums reikia, jog už tai mokėtų. Pirmas kelias - įkurti savo verslą. Kad verslas būtų sėkmingas jums reikės ieškoti klientų, kurti reklamas, organizuoti pristatymus ir aš net nekalbu apie buhalterijos tvarkymą. Aišku, nebūtina viską daryti pačiam, galima pasamdyti kiekvienos srities specialistus. Jeigu jums pinigai plėšo kišenes, tai kam čia skaitote, eikite kurti savo verslo. Daugeliui iš mūsų pinigai yra ribotas resursas, todėl didžiąją dalį darbų tektų atlikti patiems. Čia kyla du klausimai. Pirmasis kaip stipriai nemėgstate tu kitų dalykų, kuriuos privaloma daryti? Antrasis kiek laiko lieka tai daliai, kuri jums patinka?

Jeigu nenorite kurti savo verslo visuomet yra antras kelias. Bent jau teoriškai, realybė dažniausiai būna daug graudesnė. Antrasis kelias - tapti darbuotoju. Jei jums patinka programuoti, susirasti darbą turėtų būti lengviau nei lengva. O ką daryti, jei jums patinka nerti vašeliu? Gali būti, jog tai kas jums patinka yra profesija žvelgiant pasauliniu mastu, tačiau Lietuvoje nereikia nei vieno specialisto. Ar tai reiškia, kad turėtume emigruoti? Teoriškai taip, praktiškai ne. Būkim sąžiningi, daugelis žmonių yra nacionalistai ir pirmiausia samdo savo tautiečius. Imigrantai samdomi dažniausiai dėl to, kad vietiniai nenori dirbti ar jų algos labai ženkliai mažesnės. Kad ir kokią profesiją pasirinktumėte, užsienyje bus didžiulė konkurencija, nebent jūs norite būti krokodilų prižiūrėtoju.

Griškim į gimtinę. Tarkim, kad jums patinka yra rašyti reklamas ir jūs galite susirasti darbą sąlyginai lengvai, ar turėtumėte jo imtis? Paklauskite savęs ar jums tikrai nesvarbu kam tas reklamas kurti? Ar jums vienodai lengva būtų sukurti reklamą dešrai, prekybcentriui, higienos paketams? O kaip dėl restorano, kur vakar jus aptarnavo pasibaisėtina? Kai esi vadovas gali rinktis su kuo nori dirbti ir su kuo ne. Čia teoriškai, realybėje renkasi tavo piniginė. Kai esi darbuotojas, privalai daryti tai ką tau liepia. Kad nekalbėti visiškai abstrakčiai ir filosofiskai, vienas iš mano programuotojo karjeros labiausiai žudančių dalykų buvo sukurti prezentacines svetaines kompanijoms iš mažų miestelių apie kurias niekas nėra girdėjęs. Praėjus dešimt metų nuo mano programuotojo karjeros pabaigos, tos svetainės vis dar egzistuoja nei kiek nepakeistos nuo jų paleidimo dienos. Kas nors nori pakalbėti apie mumijas?

Pabandykim apibendrinti, tai turėtume ar ne paversti savo pomėgį darbu? Atsakymas greičiausiai jums nepatiks: tai priklauso nuo kiekvieno individualios situacijos. Paklauskite savęs kiek procentų sudarys darymas to ką mėgstate ir kaip stipriai nekęsite likusios dalies. Aišku, jūsų įsivaizdavimas niekada nebus šimtą procentų tikslus, o kartais gali būti net labai labai netikslus, bet tai vienintelis dalykas ką jūs galite padaryti. Kad atsakymas būtų tikslesnis verta būtų pasikalbėti su žmonėmis, kurie jau daro tai ką jūs norėtumėte. Kai žinosite atsakymą, žinosite, kaip elgtis.

Tavo laisvalaikis nepriklauso tau

Vienoje knygoje perskaičiau mintį, kuri sakė, kad darbdaviai privalo domėtis, ką darbuotojai veikia laisvu laiku. Ką manai apie tokį teiginį?

Aš asmeniškai pasipiktinau jį perskaitęs. Čia kas vergija?! Aš net negaliu veikti ką noriu savo laisvu laiku? Visai neseniai supratau, jog tas teiginys yra labai teisingas. Leisk iliustruoti pavyzdžiu iš savo gyvenimo. Pavyzdžiais iš savo gyvenimo iliustruoti lengviau nei iš tavo.

Aš einu miegoti dešimtą valandą vakaro. Tai yra geriausias laikas, nes tuomet aš gaunu pakankamai laiko išsimiegoti. Dabar įsivaizduok situaciją, jog aš radau naują serialą, kuris labai kabina. Aišku, aš esu pakankamai protingas, kad nebandyčiau žiūrėti viso serialo iš karto, bet tarkim, jog vietoj dešimtos valandos, aš nueinu miegoti dvyliką valandą t. y. dviem valandom vėliau. Tačiau dėl to darbas neprasideda vėliau. Aš vis tiek turiu atsikelti tuo pačiu metu. Vadinasi, aš miegosiu trumpiau. Aš tikrai žinau (eksperimentiniais būdais patikrinau), kad man miego neužteks. Tai reikš, jog darbe jausiu nuovargį, darysiu žioplą klaidas. Mano darbe žiopla gramatinė klaida nekainuoja gyvybės, bet trūkstant atidumo aš galiu pažadėti klientui padaryti, tai ko neturėčiau. Pažadėti padaryti greičiau nei įmanoma ir panašiai. Trumpai tariant darbo diena bus šūdina.

Bet darbo dienos pabaiga dar ne pabaiga. Grįžęs namo aš jausiuosi pavargęs labiau nei šiaip kitomis dienomis, vadinasi, pasekmės bus tokios, jog nieko daugiau nenorėsiu veikti, tik pažiūrėti kokį serialą ir eiti miegoti. T.y. susigadinu ne tik darbo dieną bet ir savo asmenines keturias valandas.

O jeigu žiūrėsiu serialą ir serialas kabina, tai vėl norėsiu nueiti miegoti vėliau... Taip užsikuria amžinas ciklas, kuris generuoja prastą darbo kokybę ir lėvą gyvenimą.

Dabar pažvelkim kiek plačiau. Aš žinau, kad esi protingas ir vidury savaitės nešventi. Bet tarkim, kad užšventi trečiadienį. Ką tai reiškia? Ar kitą dieną neini į darbą? Ar eini į darbą ir bandai prastumti dieną padarydamas minimalų žalos kiekį?

Teoriškai net ir tai ką bei kur valgai taip pat turėtų rūpėti darbdaviui. Jeigu apsinuodiji maistu, jeigu valgai nesveiką maistą, dėl visko krenta darbo kokybė.

Jeigu pykstiesi su drauge, jeigu vaikai serga, darbo metu galvoji ne apie darbą, o apie savo asmeninius dalykus dėl ko irgi kenčia darbo kokybė.

Galima sugalvoti daugybę dalykų, kurie atlikti ne darbo metu įtakoja darbo kokybę. Bet grįžkime prie manęs, nes apie ką dar galima kalbėti? Tarkim, aš nežiūriu kabinančio serialo. Tarkim, aš noriu parašyti šį tekstą ir dėl to nueisiu miegoti vėliau. Tarkim, aš noriu sukurti žaidimą... Tarkim, aš noriu nupiešti komiksą... Yra daugybė dalykų, kurie man įdomus, tačiau viskam reikia laiko. Taip, aš galiu aukoti savo miegą, net ir suprasdamas, kad rytoj diena bus šūdina. Nes aš žinau, kad laikas yra ribotas ir daugiau jo neatsiras.

Neaukodamas miego dalyką, kurį noriu padaryti šiandien, galbūt padarysiu tik po savaitės... O galbūt per savaitę sukris kiti dalykai, svarbūs reikalai ir jį padarysiu tik po mėnesio...

Ne kiekvienas žmogus nori pasiekti kažką savo asmeniniu laiku, bet, būkim sąžiningi, mano ambicijos kenkia darbo kokybei. Galima sakyti, kad aš esu blogas darbuotojas. Kaip išspręsti šią dilemą?

Geriausia darbdaviui būtų, kad aš tiek darbo tiek, savo laisvalaikio domėčiausi tais pačiais dalykais. Kas, beje, tikrai gerų programuotojų atveju yra tiesa. Kai aš buvau programuotojas, man irgi rūpėjo savo asmeniniu laiku pakelti savo programavimo lygį. Esminis žodis buvau.

Geriausia man būtų, jeigu darbo diena vietoj aštuonių valandų truktų tik šešias. Būkim sąžiningi, geriausia būtų jeigu iš viso dirbti nereikėtų, tuomet visą laiką galėčiau skirti tik sau. Bet mes visi suprantame, kad taip neatsitiks.

Lietuvoje yra visiškai *nevergovinė* santvarka, kurioje jeigu dirbi - mokesčius už tave moka darbdavys, jeigu nedirbi - mokesčius turi mokėti pats. Valstybei nesvarbu, kad tu visai neturi pajamų, esi lietuvis, prašau susimokėk. Aišku, mokesčių, kurie nepriklauso nuo pajamų, panaikinimas būtų geras žingsnis, bet dirbti vis tiek reikėtų, nes duona kainuoja, vanduo kainuoja, šildymas kainuoja... Na... nebent tu nori miegoti užsiklojęs bomžą. Bomžas tikrai nori, kad juo užsiklotum.

Taigi, grįžkime prie šešių valandų. Tai būtų naudinga ne tik man, bet ir darbdaviui. Tu gali pagalvoti: nekabink man makaronu, kaip trumpesnė darbo diena gali būti naudinga darbdaviui? Labai paprastai.

Kadangi, aš turėčiau daugiau laiko sau, tai galėčiau nueiti miegoti laiku ir gerai išsimiegojęs būčiau produktyvesnis. Kadangi, turėčiau daugiau laiko sau, galėčiau daugiau išmokti, perskaityti knygų, pažiūrėti filmų... Viskas yra idėjos. Kuo daugiau idėjų sukaupiu, tuo daugiau idėjų galiu pritaikyti darbe. Ir tos idėjos

neturi būti tiesiogiai susiję su mano pareigomis. Revoliucijos yra daromos tuomet, kai idėjos iš vienos srities pritaikomos kitoje. Žodžiui, darbdaviui vieni privalumai. Ir, neskaitant mano gražaus saldžialežuvavimo, atlikti tyrimai parodė, jog įvedus šešių valandų darbo dieną darbuotojai yra produktyvesni. Jie nešvaisto laiko veltui, koncentruojasi į svarbiausias užduotis, todėl per mažiau laiko sugeba padaryti daugiau.

Deja, kol kas nepanašu, kad darbo diena sutrumpėtų iki šešių valandų. Taip yra dėl sustabarėjusio seno požiūrio, kuris yra genamas daugybės metų įpročių, vietoj to, kad kas nors atliktų tikrus tyrimus ir paskaičiuotų kas iš tiesų yra naudinga. Tai ką dar galima padaryti?

Yra dar vienas variantas, kuris dalinai patenkintų tiek darbdavį, tiek mane. Išmokyti žmones laiko planavimo. Kas to turėtų mokyti? Aš manau, kad turėtų to mokyti mokyklos. Matematika nėra svarbu šiais laikais, jeigu nemoki planuoti laiko. Kai aš buvau moksleivis, mes piktindavomės, jog mokėjimas suskaičiuoti integralą nepadės nusipirkti duonos ir mano laikais kompiuterių era tik prasidėjo... Dabar galėjimas atlikti matematikos veiksmus be kompiuterio yra naudingas dar mažiau žmonių nei anksčiau, kita vertus...

Planavimas... jis reikalingas visiems ir informaciniam triukšmui augant darosi tik svarbesnis.

Aišku, tiems kad baigė mokykla... Irgi reikėtų išmokyti planavimo. Kas tą turėtų padaryti? Aišku, galėtų darbdavys, bet greičiausiai tai kiekvieno individo asmeninis reikalas. Nes daugelyje darboviečių vis dar svarbiau, jog tu sugebėtum trinti kėdę (stovimas stalas? Kas čia per velnio išmįslas?) aštuonias valandas, nei kaip efektyviai pasieki rezultatus. Pasiguosti galime bent jau tuo, jog daugelis darbdavių nesidomi ką mes vargšės skruzdėlės veikiame laisvalaikiu.

Ką reiškia būti bedarbiu?

Norėčiau pakalbėti apie vieną dalyką, apie kurį niekada anksčiau nekalbėjau. Priežastis kodėl nekalbėjau - gėda. Bet laikui bėgant supratau, kad aš toks ne vienas. Galiausiai priėjau išvados, kad visi kas gali - taip daro.

Apie ką aš kalbu? Bedarbystę. Pas mus Lietuvoje darbas pats iš savęs yra gyvenimas, tikslas ir prasmė. Jeigu nedirbi, tai esi ligonis. O aš noriu pasakyti, kad gera būti bedarbiu. Bet apie viską iš eilės.

Mano gyvenime tai įvyko pakankamai senai, todėl vargu ar galėsiu patarti žmonėms, kurie metė savo darbus vakar, tačiau tikiuosi, jog įvesiu truputį šviesos tiems, kas niekada to nedarė.

Kaip tai atsitiko man? Tuo metu aš gavau labai normalią algą, dirbau labai stipriame kolektyve ir šefas buvo fainas, bet... Vieną rytą pabudau ir paklausiau savęs: *ar aš noriu tą daryti visą likusį gyvenimą?*

Atsakymas buvo - *ne*.

Tai vadinasi darbas buvo gaidys? Nevisai. Biški. Vienas iš dalykų, realiai turbūt vienintelis dalykas, kuris man kliuvo darbe - nebuvo iššūkių, nebuvo tobulėjimo galimybių. Net jei aš būčiau tobulėjęs savo asmeniniu laiku, nebūčiau galėjęs to pritaikyti darbe. Aš jau turbūt nekartą minėjau, kad vieną kartą užmigau darbe, o pabudęs supratau, kad kodas pasirašė pats, ta prasme, aš negalėjau prisiminti kaip/kada tą kodą parašiau ir svarbiausia, kad tai buvo aukštos kokybės kodas. O kai gali miegoti darbe, tai jausmas, lyg dirbtum fabrike prie konvejerio linijos. Aš turbūt pirmasis žmogus, kuris sako, kad programavimas yra fizinis, o ne protinis darbas. Turbūt suprantama, kad pradėjau nekęsti kalbos su kuria dirbau.

Žvelgiant iš verslo pusės, logiška, kad įmonė yra stipri tam tikrame sektoriuje ir daugiausiai gauna tam tikros srities darbų, kurie yra panašūs. Vėl gi iš verslo pusės, atrodo logiška, kad tam tikros srities darbai duodami vienam tam pačiam žmogui, kuris sugeba juos padaryti greičiausiai. Greičiau padarai darbą, daugiau sugebi padaryti, daugiau pelno įmonė gauna. Bet kas nori daryti tą patį dieną iš dienos?

Dabar, kai tenka vesti darbo pokalbius, daugybė jaunų žmonių sako, kad juos motyvuoja žinios ir tobulėjimas. Kai aš buvau jaunas, tokie dalykai irgi motyvavo mane, bet tai tuo pačiu yra ir kvaila. Aš negaliu sugalvoti, tokios situacijos, kai žmogus dirbdamas vienoje kompanijoje nepasiekia stogo. Ką daryti tuomet? Keisti kompaniją? Bet kitoje kompanijoje atsitiks lygiai taip pat. Klausimas tik kiek laiko tai užtruks? Man tai truko tris mėnesius.

Galiu nuraminti, kad prioritetai keičiasi. Žinios ir tobulėjimas manęs nemotyvuoja, bet tai atskira tema. Nesupraskite manęs klaidingai, aš nesilaikau įsikibęs į senas tiesas ir nesu prieš išmokti ką nors naujo, bet pats iš savęs mokymasis man nėra tikslas, tik įrankis. Bet grįžkime prie bedarbystės.

Darbas yra tik viena darbo metimo dalis. Ta prasme, jeigu šefas asilas, jeigu kolegos tinginiai, jūs turite pilną teisę, net gi sakyčiau, pareigą mesti darbą. Tačiau žiūrint iš boso pozicijos, darbo vieta gali būti tobula, tačiau kai kurie žmonės vis tiek išeis ir tai niekaip nesusiję su kompanija. Nes kita labai svarbi formulės dalis yra pats žmogus, jo įsitikinimai, jo asmeninis gyvenimas.

Kažkas man pasakojo, kad vienoje labdaros organizacijoje visos darbo dienos prasideda malda. Tai gali būti nuostabiausia organizacija, kuri daro kilniausius dalykus, bet jeigu esi ateistas ilgai tokioje vietoje neišdirbsi. Nežinau kodėl dalį, kurioje pasakoju apie save bandau suvesti į globalias pamokas. Taigi apie mane. Tuo metu mano gyvenimas atrodė labai tragiškai: darbas, miegas, darbas, miegas, darbas, miegas, darbas, miegas, darbas, miegas, savaitgalis. Kiek jūs išvertumėte gyventi tokiu ritmu?

Kai nesi susitvarkęs asmeninio gyvenimo, ir, būkim sąžiningi, aš neturėjau jokio asmeninio gyvenimo, į galvą pradeda lįsti keistos mintys. Kadangi daugiausiai laiko praleidi darbe, tai darbas yra kaltas dėl to, kad gyvenimas yra šūdinas, kad nežinai ko nori, kad nieko neturi. Pasakysiu atvirai – tai netiesa.

Taigi, vieną rytą pabudau, pagalvojau, kad mano gyvenimas yra gaidys ir nusprendžiau kažką keisti. Tą kažką keisti, reiškė pašalinti patį didžiausią blogį iš savo gyvenimo: mesti darbą. Aš nesakau, kad tai buvo protingas sprendimas, bet jeigu paklaustumėte: ar ką nors keisčiau? Atsakymas – ne. Taip, darbo metimas buvo kvailas sprendimas, bet jeigu ką nors keisčiau savo gyvenime, tai tikrai ne tą momentą. Buvo daugybė didelių ir mažų momentų, kurie vedė link to, geriau jau keisti juos.

Paskutinė priežastis kodėl aš mečiau darbą: nes aš galėjau tą sau leisti. Ta prasme, aš turėjau santaupų ir atrodė, jog turėjau pakankamai daug, bet jūs nepatikėsite kaip greitai santaupos tirpsta.

Visą tai pasakius, reikėtų pridėti, jog darbą mesti nėra lengva, jeigu kolektyvas yra geras, tarsi šeima, draugai. Tai gali būti labai emocionali. Ir galbūt viena iš priežasčių, kodėl žmonės nepalieka savo darbo yra ta, jog jie bijo, kad neris tokių gerų bendradarbių.

Ką reiškia būti bedarbiu? Tai nuostabu. Visas laikas priklauso tik tau, gali daryti ką nori. Būti bedarbiu nėra nuobodu. Visuomet atsiranda ką veikti ir tas laikas kažkur dingsta, ypač jeigu turi internetą.

Pirmą mėnesį, aš nieko daugiau neveikiau tik žaidžiau visus įmanomus, kvailus žaidimus, kokius tik galėjau rasti. Aš žaisdavau iki dviejų ryto, miegodavau iki keturių (tipo šešioliktos), valgydavau, kai atsikeldavau. Priešingai nei pas daugelį žmonių, mano geiminimo riba yra pakankamai žema, po mėnesio aš nebenorėjau daugiau pažvelgti į žaidimus. Aš – ne kiti žmonės. Kiti gali žaisti du metus be pertraukos ir net negalvoti apie pabaigą. Tai nėra nei sveika, nei gerai.

Kitas dalykas, ką aš pradėjau daryti tuo metu: žiūrėti anime. Universitete mano draugai buvo pamišę dėl anime, tačiau man tai buvo tik kvaili multikai. Atsiradus daugiau laiko, gavau progą peržiūrėti visą sezoną ir tai užkabino. Mano asmeniškai pirmieji žiūrėti anime buvo Fullmetal alchemist bei Darker than black. Atvirai kalbant, ne patys didžiausi šedevrai ir, jeigu ką nors norėčiau suvilioti anime, tikrai šie neatsidurtų mano rekomendacijų sąrašė.

Be anime, taip pat žiūrėjau daug serialų. Čia turbūt reikia prisipažinti, jog mano filmų bei multikų riba yra gerokai aukštesnė nei žaidimų, bet ją irgi sugebėjau pasiekti. Aš nežinau ar čia tik aš toks, ar visi tokie. Pavyzdžiui aš galiu visą mėnesį žaisti žaidimus ta prasme tik žaidimus arba tik filmus arba tik knygas, bet po to man nusibosta ir reikia kažko kito. Man reikia pokyčių, naujovių, įvairovės.

Kadangi knygų ir taip daug skaičiau dirbdamas, tai skaityti dar daugiau nepradėjau.

Vienas iš dalykų, kuris erzino mane dirbant, tai kad daugybė renginių prasidėdavo apie 17, 18 valandą ir jie būdavo centre, o aš dirbau toli nuo centro ir, grubiai, pasiekti centrui man reikėjo valandos laiko. Aš niekada nemačiau prasmės eiti į jau prasidėjusi renginį. Taigi, metęs darbą, maniau, kad daugiau vaikščiosiu į renginius. Kas iš dalies buvo tiesa. Tačiau neatsimenu, kad būdamas bedarbiu nors kartą būčiau ėjęs į mokamą renginį.

Ar aš sakiau, kad gali keltis kada nori, kad gali eiti miegoti kada nori? Dabar pakalbėkime apie netokią malonią pusę. Kartais aš tiesiog tingėdavau ką nors veikti. Ta prasme, pasikloti lovą. Nesiprausdavau

dienom. Tiesiog sėdėdavau ir smirdėdavau. Kaip bomžas. Ir nors oficialiai man niekada nebuvo diagnozuota, tačiau manau, jog buvau įkritęs į lengva depresijos formą. Gyvenimas buvo bespalvis, maistas beskonis... Ta prasme, buvau toks šalia kurio jūs nenorėtumėte būti. Aš turbūt ir pats nenorėčiau būti šalia.

Senkant pinigams pradėjau mažiau išeiti į miestą. Mažiau išeidavau, mažiau bendraudavau su žmonėmis. Kažkuriuo metu nueiti iki parduotuvės pasidarė baisu. Tiesiog ėmiau bijoti žmonių. Pradėjau skaičiuoti pinigus. Pirkti pigiausias prekes tokias kaip ryžiai, griikiai. Numečiau dvidešimt kilogramų svorio. Ėmiau sverti tiek, kad manikenės sužinojė numirtų iš pavydo.

Vieną rytą pabudau išpiltas šalto prakaito galvodamas apie tą ką darysiu, kai pasibaigs pinigai. Nardyti po šiukšlių kontenerius nesinorėjo (ir kol kas neteko).

Esu visiems labai dėkingas, kurie vaišino mane nemokamais pietumis, kai buvau bedarbis. Tiems kas dirba keletas eurų gali pasirodyti smulkmena, tačiau man tai reiškė, jog galėsiu gyventi dar vieną dieną iš savo santaupų.

Aš nenoriu įvaryti depresijos ir dirbi gali būti blogai, bet neturėti pinigų yra blogiau.

Draugai yra svarbu. Jeigu jūs metėte darbą, tai nereiškia, kad draugai padarė tą patį. Tikėkimės, jog nepadarė, kas reiškia, kad, kai jūs sėdite ant sofos, jie sėdi darbe. Jie taip pat turi savo gyvenimus, įsipareigojimus, bei tikėtina kitus draugus ne tik jus. Bet kuriuo atveju bendravimas su žmonėmis yra labai svarbus. Kai dirbi, tai visus savo socialinių kontaktų poreikius pilnai gali pasidengti bendraujant su bendradarbiais, nueinant kartu pietauti. Kai nedirbi viso to nėra, tačiau socialiniai poreikiai niekur nedingsta, nereikia apgaudinėti savęs. Ir nors socialiniai tinklai iš dalies gali šitai padengti, tačiau vis tiek kartas nuo karto vertėtų išeiti į miestą, kad neimtumėte bijoti žmonių.

Žvelgiant iš draugų pusės, yra svarbu palaikyti bedarbius, tačiau tuo pačiu nespausti: kada susirasi darbą.

Geriau nesistengti padėti susirasti darbą, nes žmogus, kuris nenori jo susirasti dės visas pastangas, kad taip ir neįvyktų. Kita vertus, kai žmogus nuoširdžiai kreipiasi į jus pagalbos – neatsakykite.

Reiktų nepamiršti ir nepalikti bedarbio kimarinti priebezdėtame kambaryje, o kartas nuo karto pakalbinti bei pakviesti, kur nors į miestą, nors kartais jis gali elgtis kaip tikrai pasiutusi katė ar kiaulė purvo baloje. Aš nesakau, kad visi taip daro, bet emocijame lygyje gali būti viskas išbalansuota. Kartais tiesiog norisi su kažkuo pasikalbėti egzistenciniais klausimais.

Čia turbūt puikus momentas sužinoti kiek turite tikrų draugų. Lietuvių liaudės patarlė sako: pažinsi draugą nelaimėje, bet aš nekalbu apie nelaimę. Yra žmonės, su kuriais kalbate apie naujus batus ir ratus, tačiau tokioje situacijoje reikia žmogaus, su kuriuo galima būtų pakalbėti atvirai, filosofškai apie požiūrį į gyvenimą, apie gyvenimo prasmę, apie ateitį, apie svajones. Būtų liūdna, atsidūrus tokioje situacijoje, suprasti, kad su visais bendravai tik apie paviršutiniškus dalykus ir nėra su kuo pasidalinti savo skausmu ant širdies. Kita vertus nesinorėtų nuskandinti visų savęs gailėjimo ašarų upėje.

Pataisykite mane, jeigu klystu, bet mums yra sukurtas toks įvaizdis, kad jei nori atrasti gyvenimo prasmę ir pilnatvę, turi mesti viską, keliauti aukštai į kalnus ir dešimčiai metų užsidaryti į vienuolyną. Tai yra nesąmonė. **Jeigu negali rasti gyvenimo prasmės dirbdamas, tai nerasi jos ir metęs darbą.** Jei daugiau laiko paskiri neišsprendžiamam klausimui, nepadaro jo labiau išsprendžiamo. Aš pasakysiu taip - kiekvienas turi sau surasti atsakymą į klausimą: *kas yra gyvenimo prasmė?* Tačiau tai turi padaryti nekeisdamas savo gyvenimo aplinkybių. Aplinkybių keitimas yra bėgimas nuo savęs. Tik kažką darydamas gali surasti save. Gali ieškoti savęs ir tuo pačiu dirbti darbą, kuri gali pakęsti. Geriausias būdas surasti save, ne keisti darbus kas mėnesį, bet keisti hobių, keisti kursus, ko negali daryti būdamas bedarbis, nes viskas kainuoja, o pinigų reikia skaičiuoti ir taupyti.

Ne visiems kils noras ieškoti savęs. Dažniausiai į savęs paieškas įkliūna tie, kurie jaučiasi, kad nepritampa prie aplinkos. Jeigu visi aplink tave veda, o pats esi vienišas, tuomet tarsi jauti išorinį spaudimą tapti toks kaip visi, tačiau tuo pačiu pradedi galvoti: *kas esi?* Kodėl nesi toks kaip visi?

Aš manau, kad šiais laikais jaunų žmonių norinčių surasti save yra daugiau nei ankščiau. Aišku, aš galiu klysti, tačiau, manau, kad socialiniai tinklai kuria spaudimą taikytis prie nerealių stereotipų. Seniau nerealūs stereotipai buvo tik ant žurnalų viršelių, dabar jų pilnas internetas...

Kartais direktoriai susisėdę kalba apie tai, koks keistas tas jaunimas: nori prasmės darbe. Jeigu taip galvotume, pats prasmingiausias darbas yra šlavėjo: daro pasaulį švaresnį kiekvienu šluotos užsimojimu. Daugelis darbų šiais laikais yra sėdėjimas prie kompiuterio, ar gali būti kažkokia prasmė skaičiukuose, kuriuos jūs suvedinėjate? Aišku, kad ne. Kažkoks turtuolis taps dar turtingesnis, o jūs ir toliau dėliosite tuos skaičiukus.

Jeigu paklaustumėte manęs dabar: ką aš moku, kurioje srityje aš esu specialistas, aš nežinočiau ką atsakyti. O jūs žinote?

Kai mečiau darbą (šiek tiek laiko praėjus) nusprendžiau, jog negrišiu į tą pačią profesiją. Aš tą patį rekomenduočiau visiems atsidūrusiems panašioje situacijoje. Tai tik mano asmeninė nuomonė. Jokiais moksliniais tyrimais neparemta, todėl, tai ką aš sakau, priimkite su žiupsniu druskos.

Jeigu jūs metėte darbą, net jeigu tai susiję su jūsų asmeniniu gyvenimu (kaip buvo mano atveju), o ne su darbu, vis tiek blogos emocijos išlieka. Jeigu jūs grįšite į tą pačią profesiją, jūsų blogos emocijos gali vėl prasiveržti ir jūs vėl kartosite tą patį ciklą.

Pakeisti profesiją yra labai sunku. Padėtis, kurioje atsidūriau buvo keista. Visą ką aš moku (programuoti), aš nenoriu daryti. Žmonės skambina man kiekvieną dieną ir siūlo darbą. Kai aš pasakau, ne, jie galvoja, kad aš esu toks kietas, jog jų juokinga alga manęs nedomina ir tuomet pasiūlo dviguba ar net trigubą algą...

Kaip susirasti kitą profesiją, kai aš nežinau ko noriu?

Na, aš bent jau žinojau, ko nenorėjau. Aš nenorėjau dirbti tuo kuo dirbau. Aš nenorėjau dirbi kasininku, krovėju, šlavėju, paštininku. Tai nereiškia, jog šitos profesijos yra blogos. Aš negalėjau dirbti mediku, teisininku, buhalteriu, nes šioms profesijoms reikia ši bei tą mokėti ir turėti tam tikrus diplomus ar sertifikatus.

Mokykloje norėjau stoti į VDU vadybą, bet kažkodėl įstojau į KTU informatiką. Studijuodamas informatiką galvojau, kad vis tiek dirbsiu vadybininku, o ne programuotoju, bet... Taigi, nusprendžiau susirasti vadybininko darbą. Mano atsarginis variantas buvo IT administratoriaus darbas, nes IT dalykas, kurį, aš maniau, jog galiu lengvai išmokti plius turėjau draugų panašiose pozicijoje, todėl tikėjausi, kad prireikus, jie išties pagalbos ranką. Žinau, kad jums tai nepadedą sugalvoti, kokią profesiją turėtumėte pasirinkti. Bet atsakymą galite rasti tik savo viduje, o ne skaitydami kažkokio nepažįstamo žmogaus tekstus.

Jeigu siūsdavau CV į vadybininko poziciją, žmonės pamatę, jog dirbau programuotoju, siūlydavo tik programuotojo darbą. Todėl visą programuotojo patirtį teko ištrinti, tačiau tuomet atsirado kita problema - žmonės klausdavo: o tai tu visai neturi darbo patirties?

Siuntinėdamas CV pastebėjau, kad darbo agentūros niekuomet man neatsako, taigi, mano vienintelis šansas buvo mažos įmonės, kurios neturi pinigų samdyti darbo atrankos agentūrų ir pats direktorius atlieka daugelį atrankų.

Kaip gauti darbą? Prašyti mažesnės algos nei visi kandidatai ir protingai meluoti. Pakalbėkime apie abu punktus. Niekada nerašykite CV kalbų, kurių nemokate. Aš moku tik anglų kalbą, tačiau visuomet patikrinu visas į CV įrašytas kalbas. Teko tikrinti švedų, vokiečių, ispanų. Labai lengva pastebėti, jeigu žmogus nemoka taip, kaip teigia, kad moka.

Nerašykite, kad mokate dirbi programomis, kuriomis iš tiesų nemokate dirbti, per daug lengva patikrinti. Apskritai nerašykite į CV nieko, ką lengva patikrinti ir pagauti, kad jūs nemokate. Nepamirškite, kad tai kas parašyta CV turėtų sutapti su tuo kas yra socialiniuose tinkluose, darbdaviai mėgsta patikrinti.

Įsidarbinimas už mažą algą turi vieną didelį trūkumą: po metų niekas jums nepakels algos dvigubai, ko galėtumėte tikėtis yra dešimt procentų, jeigu jums pasiseks - trisdešimt procentų, vadinasi, jūs turėsite ilgai, daug metų dirbti, kol pasieksite didelę algą.

Nežinau kodėl, bet darbdaviai daug mieliau į darbo pokalbius kviečia žmones turinčius darbus, nei tuos, kurie jų neturi. Ir vis dėl to aš nesu tikras, kad bet koks darbas yra geriau nei jokie. Kita vertus nemanau, jog antrą kartą gyvenime mesčiau darbą neturėdamas jokio plano.

Įsidarbinęs vadybininku supratau, jog žmonių nekenčiu... Ne ta prasme nekenčiu, kaip tas žmogus kur su ūsais (ne Čarlis Čaplinas, tas kitas). Tiesiog vadybininko darbas yra nuolatos bendrauti su klientais ir kai kurie klientai yra... nežmonės, ateiviai nukritę iš mėnulio... Visai tai pasakoju norėdamas pasakyti, kad net

jeigu giliai savyje ieškosite, sprendimas gali būti neteisingas. Tai ko daug laukėte ir tikėjotės realybėje yra visiškai ne taip (kaip filmuose). Tai ką daryti? Galbūt neverta skirti daug laiko apmąstymams ir teisingo sprendimo paieškoms? Pasimėgauti bedarbystės teikiamais privalumais, bet ne tiek ilgai, kad pajustumėte jos trūkumus? Mėnesio ar dviejų atostogos yra nuostabus dalykas. Metai – tai jau ne atostogos, tai gyvenimo būdas.

Žinot, aš niekada nenustojau rašyti ir jeigu būčiau rašęs tekstą apie bedarbystę, tuomet kai ja mėgavausi, šis tekstas būtų visiškai kitoks. Prabėgus metams prisimename tik nedidelius momentus: pačius geriausius ir pačius blogiausius, nes taip atmintis veikia.

Gyvenu internete

Juodosios skylės efektas

Juodoji skylė, tai toks kosmoso darinys, kuris į save sutraukia visą aplinkinę energiją. Galbūt ne visai moksliskai teisingas teiginys, nesvarbu, šį kartą aš ne apie tai. Aš visai nenoriu kalbėti apie astronomiją. Man ne dažnai tenka rašyti oficialus elektroninius laiškus, bet kartais pasitaiko... Oficialūs laišakai - daug mandagių, oficialių frazių, tuščio gražbyliavimo... Dažniausiai tokius laiškus baigiu žodžiais „laukiu jūsų atsakymo“, ar tai irgi laikyti mandagumo fraze? Galbūt, taip, tikrai galima laikyti mandagumo fraze, bet reiktų manyti, jog rašydamas tokius žodžius žmogus tikrai laukia kokio nors... bet kokio atsakymo! Taigi, susipažinkite su juodosios skylės efektu: iš siuntėte laišką ir ... ir nieko. Nieko, jokio atsakymo, tada pradedi galvoti ar tikrai laiškas pasiekė adresatą, gal reikia parašyti dar vieną? O jeigu parašysiu dar vieną ar nepasirodysiu per daug įkyrus? Bet juk laiškas atgal negrįžo, jeigu jis nepasiekė adresato, tai kur tuomet dingio? Jį įtraukė interneto juodoji skylė?

Deja, juodosios skylės internete neegzistuoja, tai tik psichologinis efektas. Jūsų laiškui būti perskaitytam gali sutrukdyti tik „spam“ filtras arba drebantis pirštas virš „delete“ mygtuko. Kita vertus, kad ir kaip gaila būtų, net jeigu jūsų laiškas ir perskaitytas, niekas negali garantuoti, jog sulauksite atsakymo. Gavėjas, gali tingėti vargintis kažką rašyti, arba tiesiog manyti, jog esate nevertas jo dėmesio. Žinot paskutinis variantas pats pikčiausias. Negi taip sunku paspausti „replay“ mygtuką, jeigu tingit galit nieko nerašyti, užtektų tuščio laiško, aš ir taip suprasčiau, kad pasakėte „NE“, be to tuo pačiu žinočiau, kad gavote mano laišką, o kas man dar svarbiau, jog jį perskaitėte. Aišku, jeigu sunku paspausti „replay“ mygtuką, galima sukonfigūruoti jūsų naudojamą programą, kad jinai automatiškai atsakytų į kiekvieną gautą laišką...

Kai rašot laiškus draugams, visada galite nusiųsti sms žinutę ir paklausti: „ar gavai?“. O ką daryti parašius oficialų laišką, kam tuomet siųsti sms žinutę?

Linkiu, kad jūsų laišakai visada pasiektų adresatą ir niekuomet nepatektų į juodąją skylę internete.

Pabėgimas iš realybės

BBC rašo apie tai, jog vis daugiau žmonių potencialių partnerių ieško internetiniuose žaidimuose. Pagrindinis privalumas, jog jūs tikrai turėsite kažką bendro – tą patį žaidimą. Toliau dėstomos mintys, jog žaidime galima sužinoti, kaip žmogus elgiasi su pinigais, ar mėgsta rizikuoti, kaip elgiasi kritinėse situacijose. Ar tikrai?

Kai kurie žmonės taip įsijaučia į žaidimą, jog nebeskiria realaus pasaulio nuo virtualaus. Jie priima nepatogias situacijas žaidime, kaip problemas savo gyvenime ir tokie žmonės greičiausiai jaučia stresą. Bet tikrai šiuo metu nenorėčiau bendrauti su tokiais žmonėmis.

Aš vis tik norėčiau čia atkreipti dėmesį į kitą dalyką. Kažkur skaičiau tokia mintį: gali rašyti ką nori, internete niekas nežino, kad tu šuo. Taigi, jeigu niekas nežino, kas tu esi iš tiesu, tai ar tikrai stebint kaip žmogus žaidžia galima jį pažinti? Internete niekas tavęs nevaržo, gali užsidėti kokį nori kostiumą, pasislėpti po kokiu nori kauke, kuri neturės nieko bendro su tavimi realybėje, gali net gi pasirinkti kitos lyties veikėją... Problema ta, kad dažniausiai virtualiuose pasauliuose žmonės bando realizuoti savo fantazijas, kurių neišdrįstų įgyvendinti realybėje. Realybėje jie tik labai suvaržyti menkaverčiai padarai...

Niekaip negaliu pateisinti žmonos/motinos, kuri grįžusi po darbo eina žaisti World of WarCraft, vargšas jos vyras... Dažnai žmonės eina į žaidimus, todėl kad kažko trūksta realiame gyvenime. Tačiau, kas kaltas, ar tik ne patys žmonės, kuriems trūksta?

Žaidime gali būti laisvas, nes jeigu padarysi klaidą, susikursi kitą herojų ir pradėsi gyvenimą, kaip naujas asmuo, kurio niekas nepažįsta. Tačiau, ar pakeitus herojaus vardą pasikeis ir jo elgesys žaidime?

Žaidime gali būti laisvas, nes jeigu žūsi, gausi kitą gyvybę ir lengvai viską galėsi pradėti iš naujo.

Realybėje turi tik vieną gyvybę, tačiau ar reikia daugiau?

Pasvarstykite, kiek iš jūsų norėtų turėti dar vieną gyvybę? Kiek iš jūsų norėtų turėti galimybę pradėti visą gyvenimą iš pradžių, kitu vardu? Jeigu turėtumėte abi ar bent vieną iš šių galimybių, kaip pasikeistų jūsų gyvenimas? Jeigu pasikeistų labai stipriai, pagalvokite, kas trukdo jums gyventi taip dabar? (Neabejoju, jog sugebėsite rasti daug priežasčių)

Kažkada ir aš žaidžiau, ir išdarinėjau triukus apie kuriuos, paprastai seneliai susėdę su anūkais nekalba. Tačiau tikrai neverta, realiame gyvenime galima gauti ir daryti viską ko nori (aišku, jeigu žinai KO nori). Taip, realiame pasaulyje negali šokinėti, nuo penkiaaukščio stogo, bet visa kita...

Virtualūs draugai niekada neatstos tikrų, tai kokio galo jų ieškoti žaidimuose? Negi žmonės neturi visai fantazijos ir nebemoka susipažinti realybėje?

Exuss

Gyvenime aš mazai rizikuoju :) Kruopščiai iš anksto pasiruošiu netikėtumams.

Žaidimuose rizikuoju daug :) Ką tai rodo?

Ką duoda žaidimai, kuriuose esantys pasiekimai yra netikri? Ogi emocijas, jausmus duoda. Tarkim, žaidžiu kokį NBA Live 2007. Tikras krepšininkas? Ne. Ar kažką daugiau išmokstu apie krepšinį? Ne. Aš sportuoju? Ne. Mano jausmai ir džiaugsmas laimėjus tikras? TAIP! Aš neapsimetu, jog džiaugiuosi, kai pavyksta įveikti kompiuterinį priešininką. Aš iš tikro džiaugiuosi. Aš neapsimetu, jog esu supykęs, kai pralaimiu. Aš ištikro esu supykęs (fak, kompas mane įveikė). Čia glūdi komp. žaidimų esmė ir patrauklumo paslaptis.

Ar geriau, vis dėl to, yra žaisti su žmonėmis akis į akį? Aišku geriau. Bet neturiu tiek krepšiniu besidominčių draugų, kad galėtume žaisti krepšinio aikštelėje. Vieniems šeima, kitiems darbas, treči namus įsirenginėja. Nuo studijų laikų daug metų kamuolio rankose nelaičiau.

Tiesą sakant, ir ant kompo krepšinį esu labai seniai žaidęs. Gal prieš kokius du metus. Nebegrišiu prie šito daugiau.

Kaip nužudyti mane pokalbių programos pagalba

(šis straipsnis buvo publikuotas portale elektronika.lt ir žurnale „Kompiuterija“)

Aš greičiausiai nepirmas ir nepaskutinis aiškinantis, kad teisingai naudojantis pokalbių programa, ji gali padidinti jūsų darbo produktyvumą, o ne sumažinti, kaip kad dažniausiai dabar būna. Dabar pabandyčiau pristatyti keletą taisyklių kaip mano nuomonę (ne)turėtų būti naudojama pokalbių programa.

1) Elkitės taip kaip elgiatės kalbėdami telefonu. Kai skambinate sakote „labas“, galbūt jeigu skambinate į laidinį telefoną pridėsite „gal galima pakviesti Antaną?“. Pamirškite visa tai. Jeigu turite klausimą, tai taip ir rašykite, taupykite savo ir kitų laiką. Žodis „labas“ turbūt labiausia nervuojantis raidžių derinys virtualiuose pokalbiuose. Kai kurie gali pasakyti, jog kam klausti, jeigu nežinai kada gausi atsakymą, galbūt po dviejų valandų jums atsakymo nereikės. Tuomet galima pasinaudoti kitomis frazėmis „QQ“ (skaitosi „kuku“) arba „esi?“. Blogiau už „labas“ gali būti tik „ar galiu užduoti vieną klausimą?“ mano atsakymas: „taip, jau uždavei“.

2) Būtinai paklauskite kaip man sekasi. Pamirškite ką jus mokė apie mandagumą, pakartosiu dar kartą negaiškite savo ir kitų laiko. Jeigu jūs klausite kaip man sekasi ir aš neturiu ką veikti jums teks išklausti dviejų valandų pasakojimą, jeigu jums tikrai kažko kito reikia iš manęs ar galėsite laukti dvi valandas? Jeigu aš neturėsiu, nuotaikos ar laiko atsakysiu trumpai „gerai“, bet jeigu jūs po to prašysite kažką panašaus „gal galėtum padėti...“, tuomet tikrai susinervinsiu. Kam klausti, to ko nenori žinoti?

- 3) Visada parašykite „viso gero“.** Pokalbio pabaiga yra tuomet, kai vienas iš pokalbio dalyvių parašo paskutinį sakinį. Jeigu po to pusvalandį, valandą ar daugiau nėra jokių replikų, tai kokio galo po dviejų valandų aš turiu gauti žinutę „tai aš jau einu, labos“ ? Pokalbis pasibaigė jau senai, čia jums ne telefonas.
- 4) Pokalbių programos statusas svarbu.** Dažniausi programų statusai yra „online“ – sėdi prie kompiuterio, „away“ išėjęs, „N/A“ – senai išėjęs. Tačiau jeigu mano programa rodo „online“ tai visiškai nereiškia, kad aš sėdžiu prie kompiuterio, galbūt ten sėdi mano brolis, kuris lošia kokį nors „super mine sweeper“. Kita vertus jeigu statusas „N/A“, tai dar nereiškia, kad aš nesėdžiu prie kompiuterio, galbūt aš žiūriu filmą ir nenoriu, kad man kas nors trukdytų.
- 5) Reikalaukite atsakymo iš karto.** Jeigu aš sėdžiu prie kompiuterio, tai greičiausiai aš dirbu ir mano darbas man svarbesnis nei pokalbis su jumis. Kita vertus, jeigu aš nedirbu, tai turbūt todėl, kad dar 15 snukučių, tokių kaip jūs trukdo man tą daryti. Bet kokių atveju aš tikrai neatsakysiu iš karto.
- 6) Siųskite daug nuorodų be komentarų.** Dabar daugelio puslapių nuorodos yra draugiškos vartotojui (pavyzdys: <http://www.nepo.lt/lt/nuomone/publicistika/laimes-formule/>), bet tikrai nevisų. Jeigu siunčiate nuorodas, būkite malonus pridėkite komentarą apie ką yra tas puslapis. „must read“ nėra komentaras. Nuorodų siuntimas be komentarų, ypač jeigu jūs nesate mano „contact list“, yra trumpiausias kelias iki „ignore list“.
- 7) Siųskite daug failų .** Nesiųskite jokių failų, prieš tai neatsiklausę leidimo. Na ir kas kad aš turiu yahoo vartotoją pokalbių programoje, bet tai nereiškia, kad aš negaliu naudoti kokio nors kito kliento (pvz. trillian), arba dar blogiau būti prisijungęs iš internetinio puslapio, kuris tikrai nepalaiko failų siuntimo. Nesiųskite failo prieš tai nepapasakoję kas ten yra, jeigu tai jūsų nuotrauka, kur jūs sėdite duše su bikini, tai greičiausiai aš jos neturiu, bet jeigu tai koks nors trumpas filmukas kaip trys pingvinai pargriūna, tai labai tikėtina, jog kažkas kitas jus aplenkė ir atsiuntė man tą filmuką anksčiau.
- 8) Tik vienas žodis.** Nerašykite po vieną žodį, nebent jūs tikrai ruošiate mane nužudyti lėta mirtimi: numarinti mane badu, belaukiantį, kol jūs sugebėsite pabaigti savo mintį. Tai turbūt labiausiai užknisantis dalykas. Vieni žmonės sako, kad rašydami po vieną žodį, padaro mažiau klaidų, koks skirtumas klaidos? Visi jas daro.
- 9) Naudokite daug santrumpų.** Iš tiesų žinau tik vieną lietuvišką santrumpą nzn, kuri reiškia nežinau. Visos kitos man girdėtos santrumpos yra angliškos, jeigu tas žmogus su kuriuo jūs kalbate priešingai nei jūs nėra virtualių pokalbių maniakas, ką jis turėtų pagalvoti kai jūs jam parašysite BRB? Begemoto rėksnio belaukiant? Gal kas žino originalesnę iššifravimą?

awx

šiaip gana taikliai čia parašei. pastebėjau ir mane erzinantį dalyką - prieš einant į darbą, palieku kompiuterį siuntimams, ten aišku ir bendraut galima, ir grįžęs namo stebiuosi kai kurių lietuvių atkaklumu - kas keliolika minučių to paties žmogaus: "labas, ar esi? kur tu? ei! aš su tavim kalbu!". galiausiai paskutinis sakinyš po kelių valandų nervatriobkės (kuri man apskritai jokių emocijų nesukelia)- "nu visą dieną kalbinu, ar atsiliepsi, kiek gi galima". patinka vat kai kuriems ilgi monologai.

Virtualūs aktyvistai

Žiūrėdamas video, kuriame Groupon.com autorius pasakojo apie grupinio apsipirkimo idėjos gimimą, supratau, jog mes turim labai panašų požiūrį į kai kuriuos klausimus. Būtent dabar apie tuos dalykus ir noriu pakalbėti.

Pradėsiu nuo labai paprasto pavyzdžio – Blog Action Day. Sutarta dieną daugybė blogerių rašo kokia nors tema. 2010 metais ta tema buvo – vanduo. Dabar man durnam, paaiškinkit, kaip rašymas apie vandenį, pagerins vandens kokybę Afrikoje?

Aišku, su Blog Action Day nėra viskas taip paprasta. Žmonės stovintys už idėjos renka labdarą įgyvendinti konkretiems vandens pagerinimo projektams ir tą dieną naudoja kaip nemokamą reklamos kanalą padedanti pritraukti tiek eilinių žmonių, tiek didelių kompanijų pinigus. Bet jeigu jūs parašę blogo įrašą manėte, jog pagerintote vandens kokybę Afrikoje, siūlyčiau galvoti dar syki.

Pereikime prie kito dalyko – peticijų. Lietuviai dievina peticijas, jie jas sukuria ir siuntinėja visiems adresatams, kad pasirašytų. Kokia iš to prasmė? Kokia iš to nauda?

Aš radau net du portalus peticijoms kurti peticijos.lt ir e-peticija.lt, nors tikrai nenustebčiau, jeigu jų yra žymiai daugiau.

Pakalbėjime įstatymų kalba. Peticija yra kreipimasis į seimą, vyriausybę ar savivaldybės institucijas. Kreiptis gali **bet kuris asmuo** (ar jų grupė) nejaunesnis nei 16 metų. Kreipimesi turi būti nurodytas: pareiškėjo vardas, pavardė, gyvenamoji vieta, **asmens kodas**, kreipimasis gali būti pateikiamas **raštu ar elektroniniu būdu**. Kreipimasis **privalo būti pasirašytas**, elektroninis kreipimasis privalo būti pasirašytas elektroniniu parašu. Štai ir viskas, labai paprastas ir suprantamas įstatymas.

Dabar klausimas: kas iš to, jeigu jūs pasirašysite virtualią peticiją? NIEKO! Peticiją gali teikti vienas žmogus, tam nereikia milijono jūsų parašų. Parašai būtų reikalingi, jeigu, pavyzdžiui, norėtumėte rengti referendumą. Ir atkreipkite dėmesį aš sakau parašai! Vardo ir pavardės įrašymas į kažkokį laukelį internetinėje formoje nesiskaito!

Todėl kitą kartą prieš pasirašydami kokią nors peticiją, gerai pagalvokite ką darote. Jūsų įrašytas vardas reiškia mažiau nei šuns balsas, o kaip žinote šuns balsas į dangų neina.

Kas atsitinka su sukurtomis internetinėmis peticijomis? Geriausiai tą atsako, vieno portalo taisyklės:

Sukurtas peticijas valdžios institucijoms ar kitiems adresatams teikia peticijos autorius ar organizacijos.

Išversiu į žmonių kalbą – nieko!

Tai kam tai reikalinga ir kodėl jos tokios populiaros?

Žinot, aš norėčiau būti supermenas. Mintyse įsivaizduoju, kad aš skraidau, tačiau realybėje tikrai nebandau šokinėti pro langus. Tas pats ir su peticijomis. Iš principo žmonės yra geri, ir jie nori prisidėti prie gerų darbų darymo, bet... Įsivaizduokit kiek daug laiko užima protestuoti, stovėti lauke, kai šalta, lyja, o bado protesto metu dar reikia viešai nevalgyti! Jau geriau pasirašyti virtualią peticiją. Žmonės mielai paaukotų pinigų labdarai, bet... O jeigu pritrūks dešimt litų ant naujo Mercedes? O kas jeigu pasibaigs mobilinės sąskaita kaip tik tuo metu, kai reikia balsuoti už šokantį žvaigždūną seimūną? Jau geriau pasirašyti virtualią peticiją.

Žmonės linkę apgauti save. Jie mano, kad pasirašę virtualią peticiją prisidėjo prie gerų darbų. Tačiau jeigu jūs tiek daug prisidėjote prie gerų darbų, tai kodėl Lietuvoje taip blogai gyventi? Aš jums pasakysiu kodėl: beždėjimas prie monitoriaus dar nepakėlė nei vienos valstybės ekonomikos!

Norit padaryti tikrai ką nors gero? Nueikite į vaikų namus. Pasodinkit ažuolą savo kieme! Vienas pasodintas medis stipriau įtakos visą Žemės planetą, nei milijonas jūsų pasirašytų virtualių peticijų. Pagalvokit apie tai. Bet koks, net ir pats mažiausias geras darbas yra vertas daugiau...

Blogio šaltinis

Blogio šaltinis – tėvai

Šią seriją norėjau pradėti nuo pasakojimo apie mokyklą, tačiau pagalvojęs supratau, kad atėję į darželį vaikai jau turi savo nuomonę. Darželyje paklausus vaikų ko jie nori būti užaugę, jie jau žino. Antanukas užaugęs norėtų būti statybininku, Onutė – siuvėja, Jonukas – bomžu...

Po didelės traumos – gimimo (jeigu tai malonumas, tai kodėl nei vienas neatsimena?), vaikas iš mažos uždaros erdvės patenka į didžiulę.. beribę... Pirmoji klaida, kurią padaro tėvai – tai vaiko kambarys. Jūs tikrai manote, kad mažas net metų neturintis pyplys džiaugiasi turėdamas savo kambarį?

Turbūt visi žino posakį „miega kaip kūdikis“. Aš nenorėčiau taip miegoti. Kažkodėl visi įsivaizduoja, kad tas posakis turėtų reikšti ramų miegą, bet juk iš tiesų taip nėra, kūdikiai nemiega ramiai. Miegas tai tik stresinė reakcija į siaubą. Norėdamas nematyti pavojaus strutis kišą galvą į smėlį, vaikas irgi elgiasi panašiai, jis stengiasi užmigti, kad nematytų tos beribės erdvės. Vis kas ko kūdikis trokšta, tai jausti motinos šilumą. Pažiūrėkime į gyvūnus nei katės, nei šunys nesitraukia nuo savo vaikų nė per žingsnį, o kai kas nors nori jos vaikus paimti į tą žiūrį labai nedraugiškai. Tačiau žmonės kažkodėl savo vaikus paguldo lovytėje dideliame nuosavame kambaryje...

Vaikas auga, jis dar nemoka kalbėti, tačiau jis supranta kas vyksta aplinkui ir mokosi. Kas būtų jeigu tėvai pakeltų ginčą vaiko akivaizdoje? Čia prisimenu vieną pasaką iš vaikystės. Tėvai žiema pasikinkę arklus išvežė senelius į mišką. Grįžę žiūrį - vaikas tampo rogutes, ir klausia jo: „ką tu čia darai?“ o vaikas paaiškina, kad treniruojasi ir kai tėvai pasens juos išveš į mišką. Moralas, turbūt, aiškus, net jeigu vaikas ir nemoka kalbėti, jis viską dedasi sau į galvą ir suaugęs taip jis gali elgtis su savo tėvais, bet blogiausia, jeigu tai atsisuks prieš jo vaikus.

Vaikas jau moka kalbėti, tačiau pasaulio jis nepažįsta ir tenka remtis tuo ką sako tėvai, tačiau ar visuomet tėvai būna teisūs? Pažįstu šešių metų vaiką, kuris nevieną vyresnį aplenktų rungtyje „kas greičiau išgers bokalą alaus“. Taigi kokia ateitis laukia tokio vaiko?

Pasidairykime aplinkui, kiek daug šeimų gyvena išsiskyrę ir pasidalinę vaikus. Įsivaizduokit, kad vienišas tėvas augina mergaitę ir ką jis gali papasakoti apie moterų pasaulį? O jeigu vieniša moteris augina berniuką? Kas su juo loš krepšinį, kas važiuos žvejoti, kas padės sukalti inkiliuką?

Nenoriu pasakyti, kad visi tėvai yra blogi, tačiau mes suaugusieji labai dažnai nepagalvojam ką sakom vaikams. Kažkur skaičiau (kai noriu pasirodyti rimtas ir solidus visą laiką užmirštu svarbiausius dalykus) teiginį, jog žmogaus charakteris, elgesys ir kitos savybės, kurios lemia sprendimus ir žmogaus ateitį susiformuoja iki septinių metų. Taigi, gaunasi, kad tėvai labai įtakoja savo vaikų gyvenimą.

Vaikai idealizuoja pasaulį, kuria svajones, tačiau labai dažnai tėvai pasirėmę savo patirtimi jas griaua sako, kad tai neįmanoma. Kažkada aš buvau užsirašęs į jaunuųjų žurnalistų būrelį, bet kai tėvai pareiškė, jog aš nemoku rašyti. Kas žino galbūt dabar būčiau garsus žurnalistas? Nepagalvokit - nesiskundžiu.

Tiesiog kartais tėvai elgiasi tikrai neapgalvotai.

Grįžkim nuo to ko pradėjom t.y. prie Jonuko. Jeigu vaikas šeimoje buvo nepageidaujamas, tai jis kas diena girdės piktus tėvų niurnėjimus, jam kasdiena sakys jis nevykėlis, kad jis nieko negali pasiekti ateityje. Kas kuo taps toks žmogus užaugęs?

Blogio šaltinis – mokykla

Kaip jau supratote praleidžiu darželį. Tai darau dėl kelių priežasčių: pirma – nevysi vaikai lanko darželius,

antra – tai ta pati mokykla tik kitas pavadinimas ir pastatas.

Atėjęs į mokyklą vaikas patenka į visiškai naują aplinką, čia jam reikia susipažinti su kitais bendraamžiais. O kas jeigu vaikas nepritaps? Kartais klasėse pasitaiko atstumtųjų, bet taip būti neturėtų. Įdomiausia jog, jeigu vienoje mokykloje vaikas būna atstumtasis tai perėjęs į kitą jis gali tapti lyderiu. Atstumtasis vaikas mokykloje neturi draugų, būna vienas, jis neišmoksta bendrauti. O kas gali pasakyti, jog šiais laikais bendrauti nėra svarbu?

Antroji problema – tai mokytojo požiūris į mokinį. Jeigu mokytojui vaikas nepatinka, tai ką daryti tuomet? Sakykim, kad vaikas dar tik pradinukas, dar tik mokosi skaityti ir mokytojas visiems girdint pareiškia, jog jis yra kvailys. Po to tą patį pasako tėvams. Ką daryti vaikui? Pirmiausia, be abejo vaikui labai svarbus tėvų palaikymas, o jeigu jo nėra?

Kitas dalykas, tai visai logiška manyti, jog niekas nenorėtų būti išvadintas kvailiu, taigi vaikas pabandys kažkaip nesutikti su šiuo teiginiu, jam pasipriešinti. Tačiau kaip gali pasipriešinti mažas vaikas dideliame baubui? Pagalvokit patys, ką darydavote kai nebelikdavo jokių variantų. Vienas variantas lieka visada - tylusis protestas. Tokiu atveju vaikas nieko nesako, tačiau būtinai nedaro taip kaip liepia mokytojas. Prisipažinkit, jog ir patys kartais taip elgdavotės, galbūt ne tokioje situacijoje, ne tokiomis aplinkybėmis. Visai kitaip elgtųsi sakykim koks nors dešimtokas ar vyresnis. Toks pilietis jau moka nevieną užsienietišką, be abejo, necenzūrinį žodį, kuriuo gali išvadinti savo mokytoją. Aišku ir mokytojas skolingas neliktų, ir jau ne pastabas rašytų, bet greičiausia mažintų pažymius.

Tiek vienu, tiek kitu atveju pasirodo, kad vaikas yra blogas, jis tarsi atsiduria už įstatymo ribų. Tačiau, man kažkodėl neteko girdėti nei vieno oficialaus atvejo, kai blogu būtų pripažintas mokytojas.

Ne kartą teko girdėti istorija, kai mokytojas pareiškė, jog pakelsiu tau pažymį ir išvesiu šešis, jeigu stosi į profkė. Ką daryti tokiu atveju? Juk tai akivaizdus spaudimas.

Lietuva neturtinga šalis ir vaikai negali turėti po dvi knygas – vienas namuose, o kitas mokykloje. O juk būtų tikrai nebloggeriai ar ne? Nereiktų taisyti didelių kuprinių. Neiškryptų vaikų stuburas. Kiekvienam mokytojui rūpi tik, jo dalykas ir jeigu bandai daryti kompromisą - neštis nevisas knygas, tai mokytojas, tuoj pat tave apšauks, arba net išvarys iš klasės.

Tešiant temą, dėl to kad kiekvienam mokytojui rūpi tik jo dalykas, pažiūrėkim kiek namų darbų reikia padaryti. Kiekvienas mokytojas užduoda tiek, kad rodos, prie jo vieno galėtum sėdėti visą dieną. O kada vaikams džiaugtis gyvenimu ir jaunyste? Jeigu seniai pirdžiai nesidžiaugia tai ir kitiems nereikia?

Viena iš įdomesnių praktikų mano laikais buvo užklasinis skaitymas, nežinau ar jina dar taikoma kur nors, bet mano laikais per trimestrą reikėjo perskaityti 10 knygų. Iš vienos pusės mes buvom priversti išmokti skaityti, tačiau iš kitos... kas galėtų pasakyti, jog tai ne akių gadinimas? Aišku, jeigu skaityti tokias knygas kaip „Du gaideliai“, tai didelės problemos nesusidaro, bet jeigu paėmus kokia rimtesnę nuo 100 puslapių ir daugiau... Daugoka ane? Prisipažinsiu, kad tada niekaip nesugebėdavau perskaityti tiek rimtų knygų.

Be mokinių tarpusavio problemų, ir mokinių ir mokytojų santykių yra ir dar vienas „didžiulis džiaugsmas“ – taip, tai baigiamieji egzaminai. Nervų tampymu kitaip ir nepavadinčiau. Aukšti valdžios vyrai nusprendė, jog nervų sugadinta būtų mažiau, jeigu egzaminai vyktų dažniau... Todėl nutarė, kad reiktų juos laikyti po ketvirtos, aštuntos, ir dvyliktos klasių. Įdomu kodėl aš abejoju tokio sprendimo efektyvumu?

Iš tiesų pasiūlyti ką nors geresnio sunku, bet galima pabandyti. Visi puikiai žino posakį „ir savo sienos padeda“, tai kam gi tie egzaminų centrai? Kodėl nebūtų galima laikyti mokykloje? Ko dar norėtusi? Kad elgtųsi kaip su žmonėmis. Visos tos kratos, mobiliųjų atėmimas, nepadeda, bet prideda streso. Po to visus suvaro į kokią nors sporto salę, kur taip dušna, kad neįmanoma sėdėti ir prašau spręskit matematinius galvosūkius.

Kol kas tai utopija, bet pabandykit pasvajoti, jog ateinate į patalpą, kurioje egzaminą laiko tik jūsų klasė, patiestas kilimas, minkštos kėdės, kompiuteriai, mineralinio buteliukai. Ir visa tai stovi ir laukia jūsų egzamine. Manau, kad ir nervų mažiau ir rezultatai būtų geresni. O jeigu dar rezultatų nereiktų laukti porą savaičių...

Blogio šaltinis – draugai

Niekaip negalėjau išsirinkti, kuriuo posakiu pradėti šią temą, todėl skelbiu abu: „su kuo su tapsi tu ir pats tapsi“, „pasakyk man, kas tavo draugai ir aš pasakysiu kas tu“. Abu posakiai yra teisingi ir parodo kokie svarbus draugai yra mūsų gyvenime.

Draugai, manyčiau, antrasis pagal svarbumą, po tėvų, labiausiai įtakojantis mūsų gyvenimą dalykas. Priešingai nei mokykla, kurios įtaka mes stengiamės atmesti, ir kuri gali mus sužlugdyti, draugai reikalingi tam, jog mus išaukštintų, nors tai nereiškia, kad jie bus tik teigiami herojai.

Iš kur atsiranda draugai? Na, neveltui šią temą pasirinkau po mokyklos, juk draugus mes susirandame tik vaikystėje, jaunystėje, nes po to prasideda darbas, atsiranda šeima ir jie užima visą mūsų dėmesį, nebelieka laiko draugams. Paprastai draugais tampa kaimynystėje gyventis vaikai, su kuriais mes iš pradžių einame žaisti smėlio dėžėje, vėliau krepšinį, futbolą ar kokius kitus žaidimus. Draugais tai pat tampa mus klasiokai, o vėliau jau universitete, jais gali tapti ir mūsų grupiokai.

Pirmieji mūsų draugai – penkiamečiai vaikai dar nedaro didelės įtakos mūsų gyvenimui, nes, manyčiau, jog tokio amžiaus piliečiai vis dar mąsto daugiau spontaniškai nei sąmoningai. Tokie globalus klausimai kaip: „kas bus mūsų vadas?“, „ką mes darysim?“ (o darysim tą ką vadas pasakys) iškyla pora metų vėliau.

Tokiame amžiuje, vaikai te nori turėti, tokį patį arba geresnį žaislą nei jų draugai. Taigi, pirmasis gyvenimo periodas priklauso tik nuo tėvų. Tačiau vaikai auga, tėvų autoritetas mažėja, o draugų didėja.

Sakoma, kad mes negalime pasirinkti tėvų, bet galime pasirinkti draugus. Čia teoriškai. Ta proga norėčiau papasakoti vieną anekdotą. *„Petriuk, kodėl tu draugauji su tokiais blogais vaikais kaip Tomas ir Marius, o nedraugauji su gerais kaip Aurimas ir Darius?“* „Aš norėčiau, bet Aurimo ir Dariaus tėvai neleidžia jiems su manim draugauti“ Ar tai reiškia, kad tėvai parenka mums draugus? Ne, tiesiog kartais jie mus stengiasi apsaugoti.

Bet užteks tų lyrinių išvedžiojimų eikim prie reikalo. Kaip jau minėjau ilgainiui tėvų įtaka mažėja, o draugų didėja. Kas gi kitas, jeigu nedraugai pasiūlo užtraukti pirmą dūmą? Tiesa, remiantis mūsų šalies papročiais, pirma taurelę šešių metų vaikui (kartais ir jaunesniam) pasiūlo vis dar tėvai, atseit paragauk, nors skonį žinosi. Na, o kai skonį jau žinai, draugams pasiūlius taurelę, kodėl gi reiktų atisakyti? Kas po to atremia girta kaip šliurė į duris ir paspaudę skambutį pabėga? Su kuo eini į klubus ir jiems pasakius: „čia pora tablečių, kad atsipalaiduotum“ ar gi galima atsisakyti? Vėliau reikia daugiau. Po to ant prikolo einame visi gąsdinti bobučių. Paskui gąsdinti pasidaro jau nebeprisakoma, reikia atimti rankinuką. Tada paaiškėja, kad rankinuke būna pinigų, o kodėl gi nepabandžius dar kartą? Ratas sukasi, kiekvieną dieną mums reikia naujų iššūkių, naujų nuotykių, o kada sustoti? Pabandysi sustoti, draugai sakys nestabdyk, negi esi bailys ir nesugebi pasmaugti bobutės?

Greičiausia viskas yra ne taip ir galbūt nekaip blogai. Tačiau, kai esi nevienas, drąsiau, vis tik bandos jausmas. Jeigu visi taip daro, tai negi leisi sau būti baltai varnai. Paimkit bet kuria grupuote, pavyzdžiui pankai: jie rengiasi iššaukiančiai, atrodo iššaukiančiai, jie nori išsiskirti iš minios, bet vienas nuo kito jie visai nesiskiria. Aišku, šiuo atveju, priklausymas bandai gal ir nėra taip blogai, bent jau kol neskriaudi kitų ir nežaloji savęs.

Kartais atrodo, jog vaikai nieko blogo nedaro, tačiau... Kai einu paskui mazgus, kraupstu klausydamas jų kalbą, ne gi ir aš būdamas jų amžiaus taip kalbėjau : tik kas trečias žodis ne keiksmazodis? Taip, jie nori būti suaugusiais, jei suaugusieji taip kalba, tai kodėl jiems negalima? Jeigu bent vieno iš jų tėvas pasako daugiau keiksmazodžių per valandą, nei kitų žodžių, tai vaikas taip kalba su draugais. O kadangi tas vaikas yra krutas, tai ji mėgdžioja visi... Tai tik keiksmazodžiai, bet argi ne nuo to viskas prasideda? Argi ne nuo titulo „madingiausiai rajone besikeikiantis paauglys“ ?

Taip, aš ironizuoju, bet kai prie manęs priėjo visai pyplys ir pasakė: „gal turi užrūkyt?“, tuomet ironizuoti tikrai nesinori. Aš taip ir nuėjau išsižiojęs nesumetęs, ką tokiam mazgui atsakyti.

Blogio šaltinis – Universitetas

Baigę mokyklą visi skubame stoti į universitetą, deja, vis dar ne dėl žinių troškimo, bet dažniausiai iš reikalo ir dėl tėvų spaudimo.

Atėjus iš mokyklos į universitetą iš karto galima pastebėti vieną teigiama dalyką: pagaliau jus laiko žmonėmis. Niekas nebetujina, dabar visada turite teisę išsakyti savo nuomonę (arba beveik visada...). Bet geri dalykai tuo ir baigiasi.

Pirmasis blogas dalykas tai, kad labai jau dažnai universitetiniai dalykai yra per daug teoriniai ir neturi jokio ryšio su praktika. Koks tikslas užkrauti galvą tuo ko niekada gyvenime nereikės? Ne gana to, kad jie yra teoriniai, bet dar atsilieka nuo šiuolaikinės realybės keliais dešimtmečiais. Kartais atrodo, kad vienas kitas dalykas, yra sukurtas tik tam, kad būtų už ką dėstytojui mokėti atlyginimą. Bet juokingiausia, jog aukšti universiteto valdžios atstovai, kurie lyg ir turėtų stengtis pateikti geresnę programą studentams, tik gūžčioja pečiais ir sako: „Taip, mes žinom, bet nieko negalim pakeisti. Negalim taip imti ir atleisti dėstytojo. Negalim panaikinti šito dalyko iš programos, nes reikia derinti viską su švietimo ministerija...“ ir t.t.

Antras blogas dalykas – dėstytojai. Jie ateina, tik tam kad išdėstyti savo dalyką, bet visiškai nesistengia sudominti studentų. Iš patirties galiu pasakyti, kad geriausiai dėsto tie žmonės, kurie praktikoje susidūrė su savo dėstoma sritimi. Tie kurie toje srityje dirbo ir nevienus metus. Kiek tokių yra universitete? Deja, nedaug... Taigi, kas tuomet belieka? Ką daryti, jeigu dėstytojas reikalauja atsakymo žodis į žodį kaip parašyta jo paties išleistoje knygoje? Aš sutinku, kad skaičiuodamas matricas matematikoje daug interpretacijų nepadarysi. Bet kodėl negalima teorinių klausimų atsakyti savais žodžiais, taip kaip aš juos suprantu? Kodėl aš turiu kalti (daryti špargalkes) viską žodis žodin?

Trečias blogas dalykas – visur reikia stumti savus. Žinot, universitete yra toks stebuklingas daiktas kaip privalomai „laisvai pasirenkami dalykai“. Jie pateikia sąrašą, aišku, tik to fakulteto, kuriame studijuoji, dėstytojų dėstomais dalykais ir prašom rinktis. O jeigu manęs nedomina nei vienas dalykas iš sąrašo? Iš tiesų studentas gali rinktis iš visų universitete dėstomų pasirenkamų dalykų, teoriškai. Praktiškai, manot, jog taip lengva, pasirinkti dalyką, dėstoma kito fakulteto dėstytojų? Deja... Bet grįžkime prie sąrašo.

Įdomiausia, jog ir tas pateiktas sąrašas nėra geras, dažniausia pusė dalykų nėra dėstomi (ir turbūt niekada nebuvo), bet niekas apie tai neinformuoja studento, o po to kai jau pasirenki, tai turėk bėda...

Universitetas, tai aukštesnis žingsnis gyvenimo link. Kokio gyvenimo? Kai buvome vaikai, darželyje lipdydavome visokius plastelininius gyvūnus. Deja, universitetas neskatina kūrybiškumo. Jo tikslas sukurti vartotojų visuomenę, neveltui dabar einant dirbti pardavėja į saulutę reikia aukštojo išsilavinimo...

Gerai, gerai aš ironizuoju. Netikit, kad universitetas neskatina kūrybiškumo? Paprastas pavyzdys, kiek iš tų, kurie studijuoja KTU yra girdėję apie Technoramą – KTU pasiekimų parodą. Tai taip slepiama nuo studentų, kad... Keista, prodekanai vis skundžiasi, kad niekas nenori atstovauti fakultetui. Kandidatus pademonstruoti savo darbus parenka katedrų vedėjai. Neduok Dieve, atsiras koks saviveiklininkas, kuris pats užsimanys sudalyvauti parodoje...

Vat toks tas gyvenimas, vat toks tas universitetas. Vietoj to, kad verstų mus mąstyti, kad žadintų kūrybiškumą, tik moko, jog reikia laikytis kvailų taisyklių ir susitaikyti su padėtimi, vis tiek geriau nebus. Svarbiausia viską išskalti mintinai!

Trumpikės

Akiniai

Turbūt retas žmogus yra žiūrėjęs pro mikroskopą, teleskopą ar žiūronus, tačiau kiekvienas bent kartą gyvenime buvo savo nosį pasibalnojęs akiniais. Akiniai yra nuostabus dalykas, jie pagaminti taip, kad nepastebėtum jų egzistavimo. Jeigu užsidedi akinius nuo saulės, tai viskas kelias minutes tau atrodo tamsiau, rudžiau, tačiau netrukus prie to pripranti ir viskas atrodo normalu.

Kad prisimintum, jog esi su akiniais, ant stiklo turi užkristi šiukšlė, plaukas, musė. Tuomet nepatenkintas nusiimi akinius ir juos nusivalai.

Kodėl aš pasakoju apie akinius? Akiniai gali pagerinti mūsų matomą realybę, bet taip pat ją gali ir iškreipti, viskas priklauso nuo to kokius akinius užsidedsi.

Žmonės su kuriais užaugom, knygos kurias skaitėm, filmai, laidos kurias žiūrėjom, klausėm, prietarai - visą tai suformuoja mūsų požiūrį į gyvenimą. Visą tai uždėjo ant mūsų nepastebimą filtrą ir, kol neužkris joks plaukas, mes niekada nesuprasime, jog tai yra tik mūsų įsivaizduojama realybė, kuri nebūtinai sutampa su pasaulio tikrove. Mes priimame sprendimus remdamiesi savo asmenine patirtimi, turėdami per mažai duomenų, mes klijuojame etiketes pirmą kartą sutiktiems žmonėms. Mes atsisakome suprasti ir priimti, tai kas neatitinka mūsų išankstinių nusistatymų.

Afrikoje gyvenanti tauta, kuri niekada nebuvo mačiusi lėktuvo, net kai jie pradėjo dažnai skraidyti virš jų kaimo, nesugebėjo jo pamatyti, nes nežinojo kas per daiktas yra lėktuvas. Tas pats atsitinka ir mums, kai susiduriame su naujais, nesuprantamais dalykais.

Pats žmogus niekada nesupras, jog jis užsidedęs suvokimo akinius, o jei kiti bandys parodyti, gali pasipiktinti. Patirtis yra geriausias būdas suvokti, jog tavo matymas, mąstymas yra ribotas ar net klaidingas, tačiau ryžtis žengti pirmą žingsnį reikia labai daug drąsos.

Sėkmės formulės

Kokia yra sportininko sėkmės formulė?

34% - asmeninis darbas, 33% - trenerio pagalba, 33% - sėkmė. Aišku, tai gerokai supaprastintas variantas, kuris veikia tik uždaroje sistemoje, apie kurias mokina fizikos mokykliniai vadovėliai ir realiame pasaulyje yra daugiau įtakančių faktorių, tačiau tikiuosi, jog sutiksime su manim, jog tai yra formulės esmė.

Pirmasis punktas yra asmeninis darbas, tikiuosi visi sutinkate, jog nieko nedarydamas nieko nepasieksi? Tu gali gimti karaliumi ar bajoru ir dar daugybė kitų dalykų, tačiau norėdamas laimėti varžybas tu turi treniruotis ir treniruotis daug. Jeigu treniruosiesi tik vieną kartą per metus tu nieko nepasieksi.

Antrasis punktas yra trenerio pagalba. Tikiuosi sutiksime, jog ne kiekvienas treneris gali laimėti čempionatą ar olimpiadą? Vienų trenerių auklėtiniai pasipuošia keletu medalių komplektu iš eilės, kitų - visą savo karjera praleidžia antroje lygoje ir net nesugeba prasimušti į aukštesnį lygį.

Tikiuosi taip pat sutiksime, jog sportininkas be trenerio taip pat negali pasiekti gerų rezultatų? Kai esi trasoje tu negali stebėti savęs iš šono. Tu taip pat dažniausiai negali žinoti, jog kažką darai neteisingai, nes taip darei visuomet. Net jeigu žinai savo silpnąsias vietas, tu nežinai kaip jas pagerinti. Treneris yra specialistas, kuris žino ką daryti, kad pagerinti vieną ar kitą sritį. Jis gali sudaryti pratimų ar mitybos sąrašą ar dar ką nors ko reikia.

Tačiau įdėjus visą savo darbą ir priėmus visą pagalbą, kurią tik gali gauti, paskutinis dalykas, kuris gali nulemti tavo pergalę ar pralaimėjimą yra sėkmė. Ir kai kurie galbūt ginčysis, jog sėkmė sudaro ne tiek daug – tik 10%, tačiau sėkmė yra neišvengiama formulės dalis.

Kas yra sėkmė? Tai dalykai, kurie nuo tavęs nepriklauso.

Kaip sėkmė pasireiškia? Automobilių sporte tai gali būti lietus ar triušis išbėgęs į kelią ar detalės kainuojančios dešimt centų gedimas. Taip tokie dalykai neatsitinka kiekvieną dieną ir net gi ne kiekvieną sezoną, bet kartais jie atsitinka ir turi labai reikšmingų pasekmių.

Irklavime, buriavime – sėkmė gali būti vėjas, ar povandeninės srovės. Organizatoriai savaime suprantama nori visiems suteikti kiek galima vienodesnes sąlygas, tačiau tokių dalykų net ir jie negali kontroliuoti.

Kas nors turbūt norės pasakyti, jog šachmatuose tikrai nėra jokio sėkmės faktoriaus. Čia du žmonės kilnoja medžio gabaliukus, čia nėra jokių išorinių jėgų. Deja, ir čia yra sėkmė. Jinai pasireiškia per tokius dalykus kaip ne tą užvalgei, pagalvė buvo kietesnė/minkštesnė 10%, kaimynai iš viršaus yra kibirų muzikos fanai ir šventė gimtadienį per naktį... Visų šitų nenumatytų smulkmenų dėka tu šiandien nesijauti maksimalios formos, o tai įtakoja pasirodymą.

Galiausiai reikia pasakyti, jog konkurento nesėkmė gali būti jūsų sėkmė.

Tačiau tiek apie sportą. O kaip gyvenime? Gyvenime formulė atrodo taip 1% - darbo, 99% - sėkmė. Tikiuosi sutiksime, jog nusipirkti teleloto bilietą yra darbas?

Tikrai neginčysiu, jog yra žmonių, kurie įdeda daug darbo, tačiau vienas dalykas apie ką mūsų visuomenėje niekas nekalba yra – treneris, mentorius. Sportininkui turėti trenerį yra normalus dalykas, o gyvenime – keistas. Kodėl?

Jeigu sportininkui treneris gali padėti pasiekti geresnių rezultatų, tai gyvenime irgi turėtų. Tai kodėl kiekvienas žmogus neturi bent po vieną trenerį?

Ar mums gėda prisipažinti, jog esame vidutiniškai?

Ar mums gėda prisipažinti, jog norime pasiekti daugiau?

O gal mes tiesiog nežinome ko norime? Nežinome, kuriose srityse norėtume tobulėti?

Santykiai

Ar žinote koks yra svarbiausias dalykas santykiuose? Pagarba.

Ar mokate šypsotis viena puse veido? Atsistokite prieš veidrodį ir įtempkite vieno žando raumenis. Tai vadinama pašaipa.

Mokslininkas Paul Ekman atliko šimtus tyrimų norėdamas sužinoti ar yra koks nors požymis, kuris parodytų, jog poros santykiai bus nesėkmingi. Ir rado tik vieną – tai pašaipa. Pašaipa kaupiasi - virsta nepasitenkinimu, nepasitenkinimas kaupiasi - virsta neapykanta.

Esate girdėję bobučių pasakymą, kad iki vestuvių neturėtumėte gyventi kartu? Ką gi, pasirodo šitas teiginys irgi turi mokslinį pagrindimą.

Vieną dieną tavo namuose atsiranda jos dantų šepetuką, kitą dieną rožinis plaukų džiovintuvas. O vieną rytą atsidarai spintą ir jinai pilna suknelių, nors nei tu, nei kambariokais nėra gėjai. Tai spąstai!

Evoliuciniu požiūriu moteris ieško saugumo, todėl siekia kiek galima greičiau atsikraustyti į vyro urvą. Iš pradžių vyras to nesupranta ir nieko nepastebi, o kai pastebi jau būna vėlu. Gyvenant kartu atsiranda didelis aplinkos spaudimas vesti. Vyras pasikaso klyną ir pagalvoja: na mes tiek laiko gyvenam kartu, matyt, man jau laikas ją vesti. Jis pasirenka mažiausio pasipriešinimo kelią tuo momentu, nes atsirinkti daiktus ir išmesti moterį lauk yra tiek emociškai, tiek fiziškai sunkus dalykas. Būtent toks plaukimas pasroviui ir įkritimas į vestuves yra didelė skyrybų priežastis.

Taisyklė vyrams: jeigu nesiruoši jos vesti, neturėtum kartu gyventi su ja.

Kokia tikimybė, jog mokyklos meilė bus ta vienintelė tikroji? Pakankamai nedidelė. Šešiolikmečiai dažnai nežino, kur jie stos baigę mokyklą, o ką jau kalbėti apie globalesnius klausimus. Žmogus, kuris nežino kas jis yra ir ko jis nori, neturėtų galvoti apie ilgalaikius santykius.

Sėkminguose santykiuose labai svarbu, kad žmonių augimo greitis būtų toks pats. Įsivaizduokite, jis ir ji baigia mokyklą. Ji įsidarbina melžėja, o jis traktoristu kolūkyje. Abiejų augimo greitis nėra didelis, tai kaip

ėjimas pėsčiomis. Visai tikėtina, jog jie abu pragyvens gyvenimą kartu, laimingai.

Visai kita istorija būtų, jeigu vienas iš jų liktų tam mažame miestelyje, kur gimė, o kitas išvažiuotų studijuoti į kokį nors Lietuvos didmiestį. Tuomet jų augimo greitis skirtųsi. To kuris liko namie – taiėjimas pėsčiomis, to kuris išvažiavo – tai važiavimas dviračiu. Sėdėdamas ant dviračio gali prilėtinti iki einančio žmogaus, bet galiausiai tave tiesiog užknisa taip lėtai judėti į priekį.

Dar blogiau būtų, jei vienas iš jų išvažiuotų studijuoti kur nors į užsienį. Tuomet augimo greitis toks didelis kaip važiavimas automobiliu, tuomet tikrai nesinori grįžti į kaimietišką minimalios algos, darbo partijos balsu už dešimt eurų mąstymo lygį.

Santykių per atstumą problema yra ne atstumas, o tai kad abu miestai tai skirtingi pasauliai, kurie suka skirtingu ritmu ir nori to ar ne viskas tiesiog išsiderina. Vežimo ratai, sumauti ant vienos ašies irgi nutolę vienas nuo kito per atstumą, tačiau sukasi tuo pačiu ritmu, ir atrodo beveik taip pat neskaitant kelių mažų įbrėžimų, su miestais taip atsitinka retai.

Trečioji vieta

Visi puikiai žino, kad namai yra pirmoji vieta, daugelis taip pat yra pažįstami su antrosios vietos ar net antrųjų namų sąvoka, priklausomai nuo jūsų amžiaus, tai gali būti mokykla, universitetas arba darbas. Tačiau ar esate girdėję apie trečiosios vietos, trečiųjų namų sąvoką?

Jeigu pažiūrėtumėte bet kurią populiarią amerikiečių komediją (Seinfeld, Friends, How I Met Your Mother), pastebėtumėte, jog dalis jos veiksmo vyksta bare ir ne bet kokiame bare, bet visuomet tame pačiame. Negana to veikėjai dažniausiai sėdi prie to paties staliuko – tai ir yra trečioji vieta.

Tiems, kas, kaip aš, nežiūri serialų, matyt, vis dėl to reikėtų paaiškinti plačiau: tai kas yra ta trečioji vieta?

Tai vieta, kur tu pažįsti padavėjus ir padavėjai pažįsta tave. Tai vieta kur dažniausiai sėdi prie to paties staliuko. Tai vieta, kur tu lankaisi reguliariai ir elgiesi pavyzdingai t. y. ateini išgerti vieno kito bokalo alaus, bet niekada nenusigeri tiek, kad apvenstum padavėją, kur niekada nesiveli į muštines ir nesivedi pažįstamų, kurie galėtų kelti problemų. Tai yra tavo tretieji namai.

Trečioji vieta iš principo yra apie bendruomenę. Čia ateina etatiniai lankytojai, kurie visi vieni kitus pažįsta.

Jie keičiasi savo gyvenimo istorijomis ir apkalba kaimynus. Jei tu nepasirodai du kartus iš eiles, jie susirūpina ir skambina pasiteirauti ar kas nors blogo tau neatsitiko. Tai vieta kur visi lygūs: santechnikas Antanas lygus verslininkui Petru, verslininkas Petras lygus programuotojui Jonui.

Kodėl reikia trečios vietos? Todėl kad jinai suteikia, tai ko negali gauti niekur kitur.

Darbe galima pakalbėti su bendradarbiais prie kavos puodelio ar per pietų pertrauką, bet čia labai jaučiasi pasiskirstymai pareigomis ir vadovaujantis personalas dažniausiai nesibičiuliuoja su eiliniaisiais ir atvirkščiai.

Namuose turi būti pavyzdingas tėvas ar bent jau parodyti geriausia save savo antrai pusei. Tu negali grįžti užsigrūzines darbu ir susiraukęs kaip... na jūs žinote kas. Vieną ar kitą kartą antroji pusė gali pakęsti, bet jei tai bus nuolatos, tai bendras gyvenimas ilgai nesitęs.

Trečioji vieta suteikia galimybę išsikrauti, padejuoti, pasiguosti kitiems ir jums nereikia bijoti, kad išspirs lauk, nes kiti žmonės irgi čia ateina to paties. Trečioji vieta suteikia galimybę turėti draugų, pažįstamų, kurie nėra susiję su jūsų darbu ar gimine. Trečioji vieta praplečia akiratį.

Barų kultūra ypač populiari Anglijoje. Emigrantai galėtų patvirtinti (arba paneigti), jog ten yra po barą ant kiekvieno kampo. Prancūzijoje žmonės renkasi kavines. O Lietuvoje mes ką nors panašaus kada nors turėjome?

Taisyklė

Man atrodo, jog mokykloje skaičiau eilėraščių, kuris pasakoja, kodėl išeiviai niekada negriš į tėvynę. Neatsimenu nei autoriaus, nei eilėraščio pavadinimo. O galbūt toks eilėraštis net nebuvo parašytas ir prisiminimas yra visiškai mano fantazija?

Vis dėl to turėjau kažką skaityti, nes vėliau perskaitytos mintys man leido suformuoti taisyklę, kuri daugybę kartų pasitvirtino. Pavadinkim tą taisyklę – išėjusiems negrįžti. Apie ką jinai?

Leiskit pradžioje papasakoti savo istoriją. Praėjus maždaug penkiems metams, po to kai pradėjau programuoti, supratau, kad programavimas manęs visai nebežavi. Taigi, aš susirinkau savo žaislus ir išėjau iš kompanijos. Aš nežinojau ką noriu veikti. Programuotojų telefonai nuo darbo pasiūlymų, turbūt dažniausiai būna įkaitę labiau nei karštoji linija. Prie viso to pridėkim dar ir didžiulį aplinkos spaudimą. Po mėnesio aš vėl dirbau programuotoju kitoje įmonėje. Ir žinote ką? Meilė programavimui dėl to neatsirado. Kaip sakoma banaliose melodramatinėse skyrybų scenose: *tai ne tu, tai – aš*.

Išėjusiems negrįžti yra labai paprasta taisyklė: jeigu metei kokį nors dalyką, tai neverta bandyti dar kartą. Kartais gali žinoti priežastis, kodėl metei ir tai labai šaunu. Tačiau kartais būna tiesiog kažkoks niežulys kažkur ten, o tikrųjų priežasčių nesuvoki. Net ir tokiais atvejais neverta bandyti antrą kartą, nepriklausomai nuo to koks būtų stiprus aplinkos spaudimas.

Aišku, kas nors užduos klausimą: o kas jeigu aš mechiau dėl to, kad neturiu laiko? Dalykams, kurie tau labai patinka, dalykams, kurie tau yra labai svarbus, visuomet surasi laiko. Dalykai, kurie nėra svarbūs, neverti tavo dėmesio, taigi, neturėtum jų daryti.

Esu tikras, kad kas nors sugalvos rimtą priežastį kodėl negali ko nors daryti. Pavyzdžiui susilaužė koją, todėl negali važinėti dviračiu, kol koja nepasveiks. Bet čia nėra tas momentas, kai tu išėjai. Juk tuo atveju nepardavei dviračio, neišmetei savo sportinės aprangos ir t.t. Nėra atsisveikinimo proceso, nėra sprendimo nustoti tą daryti.

Išėjimas nėra fizinis išėjimas pro duris. Išėjimas, tai psichologinis momentas, kai nusprendi, kad tau gana. Tarp psichologinio išėjimo ir fizinio išėjimo gali būti labai ilgas laiko tarpas. Gali būti, kad esi priverstas likti tame pačiame darbe, nes meile mokesčių nesumokėsi. Todėl dirbi tą patį darbą, kol susirasi kitą, tačiau tai ką darai tavęs visiškai nežavi, nebeseki srities naujienų, nustoji domėtis srities naujienomis. Virsti pelke. Rimtai, jeigu į ežerą neįteka/neišteka joks upelis jis užpelkėja.

Jeį į pečių neįmetama malka, jis užgęsta. Aš nemanau, jog verta ilgai laikytis kokioje nors srityje po to, kai ugnis užgeso. Tačiau daug svarbiau laiku pastebėti, kad ugnis jau gęsta ir pakeisti profesiją, o nesitampyti kaip snargliui ant virbalo keičiant darbus ir nesuprantant, kodėl nerandi sau vietos.

Atsargiai sukčiai!

Norėčiau papasakoti istoriją, kuri nutiko man ir *pasivirusiu tekstu paaiškinti kodėl taip atsitiko*.

Taigi...

Aš ėjau po pietų neskubėdamas darbo link. Kažkaip visai nesinorėjo skubėti į darbą, kai prie manęs priėjo vyras. Savo auką, jis greičiausiai nusiziūrėjo iš anksto. *Niekada nebandykite kalbinti skubančių žmonių, nes nieko nepešite*.

Aš negaliu atgaminti visos kalbos žodis žodinė, bet jinai turėjo skambėti maždaug taip:

- Ar kalbi angliškai?

- Taip.

- Ar kalbi rusiškai?

- Ne. *Turbūt jam asmeniškai lengviau kalbėti rusiškai, tačiau jis turi kalbėti tokia kalba, kad galėtų parduoti*.

- Tu atrodai daug protingesnis nei daugelis pro šalį einančių žmonių. *Žmonės myli komplimentus. Tai verčia juos jaustis gerai. Žodis „protingas“ įvairiomis formomis buvo pakartotas dialoge dar porą kartų, du, tris tikrai, galbūt daugiau, tiesiog aš neužfiksavau*.

Ar esi studentas?

- Ne. *Aš ėjau pro universitetą, todėl šitas spėjimas visai tikėtinas.*

- Ar tu dirbantis?

- Taip. *Jis greičiausiai buvo iš anksto buvo pasiruošęs kokį monologą apie studijas.*

- Aš norėčiau įteikti tau nemokamą dovaną. *Mano rankose atsirado plona knygutė apie jogas. Kai žmogus turi daiktą rankose, jam žymiai sunkiau jį gražinti, nes jis tarsi pajautė, jog tai yra jo nuosavybė. Dėl tos pačios priežasties daromi įvairūs ragavimai. Nors, tiesa pasakius, produktų ragavimai maximoje manęs niekada neveikia ir nepriverčia nusipirkti produkto, kuriuo esu pavaišinamas. Greičiausiai todėl, kad į maxima einu su pirkinių sąrašu. Kita vertus, mugėse, jeigu kas nors privers mane ko nors paragauti, gali būti tikras 99%, jog aš tą daiktą nusipirksiu. Greičiausiai, todėl kad mugėje eini patirti gerą laiką ir nesi psichologiškai pasiruošęs atlaikyti tas atakas.*

Žmogus pasakė porą sakinių apie tai kokia gera ta knyga.

- Ar rūkai?

- Ne. *Šitoje vietoje greičiausiai jis buvo pasiruošęs kokį nors pamokomą monologą.*

- Aš norėčiau tavęs paprašyti nedidelės paslaugos. Gal galėtum paaukoti šiek tiek pinigų? Suma nesvarbi, būtų gerai surinkti kokį milijoną, kad galima būtų nusiųsti jogoms į Indiją. *Šitame sakinyje yra tiek daug psichologijos, kad net nežinau nuo ko pradėti. Paminėtas milijonas yra inkaras, kuris reiškia, kad ir kiek duosi, vis tiek bus mažiau nei milijonas, tai bus maža nereikšminga suma. Antra svarbi dalis yra priežastis, kodėl jis renka pinigus. Konkreti priežastis nėra svarbi, svarbu duoti priežastį. Ta priežastis galėtų būti ir: iššudyti visus kačiukus. Trečias aspektas jis jau man įgrūdo knygą, todėl aš jaučiuosi skolingas. Yra ir daugiau...*

- Aš neturiu daug, - iškapsčiau iš kišenės centus ir atidaviau.

Mes atsiveikinome ir aš nuėjau jausdamasis laimingas.

Problema su bomžais, kurie sėdi prie bažnyčios ar maximos, kad jie nesukuria pridėtinės vertės, todėl stengiasi pasirodyti kuo didesni invalidai, apeliuodami į mūsų gailestį. Aš asmeniškai nesijaučiu labai gailestingas, o jūs?

Gatvės muzikantai sukuria pridėtinę vertę – groja muziką (su sąlyga, kad ta muzika jums patinka). Tačiau problema su gatvės muzikantais, jog tai yra pasyvus veiksmas, kaip žiūrėti televizorių. Jeigu televizorius reikalautų įmesti penkiasdešimt centų kas pusvalandį, ar ilgai jį žiūrėtumėte? Už tai už kabelinę televiziją reikia mokėti kartą per mėnesį, metus ar kokia ten pas jus sutartis.

Situacijoje kurią aš apibūdinau įsivaizduojama pridėtinė vertė buvo sukurta (knyga), ne gana to, aš jaučiausi gerai, tai darydamas.

Grižau į darbą pakiliai nusiteikęs ir tik supratus, jog atidaviau aštuoniasdešimt centų, man pasidarė gėda.

Paprastai aš tiek daug smulkių nesinešioju, taigi, žmogui iš dalies pasisekė.

Aš jau suaugęs

Visai nesenai man stuktelėjo, kad aš jau suaugęs. Keista ar ne?

Kai esi vaikas tiki, kad tavo tėvai viską žino, jie tarsi visažiniai dievai. Tai ką pasako tėvai turi būti teisinga, šventa iš nekvestionuojama. Kai žengi į paauglystę išgirsti, jog vaiko požiūris į pasaulį, charakteris susiformuoja iki septinių metų ir tuomet tu nekenti savo tėvų už tą šūdiną auklėjimą, kurį tau suteikė, bet tu nieko negali pakeisti, nes tai jau iškalta akmenyje. Ir tuomet pats susilauki vaikų...

Aš nežinau kiek man metų, bet aš tikrai žinau, jog nesijaučiu nei protingas, nei visažinis. Gal net kaip tik priešingai jaučiu, kad kai kuriose srityje man tikrai praverstų pamokymai ir pagalba... Bet tai aš, o kiti žmonės gerokai jaunesni... Dvidešimties, dvidešimt penkių susilaukia vaikų... Taip, visuomet gali pasitaikyti kombinacija jaunesnis ir protingesnis, bet statistiškai tai nėra labai tikėtina, tai kaip jie gali būti visažiniai ir teisingai išauklėti vaikus? Atsakymas – negali. Visi tiesiog stengiasi padaryti geriausią darbą pagal jų galimybes ir žinias. Taip, kartais galimybės ir žinios būna labai ribotos.

Keistas tas jausmas, kai maži vaikai žiūri į tave kaip į DIDELĮ, suaugusį. Ką reiškia būti suaugusiu? Būti suaugusiu – tai prisiimti atsakomybę. Prisiimti atsakomybę už save. Daugelis paauglių lengvai perpranta šitą taisyklę, juk jiems reikia išsirinkti kur studijuoti pabaigus mokyklą ar apskritai ką veikti gyvenime. Tačiau būti suaugusiu reiškia taip pat prisiimti atsakomybę ir už kitus. Už kitus? Daugelis turbūt pagalvojo, jog tėvai turi prisiimti atsakomybę už vaikus, tačiau nereikia taip apriboti. Ir šito dalyko kai kurie nesupranta visą gyvenimą. Geriausias/blogiausias to pavyzdys – vairavimas išgėrus. Jeigu esi suaugęs turėtum prisiimti atsakomybę ne tik už save, ne tik už savo automobilio keleivius, bet ir už kitus žmones, kurie bus sutikti kelyje. Juk nespėjus sustoti laiku prie pėsčiųjų perėjos, netyčia išlėkus į priešingą kelio pusę žmonės gali žūti. Sulaukęs aštuoniolikos ar kiek ten metų netampi suaugusiu, nes buvimas suaugusiu nepriklauso nuo tavo biologinio amžiaus, tai priklauso nuo elgesio ir požiūrio į gyvenimą.

Disfunkciniai santykiai

Neseniai vienas televizijos kanalas reklamavo realybės laidą. Yra tokia porėlė. Tarp jų trisdešimt metų skirtumas. Jam penkiasdešimt. Ji vyresnė. Problema – meilės trikampis. Antroji moteris pirmosios bendraamžė...

Vieno detektyvinio serialo antroji linija buvo, kad nuolatos darbe susiduria jis ir ji. Jie išsiskyrusi šeima. Tačiau vyras vis dar įsimylėjęs moterį ir nori įtikinti ją sugrįžti pas jį. Vyrą, kuris yra užsiciklines ant vienos moters, kitaip nei psichopatu nepavadinsi. Moterį, kuri patiki, kad antrą kartą viskas bus gerai, kitaip nei debile sunku pavadinti... Ta prasme rimtai, skyrybos yra ne pasivaikščiojimas parke. Reikia ne tik pasidalinti daiktus, kurie buvo bendri, bet taip pat ir porą kartų apsilankyti pas advokatus ir pasirašyti, jog jūs esate ne be šeima. Jeigu įvyko pirmos skyrybos, tai vadinasi buvo labai rimta priežastis joms ir staiga abu ją užmiršta? Jis pasikeitė... bullshit!

Jeigu pažiūrėtumėte ką nors iš romantinių istorijų ten siužetai dar baisnesni. Pavyzdžiui yra pora, kuri planuoja vestuves artimiausiu metu. Jam rūpi tik verslas. Jai reikia romantiškų pasivaikščiojimų, šokių, pasėdėjimu kavinėje. Kaip jie atsidūrė vienoje lovoje? Vieną kartą, aišku, galima pasigerti, tačiau tai dažniausiai nesibaigia vestuvių planavimu...

Tuomet moteris sutinka kitą vyrą, kuris šoka, turi nuosavą restoraną ir mėgsta pasivaikščioti. Po pirmo pasimatymo jinai pasiryžusi mesti savo dabartinį sužadėtinį ir pakeisti jį nauju. Tu jo nepažįsti!

Apie aš ką čia? Televizija rodo tik disfunkcinius santykius, tačiau nieko kito tikėtis ir nereikėtų. Norint, kad būtų istorija reikia konflikto, o jeigu santykiai yra tobuli, tai apie ką istorija?

Problema yra ta, kad jeigu mes visą laiką matome tik disfunkcinius santykius iš kur mes galime žinoti, kaip atrodo geri santykiai? Jeigu televizija mums transliuoja tik disfunkcinius santykius, tai mes patys net nesusimąstydami imame elgtis tarsi būtume meksikietišku melodramų veikėjai.

Kas nors iš skaitytojų, pasakys, jog nežiūri televizoriaus. Jūs manote, kad jūsų tai neįtakoja? Deja, įtakoja, tik ne taip tiesiogiai. Jūsų draugai žiūri televizorių? O giminės? O bendradarbiai? Ar visų tų žmonių gyvenimai yra normalūs? Ta prasme, jų šeimos tarpusavio santykiai? Pala, bet mes juk nežinome, kas yra normalu...

Man patiko Mark Manson santykių vertinimas. Jeigu tavo antroji pusė būtų tavo geriausias draugas ar toleruotum tokį draugą? Ir akcentą reikia sudėti, ne į gerus, bet į blogus dalykus.

Jeigu tavo geriausias draugas neleistų, tau susitikti su kitais žmonėmis, nes tu netyčia gali susirasti kitą geriausią draugą, ar tai atrodo normalu? Jeigu tavo geriausias draugas profilaktiškai tave primuštu, ar tai atrodo normalu? Mes su geriausiu draugu biški nesutariame, bet jeigu atsikraustysim gyventi kartu ir susilauksim vaikų, jis tikrai pasikeis... Juokinga ar ne?

Nacionalinis superherojus

Viename naujienlaiškyje rašiau interviu su Kao kuriančiu komiksus apie Kurbads. Kurbads yra latvių mitologinis herojus, žmogus gimęs iš arklio. Įsivaizduokite, kad jis yra latviška Heraklio versija. Po interviu aš jam pasakiau, jog labai šaunu, kad latviai turi savo mitologinius herojus. Į ką Kao atsakė, jog mes turėtume didžiulis tokius herojus kaip karalius Mindaugas.

Toks jo atsakymas iš pradžių man pasirodė nepriimtinas, kadangi, Mindaugas buvo realus istorinis asmuo ir jis neturėjo jokių supergalių, jis neatliko jokių superžygdarbių. Tačiau komiksų kūrėjo pasakymas pasėjo manyje abejonės sėklą ir aš pradėjau galvoti.

Kada atsiranda mitologiniai superherojai?

Tuomet kai žmonės yra slegiami problemų ir negali tikėtis pagalbos iš realių asmenybių. Pažvelkim į savo istoriją ir savo kultūrą. Mes turime vieną personažą, kurį galėtume pavadinti herojumi – tai lietuviška Robino Hudo versija – Tadas Blinda. Kokiam būtent laikotarpyje jis gyvena? Tuomet kai Rusijos Imperija savo stambia letena spaudžia lietuvių tautą. Būtent tuo metu atsiranda vienas banditas, kuris meta iššūkį visai didžiulei Imperijai.

Mes negalime turėti herojų kitais laikais, nes mes turėjome valdovus, kuriais galime didžiulis. Paimkite Mindaugą, paimkite Vytautą ar bet kurį kitą. Tai yra valdovai, kuriais mes didžiuliamės, vadinasi, visi kas nusiteikęs prieš juos turi būti blogiukai.

Latvių padėtis šiuo atveju nėra tokia gera. Iš vienos pusės pas juos plūsta teutonai (Livonijos ordinas), iš kitos pusės esame mes. Tais laikais surengti gerą žygį į latvių žemes yra tas pats kas šiais laikais nusipirkti naują Mercedesą. Atsidūrę tarp kalto ir priekalo latviai padarė, vienintelį dalyką, kurį galėjo – visas savo viltis perkėlė į mitologinį personažą, turintį neįtikėtinas galias.

Mane ilgai kankino klausimas, kaip turėtų atrodyti lietuviškas nacionalinis superherojus. Man atrodo, jog aš pagaliau radau atsakymą. Aš manau, kad tai turėtų būti *knygnešys*. Mes neturime, nei romanų, nei filmų, nei dainų apie tokį personažą, tačiau niekada nevēlu pradėti kurti, tai kas paliestų kiekvieno lietuivio širdį.

Gatvės universitetas

Iš girdus žodžius „Gatvės Universitetas“ dažniausiai ateina neigiamos asociacijos. O kas jeigu tai būtų teigiamas dalykas?

Įsivaizduokite, tokį „Gatvės Universitetą“. Semestras trunka šešis mėnesius. Kiekvieną mėnesį studentai praleidžia vis kitoje šalyje t. y. keliauja iš vienos kaimyninės šalies į kitą pvz. Lenkija – Slovakija – Vengrija – Austrija – Vokietija – Prancūzija. Pavyzdys yra su Europa, nes mums europiečiams jį turėtų būti lengviausia suprasti, tačiau kelionės galėtų vykti bet kuriame žemyne. Kai sakau Vokietija, tai nereiškia, jog studentai bus nuvežti į Berlyną ir kartu su kitais turistais sėdės viešbutyje neišeidami iš viešbučio baro. Studentai važiuotų į mažesnius miestelius, kur tikimybės sutikti turistų atitinkamai mažesnės. Aišku, nereiktų važiuoti į Siriją ar kokią kitą ypatingai pavojingą vietą.

Tai universitetas, o ne turistinė kelionė, todėl studentai turėtų išmokti tam tikrų dalykų ir atlikti tam tikras užduotis. Tačiau tai nebūtų klasikinis universitetas, nes aš nematau didelio skirtumo kur tu sėdėsi Vilniuje paskaitose ar Slovakijoje paskaitose. Užduotys būtų tokios, kad reikia bendrauti su žmonėmis ir patirti jų kultūrą pvz. mugėje pardavinėti prekes arba dirbti pabėgėlių priėmimo centre. Žmonės būtų patalpinti į tokias situacijas, kai nemoki kalbos, tačiau vis tiek turi sukintis iš padėties. Jeigu pažvelgtumėte į kelionės planą, tai pamatytumėte, jog penkios iš šešių šalių turi savo nacionalinę kalbą. Neabejotinai atsirastų vienas, kitas žmogus, kuris mokėtų visas kalbas, tačiau daug labiau tikėtina, jog studentai mokėtų vieną ar dvi kalbas, o kituose šalyse reiktų kažkaip prisitaikyti.

Pagrindinė idėjos mintis yra padaryti žmones platesnių pažiūrų. Semestras Erasmus veikia panašiai, tačiau man atrodo, jog greitas kelių šalių pažinimas įdomiau, nei semestras vienoje. Ar norėtumėte dalyvauti tokiam universitete?

Gyvenimo ritmas

Ar žinojote, kad norėdami būti sėkmingi ir laimingi, turite keltis *bullshit* laiku?

Jeigu pasižiūrėtumėte į amerikos savipagalbos kultūrą, tai pastebėtumėte, jog ten žmonės lenktyniauja, kuris atsikels anksčiau. Tačiau nuo mažens aš žinojau tai, ko nežino amerikiečiai: žmonės yra dviejų tipų – vyturiai ir pelėdos. Vyturiai yra tie, kurie keliasi anksti, pelėdos – keliasi vėlai, bent jau tokį paaiškinimą girdėjau vaikystėje ir jis yra nevisai teisingas.

Nesvarbu kada tu atsikelsi, svarbu kada tu pabusi. Žinau, kad tai skamba kaip kalambūras, bet pakentėkite, aš paaiškinsiu.

Kada jūs galėtumėte būti pasirengę savo optimaliausiam, efektyviausiam darbo atlikimui, jeigu negertumėte kavos, red bull ar kokio nors kito energetinio gėrimo?

Aš savo tokiam darbui galiu pasirengti per penkiolika minučių ir dabar, kai rašau šią tekstą saulė dar tik kyla virš penkiaaukščio namo įleisdama vis daugiau šviesos į mano kambarį. Taigi, aš esu vyturys ir man sunku suprasti kaip jaučiasi pelėdos, tačiau tokių žmonių yra. Pelėdos, tai žmonės, kuriems reikia įsivažiuoti į dieną. Pirmoje pusėje jie būna tylūs, ramūs, nebendruojantys, tačiau jų energija lėtai kyla ir antroje pusėje, kai energija pasiekia maksimumą, jie tiesiog būna visur, hyperaktyvūs ir atrodo, jog tauška nesustodami. Tai yra pelėdos.

Galbūt, kas nors iš jūsų dabar galvoja: aš nesugebu išlipti iš lovos anksčiau nei dvylikta valanda, tačiau efektyviam darbui galiu pasirengti per penkiolika minučių, tai aš pelėda, ar ne? NE! Tu tiesiog esi žmogus, kuris eina vėlai miegoti.

Labai dažnai pamirštama, jog norint anksti keltis reikia dviejų dalykų: gero miego ir nueiti anksti miegoti. Jeigu nueisi miegoti antra valanda, kokia tikimybė, jog atsikelsi šeštą? Aišku, tai padaryti įmanoma, tačiau daugeliui žmonių, kad gerai funkcionuotų ir nenusmigėtų vidury dienos, reikia bent aštuonių valandų energijos pasikrovimo. Taip pat sunku bus keltis, jeigu nueisi miegoti anksti, bet kaimynai tūsinsis ir savo garsia muzika trukdys miegą.

Tai absurdiška, bet realiame gyvenime, nes sumalame vyturius bei pelėdas ir sakome, jog darbo diena turi prasidėti aštuntą valandą ryto, nors vyturiai neprieštarautų pradėti šeštą. Tuo pačiu, jeigu nueini miegoti anksčiau nei dvylikta valanda, tu esi keistas arba senas. Nors neįmanoma atsikelti šeštą valandą ryto, jeigu nenuieini miegoti anksčiau. Mūsų kultūra gyvena pagal iškreiptus standartus, visi suspausti į nenormalius rėmus. Jei gyventume pagal savo ritmą, galbūt mūsų atliekamas darbas būtų gerokai efektyvesnis?

Senas

Kai susitinku senele, jinai pasakoja, kaip sunku, neįdomu, nuobodu bendrauti su senais žmonėmis. Seni žmonės kiekvieną kartą susitikus pasakoja tas pačias savo gero gyvenimo istorijas. Ką aš turėčiau pasakyti? *Žinau, tu tai sakai man kiekvieną kartą susitikus.*

Senas - tai ne biologinis amžius, tai gyvenimo būdas. Nesvarbu kiek jums metų, jūs vis tiek galite būti senas. Kai mes su draugais baigėme universitetą, dar gerus du metus vieni kitiems pasakojome tas geras nuotykių istorijas iš universiteto laikų. Tiesiog pasikeitus gyvenimo ritmui mes nespėjome prisitaikyti. Universitete buvo daug laiko nuotykiams, kurio nebeliko įsijungus į suaugusiųjų pasaulį. Aišku, mes galiausiai prisitaikėme ir pasakojimus apie pasimatymus bei baulingo pergales vienu tašku, pakeitė pasakojimai apie serialus bei filmus, kuriuos žiūrėjome praėjusią savaitę. Suaugusiųjų kalbos.

Nereikia būti amžiuje, kad būtum senas, bet būnant amžiuje būti senu yra lengviausia. Gal biški netinkamas žodžių rinkinys, bet nežinau kaip geriau išsireikšti.

Kai esi amžiuje tavo draugai dažniausiai irgi yra amžiuje, su sąlyga, kad jie apskritai yra virš žemės. Sveikata dažniausiai irgi neblizga, kas sunkina galimybes sutikti draugus kada tik nori. Aišku, dabar yra telefonas, bet telefonas ne tas pats kaip gyvas pokalbis. Suaugusieji didžiąją laiko dalį praleidžia darbe, tačiau vyresnieji

šios galimybės nebeturi. Jie turi tik savo kambariuką ir televizorių. Ką jiems daugiau veikti nei kalbėtis su politikais kitapus ekrano?

Kai neturi savo istorijų, svetimos istorijos tampa tavo istorijomis. Blogiausiu atveju tai Rūta iš teliko. Kiek geresniu, tai tavo vaikų bei anūkų istorijos. O ką daryt, jei nei vaikai, nei anūkai neaplanko tavęs dažnai? Kartoti tas pačias istorijas, kol jie papasakos naujų.

Technologijos keičiasi, aš nežinau kokios technologijos bus ateityje, bet turiu įtarimą, jog mano bendraamžių senatvė bus gerokai kitokia. Dabartiniai vyresnieji dažniausiai naudoja tik dvi technologijas: telefoną ir televizorių. Karta kuri ateis po to jau moka naudotis kompiuteriu. Galbūt mano senatvė bus VR? Gal būt aš pergyvensiu savo laimingiausias gyvenimo akimirkas? Ir man nereiks pasakoti tų pačių nuobodžių istorijų, nes man jas pasakos mašina...

Geras stresas

Aš turiu daug darbo. Nerealiai daug darbo. Daug klientų. Aš neturiu laiko kada pagalvoti. Aš neturiu laiko kada įsigilinti į užduotis. Aš turiu daryti ir daryti greitai. Darbas be jokios minutės pertraukos sukelia stresą. Šefas tai vadina geru stresu.

Dalykų, kurių aš nekenčiu, sąrašo viršuje atsidurtų *bullshit*. Bet neskubėkime šefo smerkti. Žiūrint iš jo perspektyvos yra viskas geriau negu gerai. Daug klientų reiškia daug pinigų. Daug pinigų reiškia jokio streso. Kas būtų stresas šefui? Jokių klientų. Tai reikštų jokių pinigų, iš ko mokėti algas darbuotojams? Jeigu turi galvoti iš kur gauti pinigų – stresas šefui.

Darbuotojai ir šefas yra tarsi dvi priešingybės. Darbuotojų stresas yra geras šefui.

Profesionalas

Aš turėjau labai paprastą profesionalo apibrėžimą: tai žmogus, kuris atlikdamas konkrečią veiklą gauna reguliarias pajamas. Jeigu pajamų nėra arba jos neregulios, žmogus yra mėgėjas. Šis apibrėžimas geras, nes galima pritaikyti bet kuriai sričiai. Nesenai išgirdau apibrėžimą, kuris man patiko. Mėgėjas yra tas, kuris laukia įkvėpimo. Profesionalas yra tas, kuris dirba, kai reikia. Aišku, šis apibrėžimas labiau galioja kūrybinei industrijai. Jeigu žaidi krepšinį ar šluoji gatves - įkvėpimo nereikia. Niekas net nepagalvotu, jog galima nežaisti krepšinio, nes nejauti įkvėpimo. Taip, galbūt nejauti savo mojo ir dėl to metimai nėra tokie taiklūs, bet vis tiek žaidi. Lygiai tą patį galima patirti ir rašant. Galbūt tekstas neblizga auksu kaip norėtum, nes mūza tuo metu nusprendė aplankyti tavo kaimyną, bet tai nesvarbu, svarbu, jog yra rezultatas. Jeigu esate žurnalistas, laiku pristatytas straipsnis reiškia atlyginimą. O ko daugiau gali reikėti? Įkvėpimo?

Nesąžiningas pranašumas

Bendravimas su skaitytojais paskatino mane susimąstyti apie labai įdomių klausimą – nesąžiningą pranašumą. Neteigsiu, kad visi jį turi, tačiau daugelis žmonių jį turi, tačiau nesinaudoja.

Kaip įgaunamas nesąžiningas pranašumas? Jis gali būti gaunamas gimstant. Vienu kūdikių mamos mano, kad jų vaikai yra gražūs, o kiti kūdikiai tampa Teletabių saulėmis arba Nirvanos albumo viršeliais. Ir čia nieko nepadarysi, kaip mėgsta sakyti lietuvių liaudis: dievas davė arba ne.

Kitas būdas įgauti nesąžiningą pranašumą – aplinka, kurioje užaugote. Jeigu užaugote ūkyje ir vėliau nuėjote dirbti į IT kompaniją kuriančią programinę įrangą ūkininkams, jūs suprantate klientą geriau nei bet kas kitas. Prie viso šito reikėtų pridėti kultūrą, šalį. Sovietmečiu gimę žmonės turi nesąžiningą pranašumą – moka rusų

kalbą. Užaugę Lietuvoje ir emigravę į UK, taip pat turi nesąžiningą pranašumą, nors, vargu ar skinant braškes juo galima pasinaudoti.

Trečias būdas, kuris turėtų pradžiuginti visus, kurie mano, jog nepateko į ankstesnis dvi kategorijas – įgyjamas pranašumas. Studentai dalyvavę Erasmus mainų programoje turi privalumą, prieš savo kolegas, kurie nedalyvavo šitoje programoje. Aš dirbęs programuotoju geriau suprantu programinės įrangos kūrimo aspektus, todėl turiu nesąžiningą pranašumą, prieš projektų vadovus, kurie neturi tokios patirties. Šioje kategorijoje galima įtraukti jūsų darbinę patirtį, kurią jūs įgijote, norite to ar ne (geriau būtų, jeigu norėtumėte), taip pat visus hobius, laisvalaikius, skaitytas knygas, matytus filmus, keliones, aplankytas šalis...

Didžiausia problema su nesąžiningu pranašumu: tu nesupranti, kad jį turi kol nesusiduri realybėje. Kol nepamatai, kad tai kas tau atrodo elementaru, ką gali padaryti negalvodamas, užsimerkęs yra neįveikiama kliūtis kitam. Pagalvokite, kokią nesąžiningą pranašumą turite jūs? Kaip geriausiai jį galėtumėte panaudoti gyvenime?

Su kuo sugulsi, su tuo ir atsikelsi

Norėčiau pateikti jums labai paprastą, tačiau įdomų ir vertą apmąstymo teiginį: su kokiomis emocijomis atsigulsite, su tokiomis ir atsikelsite. Pagalvokite apie tai.

Kas nors gali pasakyti: atsiguliu pavargęs, o pabudau ne be pavargęs. Arba atsiguliu piktas, o pabudau ne be piktas. Klausimas kaip jūs miegojote? Gerai? Ramiai? O gal sapnavote košmarus?

Jeigu jūs sakote, jog atsigulęs vakare piktas iš ryto jaučiatės laimingas, ar atsigulęs vakare laimingas iš ryto jaučiatės lygiai taip pat laimingas? O gal vis dėl to laimingesnis? Aš esu įsitikinęs, jog antras variantas, vis dėl to jums reiktų pasiruošti užrašų knygutę ir atlikti savo stebėjimus.

Žinote, mes dažnai nesusimąstome. Einame miegoti, tuomet, kai pavargstame ir nesukame galvos apie tai ką veikiame prieš miegą. Ne, aš nenoriu pasakyti, kad nežiūrėtumėte televizijos prieš miegą. Nors galbūt nereiktų žiūrėti žinių, kriaupių, siaubo filmų, na, nebent jūs esate Hanibalas Lekteris ir jus ypatingai veža būtent kraupūs vaizdai. Kita vertus geriau prieš miegą pažiūrėti kokią nors komediją, nei nežiūrėti nieko ir eiti miegoti piktam.

Aišku, visuomet gali būti dar geriau. Jeigu galėtumėte užsiimti veikla, kuri jus veža, kuri jus įkvepia, kuri jus motyvuoja... Aš stengiuosi pusvalandį prieš miegą, kažką parašyti, nelabai svarbu ką, tai mane pakelia į kitokią, įdomią būseną. Bet tai tik aš, jums reikia atlikti savo eksperimentus.

Mirtina tyła

Prieš dešimtmetį gal daugiau girdėjau tokią istoriją. Pirmą kartą po Černobilio katastrofos buvo nuspręsta įleisti turistų grupę. Pilnas turistų autobusas įvažiavo į saugomą teritoriją. Nuvažiavo vos kilometrą, gal du ir buvo priverstas apsisukti bei grįžti. Saugomoje zonoje vyravo mirtina tyła ir turistai negalėjo jos pakęsti.

Kiek iš jūsų negali gyventi be muzikos? Kiek iš jūsų dabar girdi tiksintį laikrodį?

Jeigu jūs skaitote šitą tekstą kompiuteryje tai turėtumėte girdėti aušintuvo užimą, net ir pats tyliausias aušintuvas kažkiek ūžia. Skaitote tekstą telefone? Kur jūs esate? Kavinėje? Tuomet turėtumėte girdėti labai daug įvairių garsų, kavamalės, maisto ruošimo, kitų žmonių pokalbius, atsidarančias/užsidarančias duris... Esate gamtoje? Paukščių čiulbėjimas, medžių lapų šlamėjimas, vasarą dar prisideda ir žiogų griežimas, o jeigu būtumėte prie vandens galbūt pasisektų jums išgirsti varlių koncertą.

Mes gyvename nuolatiniame triukšme. Mes išmokome jį ignoruoti. Todėl nepastebime laikrodžio tiksėjimo, tol kol jo kas nors nepamini. Ir ne tik laikrodžio, nes ignoruojame daugybę garsų ir atkreipiame dėmesį tik į tai ką norime girdėti (muziką) arba tai kas iškrinta iš konteksto (staigiai stabdantis automobilis).

Greičiausiai nei vienas iš jūsų nėra buvęs mirtinoje tyloje. Greičiausiai nei vienas iš jūsų nepatirs mirtinos tylos per visą savo gyvenimą. Mintis apie mirtiną tylą skamba bauginančiai ar ne?

Seminaras vs koncertas

Kas yra geras seminaras? Žinau, jog tai ne klausimas apie kurį mąstote kiekvieną dieną. Kada paskutinį kartą buvote seminare?

Iš pirmo žvilgsnio seminaras ir koncertas yra labai panašūs renginiai. Ir viename, ir antrame yra atlikėjas. Ir viename, ir antrame yra žiūrovai. Abu gali būti labai maži – dvidešimt žmonių auditorijai, abu gali būti dideli – pilna sporto arena. Ir vis dėl to jie panašūs tik iš pirmo žvilgsnio.

Ar žinote koks skirtumas tarp gero koncerto ir gero seminaro?

Geras koncertas turi sukelti emocijas renginio metu. Vieni tas emocijas išreiškia šokinėdami, kiti dainuodami kartu, treči jas išgyvena tyliai viduje, kiekvienas turi teisę jas išgyventi skirtingai. Jeigu koncertas nesukelia jokių emocijų – tai blogas koncertas.

Geras seminaras priešingai nei koncertas turėtų būti vertinamas ne renginio metu, o praėjus... mėnesiui, pusmečiui, metams po jo. Kiek žmonių galėjo praktiškai panaudoti žinias išgirstas seminare? Jeigu seminaras sukėlė malonų jausmą, bet niekas nesugebėjo pritaikyti žinių po jo, tai buvo ne seminaras, bet koncertas.

Deja, dažnai koncertai šiais laikais maskuojami po seminarų etiketėmis.

Pamąstykite apie tai.

Ką jūs veikiate duše?

Žiūrėdamas vieną video išgirdau labai įdomią frazę: kitą kartą būdamas duše pasitikrink, gal tu jau darbe. Šitas sakinytis privertė mane susimąstyti: ką jūs veikiate duše? Ne tai, kad man reikia pikantiškų detalių ar nuotraukų...

Dušas kaip ir keletas kitų dalykų yra mechaninė veikla, kurią galima atlikti visai nemažstant. Tuo tarpu smegenys gali būti užimtos visai kita veikla, kaip pavyzdžiui galvojant šito teksto turinį, arba repetuojant pokalbį su savo pavaldiniais, sprendžiant darbo problemas ir ... ar man tęsti?

Kurį laiką aš tikrai džiaugiausi, kad „efektyviai“ išnaudoju dušo laiką, tačiau ar tikrai? Galbūt iš tiesu, daug efektyviau būtų nemąstyti ir pajaušti vandenį bėgantį jūsų kūnu? Galbūt iš tiesų vertėtų tiesiog atsipalaiduoti ir apie nieką nemąstyti? Arba bent jau mąstyti apie vandenį, vietoj tų visų kitų dalykų, kurie jus galimai prislėgs dienos eigoje arba jau prislėgė dienoje?

Pamąstykit apie tai. Ką jūs veikiate duše?

Laikrodžiai

Leiskite pradėti dviem teiginiais: laikrodžiai yra nesvarbu; laikrodžiai yra visur.

Seniau laikrodis buvo ypatingas daiktas. Jis kabėdavo ant sienos gerai matomoje vietoje. Jį reikdavo prisukti, kad nesustotų. Žmonės įsijungdavo radijo imtuvus, patikrinti ar jų laikrodžiai eina teisingai.

Dabar laikrodžiai yra visur: mikrobangų krosnelėje, dujinėje, skalbimo mašinoje... aš net nekalbu apie telefoną ar kompiuterį. Dar daugiau prietaisai, kurie turi internetą - rodo atominį laiką t.y. visuomet teisingą, nereikia laukti žinių, kad sužinotum ar tavo laikrodis neskuba. Aišku, jūs pasakysite, kad ne visi turi internetą, bet tiems kas nori, leiskite gyventi viduramžiais.

Kai laikrodžiai yra visur, o svarbiausia telefone, ir visuomet rodo teisingą laiką, jie pasidaro nesvarbu.

Pereikime prie antros dalies. Mano sesė teigia, kad, kai pasižiūri į laikrodį, jis visuomet rodo 11:11, 14:14, 22:22 ir panašiai. Kaip tai įmanoma?

Pirmiausiai leiskite pakalbėti apie save, nes koks dar yra svarbesnis žmogus nei pats. Normaliomis sąlygomis t.y. kai aš ne sergu, nesu pervargęs, normalioje aplinkoje t.y. ne kelionėje, o gerai pažįstamoje vietoje. Aš galiu pasakyti laiką vienos minutės paklaida nežiūrėdamas į laikrodį. Aš nemanau, jog tai yra kažkas ypatingo, tiesiog nuobodaus gyvenimo šalutinis privalumas. Jei laikaisi rutinos, visuomet valgai tuo pačiu metu, tai ir alkanas pasidarai visuomet tuo pačiu metu. Jei visuomet būni toje pačioje aplinkoje, tai sąžiningai žinai visų šešėlių kampą ir ilgį.

Jei žinai laiką sąžiningai, tai pažvelgti į laikrodį 11:11 nėra taip sunku, bet tai tik dalis tiesos.

Antra dalis - mūsų atmintis yra selektyvi, jinai neatsimena visko, tik ypatingus įvykius. Plus atmintis neskiria tikrų ir įsivaizduojamų įvykių.

Padarykite paprastą eksperimentą kokias vasaros atostogas atsimenate (su sąlyga, kad jūs apskritai turėjote vasaros atostogas)?

Aš pabandysiu atspėti: paskutinės vasaros, prieš paskutinės, o ankstesnių? Kad atsimintumėte daugiau nei penkių metų senumo atostogas turėjo įvykti kažkas ypatingo galbūt jūs įsimylėjote arba ant jūsų paplūdimio rankšluosčio prišiko svetimas šuo. Gerai įsimena tik stiprios emocijos plus neigiamos emocijos visuomet stipresnės už teigiamas.

O linksmiausia dalis yra tai, kad tai ką jūs prisimenate nebūtinai yra tiesa. Jei jūs galėtumėte aptarti kokį nors prisiminimą su kitu žmogumi pamatytumėte, kad prisiminimai šiek tiek skiriasi. Negana to kiekvieną kartą pasakodami prisiminimą jūs po truputį jį keičiate. Ir kai sakau pasakodami nereiškia, jog pasakojate kažkokiam žmogui. Mes turime tiek daug vidinių dialogų, kad kartais jų net nepastebime.

Kalbant apie skaičius kažkodėl žmonės linkę manyti, kad 11:11 ar 12:34 yra labiau ypatingas skaičius nei 14:57. Sudėjus viską kartu gaunasi, kad kad vieniems skaičiams teikiame daugiau reikšmės nei kitiems. Tai kam teikiame daugiau reikšmės, atsimename geriau ir ilgiau. Plius galbūt mes jaučiame laiką sąžiningai ir žinome kada pažiūrėti į laikrodį. Jokios magijos tik keistas, nesuprantamas smegenų veikimas.

O ką manote jūs?